

UNIVERSITATEA AGRARĂ DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris
C.Z.U: 338.28(478-22)

PETRAȘCU SVETLANA

**IMPACTUL MANAGEMENTULUI PROIECTELOR ÎN
DEZVOLTAREA SPAȚIULUI RURAL DIN REPUBLICA
MOLDOVA**

**521.03 – ECONOMIE ȘI MANAGEMENT (ÎN DOMENIUL DE
ACTIVITATE)**

Teză de doctor în științe economice

Conducător științific:

Aurelia LITVIN,
profesor universitar,
doctor habilitat în științe economice

Autor:

Svetlana PETRAȘCU

Chișinău, 2022

© Svetlana PETRAȘCU, 2022

CUPRINS

CUPRINS	3
ADNOTARE	4
ANNOTATION.....	5
АННОТАЦИЯ	6
LISTA TABELELOR	7
LISTA FIGURILOR.....	8
LISTA ABREVIERILOR.....	9
INTRODUCERE	11
1.BAZELE CONCEPTUALE PRIVIND MANAGEMENTUL PROIECTELOR.....	18
1.1. Abordări teoretice ale managementului proiectelor	18
1.2.Fundamentarea teoretică a metodelor utilizate în managementul proiectelor	33
1.3.Concluzii la Capitolul 1	46
2.ANALIZA DEZVOLTĂRII SOCIO – ECONOMICE A SPAȚIULUI RURAL DIN	
REPUBLICA MOLDOVA	48
2.1.Characteristici definitorii ale spațiului rural	48
2.2.Rolul și impactul investițiilor în dezvoltarea economică a țării	57
2.3.Analiza proiectelor investiționale pe zonele de dezvoltare Nord, Centru, Sud ale Republicii Moldova.....	73
2.4.Concluzii la capitolul 2.....	82
3.IMPACTUL MANAGEMENTULUI PROIECTELOR ASUPRA DEZVOLTĂRII	
DURABILE A SPAȚIULUI RURAL	85
3.1.Analiza impedimentelor în managementul proiectelor de investiții pentru dezvoltarea socio-economică a spațiului rural.....	85
3.2.Impactul proiectului de Servicii Financiare Rurale și Dezvoltarea Businessului Agricol asupra dezvoltării spațiului rural al Republicii Moldova	107
3.3.Concluzii la capitolul 3.....	120
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	123
BIBLIOGRAFIE	126
ANEXE	138
DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII	191
CV.....	192

ADNOTARE

Petrașcu Svetlana, „Impactul managementului proiectelor în dezvoltarea socio - economică a spațiului rural din Republica Moldova”, teza de doctor în științe economice, Chișinău, 2022

Teza este structurată în: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografia din 159 titluri, 8 anexe, 126 pagini de text de bază, inclusiv 42 figuri, 21 tabele și 16 formule. Rezultatele obținute în urma cercetării sunt publicate în 24 lucrări științifice.

Cuvinte cheie: autorități publice locale, proiect, investiție, implementare, impact, investitor, spațiul rural, dezvoltare durabilă, rating.

Domeniul de studiu: economie, management, serviciile publice de atragere a investițiilor.

Scopul și obiectivele lucrării constau în studierea impactului managementului proiectelor asupra dezvoltării socio-economice a spațiului rural al Republicii Moldova și realizarea tehnicilor neparametrice de evaluare a managementului proiectelor în realizarea sistemului informațional de gestiune a proiectelor investiționale în spațiul rural. Obiectivele tezei sunt: studierea bazelor conceptuale și teoretice cu privire la managementul proiectelor; analiza metodelor utilizate în managementul proiectelor; analiza dezvoltării spațiului rural din Republica Moldova; determinarea impactului investițiilor în dezvoltarea economică a Republicii Moldova; analiza proiectelor investiționale pe regiunile de dezvoltare a Republicii Moldova: Nord, Centru și Sud; estimarea și analiza impedimentelor în dezvoltarea durabilă a spațiului rural; prognozarea dezvoltării spațiului rural prin prisma managementului proiectelor de investiții; elaborarea recomandărilor cu privire la modernizarea managementului proiectelor de investiții aplicat în APL.

Noutatea și originalitatea științifică este determinată de scopul și obiectivele cercetărilor și constă în: Delimitarea aspectelor de definire și abordare teoretică a managementului proiectelor; Delimitarea aspectelor de definire și abordare teoretică a spațiului rural; Determinarea impedimentelor în dezvoltarea spațiului rural, prin prisma managementului proiectelor de investiții; Determinarea impactului proiectelor de investiții asupra dezvoltării durabile a spațiului rural; Argumentarea indicatorului de performanță managerială în atragerea investițiilor în spațiul rural. Realizarea modelului econometric de evaluare a contribuției factorilor sociali, economici și naturali în realizarea proiectelor de investiții în APL. Elaborarea recomandărilor privind dezvoltarea durabilă a spațiului rural prin prisma managementului proiectelor.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă a tezei constă în dezvoltarea conceptelor teoretice cu privire la spațiul rural și managementul proiectelor, determinarea impactului proiectelor asupra dezvoltării durabile a spațiului rural, precum și în recomandările elaborate, aplicarea cărora ar permite dezvoltarea socio-economică a spațiului rural al Republicii Moldova, în elaborarea mecanismului macroeconomic de promovare a proiectelor investiționale în baza metodelor neparametrice de analiză a anvelopării datelor.

Problema științifică importantă soluționată constă în delimitarea reperilor de definire a dezvoltării durabile a spațiului rural prin prisma managementului proiectelor, prezentarea modalităților de dezvoltare a spațiului rural în baza analizei impactului proiectelor de investiții și definirea criteriilor semnificative pentru elaborarea sistemului informațional de gestiune a proiectelor investiționale.

Implementarea rezultatelor științifice: rezultatele științifice au fost implementate de către APL Trușeni, mun. Chișinău; SRL „Baronesa Bianca” rn-ul Orhei, s. Butuceni. De asemenea, analiza rezultatelor chestionării tinerilor antreprenori a fost reflectată și în cadrul proiectului de Servicii Financiare Rurale și Dezvoltarea Businessului Agricol (IFAD V) și Programul Rural de Reziliență Economico-Climatică Incluzivă (IFAD VI) implementate de UCIP-IFAD. Certificatele de implementare a rezultatelor științifice sunt anexate la teză.

ANNOTATION

to the PhD thesis in Economic Sciences on "The impact of project management in the socio-economic development of the rural area of the Republic of Moldova", Petrașcu Svetlana, Chisinau, 2022

The thesis is structured in: introduction, three chapters, general conclusions and recommendations, bibliography of 159 titles, 8 annexes, 126 pages of basic text, including 42 figures, 21 tables and 16 formulas. The results of the research are published in 24 scientific papers.

Keywords: local public authorities, project, investment, implementation, impact, investor, rural area, sustainable development, rating.

Field of study: economics, management, public investment services.

The aim and objectives of the paper are to study the impact of project management on the socio-economic development of rural areas of the Republic of Moldova and to develop non-parametric techniques for evaluating project management in the implementation of information management system for investment projects in rural areas. The objectives of the thesis are: studying the conceptual and theoretical bases regarding project management; analysis of methods used in project management; analysis of the development of the rural space in the Republic of Moldova; determining the impact of investments in the economic development of the Republic of Moldova; analysis of investment projects on the development regions of the Republic of Moldova: North, Center and South; estimating and analyzing the impediments in the sustainable development of the rural area; forecasting the development of the rural space through the investment projects management; elaboration of recommendations regarding the modernization of the investment project management applied in the LPA.

The scientific novelty and originality is determined by the purpose and objectives of the research and consists in: Delimiting the aspects of defining and theoretical approach to project management; Delimitation of the aspects of definition and theoretical approach of the rural space; Determining the impediments in the development of the rural space, through the management of the investment projects; Determining the impact of investment projects on the sustainable development of rural areas; Argumentation of the managerial performance indicator in attracting investments in rural areas. Realization of the econometric model for evaluating the contribution of social, economic and natural factors in the realization of investment projects in LPA. Elaboration of recommendations regarding the sustainable development of the rural area through the project management.

The theoretical significance and applicative value of the thesis consists in the development of theoretical concepts regarding rural space and project management, determining the impact of projects on sustainable development of rural space, as well as elaborated recommendations, the application of which would allow the socio-economic development of rural areas of Republic of Moldova, in elaboration of the macroeconomic mechanism for the promotion of investment projects based on non-parametric methods of data envelope analysis.

The important scientific problem solved consists in delimiting the landmarks defining the sustainable development of the rural area through the project management, presenting the ways of rural development based on the analysis of the impact of investment projects and defining significant criteria for developing investment project information system.

Implementation of scientific results: scientific results were implemented by LPA Truseni, Chisinau municipality; SRL „Baronesa Bianca” dstr. Orhei, vill. Butuceni. The analysis of the results of the survey of young entrepreneurs was also reflected in the project of Rural Financial Services and Agricultural Business Development (IFAD V) and the Rural Program for Inclusive Economic and Climate Resilience (IFAD VI) implemented by UCIP-IFAD. Certificates of implementation of scientific results are attached to the thesis

АННОТАЦИЯ

к докторской диссертации на соискание учёной степени доктора экономических наук на тему: «Влияние проектного управления на социально-экономическое развитие сельской местности Республики Молдова», Петрашку Светлана, Кишинев, 2022

Диссертация состоит из: введения, трех глав, общих выводов и рекомендаций, библиографии из 159 наименований, 8 приложений, 126 страниц основного текста, включая 42 рисунка, 21 таблицу и 16 формул. Результаты исследования опубликованы в 24 научных статьях.

Ключевые слова: органы местного публичного управления, проект, инвестиции, внедрение, влияние, инвестор, сельская местность, устойчивое развитие, рейтинг.

Сфера обучения: экономика, менеджмент, государственные услуги по привлечению инвестиций.

Цель и задачи статьи - изучить влияние управления проектами на социально-экономическое развитие сельской местности Республики Молдова и разработать непараметрические методы оценки управления проектами при внедрении информационной системы управления. для инвестиционных проектов в сельской местности. Цели диссертации: изучение концептуальных и теоретических основ управления проектами; анализ методов, используемых в управлении проектами; анализ развития сельской местности в Республике Молдова; определение влияния инвестиций на экономическое развитие Республики Молдова; анализ инвестиционных проектов по регионам развития Республики Молдова: Север, Центр и Юг; оценка и анализ препятствий на пути устойчивого развития села; прогнозирование развития сельского пространства через призму управления инвестиционными проектами; разработка рекомендаций по модернизации системы управления инвестиционными проектами, применяемой в МПУ.

Научная новизна и оригинальность определена целью и задачами исследования и заключается в: разграничении аспектов определения и теоретического подхода к управлению проектами; Разграничение аспектов определения и теоретического подхода к сельскому пространству; Определение препятствий в развитии сельского пространства через призму управления инвестиционными проектами; Определение влияния инвестиционных проектов на устойчивое развитие села; Аргументация показателя эффективности управления при привлечении инвестиций в сельскую местность. Реализация эконометрической модели для оценки вклада социальных, экономических и природных факторов в реализацию инвестиционных проектов в МПУ. Выработка рекомендаций по устойчивому развитию сельского пространства через призму проектного управления.

Теоретическая значимость и прикладная ценность диссертации заключается в разработке теоретических концепций, касающихся сельского пространства и управления проектами, определения влияния проектов на устойчивое развитие сельского пространства, а также разработанных рекомендаций, применение которых позволит социально-экономическому развитию. развитие сельских территорий Молдовы, в разработке макроэкономического механизма продвижения инвестиционных проектов на основе непараметрических методов анализа конвертов данных.

Решенная важная научная задача состоит в выделении ориентиров, определяющих устойчивое развитие сельской местности через призму управления проектами, представлении путей развития сельского пространства на основе анализа воздействия инвестиционных проектов и определении значимых критериев для развития инвестиций. информационная система.

Внедрение научных результатов: научные результаты были внедрены в МПУ. Trusenî, муниципалитет Кишинэу; ООО «Baronesa Bianca» р-н Орхей, с. Бутучень. Анализ результатов опроса молодых предпринимателей также нашел отражение в проекте «Сельские финансовые услуги и развитие сельскохозяйственного бизнеса» (IFAD V) и «Сельская программа по инклюзивной экономической и климатической устойчивости» (IFAD VI), реализуемых UCIP-IFAD. К диссертации прилагаются свидетельства о внедрении научных результатов.

LISTA TABELELOR

Nr.	Denumirea	Pagina
1.	Tabelul 2.1. Dinamica evoluției Produsului Intern Brut în Republica Moldova	49
2.	Tabelul 2.2. Dinamica numărului populației Republicii Moldova	51
3.	Tabelul 2.3. Repartizarea populației după participarea la activitatea economică în RM	52
4.	Tabelul 2.4. Populația ocupată pe principalele tipuri de activități economice	52
5.	Tabelul 2.5. Contribuția principalelor ramuri la formarea produsului intern brut, %	53
6.	Tabelul 2.6. Formarea valorii producției agricole în funcție de sectoare, chentale	53
7.	Tabelul 2.7. Valoarea producției industriale, în profil teritorial, mil. lei	54
8.	Tabelul 2.8. Dinamica valorii și a structurii medii lunare a veniturilor disponibile ale populației Republicii Moldova în profil regional	55
9.	Tabelul 2.9. Dinamica principalilor indicatori privind activitatea investițională, milioane lei	58
10.	Tabelul 2.10. Ponderea contribuției domeniilor economiei naționale în formarea la PIB – ului, %	60
11.	Tabelul 3.1. Problemele APL în privința cofinanțării proiectelor aprobate	107
12.	Tabelul 3.2. Rezultatele progresului componentei A la 30 iunie 2016	109
13.	Tabelul 3.3. Analiza impactului componentei „Dezvoltarea afacerilor” din cadrul IFAD, mii USD	110
14.	Tabelul 3.4. Impactul activității de creditare, în cadrul componentei B, de către UCIP-IFAD, mil. dolari SUA	111
15.	Tabelul 3.5. Impactul proiectului IFAD asupra bunăstării gospodăriilor - beneficiare de credite IFAD	111
16.	Tabelul 3.6. Impactul proiectului IFAD asupra ocupării forței de muncă de către beneficiarii AEÎ, %	113
17.	Tabelul 3.7. Impactul proiectului IFAD asupra ocupării forței de muncă de către beneficiarii IMM-urilor	114
18.	Tabelul 3.8. Impactul proiectului IFAD asupra nivelului de ocupare a forței de muncă de către beneficiarii TA	115
19.	Tabelul 3.9. Realizarea scopului proiectului prin activitățile de creditare	116
20.	Tabelul 3.10. Impactul proiectului de instruire IFAD a tinerilor antreprenori asupra numărului de inițiere și dezvoltare a propriilor afaceri în perioada 2012-2016	117
21.	Tabelul 3. 11. Dezvoltarea economică a grupului de antreprenori benficiari ai proiectului IFAD, din satul Olănești, r-nul Ștefan Vodă	120

LISTA FIGURILOR

Nr.	Denumirea	Pagina
1.	Figura 1.1. Etapele de rezolvare a unei probleme prin prisma proiectului de investiții.	20
2.	Figura 1.2. Trăsăturile definiției ale unui proiect.	20
3.	Figura 1.3. Tipologia proiectelor de investiții.	22
4.	Figura 1.4. Clasificarea proiectelor de investiții după principiul finalității.	23
5.	Figura 1.5. Caracteristica managementului proiectelor de investiții.	27
6.	Figura 1.6. Principiile managementului proiectului.	28
7.	Figura 1.7. Criteriile generale de evaluare a oportunităților de investire.	33
8.	Figura 1.8. Etapele procesului de evaluare a investiției.	34
9.	Figura 1.9. Etapele procesului de planificare a investițiilor în mediul rural.	40
10.	Figura 1.10. Metodele utilizate în evaluarea eficienței economice a investițiilor.	44
11.	Figura 2.1. Repartizarea populației Republicii Moldova după locul de trai.	51
12.	Figura 2.2. Dinamica fluxului de ISD în Republica Moldova.	59
13.	Figura 2.3. Ponderea investițiilor străine directe (ISD) în valoarea Produsului Intern Brut, %.	60
14.	Figura 2.4. Dinamica creditelor destinate agriculturii, mln. lei.	62
15.	Figura 2.5. Eficiența tehnică și eficiența alocativă în calitate de componente de bază a performanței manageriale în gestionarea proiectelor de investiții locale.	71
16.	Figura 2.6. Opțiunile de evaluare a ratingului performanței manageriale administrațiilor publice locale conform rezultatelor anchetării.	73
17.	Figura 2.7 Factorii ce condiționează dezvoltarea spațiului rural al Republicii Moldova.	74
18.	Figura 2.8. Tipurile surselor de finanțare a proiectelor.	75
19.	Figura 2.9. Tematica generală a proiectelor de investiții aplicate pe zonele de dezvoltare Nord, Centru, Sud ale Republicii Moldova.	76
20.	Figura 2.10. Impactul direct al proiectelor de investiții asupra dezvoltării RDN.	77
21.	Figura 2.11. Impactul indirect al proiectelor de investiții asupra dezvoltării durabile a RDN.	77
22.	Figura 2.12. Principalele proiecte implementate în RDC a Republicii Moldova.	80
23.	Figura 3.1. Proiecte de investiții implementate în APL.	90
24.	Figura 3.2. Entitatea care se ocupă cu scrierea proiectelor în APL.	91
25.	Figura 3.3. Sursele de informare din localitate cu privire la proiecte de investiții.	91
26.	Figura 3.4. Informații utile pentru investitori.	92
27.	Figura 3.5. Elaborarea Strategiei privind atragerea investițiilor.	93
28.	Figura 3.6. Intenția de a elabora Strategia privind atragerea investițiilor.	93
29.	Figura 3.7. Competența elaborării Strategiei privind atragerea investițiilor.	94
30.	Figura 3.8. Metodele de analiză a potențialului localității.	94
31.	Figura 3.9. Importanța segmentelor-țintă pentru localitate.	95
32.	Figura 3.10. Puncte forte și puncte slabe pentru localitate.	96
33.	Figura 3.11. Resurse importante pentru obținerea unui avantaj competitiv.	96
34.	Figura 3.12. Factori ai macro-mediului oportunități (O) sau amenințări (A) pentru localitate.	98
35.	Figura 3.13. Factori ai micro-mediului oportunități (O) sau amenințări (A) pentru localitate.	99
36.	Figura 3.14. Nivelul de cunoaștere a investitorilor despre localitate.	100
37.	Figura 3.15. Principalele motive de investire în localitate.	101
38.	Figura 3.16. Principalele motive de renunțare la investiții în localitate.	102
39.	Figura 3.17. Factorii care putea contribui la sporirea investițiilor în localitățile rurale din RM.	102
40.	Figura 3.18. Repartizarea participanților la instruire după gen, (nr.).	118
41.	Figura 3.19. Divizarea participanților după criteriul de deținere a afacerii, (%).	118
42.	Figura 3.20. Impactul sesiunilor de instruire	120

LISTA ABREVIERILOR

AA	Acord de Asociere
AIPA	Agenția de Intervenție și Plăți în Agricultură
ACED	Proiectul Competitivitatea Agricolă și Dezvoltarea Întreprinderilor
ADR	Agenția de Dezvoltare Regională
ADRN	Agenția de Dezvoltare Regională Nord
ADRC	Agenția de Dezvoltare Regională Centru
ADRS	Agenția de Dezvoltare Regională Sud
AEI	Agenția de Economii și Împrumut
AEF	Asociații Economice Financiare
AC	Agricultura conservativă
APM	Proiectul Agricultura Performantă în Moldova
APL	Autorități Publice Locale
APC	Autorități Publice Centrale
BEI	Banca Europeană de Investiții
BERD	Banca Internațională de Reconstrucție și Dezvoltare
BCE	Banca Centrală Europeană
BCG	Model de analiza strategică a activităților firmei, creat de Compania Boston Consulting Group
BM	Banca Mondială
BMZ	Ministerul German pentru cooperare economică și dezvoltare
BNM	Banca Națională a Moldovei
BNS	Biroul Național de Statistică
BPO	Externalizarea Proceselor de Afaceri
CER	Comitetul European al Regiunilor
CP	Capitalul propriu
DLC	Directoratul Liniei de Creditare
DCFTA	Acordul de Liber Schimb aprofundat
EIP	Planul European de Investiții Externe
FMI	Fondul Monetar Internațional
FIAS	Serviciul de Consultanță pentru Investiții Străine
FNDR	Fondul Național de Dezvoltare Regională
GEF	Fondul Global de Mediu
GEA	Programul de Instruire Continuă
GFK	Acronim din germană de la <i>Gesellschaft für Konsumforschung</i> , Societate pentru Cercetarea Consumului
GIZ	Agenția de Coperare Internațională a Germaniei
ISD	Investiții Străine Directe
IFAD	Fondul International pentru Dezvoltarea Agriculturii
RIR	Rata Interna a Rentabilității
ÎMM	Întreprinderi Mici și Mijlocii
GPS	Global Positioning System (sistem de poziționare globală)
2KR	Proiectul de Asistență pentru Fermierii Neprivilegiați
MADRM	Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului
MAIA	Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare
MOSEF	Linia de Finațare pentru Eficiență Energetică în Moldova
MAC-P	Proiectul Agricultura Competitivă în Moldova
NIF	Facilități de Investiții pentru Vecinătate
OMS	Organizația Mondială a Comerțului
ONU	Organizația Națiunilor Unite
OCDE	Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică

OM	Organizații de Microfinanțare
ODIMM	Organizația pentru dezvoltarea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii
PAC	Politici Agricole Comune
PARE 1 + 1	Programul-pilot de Atragere a Remitențelor în Economie
PNAET	Program Național de Abilitare a Tinerilor
PIB	Produsul Intern Brut
ROAiD	Asistența Oficială pentru dezvoltare a Guvernului României
RISP	Proiectul de Investiții și Servicii Rurale
ROA	Rentabilitatea Activelor
SCA	Servici de Consultanță și Analiză
STEP	Metodă de analiză a mediului exterior: social, tehnic, economic, politic, care pot fi definite ca factorii STEP
SWOT	Analiza punctelor tari, slabe, a oportunităților și riscurilor
SIDA	Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională
TA	Tineri Antreprenori
TVA	Taxa pe Valoare Adăugată
TIC	Tehnologia Informației și Comunicării
VAB	Valoarea Adăugată Brută
UE	Uniunea Europeană
UTA	Unitate Teritorială Autonomă
UNCTAD	Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei abordate. Tot mai multe organizații încep să acorde o foarte mare importanță conceptelor și tehnicilor, instrumentelor și metodelor științifice de management, printre care un loc important îl are managementul proiectului. Managementul proiectului capătă o întrebuințare foarte largă în spațiul rural al Republicii Moldova, care reprezintă cea mai mare parte a teritoriului țării. Suprafața teritoriului Republicii Moldova este de 33.843 km, dintre care spațiul rural 31239 km² sau 92,3% din suprafața totală. Potențialul demografic din spațiul rural constituie 2015,2 mii locuitori, sau 56,9% din total.

Majoritatea populației ocupate din mediul rural, fie desfășoară activități agricole, în mare parte neformale, fie este ocupată în sectorul public (educație, ocrotirea sănătății, cultură, asistență socială), ultima având o pondere destul de modestă în structura ocupării din mediul rural. Nici activitățile agricole, care înregistrează o productivitate a muncii scăzută, nici ocuparea în sectorul public, unde salariile angajaților depind de posibilitățile limitate ale bugetului local, nu pot asigura un nivel al veniturilor necesar pentru un trai decent. Reformele promovate în sectorul agrar în ceea ce privește implementarea elementelor de piață, precum privatizarea pământului, desființarea gospodăriilor colective agricole și înființarea gospodăriilor de fermieri etc., nu au ameliorat condițiile de trai și nu au crescut nivelul de ocupare a forței de muncă în mediul rural. Investigațiile efectuate au arătat că, practic, populația economic activă din mediul rural este pusă în situația să aleagă între două oportunități: a) să accepte o muncă care aduce un venit modest; b) să aleagă calea emigrării în mediul urban sau a plecării peste hotare.

Din aceste considerente, în prezent, localitățile rurale din Republica Moldova devin tot mai puțin populate, iar cei rămași reprezintă, în mare parte, persoane în vârstă de până la 16 ani, și persoane în etate. Populația tânără din mediul rural întotdeauna a reprezentat sursa de forță de muncă pentru dezvoltarea industriei și altor ramuri ale economiei naționale.

Gradul de studiere a temei cercetate. Dezvoltarea economică a spațiului rural al Republicii Moldova este afectată de multiple probleme generate de starea căilor de acces, lipsa sau insuficiența utilităților publice și a infrastructurii sociale. De asemenea, calitatea vieții este în situații nesatisfăcătoare.

Deși în ultimul timp în domeniile de bază ale economiei naționale: agricultura, silvicultura, piscicultura, și altele se investește practic pe deplin, dezvoltarea socio-economică a spațiului rural (transportul, comunicațiile, comerțul, sănătatea, învățământul etc.) în autoritățile publice locale sunt foarte reduse. Drept consecință, considerăm că, infrastructura rurală a zonelor de dezvoltare a Republicii Moldova este slab dezvoltată, în majoritatea localităților din spațiul rural se remarcă drumuri locale nemodernizate și drumuri de pământ sau pietruite, fapt ce are un impact negativ asupra accesului direct la rețeaua rutieră sau la cea de cale ferată.

Deficiențe importante se constată și la cele care asigură circulația în zonele rurale și deserveșc accesul la exploatațile agricole. În majoritatea localităților lipsesc rețelele de alimentare cu apă în sistem centralizat, rețelele de canalizare, iar stațiile de tratare a apelor reziduale sunt aproape inexistente. Studiile BNS arată „că localitățile din Regiunea Nord dețin cel mai mic nivel de conectare la sistemul public de alimentare cu apă. Așadar, în anul 2019, acces la sistemul public de alimentare cu apă au avut 53 municipii și orașe și 724 localități rurale, ceea ce reprezintă 50,7% din localitățile țării. Circa 51% din satele Moldovei nu au acces la alimentarea cu apă potabilă din sistemul public”. [151]

În același timp, analiza situației a arătat că, cea mai mare pondere în localitățile cu acces la sistemul public de canalizare s-a înregistrat în municipiul Chișinău. Astfel, 71,4% din localitățile municipiului Chișinău au sistem de canalizare. În restul țării, procentul este sub 20%. Prin urmare, în Regiunea Nord – 4,7% localități au sistem de canalizare, în Regiunea Centru – 7,3% din localități au sistem de canalizare, iar în Regiunea Sud – 5,4% și respectiv, în UTA Gagauzia- 16% din localități au un sistem de canalizare.

În aceste condiții, multe gospodării din mediul rural nu au posibilitatea și oportunitatea să acceseze serviciile agricole extinse, piețele de desfacere, ne putând comercializa producția agricolă și genera alternative la mediul de subzistență.

Din punct de vedere al dezvoltării economice și sociale, mediul rural este încă dependent de activitățile agricole bazate pe valorificarea primară a resurselor naturale.

Cerințele pentru o infrastructură rurală îmbunătățită sunt evidente. Astfel, dezvoltarea și modernizarea infrastructurii spațiului rural se poate atinge numai prin intermediul investițiilor. Implementarea proiectelor de investiții ar contribui la majorarea veniturilor în activitatea economică și ar îmbunătăți dezvoltarea spațiului rural, care la rândul său, ar duce la creșterea atractivității și competitivității atât a raionului, precum și a țării în ansamblu. Totodată, implementarea proiectelor contribuie la majorarea veniturilor în activitatea economică.

Realizarea de proiecte de investiții conduce, în primul rând, la creșterea stocului de capital fix. În plan social, proiectele de investiții au un impact pozitiv asupra gradului de ocupare a forței de muncă, care în rezultat va duce la creșterea calității vieții. Implementarea proiectelor de investiții dictează modificări pe piața muncii, creând o nevoie suplimentară de forță de muncă în sectoarele, în care beneficiarii de investiții exploatează noile capacități de producție.

Teza își propune să determine factorii de impact al managementului proiectelor de investiții, identificând principalele dificultăți și deficiențe întâmpinate de către beneficiarii proiectelor de investiții, ca urmare a influenței negative a unor categorii de factori. Concluziile acestui studiu, privind problemele întâmpinate în managementul proiectelor sunt oportune în prezent și pentru viitor, deoarece Planul European de Investiții Externe (EIP) are drept scop

„intensificarea asistenței tehnice pentru un mediu de politică mai amplu în sprijinul Autorităților Publice Locale din țările partenere, astfel încât acestea să pregătească și să promoveze mai bine proiectele și să atragă mai multe investiții, îmbunătățirea mediului de afaceri în general, prin încurajarea bunei guvernări, combaterea corupției, înlăturarea barierilor din calea investițiilor și eliminarea distorsiunilor de pe piață. În plus, operațiunile de creditare ale Băncii Europene de Investiții fac parte integrantă din EIP. În acest scop, Comisia va majora garanția bugetului UE din cadrul mandatului BEI de acordare a împrumuturilor externe cu un total de 5, 3 miliarde EURO” [152]

Astfel, importanța studiului rezidă atât din actualitatea și importanța problematicii, precum și datorită faptului că urmărește completarea teoriei și practicii existente în aceste domenii, care se întrepătrund: managementul proiectelor, fonduri naționale și fonduri internaționale de investiții, proces de dezvoltare instituțională, dezvoltarea administrației publice eficiente și responsabile, dezvoltarea socio-economică a spațiului rural, domenii în care există necesitatea de studii și cercetări care să își aducă contribuția la ridicarea nivelurilor înalte de performanță și productivitate.

Managementul proiectelor, un domeniu relativ nou, dar de actualitate, nu trebuie privit doar ca un instrument de atragere a fondurilor pentru atingerea obiectivelor de coeziune, ci și ca o modalitate de dezvoltare instituțională, un nou mod de a gândi și acționa prin care putem crește performanțele personale și organizaționale. Autoritățile Publice Locale ar trebui să adopte managementul proiectelor pentru a atinge un anumit nivel de organizare, care să le permită atingerea obiectivelor strategice pentru a răspunde cerințelor actuale de schimbare și inovare.

Fondurile de investiții trebuie privite ca o importantă sursă de finanțare, care poate conduce spre modernizarea mediului rural, iar managementul proiectelor, ca instrumentul care poate face posibil acest progres. Un rol important în acest proces îl deține capacitatea statului de a orienta în mod eficient fondurile de investiții către utilizatori, care să conducă spre dezvoltarea socio-economică scontată.

Utilizarea managementului proiectelor ca un instrument de atragere a fondurilor de investiții reprezintă un subiect tot mai dezbătut. Aceste fonduri de investiții pot aduce, în momentul de față, o importantă contribuție strategiei de dezvoltare regională, care are ca obiective: accesul asigurat la servicii și utilități publice calitative; creșterea economică sustenabilă, precum și guvernanță în domeniul dezvoltării regionale. În acest context economic incert, considerăm că, proiectele de investiții finanțate atât din fonduri interne, precum și din cele europene, reprezintă un important motor de creștere economică.

Tema este importantă și actuală pentru cercetători, economiști, manageri și desigur, pentru autoritățile Administrației Publice Locale, care în cea mai mare măsură sunt responsabile de

aspectele, care au un impact direct asupra bunăstării cetățenilor și anume: sănătate, educație, locuințe, urbanism și construcții, protecția mediului.

Scopul. Scopul cercetării constă în studierea impactului managementului proiectelor asupra dezvoltării socio-economice a spațiului rural al Republicii Moldova și elaborarea recomandărilor de eficientizare a acestuia.

Obiectivele tezei.

Pentru realizarea scopului propus se înaintează următoarele obiective:

- Studierea bazelor conceptuale și teoretice cu privire la managementul proiectelor;
- Analiza metodelor utilizate în managementul proiectelor;
- Analiza dezvoltării spațiului rural din Republica Moldova;
- Determinarea impactului investițiilor în dezvoltarea economică a Republicii Moldova
- Analiza proiectelor investiționale pe regiunile de dezvoltare a Republicii Moldova: Nord, Centru și Sud;
- Estimarea și analiza impedimentelor în dezvoltarea durabilă a spațiului rural;
- Prognozarea dezvoltării spațiului rural prin prisma managementului proiectelor de investiții;
- Elaborarea recomandărilor cu privire la modernizarea managementului proiectelor de investiții aplicat APL.

Ipoteza de cercetare care stă la baza abordării metodologice în determinarea performanței APL afirmă că, în condițiile economice actuale, dezvoltarea spațiului rural depinde de prezența unui management al proiectelor funcțional în cadrul APL. Proiectele de investiții influențează direct dezvoltarea socio-economică a spațiului rural din Republica Moldova.

Obiectul de cercetare se constituie din: APL, regiunile de dezvoltare ale RM, managementul proiectelor.

Metodologia cercetărilor științifice. Suportul teoretico- metodologic științific al tezei l-au constituit lucrările savanților și cercetătorilor cu renume în domeniul economiei precum: Lok D., Mocanu D., Harrod R., Mun T., Kerzner H., Opran C., Lewis J. Smith A.. De asemenea au fost citate și lucrările savanților notorii autohtoni: Țurcan P., Belostecinic Gr., Cimpoieș D., Timofti E., Stratan A., Litvin A. .Tcaci N.

În scopul realizării tezei de doctor, se vor utiliza materialele informaționale, care sunt disponibile pe suporturi de hârtie și electronice, specifice literaturii naționale și internaționale, se va face uz de informații, deduse din propriile cercetări, precum și datele inițiale colectate de la instituțiile și organele care au o activitate relevantă cu tematica cercetări (rapoarte, publicații, etc.)

Suportul informațional și statistic a fost asigurat de actele legislative ale Republicii Moldova: materialele Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova, Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului (actualmente MAIA), Agenției de Intervenții și

Plăți în Agricultură, rapoartele financiare și datele analitice ale Ministerului de Finanțe, Rapoarte ale Organismelor Naționale și Internaționale, Studii de piață și cercetare economică, Rapoarte ale ADRN, ADRS, ADRC, Rapoarte ale Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale Viitorul.

În procesul de elaborare a tezei s-au utilizat următoarele metode, precum: analiza și sinteza, inducția, deducția, metoda statistică și matematică, metoda comparativă, monografică, chestionarea, interviul.

Problema științifică importantă soluționată constă în delimitarea reperilor de definire a dezvoltării durabile a spațiului rural prin prisma managementului proiectelor, prezentarea modalităților de dezvoltare a spațiului rural în baza analizei impactului proiectelor de investiții și definirea criteriilor semnificative pentru elaborarea sistemului informațional de gestiune a proiectelor investiționale.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în utilizarea rezultatelor obținute de către organele de resort ale statului în procesul de elaborare a politicilor de dezvoltare a spațiului rural. De asemenea, rezultatele obținute pot fi utilizate în procesul academic. Elaborarea Ghidului practic „Atragerea investițiilor în dezvoltarea infrastructurii localităților rurale” poate fi utilizat de către doritorii de a apela la proiecte.

Aprobarea rezultatelor: Ideile descrise și analizate în lucrare au fost reflectate în numeroase articole publicate în reviste de profil, prezentate și discutate la simpozioane și conferințe științifice naționale și internaționale.

Publicații la tema tezei: 2 articole științifice în reviste cu recenzii și 15 articole științifice cu un volum total de 8.5. c. a.. Majoritatea rezultatelor au fost prezentate în cadrul a 8 foruri științifice naționale și internaționale:

Conferința Științifică Națională „Tendințe moderne de dezvoltare economică și financiară a spațiului rural”, UASM, 2014.

Simpozionul Științific Internațional „Perspectivele dezvoltării durabile a spațiului rural în contextul noilor provocări economice”, dedicat aniversării a 85 ani de la fondarea UASM, octombrie 2018.

Conferința Științifică cu participare Internațională „Inegalități Sociale în Republica Moldova. Premize ale constituirii clasei de mijloc”, Centrul de Sociologie și Psihologie Socială, USM, martie 2017.

Conferința Internațională „Agriculture for Life, Life for Agriculture” în cadrul Universității de Științe Agronomice și Medicină Veterinară din București, România în perioada aprilie 2013, aprilie 2014, iunie 2015, iunie 2016, iunie 2017.

Conferința Științifico- Practică Națională în cadrul Universității de Stat ”B.P.Hasdeu” din Cahul , 2018.

Simpozionul Științific Internațional „Cultura profesională a cadrelor didactice. Exigențe Culturale”, organizat de Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Conferința Științifico - Practică din Zaporojie, Ucraina, 2016.

Conferința Internațională Științifico-Practică a tinerilor cercetători, Academia de Studii Economice. Aprilie 2015.

Volumul și structura tezei include: adnotarea în limba română, engleză, rusă, lista abrevierilor, introducere, trei capitole, concluzii și recomandări, bibliografie și anexe. Lucrarea este expusă pe 124 de pagini, inclusiv tabele, figuri și anexe. Bibliografia este alcătuită din 146 de surse.

Conținutul de bază al tezei:

În **Introducere** se prezintă ideile de bază, care vin în susținerea necesității și actualității temei de cercetare. De asemenea, se prezintă: scopul și obiectivele cercetării; suportul teoretico-științific, metodologic și informațional; noutatea științifică și originalitatea temei; semnificația teoretică și relevanța practică; rezultatele științifice obținute de autor.

În primul capitol „**Bazele conceptuale privind managementul proiectelor de investiții**” sunt descrise și interpretate datele din literatura de specialitate, cercetate bazele conceptuale și teoretice cu privire la managementul proiectelor. Tot în acest capitol au fost descrise metodele utilizate în managementul proiectelor.

Capitolul se finalizează cu prezentarea concluziilor autorului față de principalele opinii în domeniu și expunerea pozițiilor proprii cu privire la managementul proiectelor de investiții, precum și fundamentarea, din punct de vedere științific și metodologic, a metodelor utilizate în managementul proiectelor.

În capitolul doi „**Analiza dezvoltării socio-economice a spațiului rural din Republica Moldova**” a fost, în primul rând, efectuată caracteristica spațiului rural, a fost executată analiza investițiilor și stabilit rolul lor în dezvoltarea economică a țării; în baza mai multor rapoarte, a fost efectuată analiza, în vederea identificării proiectelor investiționale pe Regiunile de dezvoltare a Republicii Moldova: Nord, Centru și Sud.

În capitolul trei „**Impactul managementului proiectelor asupra dezvoltării durabile a spațiului rural**”, autorul analizează impedimentele în managementul proiectelor de investiții pentru dezvoltarea socio-economică a spațiului rural. De asemenea, a fost efectuată analiza chestionarelor aplicate asupra APL. În baza analizei răspunsurilor, au fost determinate principalele impedimente, care se întâlnesc în managementul proiectelor de investiții, în contextul de dezvoltare durabilă a Republicii Moldova, au fost elaborate recomandările cu privire la minimizarea impedimentelor prin procesul de apelare la surse de investiții, a fost efectuat un studiu pentru a stabili rolul și locul APL, care în mare măsură sunt responsabile pentru atragerea

investițiilor. În baza proiectului ”Servicii Financiare Rurale și Dezvoltarea Businessului Agricol” implementat de către UCIP-IFAD, s-a realizat o analiză, în baza căreia s-a determinat impactul proiectului asupra dezvoltării spațiului rural al Republicii Moldova.

În **Concluzii și recomandări** sunt expuse succint rezultatele obținute de autor în urma cercetării realizate. De asemenea, sunt prezentate recomandările autorului care au drept scop îmbunătățirea managementului proiectelor.

Cuvinte cheie: autorități publice locale, proiect, investiție, implementare, impact, investitor, spațiul rural, dezvoltare durabilă, rating.

1.BAZELE CONCEPTUALE PRIVIND MANAGEMENTUL PROIECTELOR

1.1.Abordări teoretice ale managementului proiectelor

Alinierea politicilor de dezvoltare regională în Republica Moldova necesită timp și eforturi considerabile pentru a corespunde exigențelor politicilor UE. Astfel, pentru a accelera procesul de dezvoltare durabilă și a aderării la Uniunea Europeană, considerăm oportune rezultatele mai multor studii referitor la autoritățile locale, care ar trebui să depună eforturi majore pentru a beneficia de parteneri efectivi, atât în procesul de planificare strategică, cât și în exercitarea atribuțiilor de implementare a proiectelor, finanțate din fondurile naționale și internaționale. Așadar, pe lângă contribuția determinată de mobilizarea economisirilor interne și sporirea investițiilor interne, teoriile economice actuale și programele de dezvoltare ale multor țări pun accentul și pe rolul investițiilor străine ca o sursă de alocare de fonduri și ca rezultat, dezvoltarea economică a întregii țări.

Realizarea de proiecte de investiții conduce, în primul rând, la creșterea stocului de capital fix. În plan social, proiectele de investiții joacă rolul de regulator /compensator în ocuparea forței de muncă, în îmbunătățirea calității vieții. Implementarea unor proiecte de investiții antrenează modificări pe piața muncii, creând o nevoie suplimentară de forță de muncă în sectoarele în care beneficiarii de investiții exploatează noile capacități de producție . [108]

Investițiile pot fi privite și ca liant între generații, prin crearea de noi locuri de muncă pentru generația tânără, dar și prin „moștenirea” de capital fix pe care aceasta o primește de la generațiile anterioare. Nu în ultimul rând, investițiile constituie suportul material al promovării progresului tehnico-științific în diverse sectoare de activitate. Proiectele de investiții aplicate constituie mijlocul principal de valorificare a soluțiilor tehnice și tehnologice noi oferite de cercetarea științifică [5]. Sub acest aspect, proiectele de orice tip, reprezintă modalitatea, prin care organizațiile supraviețuiesc în mediul economic actual. Actualmente, majoritatea proiectelor au devenit mult mai complicate, diversificate și complexe. Acest lucru a contribuit la creșterea unei frici, care crează o imagine că, „derularea unui proiect reprezintă o performanță aproape ieșită din comun, care poate fi realizată doar de un număr restrâns de persoane competente”. Ca și în cazul altor domenii, teama provine de multe ori din neștiință. După cum subliniază autorul Bârgaoanu, „principiile managementului proiectului sunt simple, iar cea mai complexă tehnică necesită maxim 10 minute pentru a fi asimilată”. [11] În opinia autorului, înțelegerea practicii managementului eficient de proiect înseamnă mult mai mult decât utilizarea de programe de calculator sofisticate.

Cuvântul proiect își are originea din latinescul „projectus”. Conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române, prin proiect se înțelege „plan sau intenție de a întreprinde ceva, de a organiza, de a face un lucru”. [23] Firesc este faptul, că fără un proiect nu poți să obții investiții.

Conceptual, dar în forma cea mai simplă, un proiect este o lucrare tehnică executată pe baza unei teme și de obicei include: cadrul tehnic, desenele, justificarea utilității obiectului proiectat, amplasarea lui.

Există în literatura de specialitate mai multe definiții pentru un proiect, la care au contribuit atât savanții internațional, cât și cei autohtoni. Majoritatea definițiilor au ca element comun faptul că, un proiect se caracterizează prin unicitate, prin obiective specifice care trebuie atinse conform unui plan în limita resurselor și a unui buget disponibil.

Suntem de acord cu părerea mai multor autori, care definesc proiectele ca o modalitate „prin care este implementată strategia de dezvoltare a unei organizații”, iar managementul proiectelor oferă „un marcant avantaj strategic”. Concomitent, proiectul se definește ca un „proces nerepetitiv care realizează o cantitate nouă, unicat, bine definită, în cadrul unor organizații specializate” [23].

Proiectul se caracterizează ca un proces unic, care constă dintr-un set de activități coordonate și controlate, având termene de început și de sfârșit, desfășurate în vederea atingerii unui obiectiv în conformitate cu anumite cerințe specifice, referitoare inclusiv la constrângeri de timp, costuri și resurse. [22]

Oricât de ciudat ar putea părea, dar aproape orice activitate întreprinsă de către o persoană sau organizație poate fi gândită în termenii unui proiect. Exemple de proiecte pot fi imaginate în orice sferă și domeniu de activitate, pornind de la construcția unei navete spațiale, sau a unui pod peste un râu și terminând cu formarea profesională a unor tineri în cadrul unor cursuri de instruire sau poziționarea și promovarea imaginii unui lider. [114] În general, tipologia testării unui proiect este suficient de simplă, deși la prima vedere poate că nu pare chiar așa. Cel mai convenabil este de a lua câteva exemple din sfere de activitate diferite și de a demonstra că aceste acțiuni îmbracă de fapt tipologia unor proiecte: „Orice acțiune ce are ca bază obiective bine definite, se realizează prin intermediul activităților și beneficiază de rezultate comensurabile într-un orizont de timp determinat, consumând diferite categorii de resurse, constituie de fapt un proiect”. [153]

Autorul Levis J.P consideră că „proiectul este un set de acțiuni executate într-o perioadă de timp, cu momente bine definite de început și de sfârșit, cu un scop clar al lucrărilor de efectuat, cu un buget propriu și cu un nivel specificat al rezultatelor așteptate”. [56]

În viziunea lui Hayes, proiectul este o acțiune care are un început și un sfârșit, și care este întreprinsă cu scopul atingerii unui obiectiv, în condițiile respectării unor costuri, planuri calendaristice și criterii de calitate. [36]

Proiectul este întotdeauna expresia unei politici: el vizează, ca prin intermediul unui ansamblu de acțiuni să producă o „schimbare”. El implică resurse umane, materiale și financiare și este temporar.

Analizând definițiile sus menționate, în opinia noastră, un proiect înseamnă:

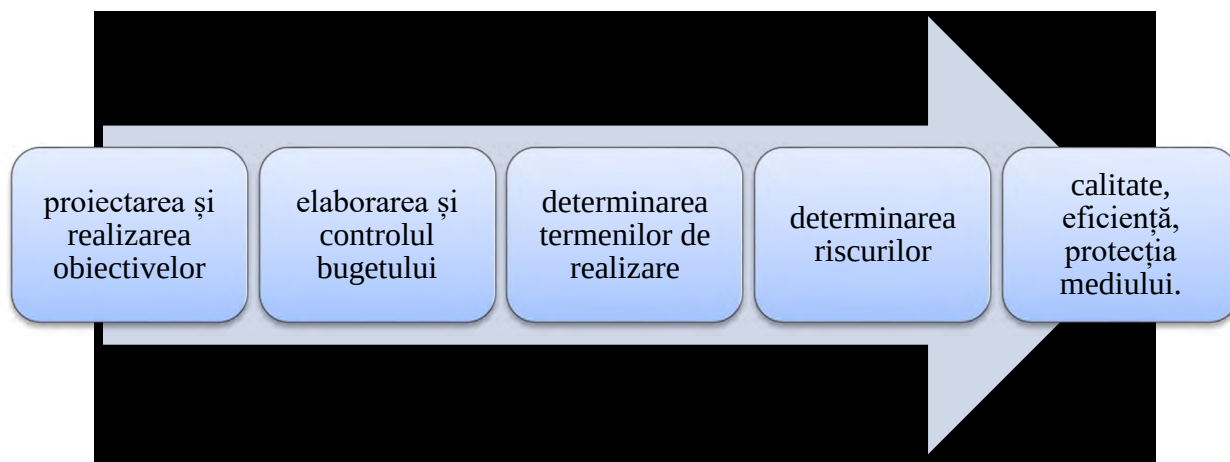

Fig. 1.1. Etapele de rezolvare a unei probleme prin prisma proiectului de investiții

Sursa: Elaborată de autor

Totodată, pornind de la aceste definiții, care dezvăluie principiile esențiale, se identifică următoarele trăsături ale unui proiect:

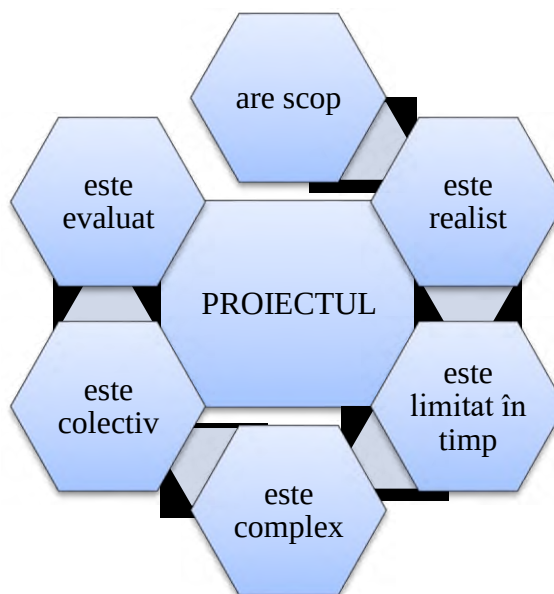

Fig. 1.2. Trăsăturile definitorii ale unui proiect.

Sursa: Elaborată de autor

Totuși, în viziunea noastră, principală caracteristică definitorie a unui proiect este noutatea sa inovatoare. Un proiect este un pas în necunoscut, pândit de riscuri și incertitudine. Nu există două proiecte perfect identice și chiar un proiect care se repetă va fi de fiecare dată diferit într-unul sau mai multe din aspectele sale economice, administrative sau fizice. [64]

Comisia Europeană definește proiectul ca o activitate sau un număr de activități conexe, care se desfășoară potrivit unui plan bine stabilit în vederea realizării obiectivelor fixate într-un termen determinat. Un proiect este primul nivel al subdiviziei unui program și în cele mai multe situații conține un număr de subproiecte. [66]

Reieșind din acestea, considerăm, că proiectul reunește concomitent, un ansamblu de activități derulate pe o perioadă determinată, care tinde spre realizarea unui scop comun general și necesită o investiție de resurse, în vederea îndeplinirii unui set de obiective precise. În așa fel, un proiect este un mod de îmbunătățire a unei situații existente la un moment dat. Astfel, proiectul nu este sinonim nici cu planul de afaceri, care trebuie să evidențieze situația unei organizații și a mediului său economic concurențial la un moment dat, nici cu studiul de fezabilitate, care trebuie să evidențieze necesitatea și avantajele implementării ideii unui proiect.

Planificarea și realizarea activităților necesare pentru realizarea obiectivelor proiectului presupune un șir de caracteristici ale proiectului, dintre care principalele sunt:

- Complexitatea – proiectul implică activități și obiective, necesită coordonare și control potrivit unei succesiuni clare care să permită încadrarea în costurile și performanțele stabilite;
- Dinamica ciclului de viață - Proiectul trece printr-o etapă lentă de inițiere, se dezvoltă rapid, atinge apogeul, începe declinul și se încheie;
- Interdependența - Proiectul interacționează cu celelalte activități din organizație și, adesea, cu alte proiecte;
- Unicitatea - Fiecare proiect conține elemente care îl fac unic;
- Competitivitatea - Realizarea unui proiect presupune atragerea unor resurse umane și materiale utilizate deja în cadrul departamentelor funcționale ale organizației.

Pe baza celor menționate, putem defini proiectul drept o succesiune de activități bine organizate, desfășurate în vederea atingerii unor obiective predefinite, care necesită resurse și efort, formează un tot întreg, reieșind din bugetul unui program.

Autorul Lock D, clasifică proiectele după mai multe criterii [64]:

- a. după *gradul de complexitate*: proiecte complexe integrate sau independente, proiecte simple;
- b. după *sursa de finanțare*: proiecte cu finanțare publică, proiecte cu finanțare privată, proiecte cu finanțare mixtă;
- c. după *obiectul proiectului*: proiecte pentru construcții cu destinație publică sau privată; proiecte de produs, proiecte informatice, proiecte de infrastructură informatică și telecomunicații, proiecte de dezvoltare industrială, proiecte de dezvoltare a resurselor umane;
- d. după *domeniul economic sau utilizatorul final*: proiecte pentru învățământ, proiecte pentru sănătate, proiecte pentru industrie; proiecte pentru agricultură, proiecte pentru turism; proiecte pentru energie, proiecte pentru protecția mediului, proiecte pentru administrația publică;

- e. după durata finanțării: proiecte pe termen lung (peste 2 ani); proiecte pe termen mediu (1-2 ani); proiecte pe termen scurt (sub 1 an).

Conform opiniei cercetătorilor din domeniu, proiectele se clasifică în patru tipuri generale diferite:

- Proiecte de tipul 1: inginerie civilă, construcții, industrie petrochimică, minerit și exploatare.
- Proiecte de tipul 2: producție.
- Proiecte de tipul 3: proiecte tehnologii informaționale și proiecte de management
- Proiecte de tipul 4: proiecte de pură cercetare științifică. [65]

Din conceptele prezentate de către autorii români Mocanu M. și Schuster C., în funcție de obiectivele de specialitate propuse, proiectele pot fi clasificate în trei grupe mari:

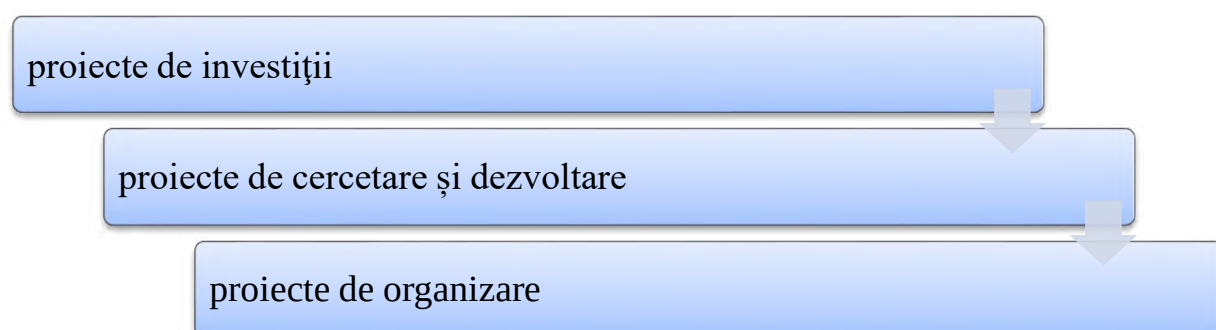

Fig.1.3. Tipologia proiectelor de investiții

Sursa: Elaborată de autor în baza [67]

Așadar, proiectele de investiții includ: construcția unei clădiri noi, restaurarea unui obiectiv, re tehnologizarea unei activități.

Proiecte de cercetare și dezvoltare, de exemplu: dezvoltarea unui sistem expert pentru întreprinderile mici și mijlocii, dezvoltarea unui produs nou, a unei noi tehnologii, elaborarea unui nou software.

Proiecte de organizare, de exemplu: introducerea unei noi forme de organizare, orientată spre piață, introducerea unui nou concept de marketing, introducerea managementului proiectelor ca formă alternativă de conducere, etc. [67]

În continuare, ne vom exprima opinia noastră și a savanților, conform căreia, proiectele de investiții reprezintă un domeniu prioritar al vieții economice, atât din punct de vedere al resurselor semnificative pe care le consumă, precum și din punct de vedere al multiplelor efecte pe care le generează. Orientarea lor spre anumite domenii de activitate și spre anumite obiective trebuie realizată în dependență de necesități, dar și în funcție de tendințele existente pe plan mondial, de starea economiei, strategiile adoptate și de dorințele consumatorilor etc.

Proiectul investițional este un plan complex de acțiuni, ce are drept scop realizarea unui proces de producție (privind producția de mărfuri sau prestarea de servicii) nou sau modernizat care realizează scopurile participanților în proiect . [144]

În opinia autorilor ruși, proiectul investițional reprezintă o succesiune de activități, legate de justificarea volumului și procedurii de investire a mijloacelor financiare, valoarea reală a investiției, punerea în funcție a capacităților, evaluarea eficienței de menținere și de continuare a proiectului și evaluarea finală a rezultatelor proiectului la momentul de finalizare. [142]

Luând în considerație definițiile descrise, autorul vine cu propria definiție: proiectul investițional constă dintr-un complex de activități ale echipei proiectului, care se execută în baza unui contract și sunt orientate spre realizarea scopurilor, precum și obținerea rezultatelor în condițiile riscului de pierdere a mijloacelor investite.

Realizarea unui proiect de investiții presupune, în primul rând, investirea unor cheltuieli concrete în speranța unui profit. Obiectivul său specific îl deosebește de alte tipuri de proiecte prin activitățile sale ce sunt limitate în timp, resurse și buget.

Există mai multe abordări în literatura de specialitate în ceea ce privește clasificarea proiectelor de investiții.

Astfel, după finalitate, proiectele de investiții pot fi clasificate în:

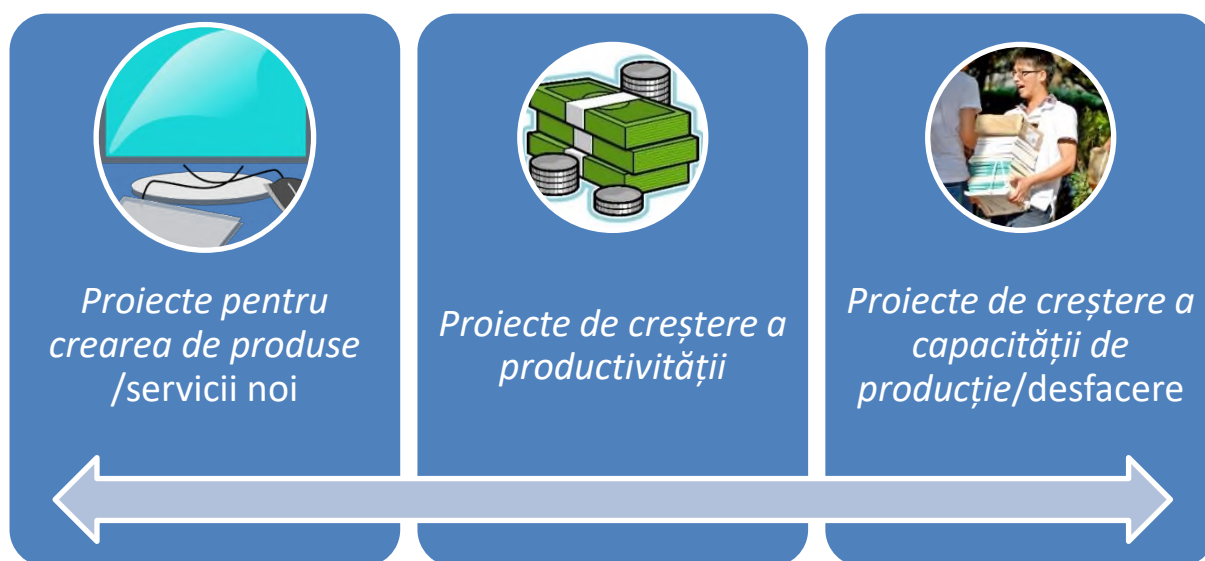

Fig.1.4. Clasificarea proiectelor de investiții după principiul finalității.

Sursa: elaborată de autor

Prezintă interes și analiza *Proiectelor de investiții sociale*. Aceste proiecte au la bază, două scopuri:

1. Primul obiectiv ține cont de problemele salariaților. Aici, aceste tipuri de proiecte se orientează la crearea condițiilor de muncă mai bune, la reducerea condițiilor nocive, la protecția mediului ambiant.

2. Al doilea scop se referă la soluționarea problemelor unei comunități. Aici pot fi atribuite proiecte de amenajare teritorială, de infrastructură, etc.

În această ordine de idei, putem întâlni „proiecte de servicii publice locale”. Aceste proiecte se referă la implementarea politicilor de dezvoltare regională a statului, creșterea calității vieții locuitorilor. În cadrul acestor proiecte, autoritățile publice locale obțin un suport real în realizarea necesităților sale cu prioritățile regionale și naționale. Proiectele de acest tip nu se referă la obținerea de profit, ele doar consultă și acordă suport în promovarea și implementarea diferitor politici și strategii de dezvoltare regională.

Al treilea tip de proiecte sunt *Proiectele de dezvoltare*, care în mare parte se referă la dezvoltarea întreprinderilor.

După domeniul de aplicație, se identifică trei categorii de proiecte investiționale:

- proiecte de întreprindere;
- proiecte de gestiune a serviciilor publice;
- proiecte legate de exploatarea bogățiilor naturale.

Astfel de proiecte se referă la dezvoltarea și exploatarea de către o societate privată a unor bogații naturale (petrol, gaze, minerale utile) ale unui stat [100]. În scopul evidențierii temei de cercetare, apare necesitatea abordării termenului de management, caruia Dicționarul Explicativ al Limbii Române îi atribuie următoarele sensuri: activitatea și arta de a conduce, ansamblul activităților de organizare, de conducere și de gestiune a întreprinderilor, știința și tehnica organizării și conducerii unei întreprinderi.

Suntem de acord cu părerea mai multor autori din literatura de specialitate, în care **managementul este definit ca meseria care constă în a conduce, într-un context dat, un grup de oameni cu scopul de a atinge în comun obiective conform finalităților organizației de apartenență** [19].

Totalizând opiniile savanților autohtoni și de peste hotare, putem conchide că:

- Managementul este o meserie: deci, o activitate practică ce regroupează un ansamblu de experiențe, cunoștințe tehnice și relaționale. Nu este vorba aici nici de un proces abstract, nici de teorie. Această meserie constă în a conduce. „A conduce” trebuie perceput ca un termen generic pentru a desemna diferite stiluri de management care sunt posibile [65];
- Meseria în cauză se exercită într-un context dat: este vorba aici de mediul economic, politic, social, tipul de cultură dominant, mentalitățile, tradițiile ce determină apariția unor constrângeri/oportunități specifice.

Concomitent, managementul presupune totodată a conduce un grup de oameni, dar trebuie să fim atenți pentru a nu confunda managementul cu simplul fapt de a avea un grup de oameni în

subordine. Managementul vizează atingerea în comun a unor obiective în conformitate cu finalitățile organizației.

Importanța Managementului proiectelor a cunoscut o creștere majoră datorită faptului că, tot mai multe organizații internaționale, în special, se dezvoltă sau își desfășoară activitatea în cadrul unor proiecte. Studiul realizat referitor la rolul managementului proiectelor de investiții, ne-a permis să deducem, că în funcție de măsura competențelor repartizate, există trei tipuri de structură organizatorică a proiectelor:

- coordonarea proiectului;
- organizarea matriceală a managementului proiectelor;
- structura organizatorică independentă a managementului proiectelor.

Ca în orice domeniu științific, și în managementul proiectelor se propun definiții extrem de diferite, adesea contradictorii. Astfel, potrivit lui **Harold Kerzner**, managementul proiectelor poate fi definit ca „planificarea, organizarea, conducerea și controlul resurselor unei companii pe termen scurt pentru atingerea unor scopuri și obiective prestabilite” [49].

Conform lui **Dennis Lock**, un specialist în managementul proiectelor, conceptul dat este „un instrument de planificare, coordonare și control al activităților complexe din proiectele industriale și comerciale moderne” [64].

Autorii **Jeffrey Mochal** și **Thomas Mochal** se referă la „definirea, planificarea și, ulterior, managementul, controlul și finalizarea unui proiect” [68].

În accepțiunea lui Richard Murch, managementul proiectelor este „un set continuu de procese de îmbunătățire a inițiativelor” [74].

În aceeași ordine de idei, autorul român Simona Iovănuț afirmă că, managementul proiectului este ca și „procesul de organizare și supraveghere a proiectului pentru a asigura realizarea acestuia conform planificării, în limitele bugetului și conform specificațiilor stabilite” [47].

Managementul proiectului, în opinia lui Constantin Opran este „un proces de planificare, organizare și conducere a activităților și resurselor unui proiect cu scopul de a îndeplini obiective bine definite care au, în mod uzual, restricții de timp, resurse și cost” [79].

Alina Bârgăoanu susține că, „managementul proiectelor constă în utilizarea unui set de cunoștințe, competențe, deprinderi, instrumente, metode și tehnici specifice în vederea îndeplinirii obiectivelor generale și specifice ale unui proiect anume. Scopul managementului proiectelor îl reprezintă obținerea unui anumit rezultat, respectând constrângerile financiare, de timp, de calitate și cele de natură tehnică impuse proiectului” [11].

În urma analizei definițiilor prezentate mai sus, considerăm, că managementul proiectelor, se caracterizează prin unele aspecte particulare, care asigură succesul proiectelor.

Unul dintre aceste aspecte se prezintă ca un proces complex, care implică cunoștințe economice și tehnice de specialitate. De asemenea, implică o gamă largă de capacități și aptitudini ce țin de organizare: conducerea echipei, coordonarea timpului, precum și administrarea celorlalte resurse.

Totalizând conceptele mai multor autori, desprindem ideea, că în același timp, managementul proiectelor este un proces dinamic, care organizează și utilizează diferite mijloace potrivite într-un mediu controlat și structurat cu scopul de a realiza anumite obiective bine stabilite.

Important este faptul că, activitatea de management de proiect se desfășoară pe toată durata ciclului de viață al proiectului, și privește monitorizarea acestuia în întregime. Managementul proiectelor este văzut ca o activitate, care are drept scop conducerea realizării unui plan, care se desfășoară din momentul în care este începută activitatea de elaborare a proiectului până la monitorizarea și evaluarea impactului proiectului [11].

În acest context, autorul Opran C. afirmă că, managementul proiectelor reprezintă, un ansamblul de procedee pentru gestionarea, coordonarea și monitorizarea proiectelor. În practica sa, managementul proiectelor cuprinde două structuri organizatorice necesare derulării proiectelor la nivelul unei organizații:

- organizarea internă a proiectului și corelarea acestuia cu structurile organizatorice ale întregii organizații.
- organizarea proceselor, precum și aspectele legate de conducerea proiectului [79].

Important e să realizăm și următorul fapt, care este menționat și de Roman C. în lucrarea sa „Managementul proiectelor” – *Dacă avem în vedere managementul proiectelor ca structură organizatorică, atunci vorbim despre un concept de management, dacă ne referim la elaborarea proceselor, atunci se poate vorbi despre o metodă managerială, iar dacă vizăm în special aspectele de conducere, atunci se poate vorbi despre un concept de conducere.* [11]

Ținem să menționăm, că realizarea unui proiect de investiții, în sfera social-economică, are ca efect în primul rând îmbunătățirea nivelului de trai al populației și modernizarea tuturol ramurilor economice, care nemijlocit va duce la creșterea veniturilor agenților economici. Concomitent, însă, va crește și gradul de ocupare a forței de muncă. Creșterea numărului de angajați duc la sporirea cererii de bunuri și servicii.

Studierea literaturii de specialitate ne-a permis să constatăm, că în cadrul circuitului economic, activitatea proiectelor de investiții joacă un rol dublu:

- În primul rând, agenții economici declanșatori de acțiuni investiționale, care implementează diverse proiecte de investiții, își sporesc oferta de bunuri și servicii prin creșterea capacităților lor de producție, realizând venituri suplimentare;
- În al doilea rând, orice proiect de investiții, va genera cereri suplimentare în sectoarele

conexe. În final, va avea loc o creștere în lanț a veniturilor la toți agenții economici antrenați.

Așadar, suntem de acord că, realizarea de proiecte sau programe de investiții conduce, în principal, la creșterea stocului de capital fix. Investițiile constituie instrumentul principal de realizare a modernizării economice, prin crearea de noi structuri, mai performante, în acordul cu opțiunile strategice, de perspectivă ale societății.

Totalizând opiniile savanților autohtoni și de peste hotare vom preciza unele aspecte ale conceptului de management, conform cărora utilizarea managementului proiectelor de investiții include atât o serie de avantaje, precum și dezavantaje (Fig. 1.5).

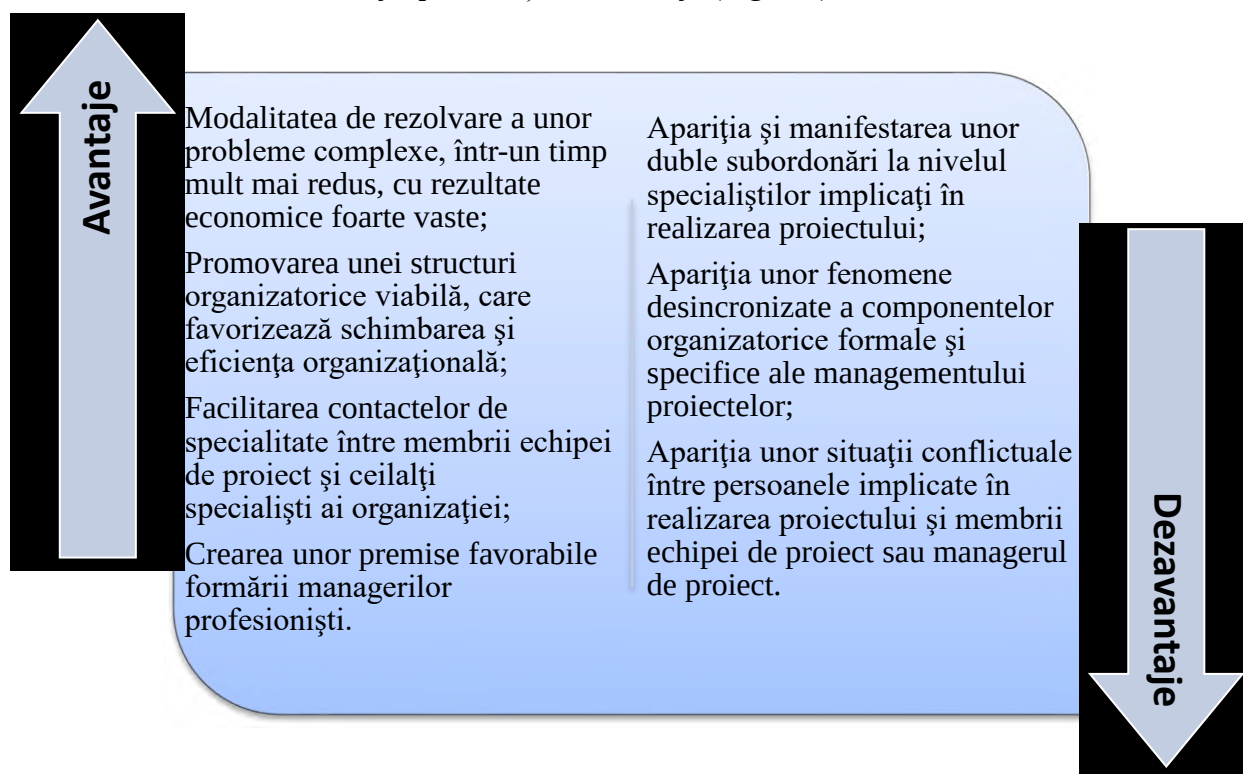

Fig. 1.5. Caracteristica managementului proiectelor de investiții

Sursa: Elaborată de autor în baza [53]

Mai mulți cercetători definesc o serie de principii simple fundamentale, care au rolul de a ghida activitatea propriu-zisă a proiectelor. Necesitatea determinării acestor principii a fost dictată de următoarele premise:

- membrii echipei de proiect urmăresc aceleași obiective;
- obiectivele proiectului trebuie să fie transparente;
- membrii echipei trebuie să aibă cunoștințe minime în managementul proiectelor;
- convingerea membrilor echipei în succesul proiectului;
- membrii echipei trebuie să cunoască cine este coordonatorul proiectului și cine sunt beneficiarii.

Pornind de la aceste premise, Max Videman în lucrarea „Fundamental Principles of Project Management”, proiectează șapte principii fundamentale ale managementului proiectelor [133].

Principiul angajamentului. Acest prim principiu subliniază faptul că, între finanțator și organizația care își propune să deruleze un proiect, trebuie să existe un tip de angajament echitabil înainte de începerea oricărei activități. Acest angajament înseamnă că ambele părți implicate cunosc foarte bine ce efort trebuie depus pentru a se realiza proiectul, cunosc procesele și riscurile asociate proiectului, sunt dispuse să își împartă și să își asume responsabilitățile, riscurile și un eventual eșec.

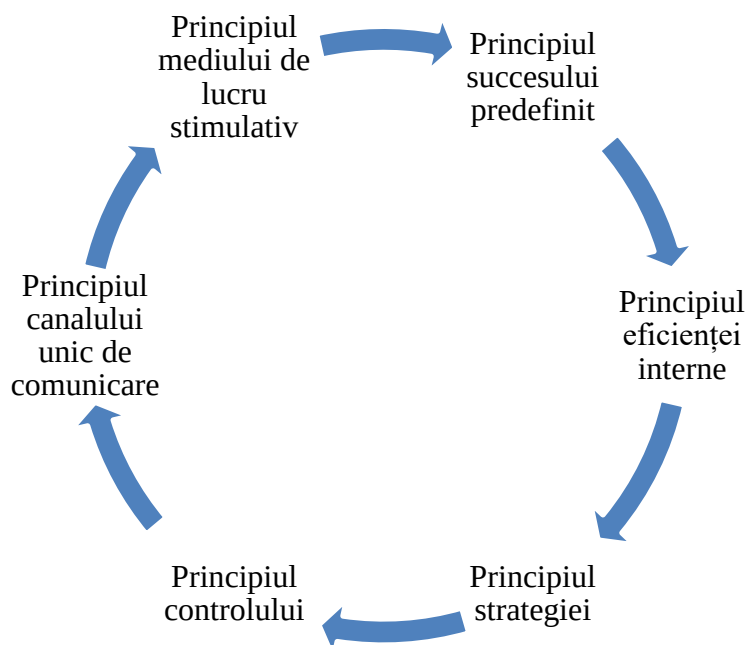

Fig. 1.6 Principiile managementului proiectului

Sursa: Elaborată de autor în baza [133]

Principiul succesului predefinit. Al doilea principiu are în vedere faptul că, normele pe baza cărora proiectul este considerat un succes, atât în ceea ce privește derularea, cât și produsul final, trebuie să fie definite de la bun început, înainte de declanșarea oricărei activități. Astfel, criteriile de succes convenite, pot să constituie baza procesului de luare a deciziei și a evaluării finale. În acest sens, există două tipuri de criterii de succes, cele referitoare la derularea proiectului, care au în vedere respectarea limitelor de timp, a bugetului, exploatarea eficientă a tuturor celorlalte resurse (oameni, echipamente, sedii) și o percepție creată în jurul proiectului și cele referitoare la produsul final, care au în vedere calitatea, standardele tehnice, relevanța proiectului, eficiența sa, domeniul de acțiune, precum și percepția creată în jurul produsului/rezultatului final.

Principiul eficienței/consistenței interne/interdependenței. Cel de-al treilea principiu se referă la relația de interdependență care există între aria de cuprindere a proiectului, timpul alocat, bugetul stabilit și calitatea proiectată a produsului final. Cele patru elemente sunt interrelaționate, trebuie să fie realizabile și să se reflecte unul pe celălalt. Cu alte cuvinte, bugetul, spre exemplu, trebuie să fie în concordanță cu toate celelalte elemente, nu se poate solicita o sumă foarte mare de bani pentru rezolvarea unei probleme minore, cu o arie de cuprindere foarte îngustă. Orice

modificare a unuia dintre aceste elemente antrenează modificări ale celorlalte. Modificarea ariei de cuprindere a proiectului antrenează modificări în ceea ce privește calitatea, timpul și resursele necesare proiectului.

Principiul strategiei. În accepțiunea acestui principiu, orice proiect trebuie să aibă la bază o strategie, în cazul domeniului pe care îl avem în vedere - managementul proiectelor - planificarea precede întotdeauna execuția, în termeni simpli, acest principiu, stabilește ce trebuie făcut și când trebuie făcut.

Principiul controlului. Conform acestui principiu, toate proiectele trebuie să beneficieze de politici și proceduri riguroase și eficiente de control și monitorizare. Spre deosebire de principiul anterior, acesta stabilește cum trebuie făcut un anumit lucru și de către cine.

Principiul canalului unic de comunicare. Potrivit acestui principiu, între finanțator și managerul de proiect trebuie să existe un singur canal, prin care sunt comunicate deciziile de importanță vitală pentru proiect. Totodată, acest principiu nu îl exclude pe cel al transparenței sau pe cel al accesului neîngrădit la informație. Important este ca, în procesul de luare a deciziilor și de comunicare a acestora în cadrul unui proiect, atât finanțatorul, precum și promotorul proiectului să comunice prin intermediul unui singur reprezentant. Altfel, deciziile ajung la unitatea de execuție în mod eronat, devin contradictorii, afectând substanțial bunul mers al proiectului.

Principiul mediului de lucru stimulat. În sfârșit, ultimul principiu se referă la datoria pe care o are managerul de proiect de a crea, pentru membrii echipei, un mediu de lucru stimulat, care să exploateze întreg potențialul acestora. Crearea acestui mediu încurajator se realizează atât prin adoptarea unui stil managerial adecvat tipului de proiect, precum și prin administrarea inteligentă a relației cu organizația în ansamblu. Managerul de proiect trebuie să fie preocupat, ca echipa pe care o conduce să nu fie izolată în ansamblul organizației, ca proiectul de care este responsabil să fie cunoscut, acceptat și apreciat la nivelul organizației [133].

Așadar, aceste principii ale managementului proiectelor pot fi atribuite tuturor tipurilor de proiecte.

Proiectele de investiții aplicate constituie mijlocul principal de valorificare a soluțiilor tehnice și tehnologice noi oferite de cercetarea științifică.

Ținem să menționăm, că orice proiect de investiții supus analizei de oportunitate și eficiență trebuie să aibă și componenta ecologică, iar criteriile ecologice trebuie să fie incluse în sistemul de criterii pe baza căruia se va fundamenta decizia de investiții. Spunem asta, pornind de la proverbul ”Mai ieftin este să previi decât să combați”. În acest context, trebuie subliniat faptul că multe investiții financiare internaționale pun condiții pe natura ecologică pe care trebui să le respecte proiectele sau programele propuse spre a fi susținute financiar. La toate acestea se adaugă și necesitatea eforturilor investiționale îndreptate spre asigurarea securității naționale.

După cum se cunoaște, investiția reprezintă o cheltuială, realizată de către persoanele fizice sau juridice pentru a obține un profit în urma realizării careva activități. Totodată, atragem atenția că investiția poate fi considerată nu numai o simplă cheltuială, deoarece în acest caz se va neglija conținutul ei din punct de vedere economic.

Trebuie subliniat faptul, că scopul final pentru care se face o investiție nu este de a se realiza mijloace fixe (utilaje, echipamente, hale, magazine etc), ci de a se obține efecte utile de natură economică, socială, ecologică etc. În acest context, reținem opinia unui renumit specialist în domeniu, Prelipcean G., care definea investiția ca o renunțare la o satisfacție imediată și sigură, în schimbul unei speranțe al cărei suport sunt tocmai resursele investite. Pe scurt, investiția trebuie privită ca „o cheltuială certă pentru un viitor incert” [87].

Proiectele pot fi parte componentă a unui Program. Programul este o măsură luată de Comisia Europeană în favoarea unei țări sau a unui grup de țări. Acesta constă într-un număr de activități ce vor fi realizate și suportate printr-un angajament financiar extras din bugetul Comisiei Europene.

Susținem părerea mai multor autori [64], [56], [79] cu privire la programe, care în standardele de management de proiect și dicționarele de specialitate, sunt definite ca:

- serie de sarcini specifice inter corelate conduse în mod coordonat pentru realizarea unor obiective pe baza unor strategii corespunzătoare;
- un portofoliu de proiecte selectate și planificate în mod coordonat pentru îndeplinirea unor obiective și pe baza unor strategii;
- un proiect complex sau set de proiecte necorelate dar legate de un ciclu de afaceri;
- organizație cu misiune temporară cu scopul realizării unor procese de complexitate medie și ridicată.

Considerăm, că toate programele împreună cu proiectele de investiții, care sunt implementate pentru dezvoltarea durabilă, depind de managementul investițiilor, care este în cea mai mare parte, cauza succesului sau eșecului a unui antreprenor.

Sarcina managementului investițiilor în spațiul rural se centrează pe asigurarea creșterii valorii, ce impune, pe de o parte mobilizarea unei părți din produsul intern brut și pe de altă parte cheltuirea eficientă a resurselor investiționale.

Obiectivul general al managementului investițiilor este de a asigura eficiența constituirii și utilizării capitalului, realizând pe această cale suportul financiar pentru maximizarea valorii.

Managementul, inclusiv și managementul investițiilor, în accepțiunea lui G. Symonds este „o parte a cunoștințelor acumulate și recunoscute, ce sunt sistematizate și formulate în conformitate cu descoperirea adevărurilor generale sau acțiunea legiților generale”. În această ordine de idei, afirmăm, că managementul investițiilor are la bază teorii, legi, principii, reguli,

metode, tehnici și instrumente, care asigură utilizarea optimă a resurselor investiționale în scopul atingerii obiectivelor prestabilite [118].

Managementul investițiilor în mediul rural este influențat, mai întâi de toate, de rolul statului în viața economică, altfel zis, de doctrina economică, care după cum se menționează în dicționarul explicativ al limbii române, reprezintă un „ansamblu sistematic de idei, de ipoteze, de legi și concepte care descriu și explică fapte sau evenimente privind anumite domenii sau categorii de fenomene”.

În comunitatea contemporană se disting două orientări doctrinare:

- Colbertistă, care pleacă de la dezideratul că autoritățile publice trebuie activ și direct să se implice în economie, asigurând dinamism și eficacitate.
- Neoliberală, fondată pe nonintervenția puterii publice pentru a nu deranja mecanismele pieței și a elimina excedentele economice.

Analizând literatura de specialitate conchidem, că aceste doctrine au avut o influență mai mare, în dependență de evoluția istorică a societății. Pe lângă aceste doctrine, un impact semnificativ asupra dezvoltării managementului proiectelor, au avut și următoarele teorii:

- Teoria avantajului comparativ, care susține că superioritatea potențială în relațiile de schimb depinde de diferențele între costurile comparative. Deci, antreprenorul, ramura, țara trebuie să-și formeze structură de producție astfel, încât costurile în sumă să corespundă celor mai eficienți operanți externi.
- Teoria factorilor de producție susține că, costurile sunt dependente de disponibilitatea și proporția factorilor de producție utilizați pentru fabricarea bunurilor sau prestarea serviciilor. Investitorul trebuie să cunoască, că un factor de producție poate fi substituit cu altul, că factorii pot migra de la un domeniu de producție la altul și că factorii, cu excepția celor naturali, se deplasează dintr-o țară în alta. De aici, raționamentul investițiilor este dependent de factorii naturali.
- Teoria cursului de schimb potrivit căreia, tranzacțiile financiare cu scop investițional sunt influențate nu numai de competitivitatea monedelor țărilor implicate în relații de schimb, de rata dobânzilor, dar și de fluctuațiile cursului de schimb care poate canaliza investițiile pe o altă traiectorie decât cea dorită.
- Teoria liberului schimb, care stă la baza circulației libere a produselor, serviciilor, capitalului și resurselor umane, poate provoca stresuri puternice în investiții.

În managementul investițiilor în mediul rural, un rol extrem de important le revine și teoriilor financiare. Astfel, potrivit teoriei portofoliului, formulată în anul 1950 de H. Markowitz, atunci când se constituie portofoliul de active financiare trebuie să se țină cont de implicațiile unui titlu oarecare asupra optimalității portofoliului, diversificându-l pe acesta din urmă pe seama unui

arbitraj între risc și rentabilitate, astfel încât, portofoliul format să răspundă situației concrete de pe piață și obiectivelor investitorului.

Autorul consideră că, managementul investițiilor în mediul rural va fi efectiv și eficient în cazul conceperii și aplicării legilor, în primul rând a legilor economice cum ar fi:

- *Legea realității resurselor* cere de la oameni nu numai să mănuiască, dar și să înțeleagă, că orice câștiguri în economie sunt relative. Tot ce ne înconjoară reprezintă o mărime constantă și circuitul economic nu este altceva decât o rotație închisă. Câștigul unui om este, de fapt, o pierdere pentru altcineva.
- *Legea randamentelor neproporționale* menționează că, sporirea unui factor de producție duce la creșterea producției și venitului până la un anumit punct, dincolo de care la aceleași creșteri, venitul tinde să se diminueze tot mai mult.
- *Legea economiei timpului sau „creșterii rapidității”* zice că pentru orice activitate trebuie să depunem eforturi într-o consumă mai puțin timp. De aici vine misiunea de a investi astfel, ca să le recuperăm în timpul cel mai scurt.
- *Legea concurenței*, se manifestă prin faptul că o multitudine de investitori se confruntă cu o mulțime de solicitanți și fiecare poate lua decizii numai din considerentele raționamentelor pe piață. Concurența îi stimulează atât pe investitori, cât și pe consumatorii de investiții să se implice mai activ în viața economică a exploatațiilor agricole.
- *Legea utilității* descrescând exprimă starea în care, pe măsura creșterii cantității investițiilor consumate, utilitatea ei marginală va tinde spre scădere. De reținut, că pe măsura creșterii cantității investițiilor consumate, utilitatea generală crește, însă sporul utilității cu fiecare porțiune nouă scade până se va egala cu zero.

Noi considerăm că, în managementul investițiilor în spațiul rural, un rol aparte le revine propriilor legi ale managementului. Așadar, în opinia lui Nicolescu O. [76], managementul investițiilor rezidă în studierea proceselor și relațiilor de management din cadrul lor, în vederea descoperirii legităților și principiilor care le guvernează și a conceperii de noi sisteme, metode, tehnici și modalități de conducere, de natură să asigure obținerea și creșterea competitivității.

Studiul efectuat ne-a permis să deducem, că aspectele teoretice se cer a fi conștientizate și aplicate în managementul investițiilor și totodată corelate cu astfel de elemente componente al acestuia, cum ar fi funcțiile și structura organizațională, deciziile și asigurarea informațională, metodele, tehnicile și procedurile, mecanismele motivaționale. Suntem de acord, că toate acestea trebuie să fie conștientizate și analizate cu mult înainte de a se lansa în investiții.

1.2. Fundamentarea teoretică a metodelor utilizate în managementul proiectelor

Evaluarea ideii cu privire la investiții are menirea de a coraporta ideea cu realitatea rezultatelor obținute de la implementarea ei; posibilitățile reale, resursele și mijloacele prezente la necesități și dorințe; rezultatele preconizate la niște criterii de referință / standarde. La rândul său, ideea se cere a fi evaluată din cel puțin două motive:

- Evaluarea obiectivă reduce probabilitatea că decizia de inițiere a unor investiții să se bazeze doar pe intuiție.
- Investitorii sunt, de regulă, foarte atenți și dintre sutele de afaceri cu care se confruntă aleg doar câteva, de regulă dintre cele mai prospere. Având o vastă experiență, ei au și un „simț” deosebit al afacerilor. Întreprinzătorul, prin evaluare, trebuie să-l convingă pe investor că afacerea este profitabilă.

În baza analizei conceptelor privind evaluarea, s-a reliefat convingerea că, evaluarea oportunității investițiilor poate fi realizată pornind de la anumite criterii generale, printre care cele mai importante sunt:

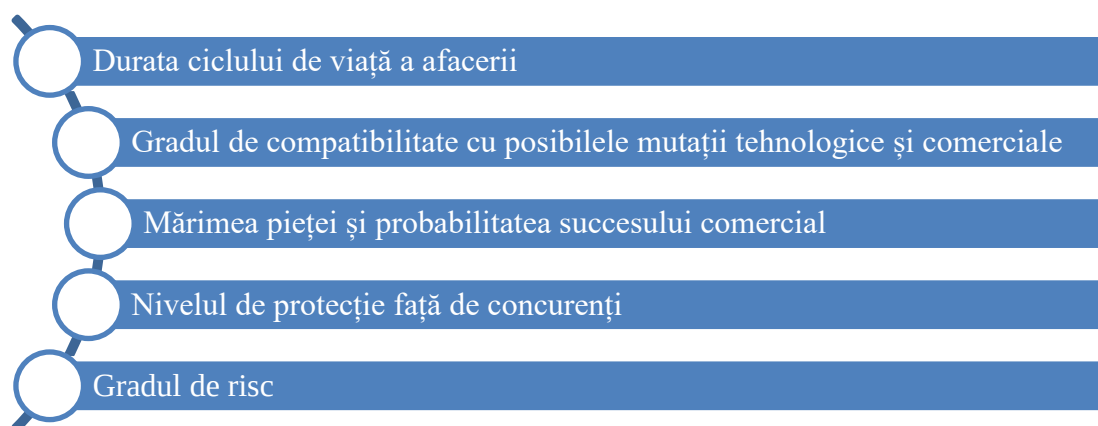

Fig. 1.7. Criteriile generale de evaluare a oportunităților de investiție

Sursa: elaborată de autor

Primul criteriu de evaluare, presupune determinarea termenului de recuperare a investiției. Datorită acestui criteriu, putem determina perioada de timp în care capitalul investit, poate fi returnat. O atenție majoră trebuie de acordat și criteriului – gradul de compatibilitate cu posibilele mutații tehnologice și comerciale. Datorită acestui criteriu, putem determina durata exploatării utilajului tehnologic și posibilitățile reutilării, dar și accesul la piața acestora. Nu trebuie de neglijat nici indicatorul, care determină mărimea pieței de desfacere. Mărimea pieței, într-o anumită măsură, influențează nivelul investițiilor și desigur că, potențialii investitori preferă piețele mari.

Următorul criteriu determină nivelul de protecție față de concurenți. Cele mai sigure instrumente de protejare a unei idei pot fi patentele, mărcile, etc.

Ultimul criteriu, care se ia în calcul în procesul de evaluare a proiectului sau a investiției este gradul de risc. Asupra gradului de risc influențează o serie de factori, printre care: ciclul de viață a produsului, gradul de noutate a produsului etc.

După ce am analizat principalele criterii de determinare a viabilității proiectului, putem decurge la procesul de evaluare. Procesul de evaluare este format din două etape: evaluarea formală și cea informală.

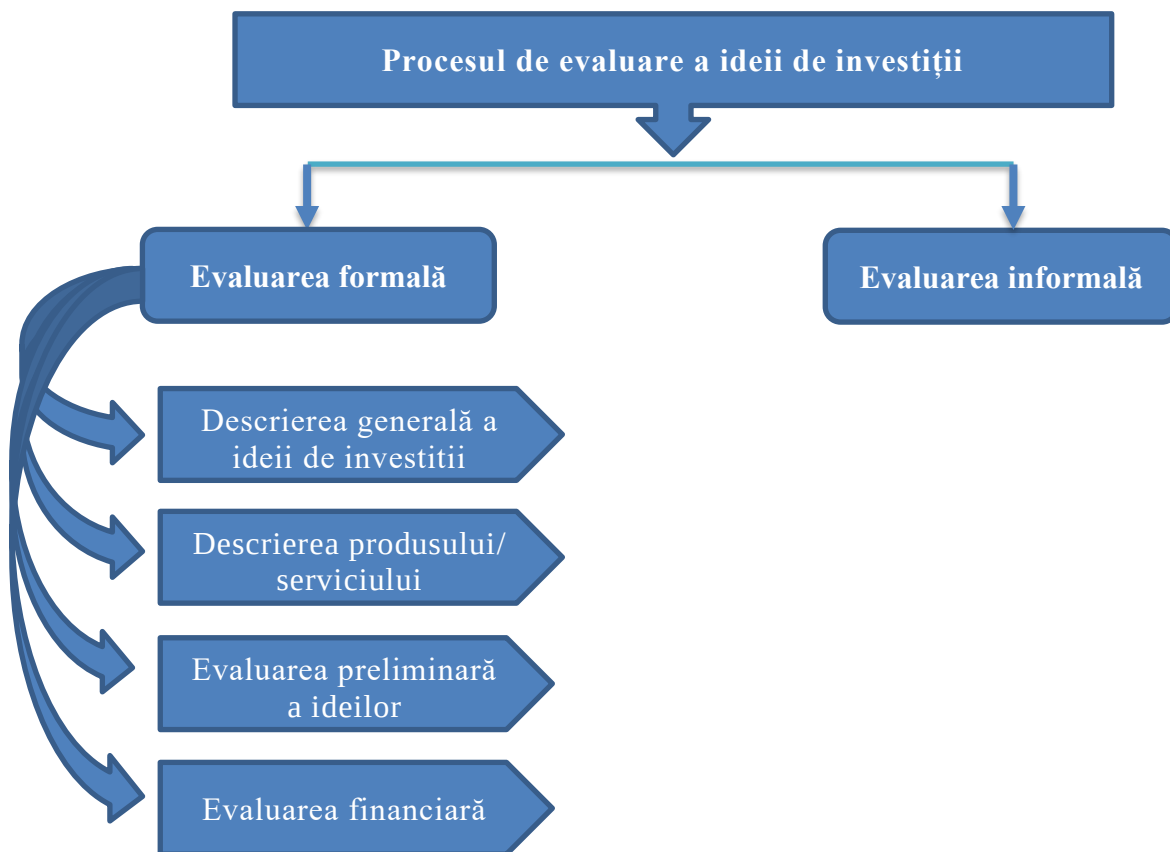

Fig. 1.8. Etapele procesului de evaluare a investiției

Sursa: elaborată de autor

Evaluarea informală are ca scop formarea unei imagini generale privind ideea de investiții. Este un mijloc rapid de determinare a gradului de atenție pe care ideea îl merită. Dacă după evaluarea informală s-a ajuns la concluzia că ideea de afaceri este viabilă, oportună, atunci se cere să se realizeze și o evaluare formală.

Evaluarea formală, denumită și studiu de fezabilitate include următoarele componente:

Descrierea generală a ideii de investiții. Se precizează clar motivele pentru care întreprinzătorul va investi. Pentru ca studiul să fie mai convingător, se recomandă să se prezinte și părerea consumatorilor.

Descrierea produsului sau a serviciului în care se investește. Atât pentru stadiul de elaborare, cât și pentru stadiul de realizare a ideii se cere a caracteriza punctele forte și cele slabe.

Evaluarea preliminară a ideilor cu privire la investiției. Are menirea de a elimina acele idei de investiții, care pot provoca dificultăți pe piață. Ea trebuie să abordeze mărimea și tendințele pieței, cota afacerii pe piață, tacticile de marketing etc.

Evaluarea financiară, este cel mai important component al studiului de fezabilitate. Evaluarea financiară constituie cheia selectării ideilor de investiții.

Managementul, inclusiv și cel al proiectelor în mediul rural, înseamnă mai întâi „a prevedea și a planifica”. Funcția de a prevedea și a planifica este funcția principală a managementului - una care precedă și care constituie baza pentru funcțiile de organizare, influențare și control.

Previziunea, este procesul de identificare a tendințelor existente, de prefigurare a proceselor și fenomenelor ce vor avea loc, stabilirea obiectivelor de realizat în viitor și resursele pentru realizarea acestora.

Previziunea în managementul proiectelor în mediul rural exprimă politica autorităților publice și/sau a celor antreprenoriale orientată spre găsirea celei mai eficiente modalități de acumulare și distribuire a resurselor investiționale. După cum menționează majoritatea savanților, Țurcanu P., Zahiu L., Nicolescu O., și alții „rezultatele previziunii, după orizontul de timp, gradul de detaliere și obligativitatea îndeplinirii sunt: prognozele, planurile și proiectele”.

Țurcanu Petru în lucrarea sa „Planificarea și prognozarea producției în întreprinderile agricole subliniază că , *prognoza* reprezintă evaluarea efectuată pe bază științifică a evoluției viitoare a componentelor cantitative și calitative ale unui domeniu de activitate (în cazul nostru, al investițiilor), pentru o perioadă delimitată de orizontul de timp ales”. [132]

Autorii români Nicolescu O., Zahiu L, și alții menționează că „prognoza evidențiază tendințele dezvoltării și prezintă variante posibile de evoluție, motiv pentru care este, în primul rând, un instrument de investigare și cunoaștere, de prefigurare a viitorului”. [135,76]

Analizând sursele din domeniu, autorul menționează că orizontul de timp, care poate fi ales în procesul de prognozare depinde de tipurile planurilor sau prognozei, precum și de scopurile planificării. Fiecare domeniu de activitate își are orizontul său de timp. De exemplu, prognozele investiționale sunt elaborate în dependență de materiile prime folosite, de inovațiile apărute în tehnologie etc.

Metodele previzionale se împart în: fundamentale, instrumentale, elementare, intuitive.

A. Metode fundamentale:

1. Analiza și sinteza.

Analiza este operația de desfacere mentală a obiectului sau procesului studiat în părțile lui componente, în vederea determinării proprietăților esențiale ale acestora.

„**Sinteza** constă în recompunerea ansamblului din elementele sale constitutive analizate, obținându-se expresii cantitative agregate și generalizându-se aspecte particulare ale realității, în urma unui proces de cunoaștere care înaintează de la simplu la complex”. [154]

Analiza și sinteza ca operații ale gândirii trebuie distinse de analiza și sinteza ca operații senzorial-perceptive; la nivel senzorial, analiza ia forma distingerii și diferențierii, iar sinteza apare în cunoașterea senzorială sub forma modificării configurației, structurii, formei elementelor senzoriale.

Între analiză și sinteză nu există o ruptură, ele se presupun reciproc, trecând chiar una în alta. „Reciprocitatea relației dintre analiză și sinteză, pe tot parcursul procesului de gândire este condiționată de faptul că oricât de sintetică ar fi caracterizarea noțională a unui fenomen, ea reprezintă totuși produsul analizei realității și abstragerii de la o serie de laturi ale ei. De asemenea, oricât de departe ar ajunge analiza în cursul formării unei noțiuni, aceasta din urmă conține, totuși, legătura necesară (sinteza) dintre laturile esențiale ale fenomenelor, și cu cât mai departe este împinsă analiza, cu atât mai largă este sinteza care realizează generalizarea implicată în noțiune” [23].

În opinia autorilor autohtoni Timoftei E., Țurcanu P., precum și a autorilor români Nicolescu O., Verboncu M., abordarea sistemică, normarea, modelarea economico-matematică sunt instrumentele de bază pe care le folosim în procesul de planificare și abordare. Esența lor este următoarea: „**Abordarea sistemică** – constituie o metodă de cunoaștere a fenomenelor și proceselor în conexiune cu mediul de existență al acestora.”

B. Metode instrumentale

1.**Normarea** – constă în stabilirea unor parametri de comandă – norme, normative, cu ajutorul cărora se urmărește obținerea unor consumuri raționale de efort social cu efecte optime. Normele și normativele îndeplinesc funcțiile de:

- instrumente de calcul previzional;
- fundamentare a planului;
- stimulare a organizațiilor și salariaților;
- control al eficienței.

Norma - mărime prestabilită, exprimată de regulă în unități fizice, care precizează, pentru anumite condiții date, limitele minime sau maxime ale utilizării resurselor în vederea obținerii unei unități de efect util. Normele pot fi: de muncă, de consum, de calitate a produselor, de folosire a capitalului fix, etc.

Normativul = mărime prestabilită care, folosind îndeosebi expresii valorice sau calcule, determină, cu un grad superior de generalizare, niveluri optime de desfășurare a activității.

2. Balanțele previzionale care urmăresc asigurarea stării de proporționalitate între diferite componente ale activității economice, prin determinarea și corelarea dinamică a resurselor cu necesitățile, în condițiile valorificării superioare a resurselor și a încadrării cerințelor în limite la care pot fi satisfăcute. În previziune, balanțele previzionale utilizate sunt cele materiale, valorice și de forță de muncă.

3. Modelarea economico-matematică asigură cunoașterea realității cu ajutorul unor modele, adică a unor reprezentări schematice abstracte a fenomenelor și proceselor studiate sub formă de sisteme analitice. Modelul economico-matematic reprezintă o reflectare simplificată a realității, bazată pe relații cantitative, cu ajutorul căreia se studiază comportarea sistemului real pe care îl reprezintă prin analogie.

Principalele tipuri de modele folosite în previziune sunt:

- modele de creștere economică;
- modele inter-ramuri (modele input-output sau BLR- balanța legăturilor dintre ramuri)
- modele de optimizare a utilizării unor resurse;
- modele bazate pe funcții de producție.

C. Metode elementare

1. Extrapolarea - reprezintă prelungirea în viitor a evoluției constatate în trecut, lucru care se poate realiza prin două categorii de funcții:

1. funcție de timp, prin prelungirea tendinței cu ajutorul ritmurilor medii și a luării în considerare a evoluției sporului absolut:

$$y = f(t); t = 1, 2, \dots, T \text{ (ani)} \quad (1.1)$$

T – orizontul previziunii

2. funcție de evoluție a unei variabile sau mai multor variabile independente aflate în relație cu dinamica variabilei dependente care face obiectul previziunii:

$$y = f(x_i); x_i = \text{variabile independente} \quad (1.2)$$

Funcțiile ce pot fi folosite pentru stabilirea trendului sau a corelației simple dintre două variabile la nivelul orizontului previziunii sunt cele liniare, exponențiale, logistice și cele care exprimă corelații multiple.

2. Interpolarea – constă în stabilirea mărimilor intermediare între două variabile date, și anume, nivelul anului de bază și cel prevăzut pentru anul final al perioadei de prognoză sau de plan.

Interpolarea se poate realiza pe două căi:

a) cu ajutorul rației medii anuale:

$$r = \frac{x_T - x_0}{n \cdot 0T} \quad (1.3)$$

$$x_T = x_0 + r \cdot n_0 T \quad (1.4)$$

x_T – variabilă exogenă pentru anul final

x_0 – variabilă din anul de bază

$n_0 T$ – numărul de ani dintre anul de bază și cel final

b) cu ajutorul ritmurilor medii, când se stabilește ritmul mediu anual dintre anul de bază și cel final și se aplică din aproape în aproape la valorile absolute.

3. Anchetele statistice – constau în consultarea unor colectivități umane de către persoane specializate, folosindu-se fie întrebări directe, fie chestionare distribuite subiecților.

Anchetele sunt în general selective, întrucât se realizează prin sondaje, adică prin selecționarea unui eșantion reprezentativ de persoane.

Metoda este folosită pentru identificarea opiniilor privind problemele importante, pe baza lor putându-se previziona: preferințele populației pentru diferite mărfuri și servicii, evoluția unor fenomene demografice etc. care, în esență, pot contribui la plasarea eficientă a investițiilor.

4. Comparațiile internaționale – constau în alegerea țărilor de referință cu care se vor face comparații și care să prezinte condiții comparabile, în selectarea fenomenelor și proceselor care au avut loc în trecut.

Metode intuitive.

În categoria metodelor intuitive se cuprind instrumentele tipice de stimulare și valorificare a creativității:

- ❖ metoda Brainstorming,
- ❖ metoda Delphi,
- ❖ metoda scenariilor etc.” [127, 132, 76, 154]

Planul, potrivit autorilor compendiului de macroeconomie [10], reprezintă „ansamblul de previziuni și obiective economice pentru realizarea cărora sunt asociate, într-o structură coerentă, mijloace determinate”.

A planifica înseamnă a elabora în formă scrisă, în baza unei metodologii bine precizate, un document cu caracter imperativ, prin care se concretizează prevederile politicii și strategiei în ansamblu sau pe diferite componente sub formă de indicatori cantitativi și calitativi, termenele în care aceștia trebuie realizați, resursele ce se cer alocate pentru îndeplinirea lor, sarcinile concrete și responsabilii, măsurile ce vor fi aplicate pentru realizarea planului, modul de control al îndeplinirii prevederilor la toate nivelurile ierarhice.

Planificarea investițiilor în mediul rural reprezintă acțiunea de stabilire a obiectivelor, de estimare a necesarului de resurse investiționale, de fixare a modalităților de asigurare a resurselor necesare și a termenelor de recuperare a resurselor investite.

Planificarea eficientă a investițiilor în mediul rural este chemată să adopte acele cursuri de acțiune care diminuează riscurile și sporesc gradul de valorificare a avantajelor concurențiale ale investițiilor.

Punctul principal de plecare în elaborarea unui plan de investiții trebuie să fie „**Pot face**”. Un alt punct esențial este selectarea **informației necesare** pentru elaborarea planului de investiții: datele referitoare la structura sferei de activitate, strategii de produs, fondurile existente, costurile materialelor necesare, flux de numerar, strategii de preț, costuri etc.

Planul investițiilor în mediul rural indică potențialul spațiului rural (la nivel național, teritorial sau a satului), necesarul resurselor investiționale, termenele de recuperare a investițiilor, demonstrează viabilitatea financiară a sectorului în care se investește. El este baza evaluării oportunității de a investi și necesită a fi alcătuit foarte bine.

La elaborarea planului investițiilor în mediul rural, se cere creativitate, în mod special, pentru a obține resursele financiare necesare ce ar asigura relansarea și/sau dezvoltarea fructuoasă a spațiului rural.

Elementele de bază reflectate în planul investițiilor:

- ✓ situația veniturilor, cheltuielilor și a rezultatelor financiare, care sunt prezentate prin următorii indicatori: valoarea vânzărilor, costul produselor vândute, profitul brut, cheltuieli de distribuție și general-administrative, profitul impozabil, impozitul pe profit;
- ✓ structura repartizării profitului;
- ✓ bilanțul care reprezintă o imagine statică a patrimoniului companiei la un moment dat;
- ✓ fluxul de venituri, care mai este denumit și fluxul de numerar, prin care se poate stabili când este necesar de apelat la credit sau la alte surse de finanțare a investițiilor;
- ✓ se indică tendința colectărilor din vânzările efectuate;
- ✓ se arată pragul de rentabilitate;
- ✓ se arată costul și cheltuielile care contribuie la formarea costului;
- ✓ numerarul maxim care va fi obținut, când și cât de repede vor fi plătiți debitorii.

În continuare vom preciza etapele procesului de planificare a investițiilor în mediul rural (fig. 1.9).

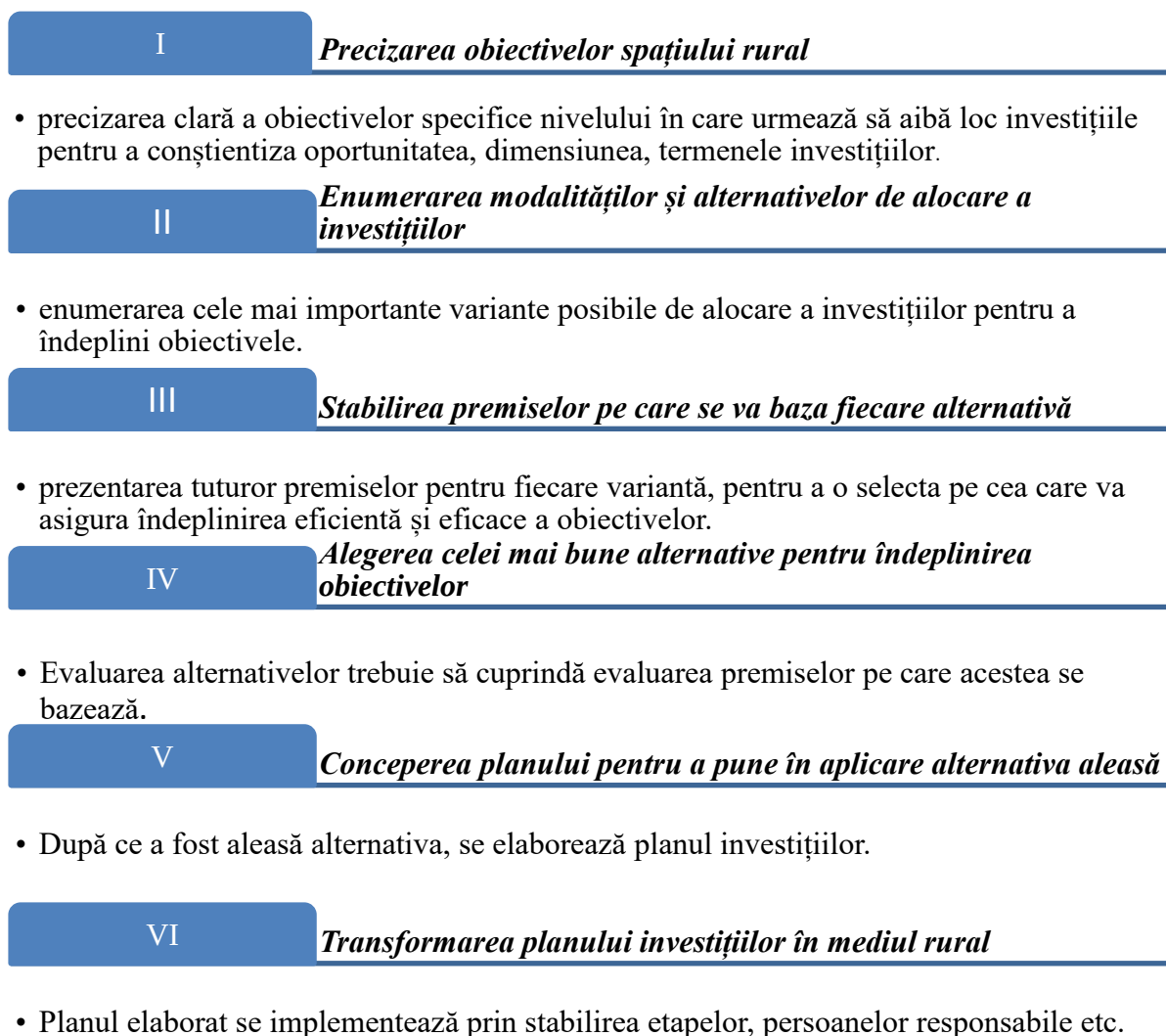

Fig. 1.9. Etapele procesului de planificare a investițiilor în mediul rural

Sursa: Elaborată de autor în baza [35]

De obicei, criteriile sistemului de planificare sunt:

- ✓ planificare organizată (responsabili, termene etc.);
- ✓ scopurile, premisele, strategiile și politicile să fie clare;
- ✓ investitorul și managerii sectorului agroalimentar trebuie să participe la acțiunile de planificare;
- ✓ planul acceptă schimbări impuse atât de mediul intern, precum și extern în cadrul căruia va fi aplicat.

Planul se materializează în unul sau mai multe proiecte de investiții în mediul rural.

Autorul este de acord cu metodele de planificare enumerate de către Toader Cosmina-Simona [130], potrivit cărora se identifică 4 metode:

1. Parcurgerea celor șapte etape în planificarea unei acțiuni. În cazul utilizării acestei metode, trebuie să ținem cont de următoarele etape:

- Diagnosticarea - atunci când se parcurge această etapă, trebuie găsite răspunsuri la

următoarele întrebări: Care sunt problemele și care sunt cauzele fundamentale ale fiecărei probleme?

- Fixarea obiectivelor pentru o anumită perioadă. Ce urmărim în săptămâna, luna aceasta?
- Organizarea unei ședințe de brainstorming pentru găsirea soluțiilor. Care sunt căile posibile pentru atingerea obiectivelor formulate?
- Cântărirea obiectivelor. Care sunt avantajele și dezavantajele fiecărei propuneri?
- Adoptarea deciziilor.
- Stabilirea sarcinilor care rezultă din planificare (Cine, ce, când, unde, cum va face?)
- Evaluarea (Când și de către cine va fi evaluat planul de acțiune?)

Răspunderea la întrebări este o altă metodă utilizată în procesul de planificare și constă în răspunsuri obținute la următoarele întrebări:

Descrierea problemei. *Ce este rău și nu funcționează? Când și unde a apărut problema? Cât de gravă este problema? Care este impactul asupra desfășurării problemei?*

Definirea scopului. *Care este rezultatul soluționării problemei? Care sunt limitele inițiativei? Ce constrângeri există asupra echipei?*

Stabilirea obiectivelor. *Ce dorește echipa să obțină? Cum va fi măsurat succesul echipei? Care sunt indicatorii? Care sunt rezultatele?*

Descrierea activităților. *Ce trebuie de făcut pentru atingerea obiectivelor? Ce sarcini trebuie îndeplinite în cadrul fiecărei acțiuni?*

Specificarea rolurilor și responsabilităților. *Cine este responsabil de realizarea fiecărei activități? De către cine poate fi tras la răspundere și pentru ce? Cine este liderul echipei? Cum își vor coordona eforturile membrii echipei?*

Evaluarea resurselor necesare. *Ce fel de resurse (financiare, umane, informaționale, de timp) sunt necesare pentru realizarea fiecărei activități? Este nevoie de anumite persoane? Cine va furniza resursele necesare?*

Stabilirea programului de lucru. *Care sunt activitățile- cheile ale planului? Care sunt datele de începere și terminare a activității?*

Determinarea forțelor pro și contra implementării proiectului. *Care sunt constrângerile planului? Care sunt constrângerile care pot fi ameliorate? Care sunt constrângerile care pot fi eliminate?*

Pregătirea planului de comunicare. *Cine mai trebuie să aibă cunoștință despre proiect? Care sunt informațiile care trebuie oferite acelor persoane? Cine va oferi informațiile?*

Diagrama Gantt, elaborată de către inginerul și sociologul de origine americană Henry L. Gantt în anul 1917, este un instrument de planificare des utilizat în managementul proiectelor, care oferă o ilustrare grafică de acțiune al unui proiect. Ea se reprezintă sub forma unei matrice, în care

pe linia orizontală este trecută perioada de timp în care se desfășoară proiectul (zile, săptămâni, luni), iar pe linia verticală sunt trecute activitățile din cadrul proiectului. În diagramă sunt indicate momentele cu începere și finalizare pentru fiecare activitate din cadrul proiectului. (Anexa 1)

Metoda drumului critic (CPM- Critical Path Method) este o metodă deterministă, des utilizată în proiectele de construcții. Metoda drumului critic folosește graficele-rețea prin intermediul cărora oferă o imagine clară a proiectului, fiind astfel posibilă determinarea duratei totale de realizare a proiectului.

În opinia autorului, alături de metodele prezentate mai sus în managementul proiectelor trebuie să se folosească următoarele metode de planificare: metoda PERT și metoda cadrului logic.

Metoda PERT (Program Evaluation and Review Technique) este foarte bine descrisă de Prof. Univ. Dr. Margareta Florescu în cursul său „Managementul proiectelor. Dezvoltare durabilă”. După opinia ei, această metodă ”abordează problema planificării proiectelor din punct de vedere probabilistic, utilizând trei variante de timp asociate fiecărei activități: optimistă, pesimistă și probabilă. Metoda PERT consideră duratele activităților ca variabile aleatoare caracterizate prin media și dispersia lor. Această metodă este utilizată atât în cadrul proiectelor mari și mijlocii, cât și mici.” [73].

Metoda cadrului logic determină barierele care stau în calea obținerii succesului proiectului.

În procesul de scriere a oricărui proiect, un rol important îl are evaluarea eficienței economice a investițiilor. Susținem părerea economiștilor, care menționează faptul că investițiile reprezintă un mijloc de creștere economică ca rezultat al economisirii. În acest context, considerăm că, creșterea economică este rezultatul creșterii volumului factorilor de producție care sunt folosiți în toate ramurile economiei naționale, precum și a creșterii nivelului de eficiență al acestora. Referitor la termenul creșterii economice, există diferite opinii.

Dicționarul de științe economice [155], definește creșterea economică ca, o acumulare de bunuri și forțe de muncă în vederea sporirii producției, în termeni reali și/sau monetari. În acest context, creșterea economică presupune elemente cantitative, exprimând acele modificări ce au loc într-un anumit orizont de timp și într-un anumit spațiu, referitoare la sporirea dimensiunilor rezultatelor înregistrate în economie.

În accepțiunea lui **Perox Francios**, creșterea economică este o „mărire a dimensiunilor economiei naționale, exprimată prin totalitatea bunurilor și serviciilor obținute într-o anumită perioadă. Dacă sporul cantitativ este obținut pe un termen scurt, aceasta înseamnă o expansiune; dacă e obținut pe un termen lung, atunci e vorba de o creștere economică” [62].

În același timp susținem părerea savantului de origine rus, Simon Kuynets, care consideră că, creșterea economică modernă demonstrează capacitatea continuă a societății de a oferi o cantitate mereu mai mare de bunuri și de servicii per locuitor [122].

Concomitent, eficiența economică accentuează relația dintre eforturile cantitative și calitative ca factori, care crează efecte și rezultate obținute într-o anumită perioadă, ca urmare a eforturilor adecvate. În această ordine de idei, Paul Heyne susține că, în ultimii ani au început să apară în societatea noastră voci sugerând că, punem prea mare preț pe eficiență; că uneori sacrificăm prea multe obiective valoroase pentru a obține o eficiență care nu prețuește cât ne costă [91]. Reieșind din această ordine de idei, considerăm că, eficiența și economia sunt aproape sinonime și reflectă efectele cu care sunt folosiți factorii de producție.

În esență, eficiența exprimă calitatea activității economice de a utiliza rațional factorii de producție în întreprindere. Ea este o cerință fundamentală pentru economie și trebuie să ghideze în permanență acțiunile și deciziile economico – financiare. Eficiența o înțelegem ca un termen de evaluare, un concept valoric, ce se măsoară prin raportul dintre valoarea producției obținute și valoarea resurselor intrate [90].

Studierea literaturii de specialitate străină și autohtonă, ne-a permis să constatăm, că eficiența economică sporită poate apărea numai în ceea ce privește obținerea de rezultate îmbunătățite. În același timp, creșterea cantitativă a mărfurilor fabricate și a rezultatelor financiare indică faptul că există o creștere a economiei naționale bazată pe existența unei tendințe reale de creștere pozitivă. Astfel, eficiența economică reprezintă eficacitatea economică, determinată matematic prin raportul dintre veniturile și cheltuielile stabilite pentru o perioada de timp delimitată.

Ținem să menționăm că, eficiența economică poate fi determinată prin două modalități:

$$\mathbf{Ee = Ef / Er \text{ maxim,}} \quad (1.5.)$$

sau

$$\mathbf{Ee = Er / Ef \text{ minim,}} \quad (1.6.)$$

unde:

Ef- efectul economic;

Er - efortul economic

Referindu-ne la eficiența economică a investițiilor avem în vedere, că prin implementarea investițiilor, presupunem obținerea unor rezultate maxime a efectelor economice. Acest punct de vedere este important grație duratei mai îndelungate de viață economică și a obiectivelor de investiții. Totodată, aceasta presupune că agentul economic trebuie să fie mereu preocupat de desfășurarea unei activități eficiente atât în prezent, precum și în viitor.

Considerăm, că în activitatea de investiții, mult mai mult decât în alte domenii sau activități economice, compararea rezultatelor cu eforturile aferente este o condiție importantă. Concomitent, pentru calculul eficienței economice a investițiilor, se are în vedere stabilirea atât a cheltuielilor, precum și a efectelor aferente proiectului.

Evaluarea eficienței investițiilor este cea mai responsabilă etapă de luare a unei decizii de investiții, de rezultatele căreia depinde în mare măsură și gradul de implementare a obiectivelor de investiții. La rândul său, obiectivitatea și credibilitatea rezultatelor obținute se datorează, în mare parte, metodelor utilizate în evaluarea eficienței economice a investițiilor. În acest sens, este important să luăm în considerare metodele existente pentru evaluarea eficienței investițiilor și a determina măsurile inițiale pentru aplicarea lor pentru a alege, în mod rațional, opțiunile de investiții.

În opinia autorilor, evaluarea eficienței economice a investițiilor se realizează în două moduri: prin utilizarea metodelor statice (metode mai simple) și metodelor dinamice (metode ce țin de modificarea în timp a valorii fluxurilor de mijloace bănești, de implicarea riscurilor investiționale și a intereselor participanților la proiectul de investiții.

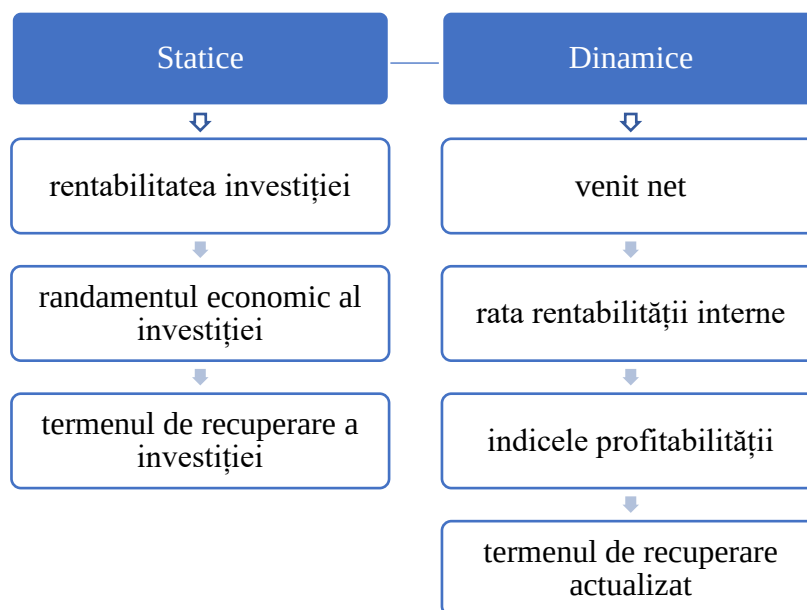

Fig. 1.10. Metodele utilizate în evaluarea eficienței economice a investițiilor

Sursă: [70]

Economiștii autohtoni: E.Timofte, D. Moldovanu, D.Parmacli, N.Tcaci consideră că, în economia de piață, cel mai important indicator de eficiență economică care caracterizează performanța întreprinderii îl reprezintă rentabilitatea.

Suntem de acord, că rentabilitatea investiției este o metodă folosită pentru a evalua eficiența unei investiții sau pentru a compara eficiența diferitor investiții.

În opinia lui D. Moldovanu, capacitatea unei întreprinderi de a obține un profit oarecare, adică de a obține niște venituri mai mari decât cheltuielile de producție, se numește rentabilitate.

O afacere este mai mult sau mai puțin rentabilă în funcție de mărimea profitului obținut [71]. Totodată, D.Moldovanu este de acord că rentabilitatea se măsoară prin doi indicatori de bază:

- masa profitului (indicator absolut),
- rata profitului (indicator relativ) este exprimat ca procent sau raport.

Pentru calcularea rentabilității unei investiții, profitul este împărțit la cost.

Așadar, când vorbim de rentabilitatea investiției, obiectivul major este de a obține un randament maxim pentru investiții minime. Suntem de acord că această metodă statică încearcă să măsoare direct valoarea randamentului unei anumite investiții în raport cu costul investiției.

„Rentabilitatea investiției se calculează ca raport între profitul ce se estimează că va fi obținut prin exploatarea acesteia și valoarea inițială a investiției. Se cunosc numeroase variante de calcul ale acestui indicator, dar cea mai frecvent utilizată este: Calculul raportului dintre profitul mediu anual estimat (contabil, brut) și cheltuiala inițială totală de investiție, în expresie procentuală, care se exprimă prin formula : [123,127]

$$R = \frac{Pf}{Ii} \times 100\% \quad (1.7.)$$

unde:

R – rentabilitatea

Pf- profitul mediu anual

Ii -cheltuiala inițială de investiție

Autorii Timofti Elena si Șargo Aliona menționează: „În practică, această modalitate de calcul este utilizată în evaluarea anticipativă a eficienței investițiilor. Cea mai importantă critică care se aduce acestei metode este aceea că, fiind o determinare procentuală, favorizează proiectele care au o rentabilitate mai ridicată fără a lua în calcul dimensiunile proiectului și mărimea veniturilor economice. Întrucât investiția este o formă de repartizare și utilizare a resurselor, valorile absolute au o semnificație mai importantă, pentru că prin ele se măsoară, de fapt, puterea asupra resurselor.

Astfel, un proiect care oferă o rentabilitate mai ridicată va fi preferat unuia cu o rentabilitate mai scăzută.” [123,127]

În aceeași ordine de idei, savanții autohtoni și de peste hotare[13,123,127] , definesc Randamentul economic al investițiilor (R), ca cel mai important indicator static de eficiență economică a investițiilor, deoarece calculează întreg procesul investițional cu toate fazele: faza pre investițională (de concepție, de pregătire); faza investițională (de realizare); faza de exploatare (de funcționare).

El exprima profitul final obținut în urma realizării obiectivului economic ce revine la 1 leu investit.

Pentru calculul în formă statică, randamentul economic al investițiilor poate fi calculat conform relației:

$$R = \frac{Pt}{It} \quad (1.8)$$

unde: R – randamentul economic al investițiilor;

Pt – profitul total;

It – volumul total al investiției.

Așadar, principalele căi de sporire a randamentului economic al investițiilor sunt căile de creștere a profitului final, după cum urmează:

- reducerea timpului de recuperare a investiției;
- reducerea cheltuielilor de producție;
- prelungirea duratei de funcționare a obiectivului;
- creșterea valorii producției prin sporirea producției fizice, ridicarea calității producției, îmbunătățirea structurii sortimentale a acesteia.

1.3. Concluzii la Capitolul 1

1. În primul capitol al tezei au fost prezentate și generalizate concepțiile savanților autohtoni și din străinătate cu privire la bazele conceptuale ale managementului proiectelor sub aspectul definițiilor și al criteriilor de clasificare a proiectelor. Studiul efectuat ne-a permis să deducem, că realizarea de proiecte sau programe de investiții conduce, în primul rând, la creșterea stocului de capital fix. Totodată, investițiile constituie instrumentul principal ce condiționează creșterea economică, prin crearea de noi structuri mult mai performante.

Autorul consideră, că rezonabil ar fi de redirecționat investițiile spre domeniile strategice pentru țară, localitate, consumator final. Cercetarea bazelor conceptuale și teoretice expuse în capitolul dat, a permis autorului să elucideze esența și rolul managementului proiectelor de investiții, pentru dezvoltarea durabilă a spațiului rural.

2. Considerăm justă afirmația autorilor Vasilescu I. și Românu I. prezentată în lucrarea ”Managementul investițiilor” că, datorită proiectelor de investiții are loc creșterea de capital fix, iar în plan social, proiectele de investiții joacă rolul de regulator /compensator în ocuparea forței de muncă, în îmbunătățirea calității vieții. Implementarea unor proiecte de investiții antrenează modificări pe piața muncii, creând o nevoie suplimentară de forță de muncă în sectoarele care beneficiarii de investiții exploatează noile capacități de producție.

3. Ținem să menționăm, că realizarea unui proiect de investiții, în sfera social-economică, are ca efect, în primul rând, îmbunătățirea nivelului de trai al populației și modernizarea tuturol ramurilor economice, care nemijlocit va duce la creșterea veniturilor agenților economici.

Concomitent, însă, va crește și gradul de ocupare a forței de muncă. Creșterea numărului de angajați duc la sporirea cererii de bunuri și servicii. Studiarea literaturii de specialitate ne-a permis să constatăm, că în cadrul circuitului economic, activitatea proiectelor de investiții joacă un rol dublu: primul, când agenții economici, care implementează diverse proiecte de investiții, își sporesc oferta de bunuri și servicii prin creșterea capacității lor de producție, realizând venituri suplimentare; al doilea, orice proiect de investiții va genera cereri suplimentare în sectoarele conexe. În final, va avea loc o creștere în lanț a veniturilor la toți agenții economici antrenați.

4. Practic, orice activitate întreprinsă de către o organizație poate fi privită și realizată ca un proiect, deoarece această activitate are scop, sarcini, termeni de realizare, responsabil pentru gestionarea activității, etc. De aici, putem deduce că în orice domeniu de activitate putem iniția un proiect. Realizarea unui proiect de investiții, în sfera social-economică, are ca efect, în primul rând, îmbunătățirea nivelului de trai al populației și modernizarea tuturor ramurilor economice, care nemijlocit va duce la obținerea de profit de către agenții economici. De asemenea, realizarea eficientă a proiectelor va influența rata șomajului, calitatea vieții, dezvoltarea spațiului rural, creșterea economiei.

5. Autorul consideră că, managementul investițiilor în mediul rural va fi efectiv și eficient în cazul conceperii și aplicării legilor, în primul rând a legilor economice. După cum menționează și Nicolescu O. [76], managementul investițiilor rezidă în studierea proceselor și relațiilor de management din cadrul lor, în vederea descoperirii legităților și principiilor care le guvernează și a conceperii de noi sisteme, metode, tehnici și modalități de conducere, de natură să asigure obținerea și creșterea competitivității.

Studiul efectuat ne-a permis să deducem, că aspectele teoretice se cer a fi conștientizate și aplicate în managementul investițiilor și totodată este necesară corelarea cu astfel de elemente componente al acestuia, cum ar fi funcțiile și structura organizațională, deciziile și asigurarea informațională, metodele, tehnicile și procedurile, mecanismele motivaționale.

2. ANALIZA DEZVOLTĂRII SOCIO – ECONOMICE A SPAȚIULUI RURAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

2.1. Caracteristici definitorii ale spațiului rural

Multitudinea caracteristicilor care definesc spațiul rural este determinată, în primul rând, de componența sa teritorială, care are în vedere zona geografică interioară, terenuri cu destinație agricolă, forestieră sau aflate permanent sub ape.

Suntem de acord cu părerea autorilor care consideră că conceptul de spațiu rural are totuși o diversitate mai largă, care cuprinde și conceptul de spațiu agrar sau activitate agrară, precum și activități economice, culturale ale locuitorilor acestor zone: artizanat, industrie, servicii, amenajări de pensiuni și zone de agrement pentru odihnă.

G. Bordet consideră că, „spatiu rural nu constituie doar un ansamblu omogen, dar nu este nici un spatiu abstract. Rural este umano-geografic și de două ori eterogen. Prima este dată de teren (subsol, topografie, sol și microclimat). A doua provine din densitatea demografică puternic diferențiată în puncte polarizatoare de la mici orașe la orașe cu vocație regională și de capital” [14].

În opinia autorilor români, spațiul rural este definit prin componența teritorială și caracteristici dominante [45]. Referindu-se la componența teritorială a spațiului rural, autorii au în vedere zona geografică interioară, terenuri cu destinație agricolă, forestieră sau aflate permanent sub ape. Caracteristicile dominante includ: ponderea spațiului rural, formele de stabilire uman, populația și densitatea acesteia, situația demografică ș.a.

Există și alte definiții ale conceptului spațiului rural în funcție de aria geografică, astfel:

- în Franța „spațiul rural” este acel teritoriu unde predomină producția agricolă, iar elementele spațiului se găsesc în stare pură.
- În Belgia se consideră că „spațiul rural” este spațiul ce definește un gen de peisaj și un teritoriu prelucrat de om.
- În Germania se consideră „spațiul rural” toate spațiile ce se găsesc în afara zonelor de mare densitate (zonele urbane).

Generalizând opiniile savanților din literatura de specialitate, autorul își exprimă propria viziune referitor la noțiunea de „spațiu rural”: **Spațiul rural este mediul, în care populația se ocupă cu activități agricole, produc alimente casnice tradiționale și obiecte de artizanat. În spațiul rural predomină relații interpersonale, care se bazează pe tradiții și obiceiuri culturale.**

Îmbunătățiri esențiale atât ale stării economice a spațiului rural, precum și ale veniturilor pe cap de locuitor, au fost așteptate ca rezultat al schimbărilor radicale ale relațiilor de proprietate și

a celor de producere. Spre regret, către sfârșitul primei decade de la finalizarea privatizării în masă a pământului și patrimoniului agricol s-au spulberat și aceste așteptări.

Ramura principală de activitate economică în spațiul rural rămâne a fi agricultura, care a pierdut mai mult de jumătate din volumele sale de producție. Conform datelor BNS (anul 2019), produsul intern brut (PIB) a constituit 210,3 miliarde lei, revenindu-i unui locuitor 78,9 mii lei.

Conform informației din tabelul 2.1. vedem că, dinamica valorii produsului intern brut este una pozitivă. În anul 2021 avem o creștere a produsului intern brut cu 42 137 mii lei comparativ cu 2020. Aceiaș dinamică se păstrează și la valoarea produsului intern brut pe cap de locuitor, cu excepția anului 2020, în care se atestă o mică diminuare de 77 lei, comparativ cu anul 2019. Dacă analizăm indicele PIB-lui, atunci putem menționa că, cu excepția anului 2015 și 2020, anual se marchează o creștere a PIB-lui comparativ cu anul precedent. Această creștere este de aproximativ 4% anual, iar în anul 2021 comparativ cu 2020 avem o creștere a indicelui PIB cu 21, 3% .

Tabelul 2.1. Dinamica evoluției Produsului Intern Brut în Republica Moldova

Indicatorul	Anul							
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
PIB (prețuri curente), mil.lei	133 482	145 754	160 815	178 881	190 016	210 378	199 734	241 871
Pe cap de locuitor, lei	46 720	41 010	45 275	50 400	53 599	78 900	78 823	79 772
Indicele volumului fizic al PIB, %	105,0	99,7	104,4	104,7	104,0	103,7	92,6	113,9

Sursa: elaborat de autor în baza datelor BNS al Republicii Moldova

Luând în considerație specificul teritoriului Republicii Moldova, care potrivit Constituției este organizat sub aspect administrativ în sate, orașe și raioane, astfel că, la 1 ianuarie 2019 organizarea administrativ – teritorială a Republicii Moldova reprezintă 1682 localități, care includ 13 municipii, 53 orașe cu 41 localități în componența acestora, 916 sate în care își au sediul Consiliul sătesc și 659 comune. Astfel, unitatea de bază a spațiului rural din țara noastră este satul, în care în prezent locuiește majoritatea populației țării .

Spațiului rural, după cum specifică „Carta Europeană a Spațiilor Rurale”, i se atribuie funcțiile:

a. economică, care include valorificarea durabilă a resurselor naturale, dezvoltarea unui sistem eficient de producție agricolă, promovarea turismului și ale altor servicii;

b. ecologică, care constă în ocrotirea bazelor naturale ale vieții sănătoase (pământ, aer, apă), păstrarea diversității și a caracterului specific al peisajului, păstrarea sistemelor biologice;

c. socio-culturală, care se referă la conservarea valorilor tradiționale comunitare și culturale legate de modul de viață rural, păstrarea valorilor întruchipate în comunitățile rurale.

În accepțiunea lui P. Bran, soarta spațiului rural este influențată mai întâi de potențialul natural care participă cu „forța legilor sale și cu „bunătățile” sale, substanță, energie și informații, bunătăți aflate în stare naturală, „fabricate” de mișcarea fizică, chimică și biologică a materiei” [80].

Din aceste considerente, ne-am propus să facem o analiză a spațiului rural, luând în considerare, potențialul natural al țării noastre, care este segmentat în trei zone: nord, centru și sud. Condițiile climaterice în anul 2018 s-au caracterizat prin media anuală a temperaturii aerului de 9,80 °C la Briceni (Nord), 11,20 °C la Chișinău (Centru) și 11,70 °C la Cahul (Sud), prin maxima anuală absolută respectiv de 31 °C, 10 °C, 33 °C, 20 °C, 34 °C, 10 °C și cu minima absolută anuală corespunzător de -21,00 °C la nord -14,70 °C la centru și -13,80 °C la sud. Cantitatea anuală de precipitații atmosferice în 2018 la Briceni a constituit 617 mm, la Chișinău – 609 mm și la Cahul – 366 mm. Umiditatea relativă a aerului a fost respectiv de 73%, 67% și 74%.

Resursele acvatice disponibile constituie 7,21 km³ în mediu pe an și sunt reprezentate de cele 3085 râuri mari și mici, pârâiașe permanente și temporare, lacuri naturale și artificiale.

În același timp, cel mai important component al potențialului natural este fondul funciar, care la începutul anului curent se cifra la 3384,6 mii ha. Pentru teritoriul țării noastre este specific relieful variat care reprezintă câmpii, podișuri, coline, văi și canioane.

Pădurile și alte terenuri cu vegetație forestieră constituie 450,4 mii ha sau 13,5% din totalul terenurilor, plasându-ne printre cele mai puțin împădurite țări din Europa. Ariile naturale protejate constituie 1,42% din teritoriul țării, inclusiv rezervații naturale de stat (0,58%) cum sunt: Codri cu suprafața 5177ha, Pădurea Domnească cu suprafața 6032 ha, Plaiul Fagului (Ungheni) – 5642 ha, Prutul de Jos – 1691 ha. Așadar, pădurile foioase sunt predominante de speciile de stejar, fag, ulm și carpen.

Această analiză ne-a permis să deducem că, Republica Moldova dispune de un valoros potențial pentru dezvoltarea și desfășurarea activităților turistice, care preponderent, ar contribui la dezvoltarea spațiului rural.

De menționat este faptul, că diversele destinații turistice cu activități turistice și trasee sunt organizate grație proiectelor și programelor internaționale. Deși, acest sector este considerat unul atractiv pentru angajare, se atestă unele lacune din punct de vedere a resurselor umane.

Astfel, potrivit datelor BNS, totalul populației în țara noastră este în descreștere ușoară de la 3600,4 mii persoane în 2005 (tabelul 2. 2.) la 2597,1 mii în 2021. Totodată, se constată o creștere anuală a populației în mediul urban și o descreștere continuă a populației în mediul rural. Toate aceste schimbări sunt cauzate de sporul natural negativ al populației rurale și structura fluxului migrației interne de la sat la oraș.

În același timp, micșorarea în continuare a numărului populației se datorează crizei natalității și a mortalității, manifestată prin incapacitatea de reproducere demografică, îmbătrânirea rapidă a populației, precum și procesele intense de emigrare.

Tabelul 2.2. Dinamica numărului populației Republicii Moldova

Anul	Numărul populației, mii locuitori			%, față de total		Sporul natural		
	total	urban	rural	urban	rural	total	urban	rural
2005	3 600,4	1 476,0	2 124,4	41,0	59,0	-1.9	-0.4	-3.0
2010	3 563,7	1 476,7	2 087,0	41,4	58,6	-0.9	1.1	-2.3
2011	3 560,4	1 481,7	2 078,7	41,6	58,4	0.0	1.4	-1.0
2012	3 559,5	1 485,7	2 073,8	41,7	58,3	0.0	1.4	-1.1
2013	3 559,5	1 492,2	2 067,3	41,9	58,1	-0.1	0.9	-0.8
2014	3 557,6	1 503,0	2 054,6	42,2	57,8	-0.2	0.6	-0.9
2015	3 555,2	1 507,3	2 047,9	42,4	57,6	-	-	-
2016	3 553,1	1 511,1	2 042,0	42,5	57,4	-	-	-
2017	3 550,9	1 516,8	2 034,1	42,7	57,2	-	-	-
2018	3 547,5	1 521,9	2 025,6	42,9	57,0	-	-	-
2019	2 686,1	-	-	-	-	-3988	380	- 4368
2020	2 643,9	-	-	-	-	- 9926	- 2905	- 7021
2021	2597,1	-	-	-	-	-	-	-

Sursa: elaborat de autor în baza datelor BNS al Republicii Moldova

*fără populația din stînga Nistrului

Concomitent, numărul persoanelor active s-a majorat de la 3557,6 mii în anul 2014 (tabelul 2.3) la 2643,9 mii în anul 2020 sau cu 74,3 la sută. Populația Republicii Moldova este repartizată practic în mod egal între populația din mediul rural și cel urban.

Astfel, din datele figurii 2.1 constatăm că, mai mult de jumătate din populația țării o constituie locuitorii din mediul rural – 57,0%. În mediul urban locuiesc 42,9%. Numărul persoanelor active s-a micșorat de la 3557 mii în anul 2014 (tabelul 2.3) la 3547,5 mii în anul 2018 sau cu 36,3 la sută.

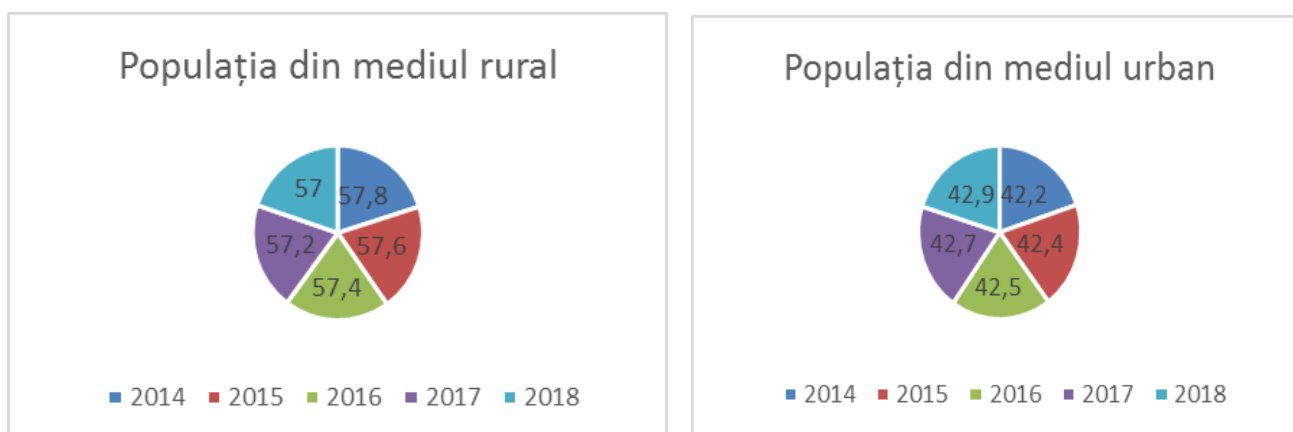

Fig. 2.1. Repartizarea populației Republicii Moldova după locul de trai

Sursă: datele BNS al Republicii Moldova

În continuare vom efectua analiza dinamicii populației Republicii Moldova, după participarea ei la activitatea economică a țării.

Tabelul 2.3. Repartizarea populației după participarea la activitatea economică în RM

Indicatori	Anul						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Populație- total, mii pers.	3557	3555	3553,1	3550,9	3547,5	2 686, 1	2 643 ,9
inclusiv: populație economic activă, mii pers.	1232	1266	1273	1259	1290	919	867
rata de activitate, %	34,6	35,6	35,8	35,4	36,3	35,0	33,0
din care populația ocupată în economie, mii pers.	1184	1204	1220	1208	1252	872	834
rata de ocupare, %	33,3	33,8	34,3	34,0	35,2	33,0	32,0
din care ocupată în agricultură, mii pers.	361	382	411	390	452	183	176
rata de ocupare în agricultură, %	30,5	32,0	33,6	32,2	36,1	21,0	21,1

Sursa: datele BNS al Republicii Moldova

Conform datelor din tabelul 2.3, putem menționa că, numărul persoanelor ocupate în economie s-a micșorat de la 1184 mii persoane în anul 2014 până la 834 mii persoane în anul 2020. Numărul celor ocupați în agricultură la fel a scăzut de la 361 mii persoane în anul 2014 la 176 mii persoane în anul 2020 su cu 48,8%. Acest lucru poate fi apreciat ca negativ. Faptul dat îl mai putem explica și prin aceea că, în ultimii ani foarte multă populație a emigrat peste hotarele Republicii Moldova, chiar dacă numărul proiectelor de investiții adresate spațiului rural, în special agriculturii a fost în creștere.

De asemenea, avem o scădere și a numărului populației economic active. Astfel, în anul 2020 avem o descreștere cu 70,4 % comparativ cu anul 2014 și o scădere cu 52 mii persoane comparativ cu anul 2019.

Prezintă interes și analiza repartizării populației după tipurile de activități economice.

Tabelul 2.4. Populația ocupată pe principalele tipuri de activități economice

Indicatori	Anul						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total, mii persoane	1785	1204	1220	1208	1252	872	834
din care:- agricultură, silvicultură și pescuit	361	382	411	390	452	183	176
- industrie	146	148	148	144	147	128	122
- construcții	66	65	61	57	60	61	60
- comerț cu ridicata și amănuntul, hoteluri și restaurante	202	190	200	209	194	144	130
-transport și comunicații	68	76	76	73	72	60	61
- administrația publică, învățământ, sănătate și asistență socia	231	236	224	234	230	198	193
- alte tipuri de activități	110	106	100	100	97	99	92

Sursa: Calculele autorului în baza informației selectate de pe <http://www.statistica.md>

Din datele tabelului 2.4, constatăm, că agricultura pentru Republica Moldova a fost și rămâne cea mai prezentă activitate economică în spațiul rural. Populația ocupată în domeniul agriculturii,

silviculturii și pescuitului scade de la 382 mii persoane în anul 2015 la 176 mii persoane în anul 2020.

Tabelul 2.5. Contribuția principalelor ramuri la formarea produsului intern brut, %

Indicatori	Anul						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Produsul intern brut	100	100	100	100	100	100	100
Valoarea adăugată brută	83,3	87,2	87,6	86,5	86,4	87,0	87,1
Inclusiv : - agricultura	13,0	11,5	11,4	11,5	10,2	10,2	9,6
- industrie	12,1	12,0	11,9	11,6	11,4	10,9	10,8
- servicii	3,0	2,5	2,5	2,4	2,5	1,9	1,8
- construcții	3,6	7,2	6,9	6,9	7,9	8,6	9,2
- comerț cu ridicata și cu amănuntul	13,7	13,7	14,2	15,1	15,5	15,6	15,4
- transport și depozitare	4,6	4,6	4,8	4,7	4,5	4,9	4,3
- informații și comunicații	5,2	4,9	4,9	4,6	4,8	4,8	4,9
Alte activități și servicii	6,7	6,7	7,5	7,4	7,5	8,3	8,4

Sursa: Elaborată de autor în baza informației de pe <http://data.worldbank.org/indicator>

Analizând contribuția agriculturii la formarea produsului intern brut, observăm că ea are o dinamică negativă și se reduce de la 13,0 % în anul 2014 (tabelul 2.5.) la 9,6 % în anul 2020. Din datele tabelului 2.5. conchidem, că un aport considerabil la formarea PIB-ului național îl are comerțul cu ridicata și cu amănuntul, care a crescut de la 13,7 % în anul 2014 la 15,4 % în anul 2020, cu diminuare de 0,2 % comparativ cu anul 2019. O descreștere se observă la ramura industriei, care a scăzut la formarea PIB de la 12,1% în anul 2014 la 10,8% în anul 2020.

Tabelul 2.6. Formarea valorii producției agricole în funcție de sectoare, chintale

Sectoarele	Anul						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Cereale și leguminoase boabe	102,3	79,8	112,1	125,2	112,6	111,6	59,1
din care:							
- grâu de toamnă	31,7	26,7	34,9	37,3	31,3	32	15,9
- orz	22,9	21,2	30,9	30,9	27,3	25,9	10,6
- porumb pentru boabe	33,5	22,0	29,9	37,0	42,4	41,5	26,8
- leguminoase boabe	14,2	9,9	16,4	20,0	11,6	12,2	5,8
Floarea -soarelui	17,7	14,7	18,7	20,9	21,7	23,6	11,6
Soia	20,7	7,3	11,7	14,0	21,2	20,4	9,7
Fructe și pomușoare	53,4	43,4	53,4	57,2	77,7	68,7	39,4
Struguri	43,7	45,6	46,9	54,2	56,7	61,7	26,8

Sursa: date sistematizate de autor în baza datelor BNS al Republicii Moldova

Rezultatele tabelului 2.6 denotă, că dacă în anul 2014 producția de fructe și pomușoare constituie 53,4 chentale, apoi în anul 2020 producția a scăzut până la 394 chentale, respectând cu strictețe succesiunea specifică a fructelor în an roditor urmat de un an mai puțin roditor. Shimbările ce au avut loc în structura producției agricole indică o tendință de a mări ponderea culturilor intensive, cum ar fi struguri, fructe, legume, etc. și creșterea în dinamică a ponderii produselor ce necesită volum mic de capital cum ar fi grâu, porumb, floarea soarelui și altele.

Tabelul 2.7. Valoarea producției industriale în profil teritorial, mil. lei

Regiuni	Anul						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Total	43548,0	45655,0	47 594,0	52718,8	56201,0	59001,7	47935,8
Inclusiv:							
- mun. Chișinău	24592,4	26115,0	26 303,1	28622,6	30400,5	32956,8	25902,8
- mun. Bălți	4203,5	4912,0	5 678,5	5757,0	6916,9	7021,8	5098,3
- localitățile spațiului rural	14752,1	14628,0	15 612,4	18339,2	18883,6	19023,1	16934,7

Sursa: Calculele autorului în baza informației selectate de pe <http://www.statistica.md>

Analiza datelor tabelului 2.7 denotă o creștere subsatnțială a producției industriale, care a crescut cu 10% în 2020 față de 2014.

O creștere considerabilă se observă și la valoarea producției industriale din localitățile spațiului rural, care a sporit cu 14,8 % în 2020 față de 2014. Potrivit statisticii oficiale, întreprinderile din industria alimentară au majorat volumul de producere. O creștere relativă se observă în majoritatea ramurilor industriale: prelucrarea și conservarea fructelor și legumelor, fabricarea uleiurilor și grăsimilor vegetale și animale, producția de băuturi răcoritoare nealcoolice, fabricarea vinurilor din struguri, fabricarea produselor de morărit, prelucrarea și conservarea cărnii. În același timp, o scădere esențială se observă la fabricarea produselor de tutun și a produselor din hârtie.

Autorul consideră, că deschiderea piețelor externe și valorificarea acordurilor de cooperare economică internațională au constituit factorii principali, care au determinat creșterea sectorului industrial.

Realizarea funcției economice a spațiului rural include și „promovarea turismului”. Pentru orice stat extrem de important este ca numărul vizitelor în propria țară să-l depășească pe cel al plecărilor în străinătate.

Conform datelor Biroului Național de Statistică, numărul turiștilor și excursioniștilor participanți la turismul intern în țara noastră a crescut de la 94381 în 2015 la 160233 în 2018 sau cu 6,6%, însă din cauza Pandemiei Covid-19 numărul turiștilor a scăzut practic la net. Deplasarea rezidenților moldoveni în interiorul țării, în scop turistic, a fost organizată în special de agențiile de turism și turoperatorii din municipiul Chișinău (30,0%), regiunile de dezvoltare Centru (35,4%) și Sud (34,6%).

Dezvoltarea socială și culturală a mediului rural, conform Concepției reformei agrare și a dezvoltării social–economice a satului, se „realizează pe calea dezvoltării accelerate a sferei sociale a satului, îmbunătățirii condițiilor de muncă, a vieții materiale și spirituale a populației rurale”. Nucleul structurii sociale la sate, după cum se menționează în aceeași concepție, este

familia și deloc întâmplător a fixat că „se elaborează un sistem de măsuri în vederea îmbunătățirii condițiilor de muncă și de trai ale familiei țărănești”.

Tabelul 2.8. Dinamica valorii și a structurii medii lunare a veniturilor disponibile ale populației Republicii Moldova în profil regional

		Venituri disponibile, (media lunară pe o persoană), lei	inclusiv în % pe surse:		
			activitatea salarială	activitatea individuală agricolă	activitatea individuală non-agricolă
Total	anul 2015	1956,6	41,4	9,0	6,9
	anul 2016	2060,2	42,1	8,3	6,6
	anul 2017	2244,9	43,1	7,8	5,5
	anul 2018	2383,1	43,7	7,3	5,4
	anul 2019	2679,8	43,3	7,2	5,5
	anul 2020	2718,2	41,2	6,8	5,1
În mediul urban	anul 2015	2350,1	53,9	1,1	7,5
	anul 2016	2437,7	54,5	1,0	7,4
	anul 2017	2671,0	55,4	1,0	6,2
	anul 2018	2818,0	55,6	0,8	6,1
	anul 2019	2996,3	57,8		
	anul 2020	3001,2	58,2		
În mediul rural	anul 2015	1657,5	27,8	17,5	6,3
	anul 2016	1771,3	29,0	16,1	5,8
	anul 2017	1917,0	29,9	15,2	4,6
	anul 2018	2044,9	31,0	14,3	4,6
	anul 2019	1997,9	28,8	15,4	4,9
	anul 2020	2100,4	28,5	15,5	5,1

Sursa: Calculele autorului în baza „Aspecte privind nivelul de trai al populației”, în baza[69]

Datele prezentate în tabelul 2.8 denotă creșterea veniturilor disponibile pentru o persoană, așadar, dacă în anul 2015 veniturile medii lunare pe o persoană din spațiul urban se cifrau la 2350,1 lei, iar a celor din spațiul rural - la 1657,5 lei sau cu 29,5 % mai mici, apoi în anul 2020 veniturile medii lunare pe o persoană din spațiul urban se cifrau la 3001,2 lei, iar a celor din spațiul rural – 2100, 4 lei sau cu 70 % mai mici. Astfel, discrepanța dintre veniturile disponibile medii ale celor din mediul urban și a celor din mediul rural crește.

Salariul reprezintă sursa de bază din structura venitului populației în anul 2020 - 41,2%. Comparativ cu anul 2015, contribuția acestor venituri a scăzut cu 0,2 %. În ceea ce privește activitatea individuală agricolă, s-a micșorat în 2020 cu 2, 2 % față de 2015. Această micșorare se datorează, în mare parte, impactului nesemnificativ a politicilor guvernamentale în ceea ce privește susținerea politicii agricole și a politicilor de ocupare a forței de muncă.

Analizând datele BNM, considerăm că transferurile bănești externe reprezintă o sursă semnificativă pentru bugetul gospodăriilor. În 2020 acestea reprezentau 14,0% din veniturile totale.

Concomitent, gospodăriile din spațiul rural, chiar și în 2020 sunt mai puțin dotate cu bunuri de folosință îndelungată decât cele urbane. Dacă în spațiul urban 98,2% din totalul gospodăriilor sunt dotate cu televizoare, 97,0% - cu frigidere, congelatoare 55,5% – cu calculatoare, 72,2% cu mașină automată de spălat rufe, 74,4% - cu aspirator de praf, apoi cele din spațiul rural – respectiv cu 95,2%, 87,0 % , 31,6%, 25, 4%, 40.7% și 27,8% .

După cum menționează dna Cornelia Cozonac în articolul „Viața la țară în R. Moldova așa cum nu este ea”, de acces la apă potabilă se bucură doar 43 % din locuitorii mediului rural, comparativ cu populația din mediul urban, care în jur de 90 % au acces la apă potabilă. Așadar, populația mediului rural cheltuie în medie până la 15 % din venitul disponibil pentru a-și permite servicii de alimentare cu apă potabilă și canalizare la standarde minime, pentru care costurile sunt mult prea mari.”

De apă caldă beneficiază 72,4% din totalul gospodăriilor din mediul urban și doar 23,4% din mediul rural, inclusiv centralizat beneficiază respectiv 19,8% și 0,0%. De încălzire centrală se bucură 39,8% din totalul gospodăriilor din mediul urban și 0,5% - din mediul rural. Situația-i identică și pentru gaze din rețea, grup sanitar, canalizare, etc.

Pilonul principal al dezvoltării sociale și culturale este învățământul. În anul academic 2020-2021, procesul de învățământ este organizat în 2842 instituții de învățământ: 1241 învățământ primar și secundar general, 91- profesional tehnic, 24 instituții de învățământ superior și 1486 instituții de educație timpurie. Alt pilon al dezvoltării sociale și culturale este ocrotirea sănătății. Potrivit statisticii oficiale, ocrotirea sănătății în spațiul rural, practic, îi adecvată nivelului național. Totodată, potrivit Comitetului ONU, domeniului sănătății în mediul rural necesită optimizare, prestarea de servicii calitative și accesibile pentru toate păturile sociale.

Suntem de acord cu studiile realizate în domeniu, potrivit cărora, transformările sociale și culturale în mediul rural, actualmente trebuie orientate, după cum se indică în concepție, spre renașterea și dezvoltarea tradițiilor culturale, naționale și istorice.

Domeniul cultural din Republica Moldova de mai mulți ani se află într-o stare deplorabilă, multe case de cultură din mediul rural au fost distruse și transformate în depozite, considerând că oamenii n-au nevoie de prea multă cultură. Actualmente, chiar dacă nu fiecare localitate rurală își permite să aibă o casă de cultură, iar cele care își permit, strâng la minim bugetul, cauzând astfel dispariția centrelor culturale.

Considerăm, că politicile elaborate de către organismele abilitare, vor reuși, în sfârșit, să reducă discrepanța dintre populația de la sate și cea din orașe.

2.2. Rolul și impactul investițiilor în dezvoltarea economică a țării

Pentru Republica Moldova, atragerea investițiilor străine este o problemă stringentă și necesară, deoarece capacitățile statului și ale mediului de afaceri sunt limitate și insuficiente pentru a relansa economia. De menționat este faptul, că această problemă este caracteristică nu doar țărilor în curs de dezvoltare, ci și țărilor dezvoltate. Din această cauză apare o concurență între țările recipiente, devenind tot mai important factorul atractivității țării ca obiect de investiții. Procesul atragerii investițiilor în economia oricărei țări se încadrează într-un joc competitiv dus pentru a înainta condiții mai favorabile investitorilor străini. Un prim element în atragerea investițiilor străine este reprezentat de legislația și investițiile economice de bază.

Experiența internațională a arătat că pentru a asigura condițiile minimale de atragere a investitorilor străini, cadrul investițional și legislativ în domeniul economic trebuie să existe, să funcționeze, să fie transparent, stabil și predictibil. Aceasta este însă o condiție necesară, dar nu și suficientă. Totodată, capacitatea de atragere a capitalului străin este reprezentată de gradul de deschidere a economiei față de investitorii străini, precum și atitudinea populației și a partidelor politice față de investițiile străine.

Suntem de acord cu părerea mai multor experți, care consideră, că climatul investițional în Republica Moldova este departe de cel perfect, existând un șir de factori care determină acest lucru. Principalul factor, în opinia autorului, este percepția externă negativă. De rând cu această problemă sunt și alți factori printre care:

- de natură obiectivă: cererea mare de capital străin în lume și mai cu seamă în această parte a Europei; volumul limitat al ofertei de ISD; nivelul relativ scăzut al dezvoltării economice și sociale; lipsa unor elemente infrastructurale și a unor mecanisme de piață concurențială instituțională; existența unor factori politici defavorizați cum ar fi problema regiunii din partea stângă a Nistrului.
- de natură subiectivă, dintre care menționăm: ritmul lent al reformei economico-sociale, al privatizării și restructurării; măsuri eronate de decizii economice și financiare; rata înaltă a inflației; blocajul financiar crescând; instabilitatea legislativă, fiscalitatea ridicată, corupția și birocrăția foarte extinse, etc.

Analiza mai multor rapoarte și studii de specialitate, denotă faptul, că în pofida multor neajunsuri și bariere pe care le întâmpină investitorii străini în mediul de afaceri moldovenesc, economia țării noastre oferă acestora o serie de avantaje, precum:

- costul relativ redus și nivelul de calificare satisfăcător al forței de muncă;
- dimensiunea importantă a pieței interne și lipsa de concurență;
- existența de materii prime și semifabricate relativ ieftine și accesul la acestea;
- desfășurarea unor activități orientate spre export;

- posibilitatea controlului asupra firmei, fără a deține majoritatea capitalului;
- unele facilități acordate firmelor cu investiții străine depășind 250 mii USD;
- spiritul cooperant al întreprinzătorilor autohtoni, relațiile cu partenerii străini sunt bazate pe principiile echității și avantajului reciproc;
- amplasarea Republicii Moldova într-o zonă de intense fluxuri economice și în apropierea unor mari piețe de desfacere.

În opinia autorului, beneficiile pe care economia Moldovei le poate realiza în plan macro și microeconomic ca efect al ISD, în principal sunt următoarele:

- ✓ fluxurile de valută, care contribuie la diminuarea presiunii asupra deficitului contului curent și al balanței de plăți externe;
- ✓ transferul de tehnologii noi și implementare de inovații, cu impact favorabil asupra competitivității și costurilor produselor și serviciilor;
- ✓ crearea de valoare adăugată și de noi locuri de muncă;
- ✓ infuzia de noi calificări și profesii, inclusiv în domeniul managementului financiar – bancar, al pieței de capital, al marketingului, comerțului electronic și tehnologiilor informaționale;
- ✓ deschiderea către piața mondială, în condițiile globalizării, în domeniile în care forța de penetrare a capitalului străin este superioară celei a capitalului autohton;
- ✓ contribuția la bugetul de stat prin plata de taxe și impozite etc.

Analizând datele Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova și Băncii Naționale a Moldovei, evidențiem principalii indicatori ce poziționează Republica Moldova în diferite clasamente.

Tabelul 2.9. Dinamica principalilor indicatori privind activitatea investițională, mil. lei

Indicatori	Anul						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Investiții în active materiale pe termen lung	21158,5	21123,3	1964,1	23498,3	27467,7	26893,1	21845,6
Punerea în funcțiune a mijloacelor fixe	19111,5	18942,9	19077,2	23228,9	23692,6	22145,5	20410,8
Volumul lucrărilor în antrepriză	8707,4	8212,8	8200,0	9100,1	11356,4	10930,1	11620,2

Sursa: datele BNS al Republicii Moldova

Datele tabelului 2.9. ne atestă o creștere a principalilor indicatori privind investițiile, astfel, investițiile în active materiale pe termen lung au crescut cu 3,2 % în 2020 comparativ cu 2014. Potrivit datelor BNS, creșterea intensivă a investițiilor s-a datorat majorării investițiilor private, investițiilor bugetare, activității creditării favorabile, precum și creșterii investițiilor din sursele organizațiilor internaționale.

Totodată, menționăm faptul, că pe parcursul ultimului deceniu, intrările ISD în Moldova au scăzut în ultimii ani și au fost printre cele mai joase din regiune (Figura 2.2 și 2.3.).

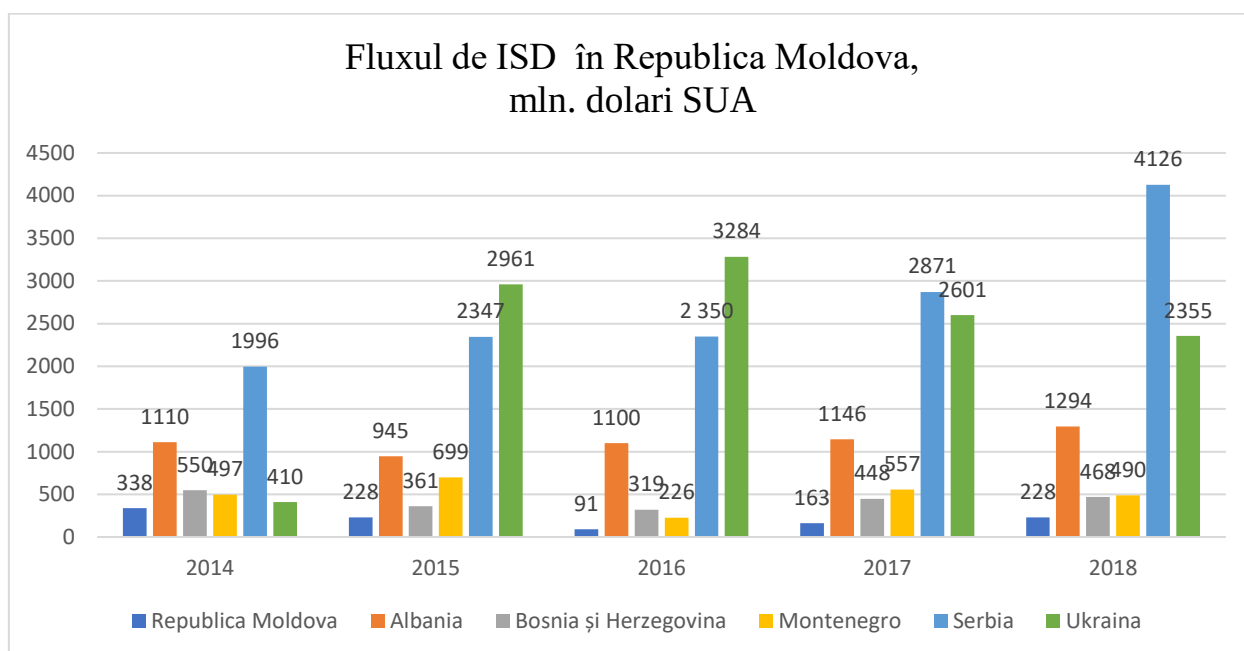

Fig.2.2. Dinamica fluxului de ISD în Republica Moldova

Sursa: UNCTAD

Studiul vizând dinamica fluxului de ISD în R. Moldova, conform Raportului Mondial de Investiții Mondiale din 2019, de către UNCTAD, intrări de 228 milioane dolari USD în 2018, în creștere de la doar 163 milioane dolari USD din anul precedent. Totodată, cel mai mare volum de intrări ISD a înregistrat Serbia, 4126 milioane dolari USD, în creștere de la 2871 milioane dolari SUA.

Cea mai mare parte a ISD provine din alte țări ale UE. Strategia națională pentru atragerea investițiilor și promovarea exporturilor 2016-2020 a identificat șapte sectoare prioritare pentru investiții și promovarea exporturilor: agricultură și produse alimentare, automobile, servicii pentru afaceri, precum externalizarea proceselor de afaceri (BPO), îmbrăcăminte și încălțăminte, electronice, tehnologii de informare și comunicare (TIC) și utilaje.

Prin urmare, datorită Zonelor Economice Libere, investițiile străine directe se îndreaptă din ce în ce mai mult spre activități de producere (21,4% din totalul anului 2018, în comparație cu 28,9% investite în industria financiară, asigurări și comerț), dar stocul de ISD este încă destul de modest în raport cu țările comparabile.

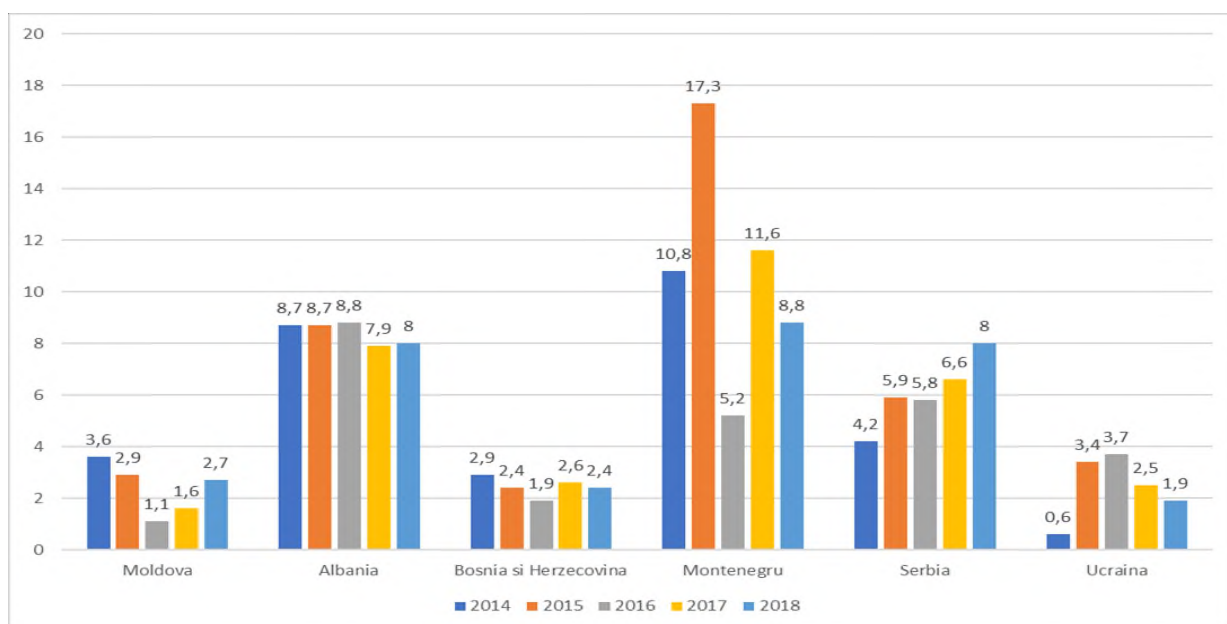

Fig. 2.3. Ponderea investițiilor străine directe (ISD) în valoarea Produsului Intern Brut, %

Sursa: UNCTAD

Republica Moldova are un avantaj competitiv investițional dictat de existența acordurilor de comerț și liber schimb la nivel mondial și regional, de prezența unei forțe de muncă calificată, cât și de amplasarea geografică destul de reușită din punct de vedere strategic. Totuși, mai sunt încă multe rezerve în direcția climatului investițional. Faptul acesta îl denotă atât poziția Moldovei în ratingurile internaționale, cât și comparația directă a indicatorilor macroeconomici și de performanță privind atragerea ISD între țări. Un alt moment important se referă la faptul că așa cum ISD își au originea în afara țării noastre, prin intermediul acestora se produce un proces de internaționalizare a situației economice din țările investitoare în economia și societatea națională.

Tabel 2.10. Ponderea contribuției domeniilor economiei naționale în formarea PIB-ului (%)

Domenii economice	Anul						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Agriultură, silvicultură și pescuit	12,6	11,7	11,8	12,2	10,9	11,9	10,8
Minerit și cariere	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,6
Industrie	22,1	22,2	21,9	21,4	20,7	20,2	21,3
Alimentarea cu energie electrică, gaze, aburi și aer condiționat	3,5	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,3
Alimentație cu apă: activități de canalizare, gestionare și remediere a deșeurilor	1,1	1	1	1	1,1	1,2	1,2
Construcție	10	10,2	9,6	9,8	11,2	11,6	10,3
Comerț cu ridicata și cu amănuntul; repararea autovehiculelor și motocicletelor	13,1	13,2	13,7	14,4	14,6	14,3	14,4
Transport și depozitare	6,1	6,2	6,4	6,4	6,6	6,5	6,2
Activități de cazare și servicii de alimentare (HoReCa)	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2	1,1	1,2

Informații și comunicații	4,6	4,7	4,7	4,5	4,5	4,5	4,6
Activități financiare și asigurare	2,3	2,3	2,7	2,6	2,6	2,5	2,3
Activități imobiliare	7	7,1	6,8	6,3	6,2	6,2	7,1
Activități profesionale, științifice și tehnice	2,1	2,2	2,3	2,2	2,1	1,9	2
Activități de servicii administrative și de asistență	1,3	1,4	1,4	1,4	1,5	1,5	1,3
Administrație publică și apărare	3,1	3,0	3,3	3,5	3,4	3,3	3,3
Educație	4,2	4,1	4,0	3,8	3,9	3,7	4,2
Sănătate umană și activități de muncă socială	3,4	3,5	3,3	3,4	3,4	3,2	3,8
Artă, divertisment și recreere	0,8	0,9	0,9	0,8	0,8	0,5	0,7
Activități ale gospodăriilor casnice	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Alte activități și servicii	1,2	1,3	1,4	1,4	1,4	1,9	1,2

Sursa: Banca Națională a Moldovei

Datele tabelului 2.10 ne atestă că, creșterea PIB în anul 2020 a fost determinată, preponderent, de contribuțiile pozitive exercitate de creșterea valorii adăugate brute în comerțul cu ridicata și cu amanuntul, sectorul construcție și în sectorul transportului și depozitării cu 1,3; 0,3 și respectiv, 0,1%. În același timp, valoarea adăugată brută în sectorul agricultură și industrie s-a micșorat în 2020 cu 1,8 % și, respectiv, 0,8 % comparativ cu anul 2014.

Susținem părerea economiștilor din Republica Moldova care consideră că dezvoltarea țării depinde de eficiența tuturor componentelor sferei investiționale, susținând ideea impactului pozitiv al investițiilor asupra dezvoltării economice.

În general, mediul economic și politic din Moldova nu este deosebit de atractiv pentru investitori. Țara se confruntă cu o serie de provocări, inclusiv necesitatea combaterii corupției, îmbunătățirea climatului investițional, eliminarea obstacolelor pentru exportatori, transformarea remitențelor în investiții productive și dezvoltarea unui sector financiar de încredere. De asemenea, sunt necesare reforme administrative și judiciare. Pe de altă parte, țara ar putea fi o punte de legătură între piețele din vestul și estul Europei, iar companiile străine se bucură de un tratament național în majoritatea sectoarelor. Conform raportul Băncii Mondiale „Doing Business 2020”, Moldova ocupă locul 48 din 190 de economii în ceea ce privește ușurința de a face afaceri (pierderea unei poziții în comparație cu ediția precedentă) [25].

În condițiile economiei de piață, principala sursă de finanțare a investițiilor sunt mijloacele financiare proprii, formate pe baza profitului obținut din activitatea economică sau alte mijloace financiare. În majoritatea cazurilor, în întreprinderile agricole, sursele proprii sunt insuficiente pentru finanțarea investițiilor necesare. Astfel, accesul întreprinderilor agricole la finanțare depinde foarte mult de potențialul financiar și specificul producției agricole.

Concomitent, se recurge la surse împrumutate, cum ar fi: credite bancare, subvenții și granturi. Creditele bancare sunt utilizate, de asemenea, pentru a finanța nevoile gospodăriilor, în

special, pentru a atenua variabilitatea în timp a modelului de consum al acestora și a le ajuta să investească în bunuri imobiliare [31].

Ținem să menționăm faptul că, sectorul agricol este de o importanță majoră nu doar pentru economia Republicii Moldova, dar reprezintă și un sistem strategic pentru băncile licențiate din țară: BC „Comerțbank” S.A., BC „Energbank” S.A., BC „Eurocreditbank” S.A., BC „Eximbank” S.A., BC „Moldindconbank” S.A., BC „Moldova-Agroindbank” S.A., BC „Procreditbank” S.A., Banca Comercială Română, Chișinău, S.A., BC „Victoriabank” S.A., „Mobiasbanca-otp Group”

S.A. Aceste bănci creditează afacerile agricole din sursele proprii, precum și din sursele programelor și proiectelor internaționale.

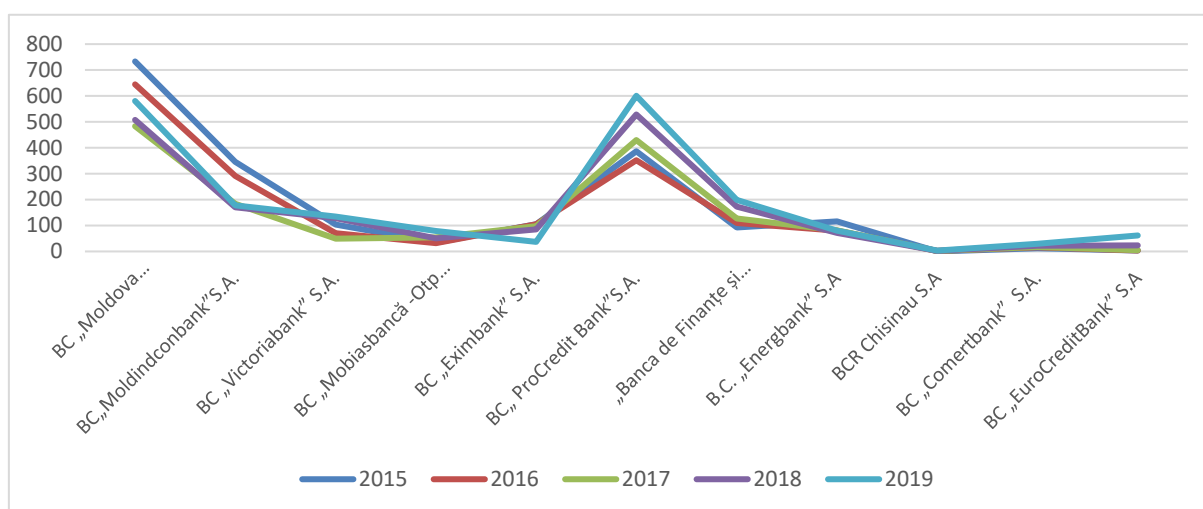

Fig. 2.4. Dinamica creditelor destinate agriculturii, mln. lei

Sursa: elaborată de autor în baza datelor BNM

Analizând datele din figura 2.4. constatăm că, BC „Moldova Agroindbank” S.A. se află pe primul loc în ceea ce privește creditarea sectorului agricol (30,93%), iar pe locul doi se plasează ProCreditBank (23,89%).

Autorul consideră că, deși oferta de creditare pare a fi avantajoasă, totuși, întreprinderile agricole se confruntă cu așa bariere cum ar fi: mărimea întreprinderii agricole, fluctuația performanțelor financiare și economice, dependente de sezon, riscurile activităților și producției agricole, infrastructura slabă, lipsa relațiilor reciproce avantajoase a agricultorilor cu partenerii de afaceri.

Studiile efectuate ne atestă faptul că, Republica Moldova are unul din cele mai scăzute niveluri ale creditelor acordate pentru sectorul agricol. Unul din factorii ce cauzează refuzul agricultorilor la investițiile făcute din creditele bancare este rata dobânzilor, dar cel mai des este valoarea gajului. Un alt factor ce explică din ce cauză creditele acordate pentru sectorul agroalimentar sunt mai puține comparativ cu alte categorii de credite este puterea financiară scăzută a agricultorilor. Analizând portofoliul de credite al Republicii Moldova pe ramuri în

perioada 2015-2019, se poate constata că, în 2019 doar 18% din totalul de credite au fost acordate sectorului agricol, cu 8% mai mult decât în anul 2015. Volumul creditelor acordate nu depinde de prețul lor, de exemplu Moldova Agroindbank acordă credite la dobânda de 9,38% anual în lei moldovenești și 4,42% în valută, ProCreditBank acordă credite la dobândă de 17,28% în lei și 8,26% în valută și FincomBank acordă credite la dobândă de 8,97% în lei și 6,6% în valută.

Sectorul agriculturii din Republica Moldova cunoaște o dezvoltare pozitivă, fiind sectorul de bază a țării. Cu toate acestea, investițiile în agricultură sunt la un nivel scăzut, totuși fermierii se confruntă cu probleme importante în derularea activității și o mulțime de oameni săraci încă locuiesc în zonele rurale. Acești oameni ar putea fi angajați doar în Agricultură, deoarece alte activități economice sunt mai puțin dezvoltate în zonele rurale.

Unele proiecte de investiții în agricultură, pe lângă adoptarea de noi tehnologii moderne, oferă finanțare, consultanță și organizează un set de activități destinate persoanelor sărace din zonele rurale pentru a-și îmbunătăți viața, pentru a-și spori cunoștințele despre cele mai recente tehnologii din agricultură și pentru a oferi informații practice despre cum să își desfășoare activitatea și să crească producția.

În opinia experților, în ultimii ani a crescut dependența de sursele externe de finanțare a cheltuielilor capitale în agricultură. Totodată, dinamica impunătoare a alocărilor capitale în perioada 2015-2019 a fost asigurată preponderent de mărirea volumului de granturi și credite externe pentru agricultură. De ex. Moldova Agroindbank, începând cu 2007 a încheiat mai multe acorduri de finanțare cu Fondul European pentru Europa de Sud-Est, Banca Mării Negre pentru Comerț și Dezvoltare, Corporația Financiară Internațională și BERD pentru creditarea businessului mic și mijlociu și a obținut dreptul de gestionare a conturilor Fondului „Provocările Mileniului” din programul Compact în volum de 262 mil. dolari.

Ținem să menționăm că în perioada 2015-2020 s-au aflat în lucru 11 proiecte în domeniul agriculturii, ceea ce arată o rată destul de mică de contactare a noilor fonduri, comparativ cu anii precedenți.

Componentele proiectelor de investiții în agricultură încearcă să crească activele și veniturile oamenilor din mediul rural. Pentru a realiza acest lucru, un pachet cuprinzător de sprijin pentru aspectele cheie ale lanțurilor valorice prioritare ale proiectului sunt îndreptate către îmbunătățirea eficienței acestora în interesele economice ale grupurilor țintă principale ale proiectului. În consecință, componenta unui proiect de investiții în agricultură este proiectată în jurul unei abordări strategice, care se bazează pe analiza lanțului valoric și orientată spre abordarea necesității de: dezvoltare a întreprinderii durabile; eficiența pe piețe și adoptarea de noi tehnologii; și crearea de locuri de muncă în mediul rural.

Printre principalele proiecte, care au fost implementate cu succes în sectorul agricol sunt:

- Proiectul Compact (2010-2015), finanțat de SUA prin intermediul Corporației Provocările Mileniului.
- Proiectul „Agricultura Competitivă” (MAC-P) 2012-2017, Banca Mondială, Guvernul Suediei.
- Proiectul Competitivitatea Agricolă și Dezvoltarea Întreprinderilor (ACED) (2011-2016), finanțat de USAID și Corporația Provocările Mileniului.
- IFAD 5 (2011-2016) , finanțat de Danemarca și ONU.
- Proiectul de Asistență pentru Fermierii Neprivilegiați 2KR, finanțat de Guvernul Japoniei.

În același timp, un număr mare de finanțatori internaționali, cum ar fi USAID, SIDA, IFAD, Fundația Soros, organizații din Japonia, Polonia, Germania și Olanda, și-au sporit, pe parcurs, eforturile în a sprijini activitățile agricole, inclusiv prin investiții, granturi, împrumuturi cu rata redusă a dobânzii și garanții bancare, prin asistență tehnică.

O serie de alți donatori au contribuit la implementarea proiectelor vitale din domeniul agriculturii: Organizația Națiunilor Unite (ONU), Banca Mondială (BM), Banca Europeană de Investiții (BEI). Și o serie de țări au acordat, în mod individual, asistență: Cehia, Elveția, Polonia, România, SUA, Suedia ș.a.

În acest context, menționăm faptul, că activitatea investițională în Republica Moldova este coordonată de legislația în vigoare. Astfel, legea actuală privind investițiile în antreprenoriat, a fost concepută pentru a fi compatibilă cu standardele legislative europene și definește tipurile de investiții locale și străine. De asemenea, oferă garanții pentru respectarea drepturilor investitorilor, neaplicarea exproprierii sau acțiuni similare exproprierii și pentru plata daunelor în cazul încălcării drepturilor investitorilor.

Guvernul promovează următoarele sectoare, la fel de atractive pentru investiții străine prin intermediul Organizației de Promovare a Investițiilor și Exporturilor (MIEPO) din Moldova: agricultură, automobile, TIC, medicamente, energie regenerabilă și textile.

În același timp, Guvernul a stabilit o serie de măsuri pentru a promova investițiile în țară. De ex.: companiile care investesc 250.000 USD pot beneficia de reducerea impozitelor pentru primii 5 ani de activitate. Impozitul pe venit a fost, de asemenea, redus. Guvernul promovează egalitatea între investitorii internaționali și locali și faptul că nu există nici o limită la capitalul investit.

De asemenea, pentru creșterea investițiilor a fost elaborată Strategia de creștere economică a statului, a fost creată Banca pentru Dezvoltare și Investiții a Republicii Moldova, Agenția Națională pentru Atragerea Investițiilor. Activitatea sectorului agrar de asemenea este coordonată de o serie de legi, hotărâri și programe, menite să redreseze și să eficientizeze activitățile din cadrul sectorului.

Republica Moldova ar putea debloca investiții suplimentare rezolvând problemele de reglementare și de altă natură. Aceste probleme variază, în ceea ce privește gradul de restricții impuse, complexitatea și lipsa de predictibilitate. Odată cu izbucnirea crizei pandemice COVID 19, nivelul investițiilor în UE, precum și în Republica Moldova a scăzut semnificativ.

Autorul este de acord cu opinia mai multor economiști, care sunt de părerea că, nivelul investițiilor va crește, însă redresarea ar putea rămâne modestă, reflectând, printre altele: cererea scăzută, reducerea efectului de levier al întreprinderilor, condițiile stricte de acordare a creditelor. Identificarea și eliminarea acestor obstacole din calea investițiilor se înscriu în eforturile de a îmbunătăți condițiile-cadru și de a elimina birocrăția și blocajele de reglementare, ca parte din așa-numitul „al treilea pilon” al Planului de investiții pentru Europa. [58]

Conchidem, că rolul investițiilor străine directe (ISD) sunt nu numai necesare dar, practic, posibile și realmente favorabile pentru dezvoltarea economică a Republicii Moldova. Țara noastră, clasată constant în grupul celor mai sărace țări din Europa, se bazează puternic pe investiții. În același timp, volumul ISD este departe de a satisface necesarul de surse externe, care să influențeze pozitiv dezvoltarea economică a Republicii Moldova.

Pentru analiza condițiilor folosirii raționale a investițiilor în știința economică și în practică se folosește categoria climatului investițional. Acesta reprezintă caracteristica generalizată a totalității factorilor sociali, economici, organizatorici, juridici, politici și socio-culturali, care reprezintă atractivitatea și raționalitatea investirii în unul sau altul sistem economic.

În acest context, studierea experienței interne și externe în aprecierea climatului investițional ne arată, că deseori nu sunt luate în considerație unele aspecte metodologice importante, elaborate de știința economică contemporană:

Climatul investițional al țării și chiar a regiunilor în literatură este examinat, de regulă, de pe pozițiile investitorului strategic abstract, care tinde spre a obține venit rapid, maximal și fără piedici. Însă există capital diferit (industrial, comercial, de împrumut, acționar), la fel ca și investițiile, iar investitorii urmăresc scopuri diferite. Capitalul de împrumut, orientat spre a obține maximum profit într-o perioadă scurtă de timp, acționează prin investițiile financiare, de portofoliu [17].

Capitalul industrial, pe lângă profit, tinde spre o influență stabilă asupra activității întreprinderii, corporației, regiunii, ceea ce conduce la dorința investitorului de a stabili legături pe termen lung, de a participa în procesul de primire a deciziilor și în gestiunea întreprinderii. Pentru a atinge scopul dat, investitorul este gata să accepte o oarecare micșorare a profitabilității investiției în perioadă scurtă. Acest capital acționează prin investițiile reale, directe, formatoare de capital, investiții în om. Astfel, pentru toate tipurile de investiții este necesar climat investițional diferit.

Beneficiarul investiției și investitorul, de regulă, au scopuri diferite. Primul tinde să rezolve un set de sarcini social-economice cu un minimum de mijloace atrase; al doilea – tinde să obțină maximum profit și să se stabilească pe piață pentru o perioadă cât mai îndelungată de timp. Deci, climatul investițional trebuie să corespundă balanței intereselor.

Factorul investițional integrat în reproducerea socială acționează într-un sistem a factorilor – resurselor (tehnico-științifice, tehnologice, de antreprenariat, informaționale, organizatorice, de gestiune etc.), care se află în permanentă interacțiune în timp și în spațiu. Pe de o parte, climatul investițional trebuie să fie stabil pentru o perioadă lungă de timp, iar pe de altă parte – trebuie să fie suficient de mobil, luând în considerație schimbările în raporturile dintre factorii – resursele reproducerii sociale. Totodată, el trebuie să fie orientat la formarea sistemului factorilor – resurselor în economia națională.

La momentul actual există o necesitate obiectivă în „completarea” inovațională a investițiilor atrase. Combinarea investițiilor cu factorii inovaționali ai dezvoltării este deosebit de actuală în cazul atragerii investițiilor în sfera microantreprenariatului inovațional. Aceasta fundamentează cerințe deosebite față de climatul inovațional, față de componentele lui, și față de mecanismul de investire.

Legătura procesului de investire cu dinamica socială, de regulă, este privită din punct de vedere a rezolvării problemelor sociale (ocuparea forței de muncă, ridicarea nivelului de trai a populației etc.). Pornind de la acest deziderat, menționăm că investițiile trebuie să fie legate de dezvoltarea capitalului uman, creșterea calificării lucrătorilor în toate domeniile de activitate, ceea ce trebuie de luat în considerație în procesul creării climatului investițional al țării.

Concomitent, considerăm că climatul investițional nu trebuie să încalce trăsăturile complexe a stabilității economice și a securității sistemelor economice. Aceasta determină necesitatea optimizării structurii existente a economiei.

Rezultatele studiului, ne permit să constatăm, că climatul investițional reprezintă o subsistemă în sistemul instituțional al economiei, chemată să creeze premise pentru o utilizare mai bună (eficientă) a relațiilor social-economice în dezvoltarea și înnoirea tehnico-științifică a forțelor productive ale societății printr-o intensivă activitate investițională.

Atragerea investițiilor străine în economia Republicii Moldova este o cerință majoră și necesară pentru relansarea activității de antreprenariat agricol. Astfel, pentru implementarea cu succes a unei strategii de promovare a investițiilor e necesar suportul unui cadru instituțional efectiv.

Procesul atragerii investițiilor în economia oricărei țări se încadrează într-un joc competitiv dus pentru a înainta condiții mai favorabile investitorilor străini. Astfel, pentru a alege țara în care investitorul își va plasa investițiile pe lângă cadrul juridic investițional, el va analiza un șir de

factori cum ar fi gradul de dezvoltare a infrastructurii și a sistemului financiar, criminalitatea ș.a. [58]

Sunt deja recunoscute și apreciate și peste hotare realizările țării noastre privind reformarea economiei, în special crearea cadrului legislativ, economic, privatizarea patrimoniului de stat, liberalizarea activității economice și crearea condițiilor favorabile pentru dezvoltarea antreprenoriatului, atragerea investițiilor străine. Este atinsă stabilizarea financiară, a scăzut nivelul inflației, se fac eforturi să revenim la o creștere economică durabilă.

În același timp suntem de acord cu economiștii autohtoni, care consideră că, „procesul de relaxare fiscală a prins deja contururi și în Republica Moldova, iar afluxul de resurse investiționale nu a urmat. Problema rezidă, deci, în alți factori de atractivitate investițională. Nivelul corupției, deschiderea politică, capacitatea legislativă, calitatea instituțiilor statului, eficacitatea, transparența guvernamentală și stabilitatea politică tind să recepționeze o cotă în creștere printre criteriile de selecție a localizării investițiilor”. [37]

Pentru o analiză mai amplă a climatului investițional al Republicii Moldova, vom enumera factorii pozitivi și negativi cu care se confruntă investitorul străin.

Factorii pozitivi ai climatului investițional în Republica Moldova sunt următorii:

1. Poziția geografică favorabilă la intersecțiile rutelor comerciale ce leagă Europa de Vest și țările CSI favorizată de rețeaua de transport și comunicații.
2. Variate pieți de desfacere și posibilitatea de producere a producției agricole de o calitate superioară. Republica Moldova este bogată în soluri fertile (70% din teritoriu îl constituie cernoziomurile) și dispune de posibilități de producere a mărfurilor ecologic curate, producerea vinului și uscarea fructelor.
3. Siguranța investitorului că nu va fi expropriat, naționalizat ori distrus capitalul plasat. Acest factor deseori se plasează pe primul loc și asupra lui influențează situația politică internă (posibila schimbare a regimului politic) și externă a statului (conflicte armate).
4. Forța de muncă relativ ieftină și disponibilitatea specialiștilor înalt calificați.
5. Existența multor spații de producție care staționează, precum și terenuri aferente cu suprafețe mari, ceea ce condiționează o ofertă convenabilă, deoarece se reduc substanțial termenii și costurile lansării activităților de producere;
6. Existența zonelor economice libere, în care legislația prevede facilități substanțiale pentru rezidenți.
7. Capacități internaționale avansate de plată – transfer.

În afară de factorii pozitivi enumerați mai sus, conform legii cu privire la investițiile străine, investitorii străini după achitarea impozitelor, taxelor și altor plăți, li se garantează dreptul de a transfera peste hotare mijloacele bănești în valută străină, obținute în urma investiției. Plus la

aceasta, investitorii au dreptul să scoată peste hotare sub formă de produse achiziționate pe piața internă, fără a plăti impozite sau taxe și fără vre-o autorizație specială, dacă aceasta nu contravine legislației.

Factorii negativi ai climatului investițional care pot împiedica sau reduce activitățile investiționale private (interne și străine) includ:

1. Incertitudinea politică internă și externă, prezentă până la moment, dar suntem încrezuți că, cu noua guvernare, acest factor negativ va fi eliminat.

2. Sisteme financiare insuficient de avansate.

3. Accesul la pământ. Dificultățile obținerii accesului la pământ prin achiziționare directă sau încheierea contractelor de arendă adesea împiedică investițiile străine, deoarece investitorii caută să obțină dreptul de proprietate asupra pământului pe care sunt localizate mijloacele de producere.

4. Procedura anevoioasă și de durată a rambursării sumei TVA, etc.

Conform cerințelor unei analize SWOT, pe lângă factorii pozitivi și negativi ai climatului investițional în Republica Moldova, putem determina care sunt oportunitățile și riscurile acestui cadru.

Oportunitățile în cele mai bune sectoare pentru investitorii străini sunt:

- ✓ Industria ușoară: îmbrăcăminte, mărfuri uz casnic, piele, genți, încălțăminte, covoare, și tapișerii, prelucrarea lemnului, mobilă, etc.
- ✓ Produsele agricole

Grație solului fertil bogat în cernoziom și reputației Republicii Moldova în domeniul agricol, acest sector ar trebui considerat forte. Totuși, datorită privatizării pământului și dezorganizării producerii, producerea și producția au decăzut dramatic. Investițiile străine pot să ajute la introducerea de noi tehnici agricole, organizarea și colectarea produselor prin intermediul contractelor agricole (exemplu Alba și Sudzucker), promovând accesul la piețe noi. Cele mai bune oportunități sunt în domeniul vinului și alcoolului, prelucrării fructelor, legumelor și produselor organice etc.

Produsele de vinificație

Până acum privatizarea cu investitorii străini în acest sector a fost limitat și majoritatea privatizărilor au fost întârziate, deși acest sector cere majoritatea investițiilor. Împărțirea pământului în loturi mici și accesul dificil la arenda pe termen lung a pământului poate constitui o piedică (deși în Champani sau în altă regiune franceză productivă, o mare parte din producție este produsă de fermieri sau cooperative vinicole). Moldova ar trebui să tindă la recuperarea unui avantaj competitiv în această muncă intensivă și sector profitabil așa după cum alte state ex-sovietice ca Armenia, Georgia, Azerbaijan încearcă să reînvie acest sector. Un obiectiv trebuie să

fie îmbunătățirea calității produselor, care a scăzut, în scopul satisfacerii cererii pentru vinuri de calitate înaltă.

Diverse. Printre alte sectoare potențiale ale ISD enumerăm și Piața pentru turism cu scop cultural și distractiv. Moldova cu moștenirile sale bogate și cu legăturile aeriene ar putea să dezvolte, pe o bază limitată, și o bază juridică progresivă, turismul străin cu scop cultural și distractiv, care rămâne un segment important al pieței de turism.

Evident, Republica Moldova, comparată cu alte țări, nu este dotată cu multe avantaje pentru atragerea ISD. Însă primii pași întotdeauna se fac cu greutate. Republica Moldova, ca stat tânăr, în treizeci de ani s-a învățat să facă față doar unor probleme. Dar pentru a merge cu siguranță înainte, spre scopul propus, este nevoie de pași fermi.

Investițiile străine au devenit cea mai importantă, cea mai stabilă sursă de finanțare și de implementare a politicilor economice a unei țări. Experiența internațională a arătat că, pentru a asigura condițiile minimale de atragere a investitorilor străini, cadrul investițional și legislativ în domeniul economic trebuie să existe, să funcționeze, să fie transparent, stabil și predictibil. Aceasta este însă o condiție necesară, dar nu și suficientă. Totodată, capacitatea de atragere a capitalului străin este reprezentat de gradul de deschidere a economiei față de investitorii străini, precum și atitudinea populației și a partidelor politice față de investițiile străine.

Un studiu al Băncii Mondiale arată că fluxurile de ISD s-au orientat către acele țări unde există un regim comercial și un sistem de plăți aliniat standardelor internaționale, un sistem de schimb valutar liberal, sisteme de stimulente transparente și automate, un climat favorabil afacerilor, unde nu există bariere în calea investitorilor. Investițiile străine sunt descurajate în țările în care rolul statului în economie este major și în țările în care nivelul corupției este ridicat.

Pe baza studiilor efectuate de UNCTAD s-au determinat factorii ce influențează decizia de realizare a unei investiții străine:[156]

- Politicile economice ale țărilor receptoare;
- Măsurile proactive pe care le adoptă țările în vederea promovării și facilitării investițiilor străine.
- Evoluția economiilor țărilor receptoare.

Tot în acest studiu [156] sunt stabiliți factorii privind politicile economice, după cum urmează: stabilitatea economică, politică și socială, regulile privind accesul și operarea pe piață, tratamentul aplicat filialelor societăților transnaționale, politici privind funcționarea și structura piețelor (în special aspectele privind reglementarea concurenței, a fuziunilor și achizițiilor), apartenența la acordurile internaționale privind ISD, politicile de privatizare, politicile comerciale (aspectele tarifare și netarifare), politica impozitelor. Categoria factorilor de facilitare a afacerilor cuprinde promovarea investițiilor (formarea imaginii, activitățile de generare a investițiilor,

serviciile de asistare a investițiilor), stimulentele pentru investitori, costurile legate de birocrație, facilități sociale (calitatea vieții, existența școlilor în limbi străine), serviciile post – investiție etc. [156]

În categoria determinațiilor economice sunt cuprinse aspecte legate de piață (mărimea pieței și venitul pe locuitor, creșterea economică, accesul la piețe globale și regionale, preferințe specifice ale consumatorilor, structura piețelor), aspecte privind resurse și active economice (materii prime, cost redus al forței de muncă necalificate; forța de muncă calificată, existența unor active tehnologice inovaționale, mărci comerciale, infrastructură, porturi, drumuri, energie, telecomunicații), aspecte legate de eficiență (costul resurselor și activelor raportat la productivitatea posibilă; alte costuri – de transport, comunicații, costul altor produse intermediare; apartenența la acorduri de integrare regională care pot facilita realizarea de rețele de corporații regionale).

Astăzi Republica Moldova cu o bază limitată de resurse a reușit cu succes să atingă niveluri mai înalte de investiții străine directe prin dezvoltarea și implementarea unei strategii naționale proactive și dezvoltarea unui mediu adecvat pentru atragerea investițiilor străine cu orientare spre export. Irlanda, Mauritius și Singapore sunt luate ca exemplu care au avut succes în acest domeniu.

Începând cu anul 1992, Republica Moldova este membru MIGA – Agenția Multilaterală pentru Garantarea Investițiilor. Acest instrument internațional poate fi utilizat oricând de către investitorii străini ca garanție a riscurilor politice, având un impact pozitiv asupra succesului activității efectuate în Republica Moldova.

Menționăm, că ISD sunt nu numai necesare, dar practic posibile și realmente favorabile pentru dezvoltarea economică a Republicii Moldova. Fără a neglija și subestima locul și rolul capitalului autohton în acest amplu proces constructiv, investițiile străine reprezintă unul dintre factorii hotărâtori ai progresului și creșterii economice. Numai pe o bază tehnică modernă, susținută de un program investițional amplu și coerent, este posibilă creșterea competitivității economiei naționale și a produselor sale pe arena internațională, pe temelia căreia se poate realiza integrarea eficientă și demnă a Republicii Moldova în Uniunea Europeană.

Analiza proiectelor investiționale în spațiul rural impune necesitatea elaborării metodologiei neparametrice de analiză a anvelopării datelor ca instrument de bază în definirea ratingului performanței manageriale APL cu scopul atragerii investițiilor. (Anexa 2).

Performanțele unei economii, eficiența acesteia, productivitățile factorilor de producție, sunt elemente esențiale ale analizei economice cu scopul elaborării sistemelor informaționale de gestiune a proiectelor investiționale. În ultimele decenii s-au dezvoltat metode specifice de analiză a performanței manageriale și marea majoritate cu aplicații la nivel microeconomic. Aceste metode neparametrice pot fi aplicate cu succes și la nivelul economiei naționale pentru a evalua

ratingul performanței manageriale sub aspectul politicii financiare în spațiul rural a Republicii Moldova. Conform Farrell, eficiența implementării proiectelor investiționale constă din două componente: eficiența tehnică care reflectă abilitatea APL de-a obține maximul de output dintr-un set dat de inputuri și eficiența alocativă care reflectă abilitatea APL de-a folosi input-urile într-o proporție optimă, dându-li-se prețurile de oportunitate respective și tehnologia de producție. Aceste două măsuri ale eficienței APL de atragere a investițiilor sunt combinate pentru a asigura măsura performanței manageriale totale.

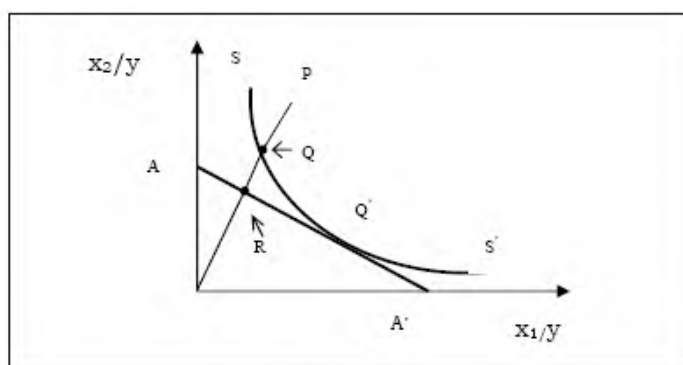

Fig. 2.5. Eficiența tehnică și eficiența alocativă în calitate de componente de bază a performanței manageriale în gestionarea proiectelor de investiții locale.

Sursa : calculele autorului

În figura 2.5 este prezentată evaluarea performanței manageriale pentru două APL ce utilizează două inputuri (x_1, x_2) pentru a realiza un singur output y în ipoteza randamentelor de scară constante. De asemenea, se presupune cunoscută izocanta APL complet eficiente care este echivalentă cu performanța managerială aferentă. Eficiența tehnică (TE) este evaluată ca raportul:

$$TE_i = \frac{OQ}{OP} = 1 - \frac{QP}{OP} \in [0, 1] \quad (2.1)$$

Dacă raportul factorilor investiționali a celor două inputuri, reprezentat de panta izocuantei AA' în figura 2.5, este de asemenea cunoscută, poate fi calculată și eficiența alocativă. Eficiența alocativă (AE) a APL care operează în punctul P este dată de raportul:

$$AE_i = \frac{OR}{OQ} \quad (2.2)$$

Performanța managerială totală (EE) este definită ca produsul eficienței alocative înmulțită la eficiența tehnică

$$TE_i \times AE_i = \frac{OQ}{OP} \times \frac{OR}{OQ} = \frac{OR}{OP} = EE_i \quad (2.3)$$

Metoda analizei anvelopării datelor (DEA) caută să găsească care dintre cele N APL a setului primar de date determină o suprafață înfășurătoare. Această suprafață înfășurătoare se

referă la funcția de producție empirică sau la frontiera eficientă. DEA asigură o analiză cuprinzătoare a eficienței relative pentru situațiile multi-input, multi-output în vederea evaluării fiecărui APL și măsurarea performanței manageriale sale în comparație cu suprafața înfășurătoare determinată de celelalte APL.

Utilizând dualitatea din programarea liniară, putem determina o formă înfășurătoare echivalentă a acestei probleme:

$$\begin{cases} \min_{\theta, \lambda} \theta \\ -y_i + Y\lambda \geq 0 \\ \theta x_i - X\lambda \geq 0 \\ N_1 \lambda \leq 1 \\ \lambda \geq 0 \end{cases} \quad (2.4)$$

unde:

θ - reprezintă parametrul de eficiență;

n - este numărul de APL;

Y - reprezintă vectorul outputurilor, n -dimensional, care este dat de volumul investițiilor;

X - este vectorul inputurilor, n -dimensional, care este dat de consumurile aferente;

N_1 - este un vector n -dimensional cu componente 1;

λ - reprezintă variabilele problemei de programare liniară ce va fi rezolvată.

Valoare eficienței tehnice $\theta \leq 1$, unde o valoare egală cu 1 reprezintă un punct de pe frontieră, deci, o APL cu o performanță managerială înaltă.

Prelucrarea datelor primare s-a efectuat cu ajutorul programului DEA_UASM, elaborat în cadrul catedrei Matematică și informatică a UASM și înregistrat de Agenția de Stat pentru Proprietate Intelectuală.

Evaluarea ratingului performanței manageriale APL cu scopul atragerii investițiilor în spațiul rural depinde de valoarea parametrilor fișierului datelor inițiale. Programul poate rezolva o problemă DEA orientată input (selecția – 0) sau output (selecția – 1), cu tehnologie revenire constantă la scară CRS (selecția – 0) sau VRS revenire variabilă la scară (selecția – 1).

	Petrascu .dta	DATA FILE NAME
Petrascu .out	OUTPUT FILE NAME	
32	NUMBER OF FIRMS	
1	NUMBER OF TIME PERIODS	
1	NUMBER OF OUTPUTS	
5	NUMBER OF INPUTS	
0	0=INPUT AND 1=OUTPUT ORIENTATED	
10	10=CRS AND 1=VRS	
00	00=DEA(MULTI-STAGE), 1=COST-DEA, 2=MALMQUIST-DEA,	
	3=DEA(1-STAGE), 4=DEA(2-STAGE)	

Fig. 2.6. Opțiunile de evaluare a ratingului performanței manageriale a administrațiilor publice locale conform rezultatelor anchetării.

Sursa: elaborată de autor cu ajutorul programului DEA_UASM

2.3. Analiza proiectelor investiționale pe zonele de dezvoltare Nord, Centru, Sud ale Republicii Moldova

La momentul actual, spațiul rural al Republicii Moldova, trece prin cea mai mare provocare a sa și anume, depopularea masivă. Acest lucru în mare parte se datorează migrației populației active, în special în exteriorul țării. În urma acestor schimbări, ne-am pomenit că satele noastre au rămas practic cu populația de vârstă pensionară, ceea ce are un impact destul de drastic asupra dezvoltării durabile a spațiului rural. Pentru redresarea situației create, ar trebui ca factorii de decizie să reacționeze cât mai rapid posibil. Unul din acești factori este administrația publică locală, care, practic putem spune că, în baza deciziilor și acțiunilor sale, depinde viitorul localităților rurale.

Pentru ca spațiul rural să aibă viitor și să supraviețuiască, sunt mai multe soluții, printre care ar fi dezvoltarea sectorului privat, atragerea investițiilor, etc. Deci, involuntar apare întrebarea: care sunt factorii ce condiționează dezvoltarea spațiului rural? Răspunsul la această întrebare îl putem găsi în figura 2.7.

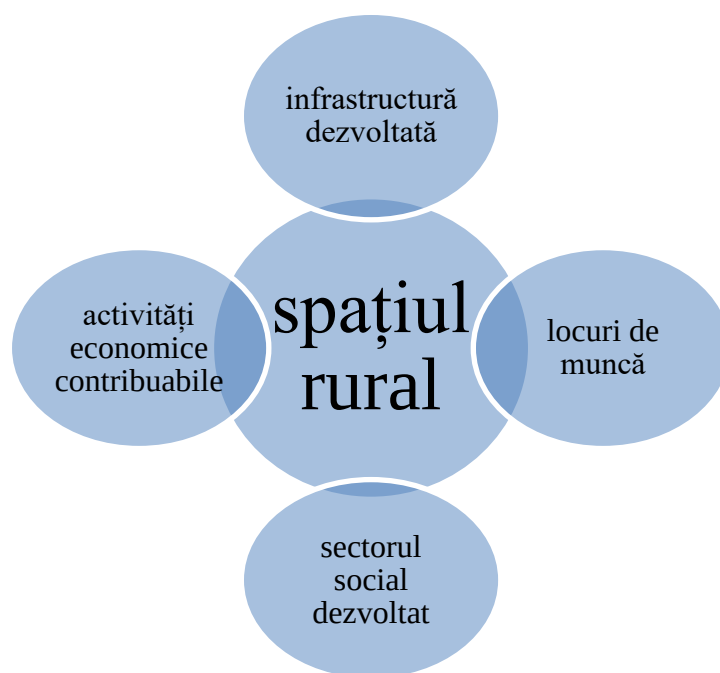

Fig. 2.7 Factorii ce condiționează dezvoltarea spațiului rural al Republicii Moldova

Sursa: elaborată de autor

Factorii prezentați în figura 2.7 nu sunt singurii factori ce influențează dezvoltarea spațiului rural al Republicii Moldova, dar în viziunea autorului, sunt cei de bază. Pentru a obține și o infrastructură dezvoltată, ori obiecte cu menire socială funcțională, ori noi locuri de muncă sunt necesare surse financiare. Obținerea acestor resurse sunt posibile prin intermediul diferitor proiecte.

Reușita unei afaceri de investiții este justificată,, în mare măsură de siguranța financiară a acesteia. În general, finanțarea proiectelor de investiții reflectă mai întâi de toate utilizarea resurselor în combinație cu modalitatea de constituire și de activare a lor. Mijloacele generate în cadrul finanțării interne, ca și mijloacele din finanțarea externă, se activează în contul investitorului pe măsura generării lor.

O problemă a direcționării fluxului de investiții spre localitățile rurale constă în posibilitățile limitate de atragere a surselor de capital de la potențialii investitori, în condiții de concurență acerbă creată între localitățile dezvoltate și cele mai puțin dezvoltate, victoria fiind de partea celor mai atractive pentru investitori. Prin urmare, domeniul ține mai mult de competența APL, care, în scopul soluționării acestei probleme, trebuie să se preocupe de creșterea atractivității investiționale a localităților rurale. Îmbunătățirea atractivității investiționale va contribui la creșterea fluxului de investiții, prin urmare – la creșterea nivelului de dezvoltare a localităților rurale, la creșterea calității vieții populației rurale, respectiv, la reducerea sărăciei.

Totodată, mecanismul finanțării proiectelor de investiții implică acțiuni corelate privind:

- determinarea necesarului de finanțare;
- stabilirea structurii corespunzătoare a capitalului;
- evaluarea costului resurselor de finanțare pe termen mediu și lung.

Prin intermediul planului de finanțare a proiectelor de investiții sunt puse într-un raport de balanță programul de investiții, alcătuit din portofoliul de proiecte de investiții ce urmează a fi înfăptuite, și resursele de care investitorul dispune sau le va putea mobiliza. Esențial este dacă investitorul poate mobiliza resursele necesare din finanțare internă sau din finanțare externă.

Astfel, problema atragerii resurselor de capital trebuie cercetată sub două aspecte interdependente: după sursele și metodele de finanțare. Structura de finanțare a proiectelor de investiții se bazează pe fonduri de finanțarea internă și pe finanțarea externă.

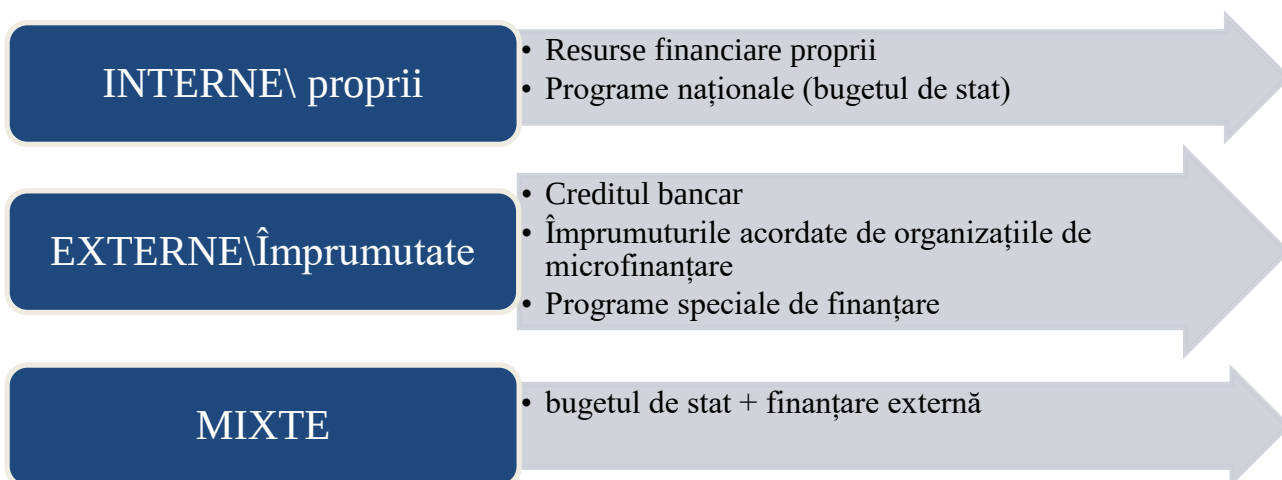

Fig. 2.8. Tipurile surselor de finanțare a proiectelor

Sursa: elaborată de autor

Resursele financiare proprii (economiiile proprii) reprezintă prima sursă de care urmează să se țină cont. Resursele financiare proprii sau autofinanțarea, în opinia autorului, reprezintă un imbold pentru APL. Totodată, susținerea dezvoltării spațiului rural poate fi prin intermediul atragerii fondurilor internaționale și naționale. În continuare vom prezenta analiza succintă a principalelor proiecte de investiții aplicate în Regiunile de dezvoltare Nord, Centru și Sud ale Republicii Moldova. Agențiile de Dezvoltare Regională sunt organisme neguvernamentale, nonprofit, cu personalitate juridică, care acționează în domeniul dezvoltării regionale, cooperând în acest sens cu administrațiile publice locale, societatea civilă, mediul de afaceri, precum și cu partenerii de dezvoltare externi. Având drept obiectiv dezvoltarea echilibrată și durabilă în regiune, agențiile de dezvoltare se implică în elaborarea și implementarea documentelor de politici, atragerea de investiții și promovarea regiunii pe plan intern și extern. Astfel, autorul, bazându-se pe analiza efectuată de fiecare ADR, cu evidențierea diferențelor semnificative între aspectele economice și sociale înregistrate în regiunile de dezvoltare, a determinat poziția pe care o ocupă regiunea în acest context pe plan național. Principalele obiective ale ADR sunt:

- Asigurarea accesului la servicii și utilități publice calitative prin implementarea proiectelor de infrastructură fizică;
- Facilitarea creșterii economice sustenabile în regiune prin promovarea potențialului socio-economic și atragerea investițiilor în regiune;
- Îmbunătățirea guvernancei în regiune [105,106,107].

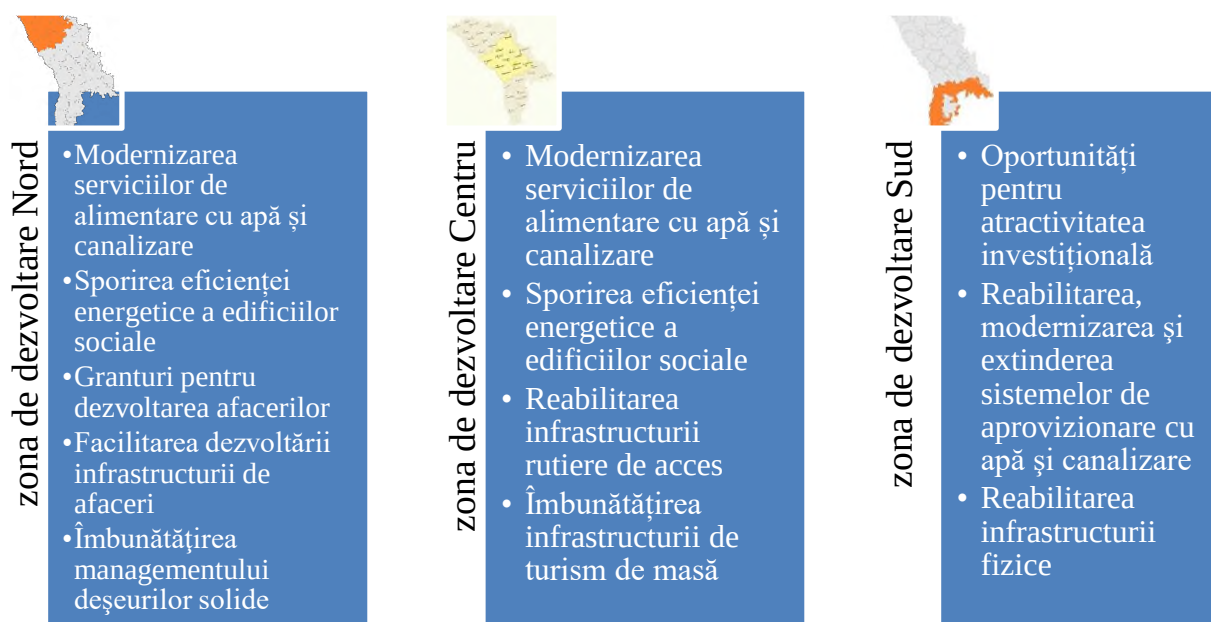

Fig. 2.9. Tematica generală a proiectelor de investiții aplicate pe zonele de dezvoltare Nord, Centru, Sud ale Republicii Moldova

Sursa: elaborată de autor în baza datelor din Anexa 3.

Conform informației prezentate în figura 2.9 și Anexa 3 , putem concluziona că, în spațiul rural au fost și sunt implementate un șir de proiecte investiționale, ale căror tematică, în linii generale, ține de reabilitarea și modernizarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare; sporirea eficienței energetice a diferitor edificii cu menire socială, precum gimnazii, licee, etc.; oferirea suportului financiar pentru dezvoltarea antreprenoriatului mic și mijlociu; crearea centrelor de inovare și transfer tehnologic; managementul deșeurilor solide, etc.

Regiunea de Dezvoltare Nord (RDN) a Republicii Moldova se învecinează cu România la vest, cu Ucraina la nord și est, are o suprafață de 10015 km² , ceea ce reprezintă 29,6% din suprafața totală a țării. În cadrul RDN se includ 11 raioane și 1 municipiu. (Anexa 4). În cadrul RDN au fost organizate un șir de măsuri cu caracter informativ și instructiv, în scopul atragerii investițiilor. Aceste măsuri au avut rezultate pozitive, fapt confirmat de numărul impunător de proiecte de dezvoltare regională implementate. Sursa de finanțare a acestor proiecte este atât națională, cât și internațională. Valoarea totală a investițiilor, până în anul 2019, a constituit 101,36 milioane MDL, dintre care 71,8 milioane MDL au fost alocați din Fondul Național pentru Dezvoltare Regională (FNDR), iar 29,56 milioane MDL proveniți din surse externe. Așadar, potrivit mai multor rapoarte a ADR Nord, analizate de către autor, s-a stabilit că, în anul 2018 ADR a gestionat 11 proiecte finanțate din FNDR, în acest sens valorificând circa 71,8 milioane MDL. Majoritatea proiectelor de dezvoltare regională finanțate din FNDR au fost lansate în anul 2017, în direcția aprovizionării cu apă, canalizare, precum și cele de eficiență energetică a clădirilor publice.

- 3 castele de apă cu V=50 m³
- 4 rezervoare cu V=100 m³
- lucrări de eficientizare energetică la 3 clădiri publice
- 26,8 km de rețele de apeduct construite
- construcția unei piațe agricole angro
- crearea unui Centru de inovare și transfer tehnologic
- reabilitarea porțiunii de drum pe o lungime de 5,6 km și a podului de 50,7 m
- renovarea a 48 de drumuri laterale (9.848 m²)
- renovarea a 87 de intrări în curți (2.373m²),
- renovarea a 811 m² de acostamente
- renovarea a 831 m de rigole dreptunghiulare
- instalarea a 96 de indicatoare rutiere.

Fig. 2.10. Impactul direct al proiectelor de investiții asupra dezvoltării RDN

Sursa: elaborată de autor în baza datelor din Anexa 3

Realizarea proiectelor de infrastructură finanțate din FNDR au avut un impact pozitiv asupra dezvoltării regiunii la general și în special a localităților rurale în cadrul cărora au fost implementate.

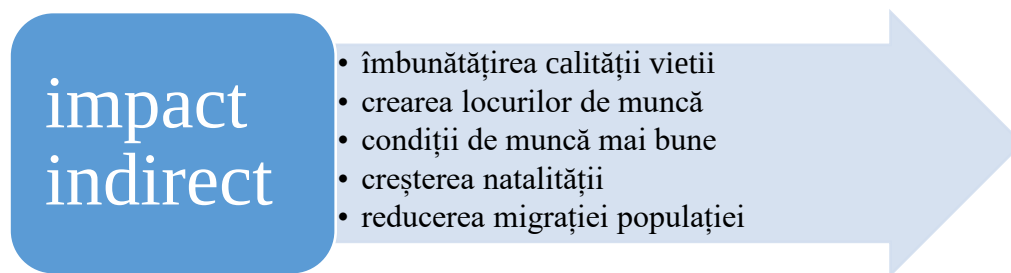

Fig. 2.11. Impactul indirect al proiectelor de investiții asupra dezvoltării durabile a RDN

Sursa: elaborată de autor în baza datelor din Anexa 3

De menționat este faptul că totuși, una dintre cele mai importante realizări ale ADR Nord a fost și este, colaborarea fructuoasă cu partenerii internaționali și atragerea surselor financiare externe, spre exemplu în 2018 au fost aduse investiții de 13,24 milioane MDL. Printre principalii investitori se numără Republica Cehă, Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ), Ministerul Protecției Mediului și Dezvoltării Regionale din Letonia, Organizația Cehă "People in Need", Oficiul Mareșalului Wielkopolska din Polonia, Agenția pentru Dezvoltare Regională Vest din România, Agenția Cehă pentru Dezvoltare, Ambasada României în Republica Moldova etc.

Dacă e să vorbim despre impactul acestor proiecte apoi, conform informației expuse în figurile 2.10, 2.11 și Anexa 3, datorită acestor proiecte, locuitorii satului Țepilova, comuna Ocolina, raionul Soroca, beneficiază de apă potabilă la robinete. De asemenea, cu apă potabilă vor fi asigurate încă 15 localități rurale din raionul Soroca, în cadrul unui proiect din FNDR.

Datorită Guvernului României a fost creat primul Centru Apicol din Regiunea de dezvoltare Nord, situat în orașul Cupcini, raionul Edineț. Acest Centru apicol deservește apicultorii din 11 raioane din Regiunea de dezvoltare Nord, oferindu-le servicii de achiziționare, depozitare, procesare și ambalare a produselor apicole la nivel regional. Au fost create cel puțin nouă locuri de muncă. Tot în cadrul acestui proiect, peste 100 de membri ai Asociației apicultorilor, creată în cadrul acestui Centru, au fost instruiți în domeniul biologiei, nutriției și patologiei albinelor. Iar 16 apicultori au avut posibilitatea să analizeze experiența apicultorilor din România.

Prin intermediul proiectelor finanțate de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ) a fost posibil de realizat iluminarea stradală pe o lungime de 21 kilometri, pentru șase localități din raionul Soroca.

Nu mai puțin important este și proiectul „Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova” care se referă la extinderea și modernizarea furnizării de servicii de aprovizionare cu apă și canalizare, managementul deșeurilor solide și eficiența energetică a

clădirilor publice. Proiectul dat este implementat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ) și este sprijinit financiar de Ministerul German pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (BMZ), Agenția Suedeză pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida), Ministerul Afacerilor Externe al României și Uniunea Europeană.

Aceste domenii tematice sunt cruciale pentru dezvoltarea socio-economică a regiunilor Republicii Moldova și reprezintă o mare majoritate a propunerilor de proiecte depuse de către administrațiile publice locale către FNDR în perioada de referință.

Important este faptul, că în RDN, pe lângă mun. Bălți au fost identificate încă două orașe ce pot deveni poli de creștere economică: Edineț și Soroca. Direcționarea proiectelor investiționale și de infrastructură spre orașele poli vor crea noi produceri și servicii, noi locuri de muncă și ca rezultat, vor avea un impact de dezvoltare asupra orașelor mici din vecinătate, precum și în zonele rurale adiacente, contribuind astfel la o dezvoltare economică echilibrată teritorial.[147]

Regiunea de Dezvoltare Centru (RDC) este amplasată în partea centrală a Republicii Moldova și se învecinează la Vest cu România, la Est cu raioanele Râbnîța, Grigoriopol, la Sud cu raioanele Căușeni, Cimișlia, Leova, la Nord cu raioanele Fălești, Sângerei, Florești. Are o suprafață de 10636 km² și este considerată ca cea mai mare regiune, după suprafață din Republicii Moldova. (Anexa 4)

RDC este compusă din 13 raioane: Anenii Noi, Călărași, Criuleni, Dubăsari, Hîncești, Ialoveni, Nisporeni, Orhei, Rezina, Strășeni, Șoldănești, Telenești, Ungheni și cuprinde 598 localități, organizate în 329 APL de nivelul I: 14 orașe și 315 sate (comune).

Cele mai dezvoltate raioane din această regiune se consideră: r-nul Ungheni, r-nul Orhei și r-nul Rezina. Cel mai slab dezvoltat, din punct de vedere industrial este raionul Șoldănești. Datorită amplasării reușite, RDC poate beneficia de oportunități noi de cooperare transfrontalieră. Spre exemplu, la momentul actual, asemenea oportunități de finanțare sunt oferite de două programe mari: Programul Operațional Comun România-Ucraina-Moldova (cu un buget de 126 mil. Euro – contribuția UE) și Programul Bazinului Mării Negre (cu un buget de 17 mil. Euro).

Cele mai importante proiecte de investiții implementate în RDC sunt prezentate în figura 2.12.

Impactul acestor proiecte asupra dezvoltării social-economice a RDC este unul destul de semnificativ și în linii generale constă în: [107]

- Îmbunătățirea și extinderea serviciilor de apă și de canalizare în orașul Strășeni;
- Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă în raionul Ialoveni;
- Reconstrucția și modernizarea sistemului de canalizare în raionul Hîncești;
- Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare în orașul Ungheni, satul Zagarancea, satul Semeni și satul Petrești;

- Îmbunătățirea și extinderea serviciilor de apă și de canalizare în raionul Călărași.

1. „Dezvoltarea activității economice în sectorul cu potențial industrial regional a orașului Hîncești prin construcția capitală a drumului de ocolire”
2. „Modernizarea drumului de centură Ungheni – conexiune europeană”
3. „Construcția drumului Drăgușenii Noi – Horodca”
4. „Reabilitarea și modernizarea drumului regional L-452 (G-452) or. Strășeni - s. Scoreni (r-nul Strășeni) - s. Malcoci (r-nul Ialoveni)”
5. „Dezvoltarea regională durabilă prin crearea parteneriatelor în bazinul râului Bîc”
6. „Managementul deșeurilor pentru o dezvoltare durabilă”
7. „Eliberarea izvoarelor râului Bîc în s.Temeleuți (r.Călărași)”
8. „Reabilitarea și modernizarea drumului regional L442 (G442) și L444 (G444) Voinova – Chirianca – Zubrești – Recea - Ghelauza - orașul Strășeni”
9. „Dezvoltarea infrastructurii de transport pentru valorificarea potențialului turistic a Regiunii de Dezvoltare Centru”
10. „Îmbunătățirea calității vieții populației rurale prin construcția sistemelor de apă potabilă și de canalizare, regionalizarea serviciilor comunale în satele din lunca r. Lapușnița, raionul Hîncești”
11. „Crearea condițiilor de dezvoltare social-economice și a unui mediu durabil eficient prin modernizarea tehnologică de întreținere a sistemului de evacuare a apelor uzate, r-nul. Călărași”
12. „Îmbunătățirea calității vieții a peste 5000 de locuitori în regiunea Chirileni-Bușila-Grăseni prin acces la apa potabilă”
13. „Deschiderea traseului turistic (Vama Veche Lăpușna) prin restaurarea obiectelor de

Fig. 2.12. Principalele proiecte implementate în RDC a Republicii Moldova

Sursa: elaborat de autor în baza Anexei 3.

Aici dorim să venim cu o concretizare că, succesul atragerii și implementării proiectelor, în mare parte depinde de competențele și atribuțiile administrației publice locale de nivelul unu și nivelul doi și de capacitatea lor de a dezvolta parteneriate cu alte instituții publice atât naționale, cât și internaționale.

Autorul consideră că RDC are un potențial turistic unic comparativ cu celelalte regiuni. În urma analizei mai multor surse, s-a stabilit că unitățile turistice existente nu sunt aliniate la standardele moderne din punct de vedere al calității serviciilor, capacității organizaționale, dotării cu resurse, infrastructurii, ca rezultat se determină o stagnare a dezvoltării turismului. Fondul forestier, diversele arii protejate și rezervațiile științifice aflate pe teritoriul regiunii sunt puțin utilizate ca resurse în dezvoltarea turismului și odihnei.

În componența **Regiunii de Dezvoltare Sud (RDS)** cu o suprafață de 7379 km² intră 8 raioane: Basarabeasca, Cahul, Cantemir, Căușeni, Cimișlia, Leova, Taraclia și Ștefan-Vodă (Anexa 4), care sunt parte componentă a trei euroregiuni:

- Euroregiunea „Dunărea de Jos” – raioanele Cahul și Cantemir;
- Euroregiunea „Siret – Prut - Nistru” – raioanele Cimișlia, Leova, Basarabeasca, Taraclia și

Ștefan Vodă;

➤ Euroregiunea „Marea Neagră” – raionul Cahul.

Avantajul strategic al RDS sub aspectul așezării teritoriale este ieșirea la Marea Neagră prin Portul Internațional Liber Giurgiulești (PLIG). În RDS sau implementat următoarele proiecte:

- Proiectul „Reconstrucția drumului Sagaidac-Porumbrei” M3 (Chișinău-Cimișlia Vulcănești-Giurgiulești) frontieră cu România cu lungimea de 2,68 km, r-nul Cimișlia.
- Proiectul „Construcția drumului Codreni-Sagaidacul Nou”
- Proiectul „Drum de acces spre muzeul memorial „Alexei Mateevici” din s. Zaim raionul Căușeni
- Proiectul “Îmbunătățirea calității mediului ambiant și a sănătății populației din centrele raionale ale Regiunii de Dezvoltare Sud prin eficientizarea managementului Deșeurilor Menajere Solide”
- Proiectul „Îmbunătățirea factorilor de mediu și a atractivității turistice”
- Proiectul „Reabilitarea infrastructurii fizice”
- Proiectul „Reparația capitală a sistemului de canalizare, stațiilor de pompare și a stației de purificare din or. Cimișlia. Construcția sistemelor de canalizare, stațiilor de pompare și reconstrucția sistemelor de aprovizionare cu apă a satului Ecaterinovca”
- Partea din proiect „Reparația capitală a sistemului de canalizare, a stațiilor de pompare și a stației de purificare din or. Cimișlia” a fost completată și extinsă pentru a deveni viabilă
- Proiectul „Construirea infrastructurii adecvate și durabile de alimentare cu apă pentru localitățile Manta si Crihana Veche prin extinderea sistemului de alimentare cu apă centralizat al or. Cahul și creșterea gradului de acces al populației la aceste servicii”
- Proiectul „Repararea podului peste râul Cogâlnic de pe str. Matrosov și secțiunea de drum local adiacentă a autostrăzii internaționale Chișinău - Tarutino- Odesa, din orașul Basarabeasca”
- Proiectul pilot: „Măsuri de modernizare a serviciilor publice locale în sectorul aprovizionării cu apă și canalizare pentru raionul Cahul”
- Proiectul „Construcția apeductului magistral Leova - Filipeni – Romanovca”

Analizând informația cu privire la proiectele implementate în spațiul rural al Republicii Moldova, autorul vine cu o concretizare că, impactul acestor proiecte este destul de semnificativ. Datorită lor s-au îmbunătățit condițiile de trai din majoritatea localităților rurale, a crescut nivelul de calitate a vieții prin îmbunătățirea accesibilității și mobilității populației. Au fost create condiții

optime pentru dezvoltarea social-economică a localităților dezavantajate în Regiunea de Dezvoltare Sud etc.

În concluzie am putea menționa că, potențialul de dezvoltare a unei regiuni este cu atât mai mare, cu cât infrastructură ei este mai dezvoltată.

2.4. Concluzii la capitolul 2

În capitolul doi se analizează dezvoltarea socio – economică a spațiului rural prin prisma proiectelor de investiții.

În acest context s-a făcut mai întâi de toate o analiză a spațiului rural, luând în considerare, potențialul natural, care este segmentat în trei zone nord, centru și sud. Dezvoltarea socială și culturală a mediului rural se realizează pe calea dezvoltării accelerate a sferei sociale a satului, îmbunătățirii condițiilor de muncă, a vieții materiale și spirituale a populației rurale.

Datele analizate ne atestă faptul că agricultura în mediul rural se dezvoltă, dar există încă un potențial ridicat pentru creșterea în continuare a productivității și eficienței. Totuși, o mulțime de terenuri agricole sunt fragmentate și slab prelucrate, nu există suficiente depozite frigorifice și instalații de ambalare a fructelor, fabricile de lapte se bazează foarte mult pe materia primă achiziționată de la persoane fizice etc.

Există un lanț de constrângeri și probleme care limitează dezvoltarea agriculturii în zonele rurale. În prezent se poate observa o lipsă de angajare în zonele rurale, deoarece oamenii migrează în orașe sau în străinătate sau nu doresc să muncească. Infrastructura este slab dezvoltată în majoritatea localităților rurale, accesul la finanțe este o problemă pentru întreaga țară. Piața internă nu este bine dezvoltată, iar fermierii trebuie să își vândă producția la prețuri mici, deoarece nu au contracte de livrare a produselor. Astfel, în anul 2019 se constată o descreștere cu 6% a produselor de origine animalieră și cu 0,3% de origine vegetală față de 2018.

Populația ocupată în domeniul agriculturii, silviculturii și pescuitului crește de la 382 mii persoane în anul 2015 la 452 mii persoane în 2018, în pofida faptului că contribuția agriculturii la formarea produsului intern brut se reduce de la 13,0 % în anul 2014 la 10,02% în anul 2018.

Considerăm, că măsurile aprobate de către Guvernul Republicii Moldova în direcția dezvoltării durabile a spațiului rural vor influența pozitiv asupra creșterii calității vieții populației de la sate.

În acest capitol al tezei s-a efectuat o analiză a rolului și impactului investițiilor în dezvoltarea spațiului rural al țării, care ne-a permis să facem următoarele concluzii:

1. Generalizând opiniile savanților din literatura de specialitate, autorul își exprimă propria viziune referitor la noțiunea de „spațiu rural”: Spațiul rural este mediul, în care populația se ocupă

cu activități agricole, produc alimente casnice tradiționale și obiecte de artizanat. În spațiul rural predomină relații interpersonale, care se bazează pe tradiții și obiceiuri culturale.

Îmbunătățiri esențiale atât ale stării economice a spațiului rural, precum și ale veniturilor pe cap de locuitor, au fost așteptate ca rezultat al schimbărilor radicale ale relațiilor de proprietate și a celor de producere. Spre regret, către sfârșitul primei decade de la finalizarea privatizării în masă a pământului și patrimoniului agricol s-au spulberat și aceste așteptări.

Ramura principală de activitate economică în spațiul rural rămâne agricultura, care a pierdut mai mult de jumătate din volumele sale de producție. Conform datelor BNS (anul 2019), produsul intern brut (PIB) a constituit 210,3 miliarde lei, revenindu-i unui locuitor 78,9 mii lei.

2. Prezența acordurilor de comerț și de liber schimb, amplasarea geografică reușită influențează pozitiv asupra competitivității investiționale a Republicii Moldova. Totuși, făcând o comparație între climatul investițional al Republicii Moldova și cel al țărilor din regiune, putem concluziona că încă avem mult de lucru, fapt confirmat de poziția Republicii Moldova în ratingurile internaționale.

3. Analiza studiilor efectuate denotă faptul că, Republica Moldova deține cursul de dezvoltare corect. Faptul că dezvoltarea „mediului de afaceri” și „îmbunătățirea climatului investițional” sunt punctele strategice principale în planul de dezvoltare durabilă a țării, încă o dată confirmă că direcția de dezvoltare a Republicii Moldova este corectă.

4. Un factor important în dezvoltarea socială și culturală a spațiului rural îl reprezintă învățământul. În anul academic 2018-2019, procesul de învățământ este organizat în 1364 instituții de învățământ: 1246 - învățământ primar și secundar general, 89 - profesional tehnic și 29 instituții de învățământ superior. Alt pilon al dezvoltării sociale și culturale este ocrotirea sănătății. Potrivit statisticii oficiale, ocrotirea sănătății în spațiul rural, practic, este adecvată nivelului național. Totodată, potrivit Comitetului ONU, domeniul sănătății în mediul rural necesită optimizare, prestare de servicii calitative și accesibile pentru toate păturile sociale.

Suntem de acord cu studiile realizate în domeniu, potrivit cărora, transformările sociale și culturale în mediul rural, actualmente trebuie orientate, după cum se indică în concepție, spre renașterea și dezvoltarea tradițiilor culturale, naționale și istorice.

5. Pentru Republica Moldova, atragerea investițiilor străine este o problemă stringentă și necesară, deoarece capacitățile statului și ale mediului de afaceri sunt limitate și insuficiente pentru a relansa economia. De menționat este faptul, că această problemă este caracteristică nu doar țărilor în curs de dezvoltare, ci și țărilor dezvoltate. Din această cauză apare o concurență între țările recipiente, devenind tot mai important factorul atractivității țării ca obiect de investiții. Procesul atragerii investițiilor în economia oricărei țări se încadrează într-un joc competitiv dus pentru a înainta condiții mai favorabile investitorilor străini.

6. În general, mediul economic și politic din Moldova nu este deosebit de atractiv pentru investitori. Țara se confruntă cu o serie de provocări, inclusiv necesitatea combaterii corupției, îmbunătățirea climatului investițional, eliminarea obstacolelor pentru exportatori, transformarea remitențelor în investiții productive și dezvoltarea unui sector financiar de încredere. De asemenea, sunt necesare reforme administrative și judiciare. Pe de altă parte, țara ar putea fi o punte de legătură între piețele din vestul și estul Europei, iar companiile străine se bucură de un tratament național în majoritatea sectoarelor. Conform raportului Băncii Mondiale Doing Business 2020, Moldova ocupă locul 48 din 190 de economii în ceea ce privește ușurința de a face afaceri (pierderea unei poziții în comparație cu ediția precedentă) [25].

7. Investițiile în agricultură sunt la un nivel scăzut, totuși fermierii se confruntă cu probleme importante în derularea activității și o mulțime de oameni săraci încă locuiesc în zonele rurale. Acești oameni ar putea fi angajați doar în agricultură, deoarece alte activități economice sunt mai puțin dezvoltate în zonele rurale.

Unele proiecte de investiții în agricultură pe lângă adoptarea de noi tehnologii moderne, oferă finanțare, consultanță și organizează un set de activități destinate persoanelor sărace din zonele rurale pentru a-și îmbunătăți viața, pentru a-și spori cunoștințele despre cele mai recente tehnologii din agricultură și pentru a oferi informații practice despre cum să își desfășoare activitatea și să crească producția.

În opinia experților, în ultimii ani a crescut dependența de sursele externe de finanțare a cheltuielilor capitale în agricultură. Totodată, dinamica impunătoare a alocărilor capitale în perioada 2015-2019 a fost asigurată preponderent de mărirea volumului de granturi și credite externe pentru agricultură.

8. Studiul efectuat de către autor în ceea ce privește proiectele de investiții implementate pe zonele de dezvoltare ale Republicii Moldova – Nord, Centru, Sud a arătat că, deși se întâlnesc mai multe obstacole, Republica Moldova are rezultate semnificative. Având drept obiectiv dezvoltarea echilibrată și durabilă în regiune, Agențiile de Dezvoltare Regională se implică în elaborarea și implementarea documentelor de politici, atragerea de investiții și promovarea regiunii pe plan intern și extern. Astfel, autorul bazându-se pe analiza efectuată de fiecare ADR, pentru o perioadă consecutivă de opt ani, cu evidențierea diferențelor semnificative între aspectele economice și sociale înregistrate în regiunile de dezvoltare, a determinat poziția pe care o ocupă regiunea în acest context pe plan național.

9. Conform informației prezentate în figura 2.9 și Anexa 3, putem concluziona că, în spațiul rural au fost și sunt implementate un șir de proiecte investiționale, ale căror tematică, în linii generale, ține de reabilitarea și modernizarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare; sporirea eficienței energetice a diferitor edificii cu menire socială, precum gimnazii, licee, etc.; oferirea

suportului financiar pentru dezvoltarea antreprenoriatului mic și mijlociu; crearea centrelor de inovare și transfer tehnologic; managementul deșeurilor solide, etc.

10. Analizând informația cu privire la proiectele implementate în spațiul rural al Republicii Moldova, autorul vine cu o concretizare că, impactul acestor proiecte este destul de semnificativ. Datorită lor s-au îmbunătățit condițiile de trai din majoritatea localităților rurale, a crescut nivelul de calitate a vieții prin îmbunătățirea accesibilității și mobilității populației. Au fost create condiții optime pentru dezvoltarea social-economică a localităților dezavantajate în Regiunea de Dezvoltare Sud etc.

3. IMPACTUL MANAGEMENTULUI PROIECTELOR ASUPRA DEZVOLTĂRII DURABILE A SPAȚIULUI RURAL

3.1. Analiza impedimentelor în managementul proiectelor de investiții pentru dezvoltarea socio-economică a spațiului rural

Republica Moldova are un sistem al administrației publice locale extrem de fragmentat, care constă din circa 5 municipii: Chișinău, Bălți, Tighina, Tiraspol, Comrat. Al doilea nivel cuprinde 32 de raioane, care sunt, de asemenea, mici, în comparație cu media UE. Capacitatea autorităților locale de a îndeplini sarcini legate de integrarea europeană sunt în mod semnificativ subminate de nivelurile foarte scăzute de descentralizare fiscală și financiară, precum și de o concentrare enormă a activității economice în capitală. Întrucât, majoritatea administrațiilor locale dispun de resurse financiare limitate pentru a stimula dezvoltarea durabilă, o sursă importantă pentru facilitarea dezvoltării la nivel local sunt proiectele de investiții susținute de donatori, UE fiind cel mai mare dintre ei. Problemele capacităților și nevoilor autorităților locale reprezintă un subiect important, întrucât în prezent majoritatea donatorilor încearcă să găsească un echilibru echitabil în privința intervențiilor lor de dezvoltare la nivel de administrație locală și centrală. Principalii factori care diminuează capacitatea autorităților locale din Republica Moldova de a contribui la procesul de integrare europeană sunt prezentate în Avizul Comitetului Regiunilor al UE [77].

Astfel, se observă că lipsa unui management autonom sistematic și robust al finanțelor locale reduce în mod inevitabil capacitatea autorităților locale și regionale de a-și asuma responsabilitatea deplină pentru gestionarea fondurilor europene, care necesită capacități administrative și de planificare adecvate și fonduri suficiente pentru a acoperi contribuția financiară locală. De asemenea, este subliniat faptul că, în ceea ce privește rolul tot mai mare al programelor destinate comunităților locale și regionale din țările vecine ale UE, consolidarea autonomiei financiare a autorităților locale este o parte esențială a procesului de identificare a soluțiilor pentru problemele comune prin intermediul cooperării regionale și transfrontaliere între autoritățile locale și regionale din UE și Republica Moldova.

Autorul este de acord cu studiile realizate în legătură cu faptul că autoritățile locale și regionale din Moldova nu sunt în mod oficial consultate și implicate în negocierile privind noul Acord de Asociere între Republica Moldova și UE.

Astfel, administrațiile locale cu un buget mic, în comparație cu numărul de locuitori, nu au întreaga gamă de instrumente necesare pentru elaborarea cererilor pentru proiectele finanțate de UE în domeniul investițiilor .

Autorul a analizat următorul exemplu referitor la apelarea de proiecte de investiții din cadrul Programului Operațional Comun România - Ucraina - Republica Moldova 2014-2020, finanțat

de UE. Pentru a fi eligibile pentru acest program, APL trebuie să elaboreze proiecte cu un buget de 100.000 - 3.000.000 de euro. Cerința de co-finanțare fiind de 10%, multe APL nu ar fi în stare să prezinte, de exemplu, o propunere de un proiect de 1,5 milioane euro, întrucât în aproximativ jumătate din localități bugetul anual este mai mic decât cele 150.000 de euro necesare pentru co-finanțare. Mai mult decât atât, contribuția în natură nu poate fi tratată în calitate de co-finanțare, astfel lăsând APL să se bazeze exclusiv pe resursele lor financiare. Deseori, capacitatea de absorbție a APL este bazată doar pe o legătură mai bună cu centrul raional, drumuri naționale sau comunicații (Internet), decât pe strategii eficiente de dezvoltare locală. [157]

Studiului efectuat de autor în ceea ce privește impedimentele în managementul proiectelor de investiții pentru dezvoltarea socio - economică a spațiului rural de către APL, a fost realizat în baza analizei chestionarului.(Anexa 5)

Scopul studiului a fost evaluarea managementului proiectului de investiții asupra dezvoltării localității.

Conform definiției din DEX, un chestionar este o modalitate de cercetare, alcătuit dintr-o serie de întrebări puse spre a se lămurii din răspunsurile primite asupra unui lucru sau a unei persoane [23]. Deși ele sunt adesea concepute pentru analiza statistică a răspunsurilor, acest lucru nu este întotdeauna valabil.

Întrebările concretizează de fapt structura chestionarului. „Exista trei tipuri de întrebări: deschise, închise dihotomice și închise cu alegere multiplă. Chestionarul implementat de către autor, constituie toate 3 tipuri de întrebări.

Întrebările deschise dau posibilitatea interlocutorului de a-și exprima liber propria opinie. Ele solicită profesionalism din partea operatorului, capacitate de sondare a subiectului. În baza acestor tipuri de întrebări se poate obține o gamă variată de informații și poate determina persoana chestionată să-și manifeste cu generozitate trăirile, punând astfel în lumină motivațiile și trăirile acestuia. Aceste întrebări se adresează procesului activ al memoriei subiectului și testează ceea ce este stabil, puternic consolidat în cunoștințele și comportamentul acestuia, reliefând astfel intensitatea, frecvența obișnuințelor de comportament. Folosirea acestor întrebări necesită timp și cheltuieli suplimentare cu inventarierea, gruparea și codificarea răspunsurilor. În plus, răspunsurile diferă de la un respondent la altul și sunt interpretabile, încadrarea lor într-o grupă depinzând de subiectivismul operatorului de anchetă. Întrebările deschise se utilizează de regulă pentru: măsurarea notorietății spontane a unei mărci; identificarea opiniei față de o problemă; stimularea interesului respondentului față de subiectul studiului.

Întrebări închise dihotomice sunt acelea, la care răspunsul poate avea doar 2 alternative. Acestea au o pondere informațională, deoarece respondentului nu i se acorda șansa de a comunica intensitatea sentimentelor în legătură cu subiectul întrebării. Întrebările închise cu alegere multiplă

prezintă avantajul că pot fi prelucrate relativ ușor. Acest tip de întrebări nu apelează prea mult la memoria respondentului și elimină subiectivismul codificării. Dezavantajul acestor întrebări este că, cercetătorul pierde timp cu enumerarea variantelor de răspuns.” [158]

În cazul chestionarului implementat de autor, au fost folosite întrebări închise dihotomice, astfel răspunsurile au constat din DA \ NU

Întrebările închise în chestionarul implementat de autor au fost adresate cu referire la elaborarea unei Strategii privind atragerea investițiilor în localitate.

Unele întrebări din chestionar sunt de tip semiînchis. Aceasta se folosește pentru cazul în care respondentul nu găsește potrivită nici una din alternativele propuse și poate menționa alta care i se potrivește mai bine. În acest caz, spațiul pentru răspunsul liber trebuie să fie dimensionat. Dacă se lasă spațiu prea mare, respondentul va fi preocupat de ceea ce ar trebui să răspundă și nu se va concentra și la celelalte răspunsuri. În chestionarul implementat de autor întrebările – 3,4,5,9,10,11,16,17,18 sunt semiînchise.

În funcție de transparența subiectului anchetei, întrebările se împart în două categorii:

- ✓ întrebări nedeghizate, care presupun o cercetare directă, cu scop evident pentru respondent. Întrebarea nr. 2 în chestionarul, implementat de autor.
- ✓ întrebări deghizate, care implică o chestionare indirectă, ocolitoare. Este cazul unor subiecte delicate, când interviueatul ar evita să răspundă sau ar distorsiona răspunsul. Întrebarea nr. 7 în chestionarul, implementat de autor.

Chestionarul a conținut întrebări țintite, cu răspuns facil necesar de marcat prin bifare. Așadar, analiza impedimentelor cu privire la managementul proiectelor de investiții a fost realizată în baza Chestionarului cu privire la atragerea investițiilor în mediul rural [Anexa 3.1] aplicat pentru a urmări stabilirea nivelului de implementare în localitate a proiectelor de investiții (gradul de informare a locuitorilor și potențialilor investitori în raport cu modalitățile de investire în localitate). Chestionarul a fost trimis către 120 APL. (Anexa 6).

Obiective:

- Determinarea numărului de proiecte de investiții implementate în localitate;
- Identificarea entității din cadrul primăriei, care se ocupă cu scrierea și elaborarea de proiecte în vederea atragerii investitorilor în localitate;
- Precizarea nivelului de informare a APL referitoare la posibilitățile de investire și de dezvoltare durabilă a localității;
- Deciderea elaborării strategiei privind atragerea investițiilor în localitate;
- Determinarea metodelor posibile (SWOT, STEP, Anchetarea, Segmentarea Pieței, BCG) în analiza potențialului localității;
- Precizarea importanței segmentelor-țintă (investitori, agenți economici, turiști, lucrători

calificați, locuitori noi) pentru localitate;

- Determinarea punctelor forte și punctelor slabe ale localității, reieșind din următorii factori (resurse materiale, financiare, umane; calificarea forței de muncă, migrarea populației sat-oraș, surse de informare a populației; resurse tehnologice, manageriale, naturale; amplasare geografică, gradul de dezvoltare a infrastructurii, nivelul culturii ecologice);
- Delimitarea considerațiilor importante pentru obținerea unui avantaj competitiv, reieșind din următoarele resurse: materiale, financiare, umane, informaționale, tehnologice, manageriale și naturale;
- Colectarea considerațiilor cu privire la oportunitățile și amenințările factorilor macro-mediului pentru localitate (demografic, economic, tehnologic, cultural, natural, legislativ, geografic, politic și social);
- Determinarea componentelor micro-mediului (puterea de cumpărare a locuitorilor localității, calitatea materiei prime din localitate, calitatea forței de muncă, costul mediu al forței de muncă, calitatea serviciilor oferite de organisme publice din localitate, accesul și costurile utilizării factorilor de producție din localitate, infrastructura economică, veniturile medii din localitate, gradul de implicare a administrației locale în activitatea investitorilor), care se încadrează în oportunitate/și amenințare pentru localitate;
- Colectarea sugestiilor cu privire la principalele motive de investire în localitate și principalele motive de renunțare la investiție în localitate.

Chestionarul aplicat către APL este alcătuit din 18 itemi distribuiți în așa fel, încât să ofere informații atât despre opiniile acestora, precum și despre acțiunile lor concrete pe care le întreprind vis-a-vis de tematica propusă. În acest sens s-au formulat întrebări închise dihotomice – 2, celelalte sunt închise cu variante prestabilite de răspuns - 15; o întrebare deschisă, oferind respondenților posibilitatea chiar de la început să-și exprime liber părerea sau să-și expună cunoștințele, în special în legătură cu localitatea pe care o reprezintă.

În mediul rural APL este în mare măsură responsabilă de atragerea investițiilor în localitate, exercitând o influență considerabilă la dezvoltarea socio - economică a localității.

Marea majoritate a APL din zonele de interes sunt de dimensiuni medii. Nivelul de informare a locuitorilor cu privire la posibilitățile de investire în localitate influențează direct determinarea segmentelor – țintă importantă pentru localitate.

Item I: Dispune localitatea de careva proiecte de investiții și dezvoltare economico-socială a localității. 60 % dintre respondenți au răspuns că localitatea dispune de proiecte de investiții.

În majoritatea localităților sunt implementate proiecte din cadrul programelor:

UCIP-IFAD, finanțat de Fondul Internațional pentru Dezvoltarea Agriculturii

Construcția/Reparația segmentelor de drum și podurilor locale care sporesc accesul beneficiarilor la zonele de producere, procesare și comercializare a produselor agricole.

Construcția rețelilor de alimentare cu apă pentru dezvoltarea activităților de antreprenoriat în domeniul agro-alimentar.

Construcția infrastructurii de piață agricolă.

PNUD, finanțat de UE

Proiectul „Energie și Biomasă”, Panouri solare și cazangeria pe baza de biomasă. Proiectul migrație și dezvoltare locală.

Proiect de granturi mici oferite pentru reparația grădinițelor, școlilor, caselor de cultură, stadionului din localitate.

Agencia de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ)

Proiectul „Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova” Modernizarea serviciilor de aprovizionare cu apă și canalizare, Creșterea Eficienței Energetice, Managementul integrat al deșeurilor solide.

Linia de Finanțare pentru Eficiență Energetică în Moldova (MOSEFF), finanțator Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD), Proiect „Eficiența energetică”.

Programul Compact, Fondul Provocărilor Mileniului. Tranziția la Agricultură Performantă, Reabilitarea Drumurilor

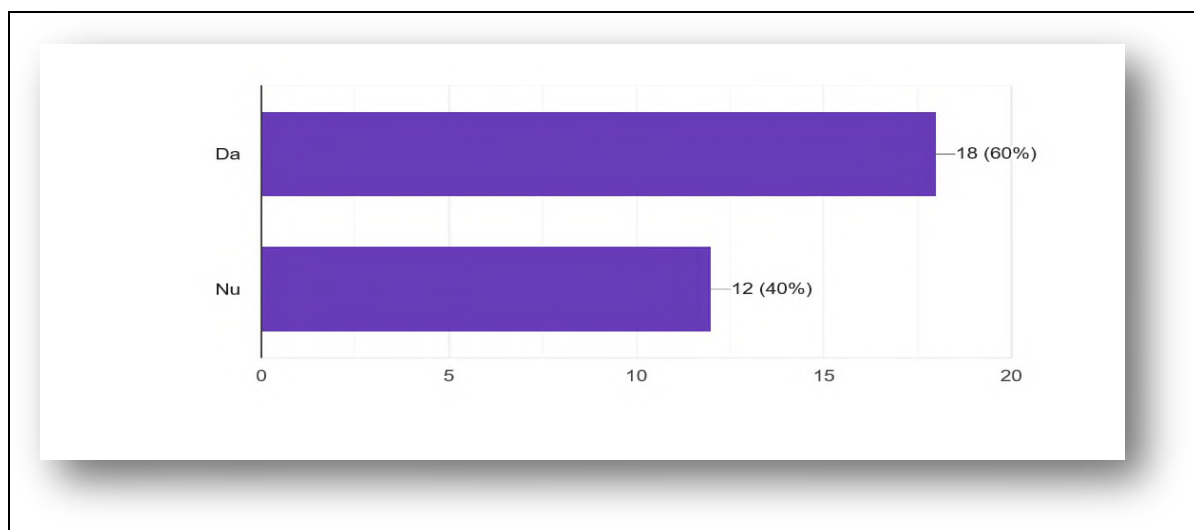

Fig 3.1 Proiecte de investiții implementate în APL

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Item 2. Cine se ocupă cu scrierea și elaborarea de proiecte în vederea atragerii investițiilor în localitate. Pentru a avea o imagine mai exactă asupra acestei informații, respondenților li s-a cerut mai multe variante de răspuns.

Autoritățile publice locale au obținut cel mai mare procentaj - 93,3 %, cel mai mic procentaj - locuitorii localității - 3,3 %

Departamente relații cu publicul – 6,7%

Agenți economici din localitate-26,7%

Altele- 6,7%.

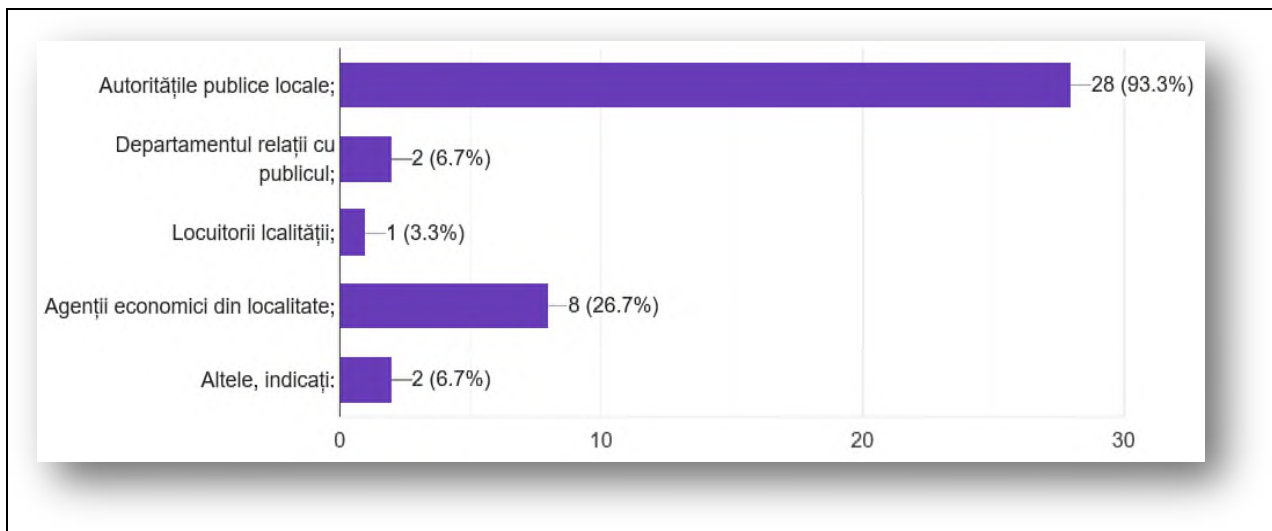

Fig. 3.2 Entitatea care se ocupă cu scrierea proiectelor în APL

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Item 3. Din ce surse se pot obține informații referitoare la posibilitățile de investire în localitate? Respondenții au ales mai multe variante de răspuns, astfel:

- Mass- media locală: radio, post TV, ziar – 40%
- Pagina web a localității - 40%
- Panouri informative- 60%
- Conferințe tematice- 46,7%
- Ministere de resort –36,7%
- Altele - 26,7%

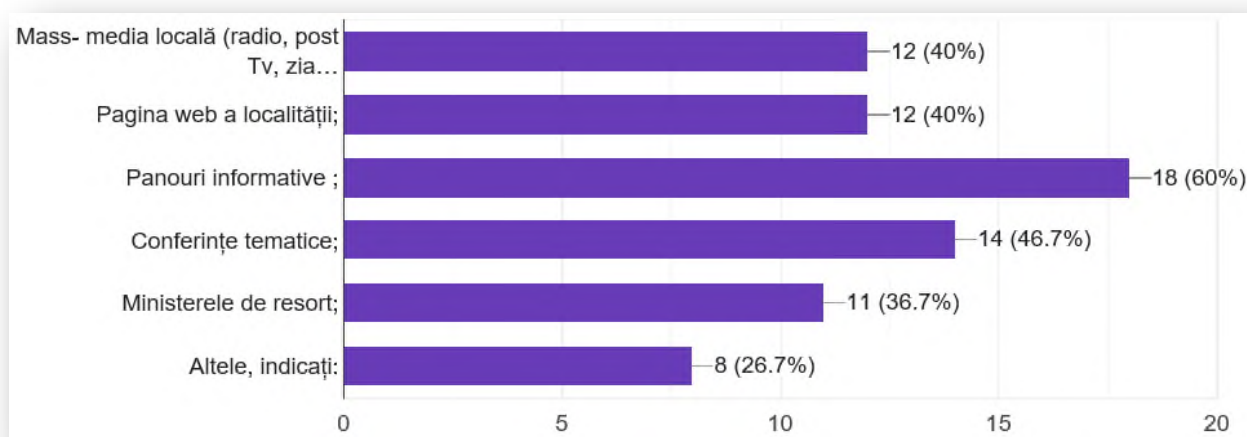

Fig.3.3 Sursele de informare din localitate cu privire la proiecte de investiții

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Constatăm că, Panourile informative sunt cea mai importantă sursă de informare în localitate cu privire la posibilitățile de investire.

Item 4. Ce informații referitoare la investitori considerați că sunt utile pentru dezvoltarea durabilă a localității?

Domeniile de investire – 86,2%

Termenul activității în care se dorește investirea – 44,8%

Reputația investitorului – 34,5%

Capacitatea de investire – 72,4%

Modul de culegere a informației despre obiectul investiției – 41,4%

Altele – 3,4%

În acest context deducem, că domeniile de investiție, precum și capacitatea de investire sunt cele mai utile pentru investitor în ce privește dezvoltarea durabilă a localității

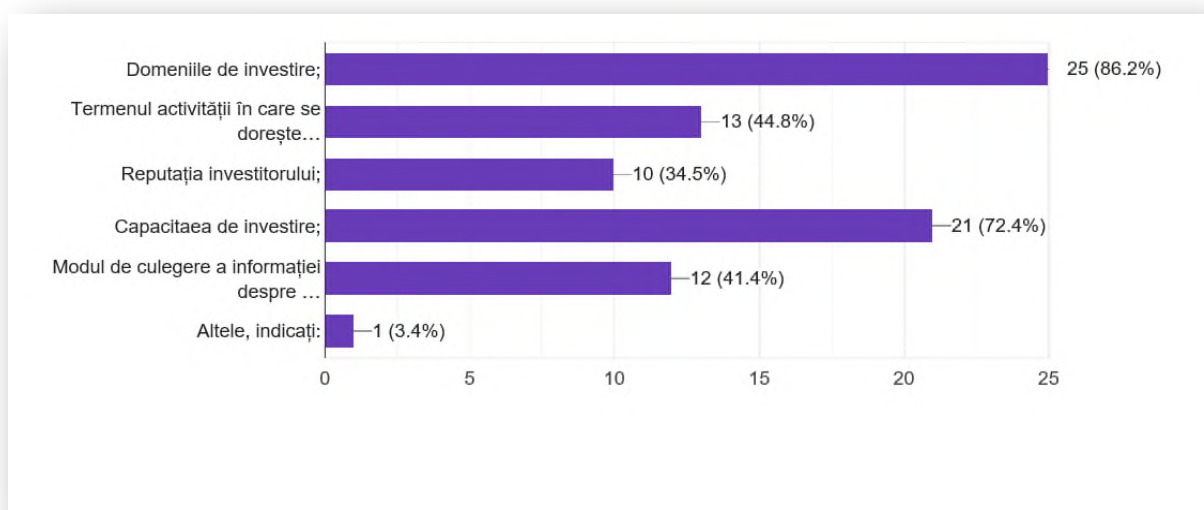

Fig 3.4. Informații utile pentru investitori

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Item 5. În momentul de față, localitatea are elaborată o Strategie privind atragerea investițiilor.

În pofida faptului, că există Strategia Națională de atragere a investițiilor și promovarea exporturilor pentru anii 2016 – 2020, care ne permite să creștem capacitățile de producere și export al economiei naționale, să impulsionăm activitatea mediului de afaceri autohton, să atragem un volum mai mare al Investițiilor Străine Directe (ISD) în țara noastră, numai 10% din APL au răspuns DA și 90% NU.

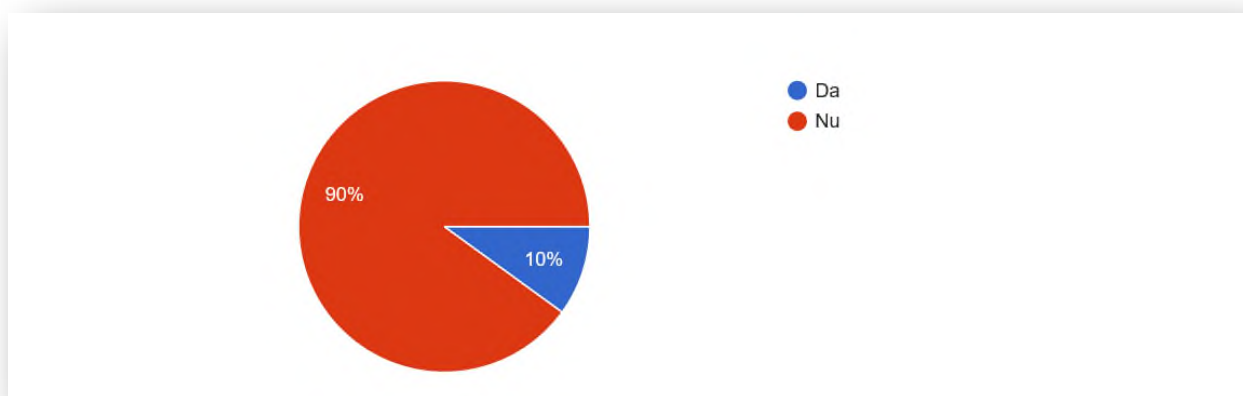

Fig. 3.5 Elaborarea Strategiei privind atragerea investițiilor

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Item 6. În cazul în care nu există, aveți intenția de a elabora o strategie privind atragerea investițiilor în localitate?

Da, în cel mai apropiat timp- 50%

Doar în caz de necesitate- 16,7%

Doar dacă va fi finanțare – 33,3,%

Nu intenționăm să elaborăm - 0 %

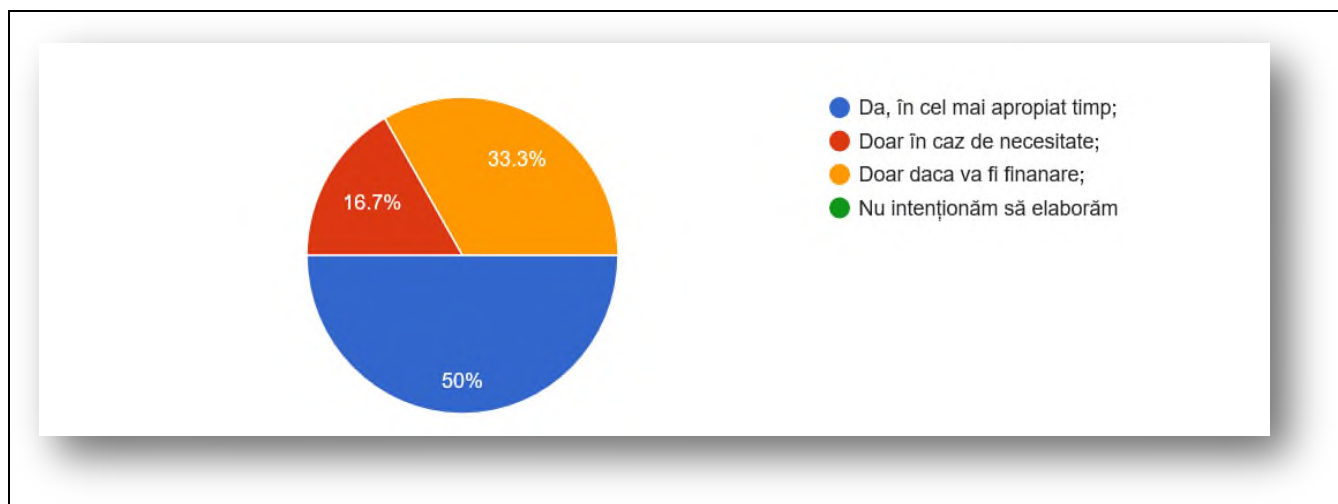

Fig. 3.6 Intenția de a elabora Strategia privind atragerea investițiilor

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Din cele menționate, constatăm că majoritatea APL au intenția de a elabora o strategie de atragere a investițiilor în localitate. Un procent mai mic declară că doar în caz de necesitate vor elabora o strategie.

Item 7. Elaborarea strategiilor și a programelor privind atragerea investițiilor în localitate este de competența:

Unei persoane însărcinate cu aceste activități – 53,3%

Altei structuri din cadrul administrației localității-46,7%

Așadar, însărcinarea unei persoane cu astfel de atribuții constituie o misiune pe care o are de îndeplinit cât mai repede posibil, contactând în primul rând o persoană care are cunoștințe în acest domeniu. Este foarte important de ținut cont de Strategia Națională de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2016 – 2020. Un lucru important în strategia localității ține de domeniile prioritare din localitate, în care se pot face investiții.

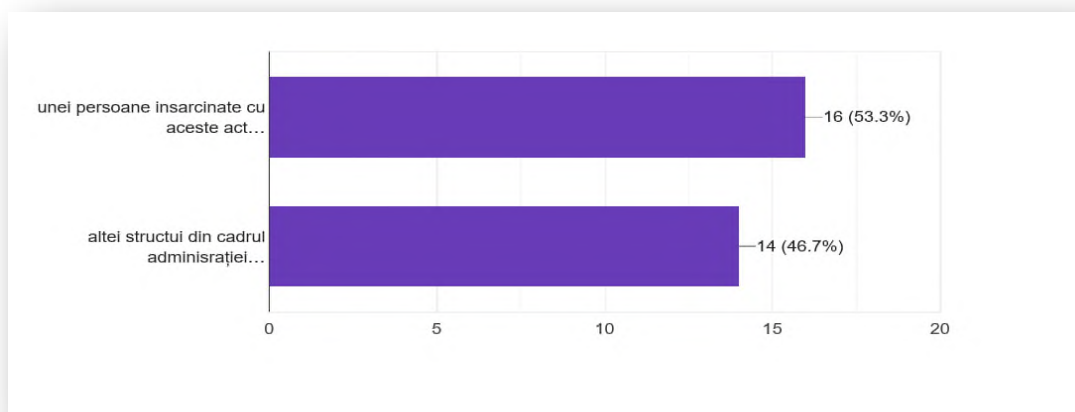

Fig.3.7 Competența elaborării Strategiei privind atragerea investițiilor

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Item 8. Prin ce metode posibile efectuați analiza potențialului localității (mai multe variante de răspuns):

Analiza SWOT – 83,3%

Analiza STEP – 20%

Studierea profilului investitorului pe baza anchetelor – 43,3%

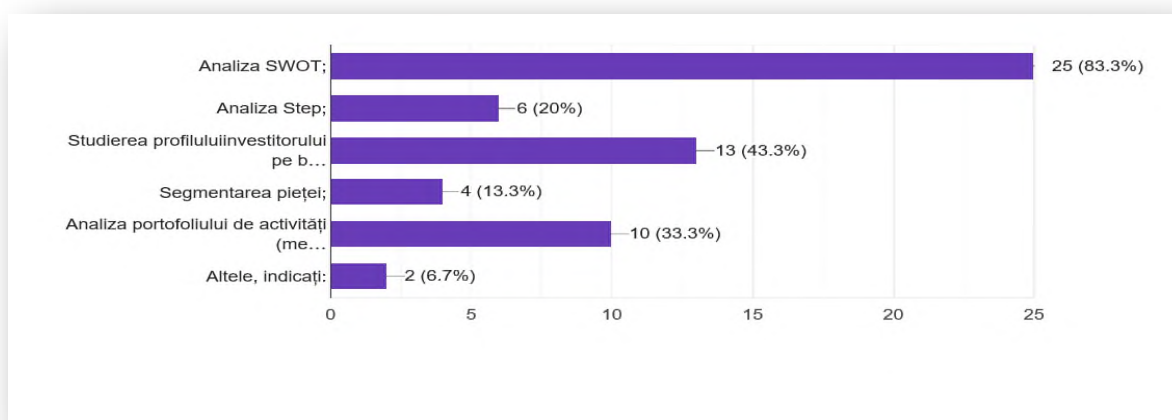

Fig. 3.8 Metodele de analiză a potențialului localității

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Segmentarea pieței – 13, 3%

Analiza portofoliului de activități (metoda BCG)- 33,3

Altele- 6,7%

După cum vedem, analiza SWOT, conceput ca un instrument managerial pentru eficientizarea activității a fost ales de cei mai mulți dintre respondenți. Analiza SWOT constituie cea mai importantă tehnică managerială pentru înțelegerea poziției strategice a unei APL. Ea are ca obiectiv de a recomanda strategiile care asigură cea mai bună aliniere între mediul intern și extern. Alegerea strategiei corecte poate fi în avantajul APL.

Item 9. Vă rugăm să ierarhizați în ordinea descreșterii importanței pe care o au pentru localitate următoarele segmente – țintă (locul I- cel mai important, locul VI- cel mai puțin important):Investitorii, Agenții economici, Turiștii, Lucrători calificați, Locuitori noi.

Ca urmare a analizei acestui item s-a stabilit că, Investitorii și Agenții Economici în majoritatea răspunsurilor sunt cei mai importanți – locul 1și mai puțin importanți – locul VI sunt lucrătorii calificați, turiștii și locuitorii noi.

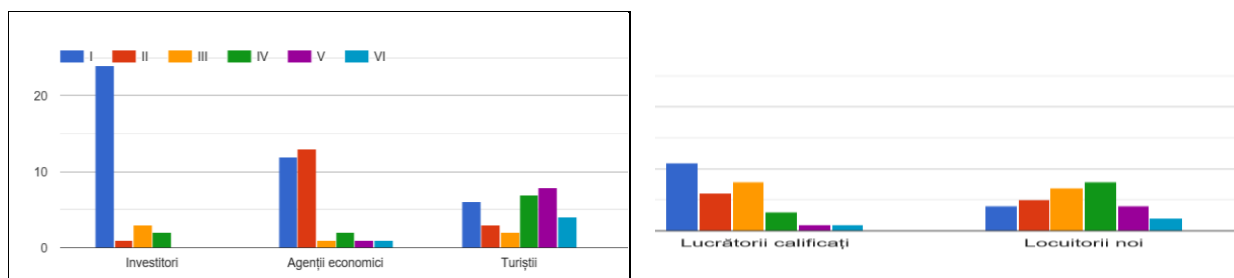

Fig.3.9 Importanța segmentelor-țintă pentru localitate

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Item 10. Pe care din următorii factori îi considerați „puncte forte” sau „puncte slabe” pentru localitate: resurse materiale, resurse financiare, resurse umane, calificarea forței de muncă, migrarea populației sat-oraș, resurse informaționale, surse de informare a populației, resurse tehnologice, resurse manageriale, resurse naturale, amplasarea geografică, gradul de dezvoltare a infrastructurii, nivelul culturii ecologice.

Puncte forte
resurse informaționale

surse de informare a populației

amplasare geografică

Puncte slabe
resurse financiare

resurse tehnologice

resurse manageriale

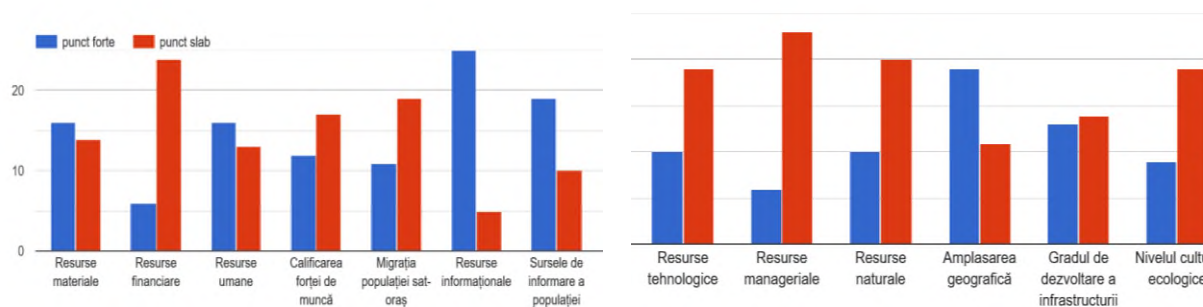

Fig.3.10 Puncte forte și puncte slabe pentru localitate

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Item 11. Care din următoarele resurse considerați că sunt importante pentru obținerea unui avantaj competitiv: resurse materiale, resurse financiare, resurse umane, resurse informaționale, resurse tehnologice, resurse manageriale sau resurse naturale?

Așadar, analiza economică a impus în ultima perioada un nou indicator de eficiență al unei entități: avantajul competitiv. Avantajul competitiv arată în ce măsură respectivă se face profit fie prin costuri de operare mici, fie prin calitate, fie prin capacitatea de a livra produsele rapid și la timp, fie prin adaptabilitatea la schimbările din cererea pieței. Acest parametru se poate transforma în “avantaj competitiv sustenabil”, atunci când aceste performanțe asigură o poziție de frunte în domeniul respectiv, poziție care poate fi menținută pe termen lung. Concurența se asociază cu avantajul competitiv. Avantajul competitiv este abilitatea de a avea o performanță superioară competitorilor săi în ceea ce privește scopul de bază al existenței : profitabilitatea.

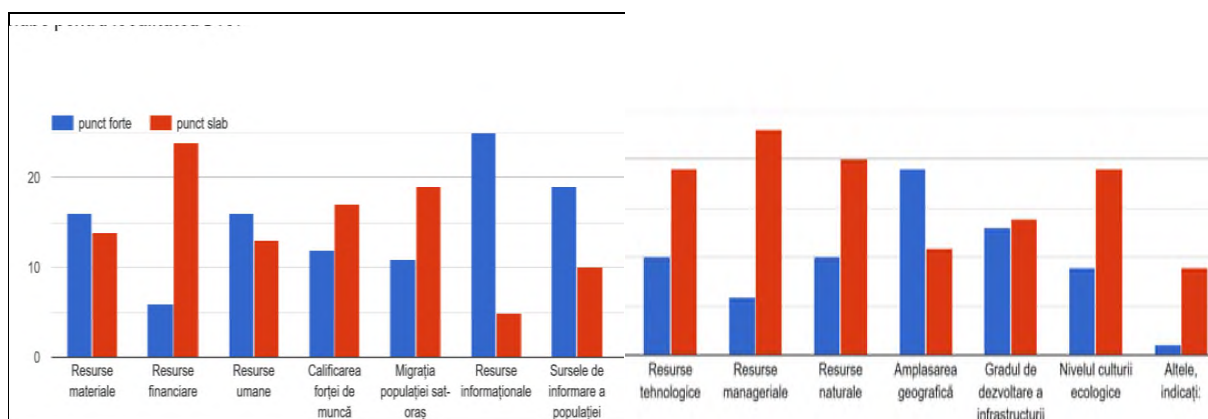

Fig. 3.11 Resurse importante pentru obținerea unui avantaj competitiv

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Așadar, majoritatea respondenților consideră că resursele financiare și resursele umane sunt foarte importante pentru obținerea avantajului competitiv.

Puțin importate sunt resursele manageriale și resursele informaționale.

Item 12. Pe care din următorii factori ai macro-mediului îi considerați oportunități (O) sau amenințări (A) pentru localitate: mediul demografic, mediul economic, mediul tehnologic, mediul cultural, mediul natural, mediul legislativ, mediul geografic, mediul politic sau mediul social?

Deci, macro-mediul se constituie din ansamblul factorilor care acționează indirect, pe termen lung și cu o intensitate mai redusă asupra activității unei companii [28].

1. Mediul demografic se referă la populația din localitate. El se reprezintă ca sursă de alimentare cu forța de muncă necesară. Printre indicatorii specifici mediului demografic sunt: numărul populației, mărimea, densitatea, ocupația, structura pe sexe și grupe de vârstă, religia, etnia, numărul de familii și dimensiunea medie a unei familii, rata natalității etc. În răspunsurile respondenților acest indicator constituie mai mult o amenințare (A) pentru localitate.

2. Mediul economic este alcătuit din componentele care influențează structura consumului și puterea de cumpărare a purtătorilor cererii. Printre elementele de conjunctură economică ce necesită a fi analizate se numără nivelul veniturilor, nivelul prețurilor, repartiția veniturilor și modificarea puterii de cumpărare, structura consumului, evoluția structurii cheltuielilor consumatorilor, sistemul de impozitare, costurile materiilor prime și ale energiei, structura pe ramuri a activității economice, gradul de ocupare a forței de muncă, evoluția ratelor dobânzilor și a inflației, situația financiar-valutară etc. Astfel, cei mai mulți dintre respondenți consideră acest factor oportun (O) pentru localitate.

3. Mediul tehnologic este alcătuit din factori, cum ar fi: nivelul tehnic al utilajelor și echipamentelor, invențiile și inovațiile, volumul fondurilor destinate cercetării-dezvoltării, apariția produselor noi, perfecționarea produselor tradiționale, reglementările vizând eliminarea tehnologiilor poluante, abilitatea de a absorbi tehnologii noi etc. Se justifică astfel considerațiile celor mai mulți respondenți ca amenințare (A) pentru localitatea reprezentată.

4. Mediul socio-cultural este alcătuit din ansamblul elementelor care influențează sistemul de valori, obiceiurile, tradițiile, modul de percepere, credințele, normele, preferințele și comportamentul oamenilor în societate, clasa socială, statutul social, grupul de referință din care face parte, familia etc. Îmbucurător este faptul, că majoritatea respondenților consideră acești factori oportunități (O) pentru localitate.

5. Mediul natural are în vedere condițiile și resursele naturale la nivelul unei anumite piețe. Mediul natural este constituit din ansamblul resurselor naturale ale localității, acestea fiind un factor determinant al tipului de structură economică care poate fi dezvoltată, factor ce determină modul de localizare și de distribuție în spațiu a activităților umane. Majoritatea respondenților consideră acest factor ca oportunitate (O) pentru localitate.

6. Mediul politico-legislativ. Mediul politic are o influență deosebită asupra mediului legislativ. Factorii politici și legislativi acționează indirect asupra APL. Structurile create de

mediul politic, tipul guvernării, stabilitatea politică, legăturile între grupările politice, rolul lor în societate și modul în care percep intervenția statului în economie, atitudinea statului față de ramura economiei, facilitățile vamale, politica statului privind instruirea forței de muncă, clasele sociale și rolul lor în societatea de consum exercită influențe majoră.

Acești 2 factori, politic și legislativ sunt considerați de respondenți ca amenințare (A) pentru localitate.

7. Mediul geografic de asemenea este destul de important de a fi analizat

deoarece foarte mare importanță pentru reușita unui nou proiect de investiții are zona/regiunea și/sau localitatea unde se va implementa acest proiect.

Acest factor este considerat de majoritatea respondenților oportunitate (O) pentru localitate.

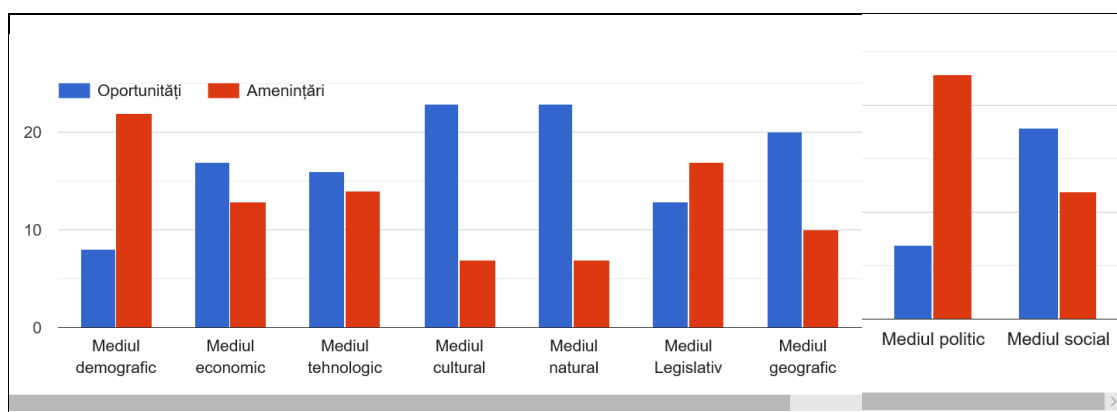

Fig.3.12 Factori ai macro-mediului, oportunități (O) sau amenințări (A) pentru localitate

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Item 14. Care dintre următoarele componente ale micro-mediului (puterea de cumpărare a locuitorilor localității, calitatea materiei prime din localitate, calitatea forței de muncă, costul mediu al forței de muncă, calitatea serviciilor oferite de organisme publice din localitate, accesul și costurile utilizării factorilor de producție din localitate, infrastructura economică, veniturile medii din localitate, gradul de implicare a administrației locale în activitatea investitorilor) , care se încadrează într-o oportunitate (O)și amenințare (A) pentru localitate?

Ținem să menționăm aici faptul că micro mediul cuprinde totalitatea componentelor mediului extern cu care localitatea intra în relații permanente pentru împlinirea obiectivelor.

Din analiza datelor efectuate am stabilit că, cei mai mulți dintre respondenți încadrează în oportunitate (O) așa factori ca calitatea serviciilor oferite de organisme publice din localitate și gradul de implicare a administrației locale în activitatea investitorilor. Ca amenințare (A) sunt considerați următorii factori: puterea de cumpărare a locuitorilor localității și veniturile medii din localitate.

Autorul este de acord cu studiul efectuat de „Societatea pentru Cercetarea Consumului din Germania Growth from Knowledge (GfK) referitor la indicele privind puterea de cumpărare care reprezintă venitul anual disponibil pe cap de locuitor, după scăderea taxelor și a contribuțiilor sociale. Astfel, cifrele comunicate de GfK pentru puterea de cumpărare au fost realizate în euro, pe baza cursului de schimb mediu din 2016 pentru monedele naționale în cauză, așa cum sunt raportate de Comisia Europeană.

Creșterea scăzută a puterii de cumpărare medie la nivel european se datorează în principal efectelor cursului de schimb și stagnării ratelor de creștere în unele dintre cele mai mari țări. Cu toate acestea, multe țări au rate de creștere de peste 5 %, inclusiv Islanda, Bulgaria, România, Estonia, Cehia, Bosnia-Herțegovina, Croația, Malta, Slovacia, Luxemburg și Letonia, se menționează în concluziile studiului GfK.

Cea mai mare putere medie de cumpărare o găsim în Liechtenstein (cu 63.011 euro), Elveția (42.300 euro) și Luxemburg (30.248 euro), în timp ce, cea mai slabă se înregistrează în Belarus, Moldova și Ucraina. Ucrainenii au doar a opta parte din puterea medie de cumpărare a locuitorilor Liechtenstein-ului, potrivit datelor GfK. R. Moldova a reușit să depășească Ucraina datorită puterii mai mari de cumpărare care s-a înregistrat în centrul țării, în raionul Soroca, precum și Cantemir.”

[159]

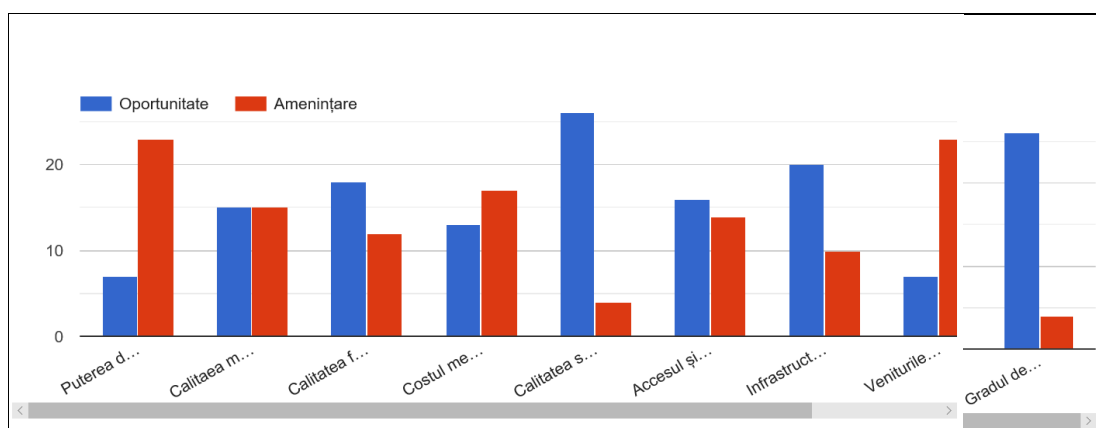

Fig.3.13 Factori ai micro-mediului oportunități (O) sau amenințări (A) pentru localitate

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Item 15. După părerea Dvs., cât de bine potențialii investitori cunosc informații despre localitatea Dvs (despre punctele forte ale localității, despre punctele slabe ale localității, despre oportunitățile localității, despre amenințările localității (mai multe variante de răspuns)?

Aproape toți respondenții au răspuns că potențialii investitori cunosc satisfăcător despre localitatea pe care o reprezintă.

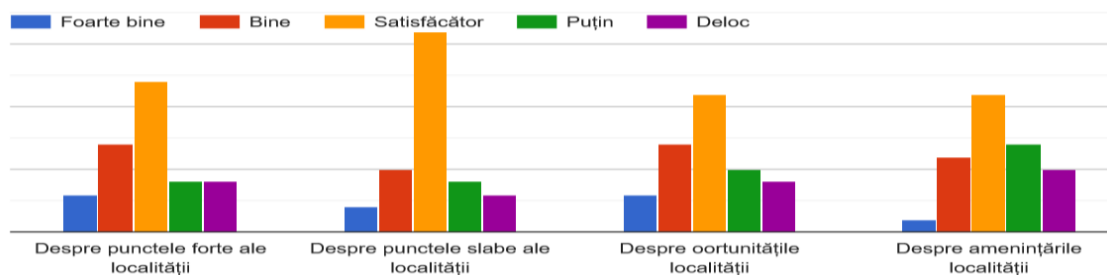

Fig.3.14 Nivelul de cunoaștere a investitorilor despre localitate

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Item 16. Care sunt principalele motive ale investiției în localitatea Dvs (mai multe variante de răspuns):

Costuri scăzute ale forței de muncă- 53,3%

Calificarea forței de muncă – 30%

Resursele naturale disponibile – 33, 3%

Accesul la anumite resurse locale de materii prime- 33,3%

Costurile scăzute ale resurselor locale de materii prime - 26,7%

Deschiderea spre investitori a APL –70%

Apropierea de drumuri importante, trasee internaționale-63,3%

Frumusețea naturii (Peisajul) – 43,3%

Terenurile disponibile, amplasate reușit – 40%

Infrastructura localității – 53,3%

Altele – 6,7%

În pofida eforturilor importante întreprinse, majoritatea APL nu dispun de o strategie de atragere a investițiilor dar, necătând la aceasta sunt deschise spre investitori, ceea ce constituie un motiv deja foarte important a investiției în localitate. La fel și costurile scăzute ale forței de muncă se prezintă a fi cel mai important motiv pentru investitori.

Totodată și apropierea de drumuri importante, trasee internaționale prezintă un important motiv pentru investitori în opinia respondenților. Ținem să menționăm faptul că, poziționarea geografică a regiunilor are un impact pozitiv asupra dezvoltării lor. Nu în ultimul rând își pune accentul și nivelul de dezvoltare a infrastructurii.

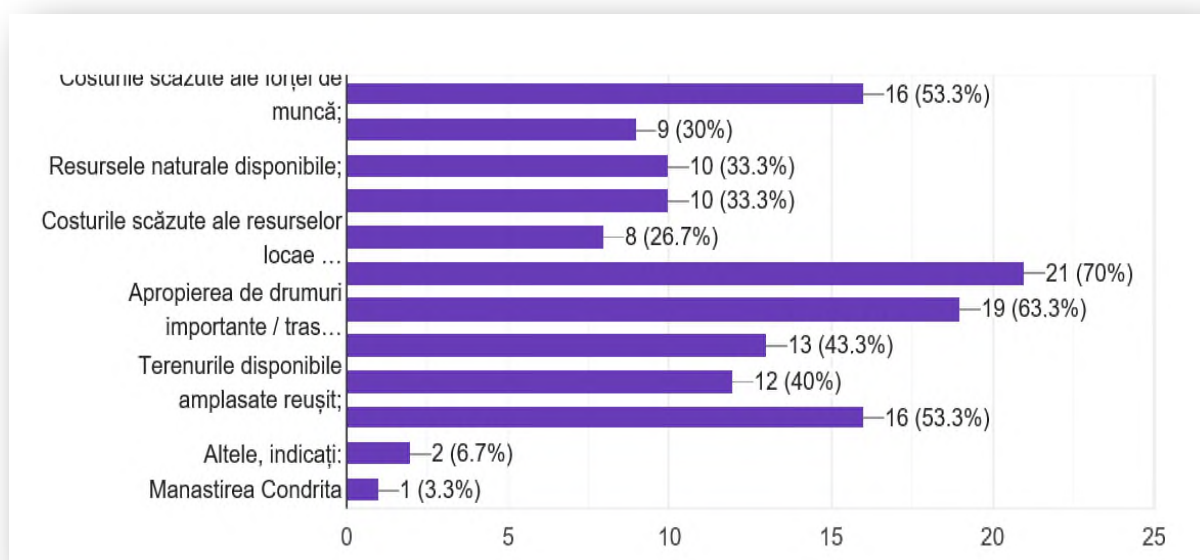

Fig. 3.15 Principalele motive de investire în localitate

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Item 17. Care sunt principalele motive de renunțare la investiție în localitatea Dvs? (mai multe variante de răspuns):

Costurile înalte ale forței de muncă – 13%

Lipsa forței de muncă cu un grad înalt de calificare – 46,6%

Lipsa resurselor naturale – 43,3%

Limitarea accesului la anumite resurse locale de materie prime – 16,7

Costurile înalte ale resurselor locale de materie primă – 10%

Lipsa interesului autorităților locale fără investitor- 6,7%

Apropierea de drumuri importante, trasee internaționale- 20 %

Frumusețea naturii (Peisajul)- 3,3%

Terenuri disponibile amplasate nereușit- 3,3%

Lipsa unei infrastructuri adecvate – 23,3 %

Lipsa unui climat investițional atractiv pentru investitori- 26,7 %

Migrația tinerilor sat- oraș - 73,3 %

Altele-10%

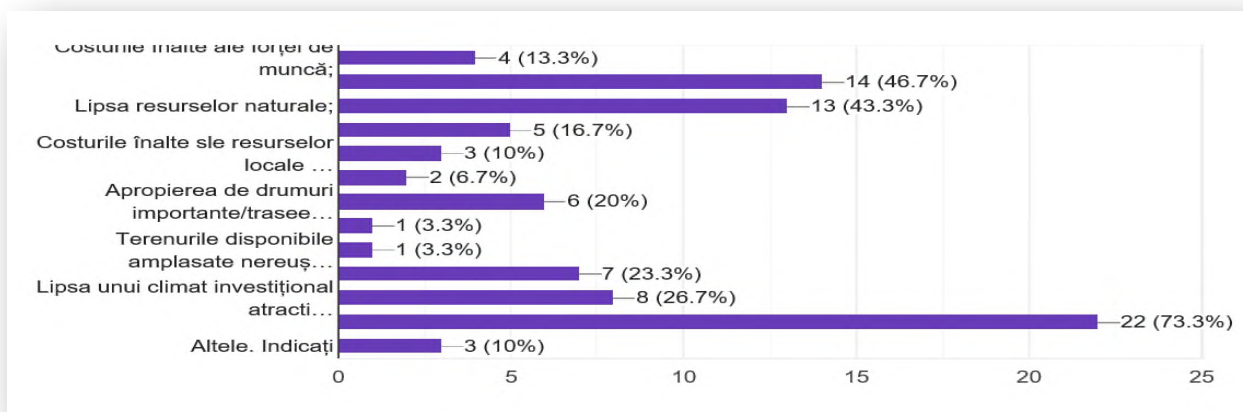

Fig.3.16 Principalele motive de renunțare la investiții în localitate

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Deși, în mare parte, investitorii conștientizează riscurile în realizarea afacerilor în Republica Moldova, lipsa forței de muncă cu un grad înalt de calificare este unul din principalele motive de renunțare la investiții în opinia respondenților. Instabilitatea politicilor bugetar-fiscale este unul din factorii majori de risc. Lipsa unui climat investițional atractiv la fel este un impediment în investițiile făcute.

Item 18. Indicați în funcție de importanță, ce factori ar putea contribui la sporirea investițiilor în localitățile rurale din Republica Moldova. Locul I- cel mai important, locul VI- mai puțin important.- crearea unui mediu de afaceri favorabil pentru investitori. Valorificarea resurselor naturale. Promovarea imaginii pozitive a localității. Elaborarea și implementarea unor programe guvernamentale de facilitare a investițiilor, Diminuarea riscurilor investiționale.

Majoritatea respondenților au indicat că așa factori ca: Promovarea imaginii pozitive a localității, Elaborarea și implementarea unor programe guvernamentale de facilitare a investițiilor, Diminuarea riscurilor investiționale sunt importante (locul I) și contribuie la sporirea investițiilor în localitățile rurale din Republica Moldova. La polul opus mai puțin importanți sunt așa factori ca valorificarea resurselor naturale și alți factori, însă nu au fost indicați.

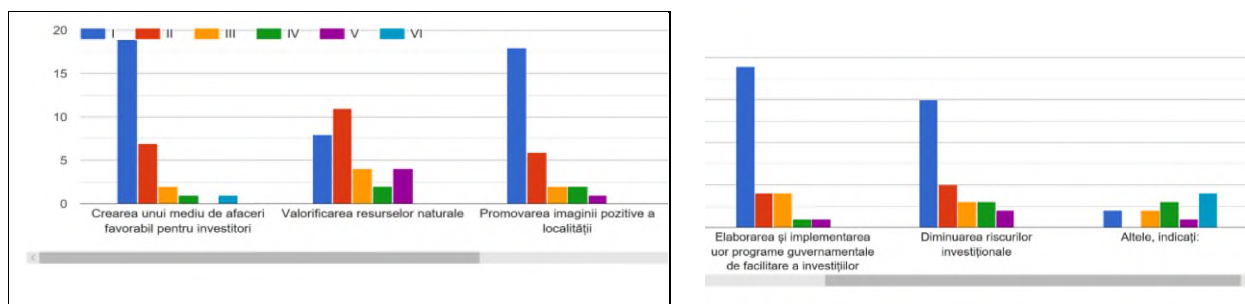

Fig. 3.17. Factorii care ar putea contribui la sporirea investițiilor în localitățile rurale din RM

Sursa: elaborată de autor în baza chestionarului

Analiza chestionarelor ne demonstrează, că rezultatele de până acum arată că APL, implicate în studiul realizat nu au în marea lor majoritate decât cunoștințe sumare, superficiale sau chiar inexacte despre atragerea investițiilor în localitate. În completarea acestor constatări vine necesitatea elaborării unor recomandări în vederea atragerii investițiilor în localitate. Peste jumătate dintre respondenți consideră că Promovarea imaginii pozitive a localității ar contribui la atragerea investițiilor.

În rezultatul evaluării comparative a factorilor care influențează la atragerea investițiilor în mediul rural se poate afirma că conform tabelului 1 din Anexa 7 ratingul neparametric a administrațiilor publice locale crește în cazul când el reprezintă un punct forte în managementul resurselor locale. „Resursele umane” reprezintă un factor foarte important în sfera investițională cu coeficientul de regresie 0,284 și arată cu cât se mărește performanța primăriilor dacă obiectivul de atragere a investițiilor reprezintă un punct forte în organizarea activității APL.

De asemenea, de o importanță majoră în activitatea investițională sunt factorii ce reprezintă „Surse de informare a populației” și „Gradul de dezvoltare informațională” care cu opțiunea punct forte mărește ratingul performanței administrației locale cu 0,245 și 0,234 respectiv. Un aport negativ în gestionarea proiectelor investiționale în spațiul rural au factorii „Calificarea forței de muncă” cu un indicator al performanței manageriale -0,130 ce denotă o scădere semnificativă în aprecierea „punct slab” a factorului.

În același timp, factorii „Nivelul culturii economice” și „Migrarea populației sat-orăș” contribuie negativ în sistemul informațional a gestionării proiectelor investiționale cu coeficienții de regresie -0,089 și -0,056 respectiv. Evaluarea modelului regresional propus pentru determinarea aportului factorilor care contribuie la ratingul performanței manageriale în gestionarea proiectelor investiționale realizat prin intermediul coeficientului de determinație $R^2=0,69$ și criteriului Fisher de analiză dispersională $F=2,74$ atestă un grad înalt de semnificație a coeficienților de regresie și poate fi utilizat pentru promovarea politicilor financiare în spațiul rural.

$$\begin{aligned} \text{Rating DEA} = & 0,175014 + 0,0136435 * \text{Resurse materiale} + 0,209318 * \text{Resurse financiare} + \\ & 0,284963 * \text{Resurse umane} - 0,130208 * \text{Calificarea f. munca} - 0,0563814 * \text{Migrarea p. sat-oras} + \\ & 0,0262257 * \text{Resurse informationale} + 0,234323 * \text{Surse informare. p.} + 0,0290778 * \text{Resurse} \\ & \text{tehnologice} - 0,0489692 * \text{Resurse manageriale} + 0,171075 * \text{Resurse naturale} + \\ & 0,0810568 * \text{amplasarea geografică} + 0,245057 * \text{Gradul dezvoltare inf.} - 0,0894502 * \text{Nivelul} \\ & \text{culturii ec.} + 0,219553 * \text{Altele} \end{aligned} \quad (1)$$

Analiza factorilor macro-mediului care pot fi apreciați ca oportunități sau amenințări în localitatea evaluată APL este prezentată în Anexa 7 tabelul 2. Se poate afirma că „Mediul economic” și „Mediul natural” au o contribuție semnificativă în sistemul informațional de gestionare a proiectelor investiționale cu un aport pozitiv a opțiunii „Oportunități” în valoare de

0,304 și 0,210 respectiv pentru ratingul performanței manageriale. „Mediul demografic” și „Mediul tehnologic” au o contribuție nesemnificativă cu ratingul performanței respectiv de 0,007 și 0,057, iar „Mediul social” în opțiunea oportunități contribuie în mediu cu 0,158 valori a ratingului. În așa mod, factorii macro-mediului pot fi apreciați în cadrul sistemului informațional de gestionare a proiectelor investiționale pentru a promova politicile financiare a factorilor de decizie APL prin evidențierea componentelor care contribuie nemijlocit la atragerea investițiilor în spațiul rural și definirea factorilor cu un aport negativ în politica investițională – „Mediul cultural, Mediul legislativ, Mediul geografic, Mediul politic”.

Criteriul Fisher de analiză dispersională a calității modelului regresional propus $F=1,08$ și coeficientul de determinație $R^2=0,31$ arată că evaluarea aportului factorilor macromediului este realizată cu o precizie suficientă. În formula 3.1 este prezentată relația funcțională liniară a modelului regresional propus pentru factorii macromediului și arată care sunt criteriile de îmbunătățire a sistemului informațional de gestionare a proiectelor investiționale.

$$\text{Rating DEA} = 0,316043 + 0,00740861 * \text{Mediul demografic} + 0,304509 * \text{Mediul economic} + 0,0572297 * \text{Mediul tehnologic} - 0,0977531 * \text{Mediul cultural} + 0,210338 * \text{Mediul natural} - 0,0315514 * \text{Mediul legislativ} - 0,0164601 * \text{Mediul geografic} - 0,0536879 * \text{Mediul politic} + 0,158891 * \text{Mediul social} \quad (3.1)$$

Componenta socială a spațiului rural reprezintă un factor important în realizarea proiectelor investiționale și în tabelul 3 Anexa 7 este prezentată analiza regresională a componentelor micromediului ce se încadrează în opțiunea de „Oportunitate” sau „Amenințare” la adresa APL.

Merită de apreciat un nivel înalt $R^2=0,76$ a coeficientului de determinație și criteriul Fisher a analizei disperse net superior $F=8,16$ pentru modelul econometric propus și aceasta atestă o corelație înaltă între factorii micromediului și ratingul performanței manageriale în gestionarea proiectelor de investiții locale.

Respondenții APL au apreciat pozitiv cu un grad înalt de implicare a factorilor sistemului informațional de gestionare a proiectelor „Calitatea serviciilor”, „Puterea de cumpărare”, „Calitatea forței de muncă”, „Costul mediu al forței de muncă” și pentru opțiunea de „Oportunitate” managementul performanței crește cu 0,431, 0,313, 0,189, 0,196 respectiv. Factorii cu un aport nesemnificativ „Infrastructura economică” și „Implicarea administrației” au un rating managerial de 0,113 și 0,130 și denotă căile de restructurare a sistemului informațional cu scopul optimizării politicilor financiare. În formula 3.2 sunt prezentați și factorii cu un aport negativ în relația funcțională între ratingul performanței manageriale în atragerea investițiilor și componentele micro-mediului.

$$\text{Rating DEA} = 0,038377 + 0,313624 * \text{Puterea de cumpărare} - 0,0647933 * \text{Calitatea materiei prime} + 0,189174 * \text{Calitatea forței de muncă} + 0,196899 * \text{costul mediu al forței de muncă} +$$

$$0,430528 * \text{Calitatea serviciilor} - 0,284965 * \text{Accesul și costurile} + 0,113919 * \text{Infrastructura economică} - 0,0825252 * \text{Veniturile medii din localitate} + 0,130113 * \text{implicarea administrației} \quad (3.2)$$

Referitor la potențialii investitori în spațiul rural, un rol important îl are sistemul informațional în gestionarea proiectelor care definește gradul de cunoaștere a nevoilor localității și prezintă pusele forte sau oportunitățile în politicile financiare conform tabelului 4 din Anexa 7.

În modelul econometric propus pentru evaluarea cunoștințelor potențialilor investitori factorii nominali sunt definiți în conformitate cu scara Likert de cinci nivele „Foarte bine”, „Bine”, „Satisfăcător”, „Puțin”, „Deloc”.

Opțiunea „Oportunități” în cunoașterea informației referitoare la localitate este apreciată cu un rating a performanței manageriale de 0,122 și reprezintă un aport pozitiv în sistemul informațional de gestionare a proiectelor investiționale.

Factorul „Puncte slabe” de asemenea are o contribuție pozitivă referitor la ratingul performanței manageriale cu 0,219 pentru fiecare nivel nominal în scara Likert. Se poate afirma că opțiunea „Puncte forte” și „Amenințările” contribuie negativ la promovarea climatului investițional în APL cu o valoare a ratingului negativă -0,141 și -0,153 respectiv.

Calitatea modelului regresional propus poate fi apreciată în conformitate cu criteriul de analiză dispersională Fisher $F=1,52$ și coeficientul de determinație $R^2=0,18$ care atestă o precizie satisfăcătoare a evaluării contribuției factorilor exogeni în sistemul informațional de gestionare a proiectelor investiționale. Formula 3.3. prezintă relația funcțională între factorii de informare a spațiului rural și ratingul neparametric.

$$\text{Rating DEA} = 0,488845 - 0,141725 * \text{Puncte forte} + 0,219265 * \text{Puncte slabe} + 0,122515 * \text{Oportunități} - 0,153561 * \text{Amenințările} \quad (3.3.)$$

În tabelul 5 anexa 7 sunt prezentați factorii care contribuie la sporirea investițiilor în localitățile rurale a Republicii Moldova cu indicarea coeficienților de regresie liniară. Toți acești factori sunt definiți în conformitate cu scara Likert la șase nivele de importanță în sporirea investițională și este evaluată cota parte în cadrul sistemului informațional de gestionare a proiectelor.

Modelul regresional propus este evaluat în conformitate cu criteriul Fisher de analiză dispersională $F=3,07$ și coeficientul de determinație $R^2=0,42$ și prezintă o precizie suficientă pentru evaluarea factorilor incluși în model.

Analiza comparativă a factorilor care contribuie la sporirea investițiilor în localitățile rurale arată că „Elaborarea și implementarea unor programe guvernamentale de facilitare a investițiilor”

are un aport substanțial cu ratingul performanței manageriale 0,086 pentru fiecare unitate nominală în scara Likert.

Cealți factori exogeni au o contribuție pozitivă în promovarea investițiilor și în cadrul sistemului informațional de gestionare a proiectelor se poate opera o optimizare a activităților a fondurilor financiare în dezvoltarea spațiului rural. Procedura menționată poate fi realizată utilizând datele din formula 3.4. a relației regresionale liniare între ratingul performanței manageriale și factorii exogeni incluși în model.

$$\text{Rating DEA} = -0,258975 + 0,0284586 * \text{Mediu favorabil investitori} + 0,0375499 * \text{Valorificarea resurselor umane} + 0,0130333 * \text{Imaginea pozitivă a localității} + 0,0866713 * \text{programe guvernale mentale} + 0,0212924 * \text{diminuarea riscurilor} + 0,000808458 * \text{alte}$$

(3.4)

Se poate afirma, că rezultatele prelucrării neparametrice a datelor primare cu DEA_UASM din chestionarul cu privire la atragerea investițiilor în mediul rural prezentate în anexa 2 reprezintă un substrat adecvat realizării sistemului informațional de gestionare a proiectelor care sunt realizate în APL.

Analiza regresională a factorilor exogeni care contribuie la elaborarea și scrierea proiectelor de atragere a investițiilor în spațiul rural prezentată în anexa 7 dă posibilitate de a evalua aportul componentelor micro și macro-economice pentru o optimizare a climatului investițional.

Pentru a analiza impedimentele care apar în managementul proiectelor de investiții, autorul a analizat și sondajele realizate de Institutul pentru Dezvoltarea și Inițiative Sociale “Viitorul” [111].

Tabelul 3.1. Problemele APL în privința cofinanțării proiectelor aprobate

Probleme	% de cazuri
Întârzieri în transferuri financiare	25,0
Nu am fost capabili să identificăm personalul pentru echipa de implementare	25,0
Pasivitatea locuitorilor comunității	65,6
Resursele pentru co-finanțare nu au putut fi identificate	50,0
Niciuna din cele de mai sus	6,3

Sursa: studiu realizat de IDIS „Viitorul”

În urma sondajului efectuat pentru această cercetare, se poate constata că majoritatea APL nu au experiență de cooperare inter-municipală sau între comunități nu fac parte dintr-un consorțiu, care ar putea implementa un proiect comun. Atunci când este vorba de cele mai prioritare domenii: alimentarea cu apă, colectarea și gestionarea deșeurilor și reabilitarea infrastructurii drumurilor, este nevoie de surse externe de finanțare. Astfel, aceste trei domenii de intervenție sunt cele mai sensibile din punct de vedere al economiilor de scară și de aceea, cu cât mai mulți beneficiari, cu atât sunt mai mici costurile de funcționare. Așadar, creșterea capacității de cooperare inter-

comunală prin susținerea proiectelor regionale, elaborate în comun de mai multe APL este domeniul critic pentru intervenții în scopul facilitării eficiente a cooperării între APL.

Un alt impediment în managementul proiectelor este numărul limitat de personal disponibil din cadrul APL. Deoarece atât resursele financiare și cele umane sunt limitate, capacitatea APL de a elabora propuneri de proiecte, precum și pentru capacitatea lor de a le implementa este foarte redusă. Sau în cele mai multe cazuri, resursele umane au o experiență limitată în elaborarea propunerilor de proiecte cu luarea în considerație a economiilor de scară (de exemplu, cooperarea cu alte APL).

În urma cercetărilor efectuate constatăm faptul că, foarte rar primăria are un angajat care se ocupă anume de elaborarea propunerilor de proiecte, în timp ce în alte cazuri un angajat existent cumulează funcția sa principală cu această sarcină. Cu toate că multe APL pot utiliza fonduri extrabugetare, în scopul de a angaja personalul care lucrează pe elaborarea propunerilor de proiect și probleme de integrare europeană, cele mai multe nu își pot permite acest lucru.

Lipsa cunoștințelor de limba engleză, care, în cele mai multe cazuri este limbă obligatorie pentru propuneri de proiecte și documentele suplimentare la fel este un obstacol în managementul proiectului. Acest lucru mărește timpul necesar pentru a elabora o propunere și diminuează în mod semnificativ calitatea sa, pentru că autoritățile locale nu sunt capabile să verifice traduceri oferite de agenții specializate.

Astfel, lipsa de personal calificat urmată de insuficiența competențelor de limbă engleză, așa cum și lipsa de personal calificat reprezintă principalele obstacole în implementarea proiectelor europene.

La polul opus este sondajul efectuat în România, în peste 3000 de primării, care arată o legătură directă între disponibilitatea resurselor umane, specializate în accesarea fondurilor UE, și rata de succes în finanțarea propunerilor de proiect înaintate. 76% din valoarea totală a finanțării de proiecte aprobate pentru primării a fost obținută de către autoritățile locale care au personalul specializat [131].

În opinia autorului, obstacole pentru implementarea proiectelor se întâlnesc și la capitolele: perioada lungă de implementare, birocrație, lipsa inițiativei din partea populației.

Cele mai multe direcții în cadrul administrației raionale sunt tratate ca subdiviziuni subordonate ministerelor respective. Aproape toate raioanele au propriile strategii de dezvoltare, aprobate de către consiliile raionale, deși nu există un proces adecvat de monitorizare și evaluare a implementării lor astfel, încât, administrația raionului are instrumente și competențe limitate în ceea ce privește atragerea investițiilor.

3.2.Impactul proiectului de Servicii Financiare Rurale și Dezvoltarea Businessului Agricol asupra dezvoltării spațiului rural al Republicii Moldova

Proiectul Servicii Financiare Rurale și Dezvoltare a Businessului Agricol (RFSADP) a oferit finanțare, consultanță și a organizat un set de activități, care vizau oamenii cu venituri mici din zonele rurale, pentru a-și îmbunătăți traiul, pentru a-și spori cunoștințele despre cele mai recente tehnologii din agricultură și pentru a oferi informații practice despre cum să își conducă afacerea și să crească producția.

Proiectul dat constă din mai multe componente care, în linii generale, toate urmăresc scopul:

- creșterea veniturile populației rurale,
- conectarea lor mai profitabilă, fie ca producători, întreprinzători mici sau mijlocii sau angajați la lanțurile agricole de mărfuri.

Pentru a realiza acest lucru, un pachet cuprinzător de sprijin pentru aspecte cheie ale lanțurilor valorice prioritare pentru proiect, a fost orientat spre îmbunătățirea eficienței acestora în interesele economice ale principalelor grupuri țintă ale proiectului. În consecință, componenta a fost concepută în jurul unei abordări strategice, care se bazează pe analiza lanțului valoric și este direcționată spre abordarea într-o manieră pro-săracă a necesității: dezvoltării durabile a întreprinderii; eficiența pe piețe și adoptarea de noi tehnologii; crearea de locuri de muncă în mediul rural.

Astfel, sprijinul proiectului a fost furnizat pentru a facilita analiza lanțului valoric, în special aplicarea unui index de multiplicare a lanțului valoric pentru a prioritiza lanțurile valorice care să fie susținute de proiect și sprijin pentru trei subcomponente, acestea fiind:

A1. Dezvoltarea agriculturii contractuale - pentru a oferi legături stabile, durabile și profitabile către lanțurile de mărfuri agricole de mare valoare;

A2. Dezvoltarea agriculturii conservative - pentru a spori fertilitatea solului și a reduce riscul de eșecuri ale culturilor în cadrul sistemului dominant al agriculturii cu folosirea irigațiilor;

A3. Dezvoltarea fondului de capitaluri proprii pentru agrobusiness - pentru a sprijini crearea AEF ca entități juridice, cu scopul de a aborda constrângerile actuale la finanțarea pe termen lung a agroindustriilor. Cu toate acestea, subcomponenta dată nu a fost complet implementată.

Implementarea proiectului dat a demarat cu un proces de organizare a instruirilor tinerilor antreprenori din mediul rural. Până la sfârșitul anului 2016, în această direcție, s-au obținut următoarele rezultate:

Tabelul 3.2. Rezultatele progresului componentei A la 30 iunie 2016

Indicatori	Plan	Real	Real / plan
Instruire, seminarii și mese rotunde	n/p	242	n/p
Vizite de instruire a experților naționali	n/p	236	n/p
Vizite de formare internațională a experților	n/p	15	n/p
Tururi de studiu internaționale	n/p	9	n/p
Participanți instruiți, total	820	1482	+662 (+81%)
din care femei	164	115	-49 (-30%)
a) Agricultură contractuală	570	284	-286 (-51%)
din care femei	114	49	-65 (-57%)
b) Agricultură conservativă	250	1198	+948 (de 4.7 ori)
din care femei	50	66	+16 (+32%)
Regimuri agricole de conservare (numărul de subvenții acordate agricultorilor)	20	23	+3 (+15%)
Numărul total de beneficiari, persoane	840	1505	665 (+79%)

Sursa: [109]

În cadrul componentei A, proiectul a obținut rezultate semnificative, incluzând un număr crescut de beneficiari totali comparativ cu planul (1505 față de 840 sau + 79%). Cu toate acestea, participarea femeilor a fost mai mică decât se aștepta în timpul instruirilor, doar 164 de participante, comparativ cu 278 vizați. Acest lucru ar putea arăta, de asemenea, o problemă de gen în zonele rurale sau în agricultură în general, unde bărbații sunt mai predispuși să se angajeze în agricultură sau să învețe despre aceasta. Rezultatele privind instruirea pentru agricultura conservativă sunt promițătoare, deoarece numărul participanților a fost de aproape 5 ori mai mare decât era planificat. Pe de altă parte, de două ori mai puțini participanți au participat la instruirile contractuale în domeniul agriculturii în comparație cu planul.

Deși, nu au fost stabilite ca obiective pentru acești indicatori, dar au fost organizate 9 tururi de studiu internaționale, au fost efectuate 15 vizite de formare a experților internaționali și 236 vizite de formare a experților locali. În total au fost organizate 242 de seminare, mese rotunde și instruirii. Realizarea bugetară a acestei componente a fost redusă, doar 57,1% din împrumuturi au fost livrate și 48,0% din fondul de granturi, adică un total de 703,9 mii USD, de 197,0 mii USD.

După cum am menționat, proiectul dat se referă la susținerea dezvoltării afacerilor în mediul rural. În continuare vom prezenta impactul proiectului dat prin prisma creditelor cu porțiuni de grant acordate antreprenorilor din mediul rural.

Tabelul 3.3. Analiza impactului componentei „Dezvoltarea afacerilor” din cadrul IFAD, mii USD

Subcomponente programului	Plan			Realizat			Impact, %	
	Credit	Grant	Total	Credit	Grant	Total	Credit	Grant
Dezvoltarea întreprinderilor	441,9	0	441,9	103,41	59,42	162,84	23,4	n/p
Dezvoltarea AC	581,2	0	581,2	585,32	0,11	585,43	100,7	n/p
Dezvoltarea fondului de CP pentru agrobusiness	209,2	410	619,2	15,18	137,45	152,63	7,3	33,5
Total	1232,3	410	1642,4	703,91	196,98	900,89	57,1	48,0

Sursa: [109]

Pentru implementarea activităților în cadrul acestei componente, a fost alocată o sumă de 1642,4 mii USD, inclusiv împrumut de 1232,3 mii USD și granturi de 410 mii USD. Nivelul de realizare a planului este foarte diferit: un nivel scăzut de finanțare a fost furnizat în cadrul componentei AEF - doar 7,3% din împrumuturile planificate și 33,5% din suma granturilor. Fondurile alocate subcomponentei de dezvoltare a agriculturii conservative au fost cheltuite în totalitate - 100,7% din nivelul planificat și, de asemenea, a fost acordat un grant mic. Pentru agricultura contractuală, au fost oferite doar 23,4% din împrumuturi. UCIP_IFAD a depus eforturi pentru a găsi potențiali investitori pentru finanțarea de capitaluri proprii a IMM-urilor, dar acest lucru nu a dat nici un rezultat pozitiv. În consecință, suma de 2,2 milioane USD alocată pentru finanțarea capitalurilor proprii pentru IMM-uri nu a fost utilizată. Pe baza recomandărilor misiunii de supraveghere, această sumă a fost realocată către alte direcții de susținere a IMM-urilor, în special către componenta B. După cum sa menționat anterior, activitățile și fondurile alocate în cadrul finanțării investițiilor IMM-urilor și finanțării investițiilor tinerilor antreprenori au fost complet debursate. De la începutul proiectului, împrumuturile au fost acordate către 69 de IMM-uri, în valoare de 6,1 milioane USD. În tabelul 3.4 se prezintă analiza impactului activității de creditare a proiectului, pentru componenta B, pe parcursul a cinci ani de activitate.

Tabelul 3.4 Impactul activității de creditare, în cadrul componentei B, de către UCIP-IFAD, mil. dolari SUA

Subcomponentele	Planificat	Realizat	Impact, %
Finanțarea cu împrumut a IMM-urilor	5,757.9	6,172.6	107,2
Finanțarea pe acțiuni a IMM-urilor	2,248.7	-	-
Finanțarea prin împrumut și subvenție a investițiilor tinerilor antreprenori (TA)	8,436.6	10,330.7	122,4
Microfinanțarea întreprinzătorilor săraci din mediul rural prin AEI	2,248.7	2,218.5	30,2
Total	18,691.9	18,721.8	100,16

Sursa: [109]

Principalul obiectiv al RFSADP a fost reducerea sărăciei în Republica Moldova. În mod specific, a fost selectat indicatorul:

➤Reducere cu 10% a numărului de oameni din mediul rural care trăiesc cu mai puțin de 2,5 USD pe zi.

Conform datelor BNS, venitul pe persoană în Republica Moldova în mediul rural a crescut de la 1067 lei la începutul anului 2011, până la 2702,3 lei în anul 2020 adică cu 1635,3 lei mai mult. Cu toate acestea, din cauza deprecierei leului moldovenesc față de USD, în termeni de dolari SUA, venitul mediu a scăzut lent până în anul 2015. După care avem o mică creștere, dar comparând cu coșul minim de consum, putem afirma că salariul real de astăzi al angajaților din spațiul rural este sub limita existenței.

Dintr-o altă perspectivă, datorită puterii de cumpărare paritare și având în vedere că inflația în perioada 2011-2019 nu a atins același nivel de depreciere, putem afirma că:

- Oamenii din mediul rural trăiesc mai bine decât în 2011 și au venituri mai mari în MDL.

- În termeni USD, oamenii câștigă aproximativ același nivel de bani în 2019 ca în 2011, cu toate acestea acest lucru nu poate fi reprezentativ, deoarece persoanele din mediul rural pot cumpăra mai mult, deoarece inflația nu a fost la fel de mare ca deprecierea leului moldovenesc.

Potrivit sondajului efectuat pe 346 de gospodării – beneficiari ai RFSADP, unele gospodării și-au mărit averea prin cumpărarea unor articole, cum ar fi frigidere, mașini de spălat sau notebook-uri / PC-uri.

Tabelul 3.5. Impactul proiectului IFAD asupra bunăstării gospodăriilor - beneficiare de credite IFAD

Denumirea articolelor	Deținute până la IFAD, %	Procurate după IFAD, %	Valoarea unităților noi pentru 346 gospodării, MDL
Frigider	96,8	5,78	151,938
Mașină de spălat	79,5	4,34	65,625
continuarea tabelului 3.5			
PC / notebook	88,2	12,43	300,178
TV	97,7	8,38	122,465
Alte articole	-	6,36	67,750
Total	X	X	707,956

Sursa: [109]

Analizând informația din tabelul 3.5, putem determina impactul creditelor IFAD asupra bunăstării a 346 de gospodării din mediul rural. În tabelul dat sunt prezentate datele numai pentru câteva din totalul de articole cumpărate. Totuși, putem afirma că numai în anul 2016, datorită suportului proiectului IFAD, bunăstarea beneficiarilor a crescut cu 707 956 lei. Aceasta manifestându-se prin posibilitatea de a achiziționa produse noi.

Conform Tabelului 3.5, o gospodărie a cumpărat bunuri în valoare medie de 2227 MDL, sau 770 mii MDL în total, dar referindu-se doar la dimensiunea eșantionului. Inițial, valoarea acestor

articole în fiecare gospodărie valora în medie 24,7 mii MDL, adică în timpul implementării proiectului, fiecare gospodărie și-a mărit averea în medie cu 9%. Deținerea acestor bunuri în proprietate arată în ce măsură este dezvoltată o gospodărie și are tehnica necesară pentru a atinge unele standarde de viață acceptabile.

12,4% din toți beneficiarii au achiziționat computere / notebook-uri în timpul implementării proiectului. În prezent, fiecare gospodărie are în medie 1,01 PC-uri / notebook-uri (unele gospodării ar putea avea mai multe). Înainte de IFAD, aproape toate gospodăriile dețineau cel puțin un frigider și un televizor, acum o gospodărie are în medie 1,06 televizoare și 1,03 frigidere, adică cel puțin 6% din gospodării au un televizor suplimentar și 3% - un frigider suplimentar. Pe lângă principalele categorii de bunuri analizate în timpul anchetei, 6,4% din gospodării au achiziționat alte tipuri de echipamente, în valoare medie de 3080 MDL pe unitate.

Deci, **impactul proiectului** constă în:

- Bunăstarea gospodăriilor care au beneficiat de serviciile IFAD a crescut în medie cu 9%.
- Peste 20% din gospodăriile care beneficiază de serviciile IFAD și-au mărit dreptul de proprietate asupra activelor.

În continuare vom determina **impactul proiectului IFAD asupra gradului de ocupare a forței de muncă**, în baza aceluiaș sondaj realizat de către UCIP-IFAD.

Vom prezenta o analiză a ocupării forței de muncă în microîntreprinderi (membri AEÎ), IMM și TA înainte și după primirea unui sprijin de la IFAD, pe baza unui sondaj realizat pe 643 de entități. Deoarece fiecare entitate a fost anchetată separat, vom prezenta analiza de către fiecare dintre ele:

Microîntreprinzători (membri ai AEÎ): a existat o dinamică pozitivă a ocupării forței de muncă de către micro antreprenori (membri ai AEÎ), numărul total de angajați a crescut cu 3,4%, incluzând o creștere semnificativă cu 17,4% a ocupării cu normă întreagă și o ușoară scădere a ocupării forței de muncă în familie. Aceste evoluții arată că acești beneficiari sunt cei mai stabili, bazându-se mai mult pe angajații cu normă întreagă și mai puțin pe membrii familiei, de asemenea afacerea crește în dimensiune.

Salariul mediu plătit a crescut cu 5,7% pentru angajații cu normă întreagă și cu 7,2% pentru angajații sezonieri. Salariul pentru o zi de muncă pentru angajații zilieri a crescut de la 140,7 MDL la 150,8 MDL, cu toate acestea, perioada medie de angajare este de doar 14,6 zile - aproximativ același nivel ca înainte de a primi asistență de la IFAD.

Tabelul 3.6. Impactul proiectului IFAD asupra ocupării forței de muncă de către beneficiarii AEÎ, %

Denumirea indicatorului	Până la obținerea finanțării IFAD	După obținerea finanțării IFAD	Impact, %
Numărul mediu de persoane ocupate, pers.	5,2	5,4	+3,4
Inclusiv, membri ai familiei, pers.	2,4	2,3	-2,2
Inclusiv, angajații cu normă întreagă, pers.	0,2	0,3	+17,4
Inclusiv, angajații temporari, pers.	2,6	2,8	+7,2
Procentul de femei ocupate, din total, %	41,3	44,4	+3,1 p.p.
Procentul de femei ocupate temporar, %	55,3	54,7	-0,6 p.p.
Salariu mediu, angajare cu normă întreagă, lei / lună	2100,0	2219,6	+5,7
Salariu mediu, angajare temporară, lei/ zi	140,7	150,8	+7,2
Perioada medie de angajare, zile	14,7	14,6	-0,6

Sursa: [109]

Participarea femeilor a fost la un nivel rezonabil, pentru ocuparea cu normă întreagă și chiar a crescut ușor cu 3,1 p.p. până la 44,4%, în timp ce ponderea în angajarea temporară a fost relativ mare și a rămas aproximativ la același nivel de 55%. Această dinamică arată că femeile sunt mai vulnerabile în zonele rurale și sunt mai expuse la locuri de muncă temporare decât cu normă întreagă. Aceasta înseamnă că venitul lor nu este la fel de stabil ca venitul bărbaților din zonele rurale.

Având în vedere că numărul membrilor AEÎ, care au primit finanțare de la IFAD a fost de 1282, putem estima numărul total de angajați suplimentari ca 236 persoane.

Întreprinderi Mici și Mijlocii (ÎMM): Numărul mediu de persoane angajate de către un IMM a crescut cu 16,2% după finanțarea obținută de la IFAD, prin programele sale de asistență. Membrii familiei reprezintă o mică parte din totalul locurilor de muncă, comparativ cu AEÎ-urile în care situația este invers. Ocuparea cu normă întreagă este piatra de temelie a dezvoltării IMM-urilor și a crescut cu 18,7% după asistența IFAD, în timp ce angajarea temporară este mai puțin semnificativă, reprezentând doar 10% din totalul ocupării. Totuși, acest indicator a crescut cu 5,2%.

Ponderea tinerilor (persoanele sub 35 de ani) este moderată, dar a crescut de la 21,8% la 26,0%. Aceasta reprezintă o dinamică pozitivă, deoarece există o tendință generală pentru tineri de a părăsi zonele rurale. Pe de altă parte, ocuparea forței de muncă în rândul femeilor este mai mică în comparație cu microîntreprinzătorii (membri ai AEÎ) și a crescut ușor cu 1,6 puncte punctuale, de la 35,5% la 37,1%.

Salariile sunt comparabile cu microîntreprinzătorii, cu toate acestea, după sprijinul acordat de IFAD, creșterea salariului a fost mai mare - cu 19,2%. Dintr-o altă perspectivă, acest indicator este încă scăzut în comparație cu media economiei și cu minimul existenței - un indicator statistic care arată nivelul sărăciei în Republica Moldova.

Tabelul 3.7. Impactul proiectului IFAD asupra ocupării forței de muncă de către beneficiarii IMM-urilor

Denumirea indicatorului	Pînă la obținerea finanțării IFAD, %	După obținerea finanțării IFAD, %	Impact, %
Numărul mediu de angajați, persoane	45,3	52,6	+16,2
Inclusiv, membrii familiei, persoane	1,1	0,9	-16,8
Inclusiv, angajații cu normă întreagă, persoane	38,6	45,8	+18,7
Inclusiv, angajații temporari, persoane	5,6	5,9	+5,2
Procentul de femei angajate, din total, %	35,5	37,1	+1,6 p.p.
Procentul sub 35 de ani ocupați, %	21,8	26,0	+4,2 p.p.
Salariu mediu, angajare cu normă întreagă, lei / lună	2119,7	2526,9	+19,2
Salariu mediu, angajare temporară, lei / zi	108,1	125,5	+16,1
Perioada medie de angajare, zile	65,7	57,2	-12,9

Sursa: [109]

Având în vedere că numărul IMM-urilor care au primit sprijin de la IFAD au fost în număr de 69, putem estima numărul total de angajați suplimentari la 504.

Tineri Antreprenori (TA): Deși de dimensiuni mai mici, comparativ cu IMM-urile, afacerile conduse de tinerii antreprenori au arătat cea mai bună dinamică după ce au primit sprijinul de la IFAD. De exemplu, numărul mediu de angajați a crescut cu 55,2%, de la 4,5 la 7 angajați pe afacere. Cea mai mare parte din creștere se datorează numărului tot mai mare de lucrători temporari - de aproximativ 2,5 ori. Astfel, în prezent, există un echilibru între numărul lucrătorilor de familie, al angajaților cu normă întreagă și al lucrătorilor temporari. Acest lucru arată încă unele puncte slabe, dar și oportunități pentru afaceri înfloritoare.

Ocuparea femeilor este ridicată în rândul tinerilor antreprenori și este în creștere. A ajuns la aproape două treimi, după sprijinul acordat de IFAD. Angajarea tinerilor este mai mare în comparație cu IMM-urile, dar a înregistrat o scădere cu aproape 6 p.p. după ce a primit sprijinul de la IFAD. Cu toate acestea, nivelul este încă optimist - 44% din numărul angajaților.

La fel ca IMM-urile, TA s-au bucurat de o creștere solidă a salariului mediu, de la 2077 MDL la 2442 MDL, adică cu 18% mai mult. Lucrătorii temporari au salarii zilnice mai mari în comparație cu IMM-urile, iar creșterea a fost mai constantă - 20,4% după asistența IFAD. Acest lucru ar putea fi explicat printr-o perioadă mai lungă de angajare în cursul anului: aproximativ 110 zile sau cu 8 zile mai mult decât înainte de a primi asistență IFAD.

Tabelul 3.8. Impactul proiectului IFAD asupra nivelului de ocupare a forței de muncă de către beneficiarii TA

Denumirea indicatorului	Pînă la obținerea finanțării IFAD,%	După obținerea finanțării IFAD, %	Impact,%
Numărul mediu de angajați, persoane	4,5	7,0	+55,2
Inclusiv, membrii familiei, persoane	1,4	1,9	+31,1
Inclusiv, angajații cu normă întreagă, persoane	2,0	2,5	+25,6
Inclusiv, angajații temporari, persoane	1,0	2,5	+148,2
Procentul de femei angajate, din total, %	60,1	66,4	+6,2 p,p,
Procentul sub 35 de ani ocupat, %	49,8	44,0	-5,8 p,p,
Salariu mediu, angajare cu normă întreagă, lei / lună	2070,6	2441,6	+17,9
Salariu mediu, angajare temporară, lei / zi	134,5	162,0	+20,4
Perioada medie de angajare, zile	101,4	109,7	+8,2

Sursa: [109]

Tinerii antreprenori sunt mai dinamici, angajează mai mulți tineri și femei, dar totuși au dimensiuni mai mici în comparație cu IMM-urile. Având în vedere că numărul de TA care au primit sprijin de la IFAD a fost de 445, putem estima numărul total de angajați suplimentari la 1112.

În ceea ce privește ocuparea forței de muncă, s-au creat aproximativ 1852 de locuri de muncă datorită activităților proiectului, care este cu 23,4% mai mult, comparativ cu obiectivul inițial de 1500 de locuri de muncă.

Având în vedere că proiectul a fost menit să vizeze o zonă problematică - agricultura, într-un mediu problematic - zonă rurală, cu beneficiari problematici - persoane sărace și antreprenori din zona rurală, stabilirea unor ținte realiste pentru indicatorul de progres este o provocare majoră.

De exemplu, la începutul proiectului, nu se puteau estima factorii externi potențiali care ar putea apărea și ar putea influența implementarea activităților.

Astfel, îndeplinirea obiectivelor inițiale ar putea însemna fie o realizare mică, fie o depășire. În acest context, fiecare valoare finală a indicatorilor trebuie analizată și în contextul dezvoltării proiectului și a ceea ce ar fi însemnat o țintă realistă și ce rezultat ar putea fi considerat bun, chiar dacă obiectivul nu a fost atins.

În continuare vom analiza realizarea scopului proiectului ce ține de acordarea *serviciilor financiare*. În primul rând, numărul total de beneficiari în cadrul acestei activități a fost aproape dublu comparativ cu evaluarea. Un total de **4,244** au beneficiat de diferite tipuri de activități, în timp ce ținta a fost **1982**. Judecând după ceilalți indicatori, putem afirma că s-a atins și ținta de gen a cel puțin **33% femei** din rândul beneficiarilor.

Dacă s-a discutat în mod special despre împrumuturi, obiectivele au fost aproape îndeplinite pentru împrumuturile oferite IMM-urilor și tinerilor antreprenori (84,1% și respectiv 92,7%), în timp ce numărul beneficiarilor din categoria microîntreprinzătorilor a fost de 2,4 ori mai mare.

Participarea femeilor a fost foarte scăzută în rândul IMM-urilor, doar 14% din împrumuturile IMM-urilor au fost contractate de companii deținute de o femeie. În rândul tinerilor antreprenori, procentul de femei a fost mai mare, dar totuși doar 30%, mai mic decât o treime din scopul-țintă, în timp ce în rândul microîntreprinzătorilor, reprezentarea femeilor a fost la un nivel rezonabil de 39%, adică mai mare decât scopul-țintă cu 6 p.p.

Mai puțin decât s-a așteptat a fost acordat susținerii elaborării planului de afaceri pentru IMM-uri, tinerii antreprenori și microîntreprinzători, datorită faptului că, afacerile finanțate au fost mici, iar planul de afaceri nu era necesar.

Se aștepta ca mai mulți tineri să participe la cursurile de pre-finanțare și mai puțin la cursurile de post-finanțare, ceea ce este confirmat de rezultat: **925 de TA au participat la prefinanțare și 497 la post-finanțare.**

Scopurile privind formarea SCA au fost aproape îndeplinite, pozitiv poate fi apreciat faptul că, participarea femeilor a fost mai mare decât se aștepta - 54% în rândul personalului SCA și 63% în rândul solicitanților de împrumut SCA. (tabelul 3.9)

Tabelul 3.9. Realizarea scopului proiectului prin activitățile de creditare

Indicatori	Planificat	Durata proiectului	Realizarea scopului (%)
IMM-uri finanțate cu împrumuturi,	82	69	84,1
din care femei, %	n/p	14	n/p
Tinerii antreprenori finanțați cu împrumuturi	480	445	92,7
din care femei, %	33	30	-3 p.p.
Microîntreprinzători finanțați cu împrumuturi,	540	1282	2,4 ori
din care femei, %	33	39	+6 p.p.
SMEs supported with business plan	82	50	61
Tineri antreprenori susținuți cu plan de afaceri	480	255	53,1
Micro antreprenorii susținuți cu planul de afaceri	320	0	0
Tineri antreprenori instruiți la etapa pre-finansare	1,000	925	92,5
din care femei, %	33	26,4	-6,6 p.p.
Tineri antreprenori instruiți la etapa post-finansare	250	497	2 ori
din care femei, %	33	21	-12 p.p.
Personalul SCA instruit	360	337	94
din care femei, %	33	61,7	+28,7 p.p.
Solicitanții de împrumut SCA instruiți	140	122	87,1
din care femei, %	33	63	+30 p.p.
Personalul PFI instruit	n/p	243	n/a
Personalul NCFM instruit / tur de instruire	n/p	19	n/a
Numărul total de beneficiari	1,982	4,244	2,14 ori
din care femei, %	33	n/p	n/p

Sursa: [109]

Faptul că, proiectele de investiție au impact pozitiv asupra dezvoltării socio-economice a spațiului rural este demonstrat și de informația din tabelul 3.10.

Tabelul 3.10. Impactul proiectului de instruire IFAD a tinerilor antreprenori asupra numărului de inițiere și dezvoltare a propriilor afaceri în perioada 2012-2016

Perioada	Numărul de participanți la instruire, pers.		Costul instruirii suportat de donator, mii lei	Valoarea creditelor alocate după instruirii, mii lei	Cota parte a instruirii în credite, %
	Total	care au solicitat credite			
2012-2013	253	45	950,2	26285,8	0,36
		17,8%			
2014-2015	175	11	832,2	11188,0	7,44
		6,3%			
2015-2016	266	66	1706,7	49916,5	3,42
		24,8%			
TOTAL	694	122	3489,2	87390,3	X

Sursa: calculele autorului în baza [109]

În perioada 2012-2016, de către UCIP-IFAD au fost organizate cursuri de instruire a tinerilor antreprenori din mediul rural. Obiectivul principal al instruirilor a fost *dezvoltarea abilităților antreprenoriale, instruirea în domeniul inițierii unei afaceri cât și modalitățile de finanțare a acesteia*.

Un alt scop al acestui proiect a fost implicarea tinerilor în viața economică și socială a satului, instruirea lor și acordarea ajutorului în procesul de inițiere a propriei afaceri. Prin aceste acțiuni UCIP-IFAD a urmărit și reducerea numărului de tineri care, ar dori să plece din Republica Moldova, prin cointeresarea lor în a-și deschide propriile afaceri.

La aceste cursuri au participat 694 de tineri din mediul rural al Republicii Moldova. (Lista completă a lor este prezentată în Anexa 8) din totalul de tineri participanți la cursurile de instruire 122 au solicitat credit cu porțiuni de grant, pentru a-și iniția propria afacere. La prima vedere, s-ar părea că este un număr foarte mic, dar totuși analizând din alt punct de vedere, putem aprecia pozitiv faptul că, datorită acestor 122 de tineri antreprenori, vor fi create noi locuri de muncă, vor fi înființate întreprinderi, care la rândul lor vor genera profit. Acest lucru va avea un impact pozitiv asupra lor și a societății în general.

În urma analizei contingentului de participanți putem menționa că, cota parte a genului feminin în sumarul total de participanți este la un nivel destul de redus.

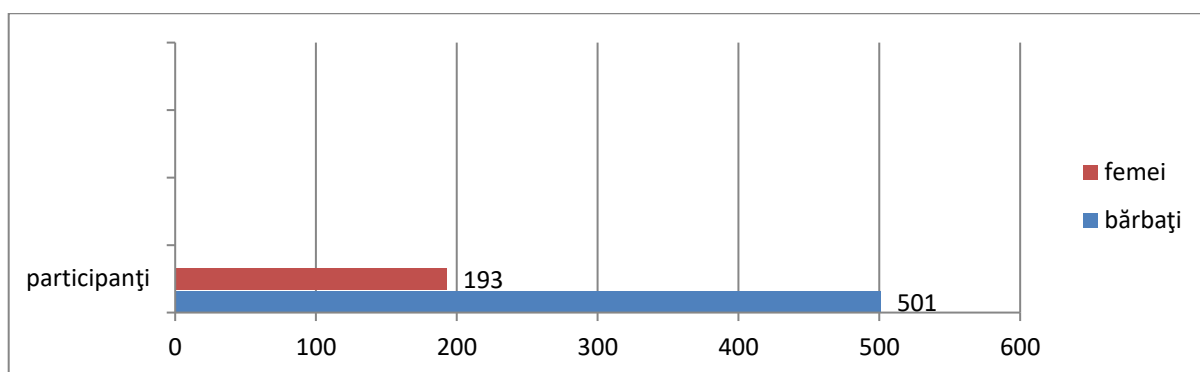

Fig. 3.18 Repartizarea participanților la instruire după gen, (nr.)

Sursa: calculele autorului în baza [109]

Conform informației expuse în figura 3.18 putem determina că din 694 de participanți numai 193 sunt de genul feminin. Acest lucru poate fi explicat prin faptul că în activitatea antreprenorială din mediul rural, în special în agricultură, cel mai mult se implică bărbații.

Pentru redresarea situației date, credem că, ar fi bine de elaborat măsuri de cointerесare a femeilor în dezvoltarea afacerilor din mediul rural. În viziunea noastră, *aceste măsuri ar trebui să fie de următorul ordin:*

- De mărit cenzorul vârstei de accesare a creditelor cu grant;
- Încurajarea grupurilor de femei, prin cooperare în accesarea investițiilor în infrastructura post-recoltare;
- Posibilitatea accesării unui credit cu grant și în domeniul acordării serviciilor comerciale în sectorul agroalimentar, etc.

Pozitiv poate fi apreciat faptul că din numărul total de participanți, foarte mulți au deja înființate o afacere.

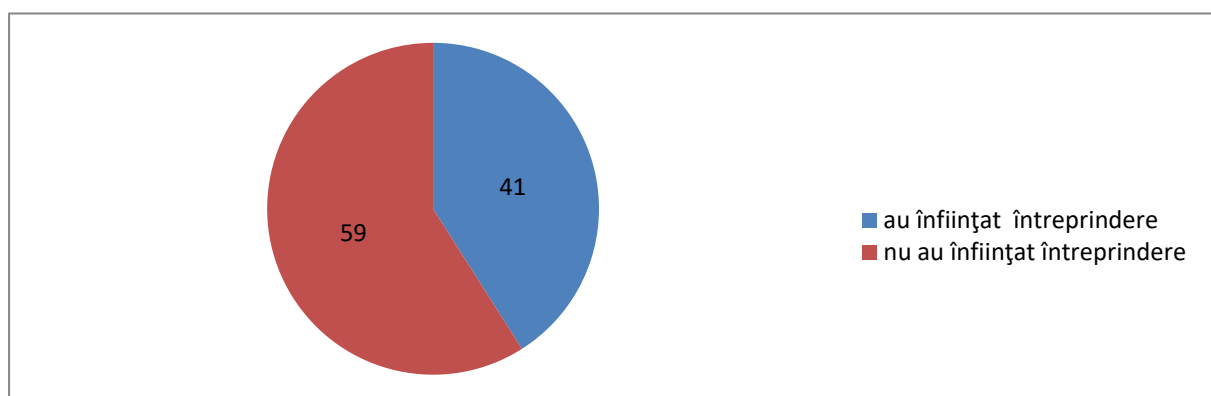

Fig.3.19 Divizarea participanților după criteriul de deținere a afacerii, (%)

Sursa: calculele autorului în baza [109]

Datele din figura 3.19 confirmă faptul că 41% din numărul de participanți au înființat o afacere. Participarea la cursurile date a fost foarte binevenită pentru persoanele date, deoarece în procesul de activitate ei întâmpină diferite probleme de ordin juridic, economic și managerial.

Pe parcurs ei au avut posibilitate să discute cu experții pe marginea problemelor pe care le au, în urma cărora au beneficiat de instruire, consultații și recomandări ce țin de soluționarea corectă a problemelor de orice tip. Cele mai frecvente întrebări au ținut de domeniile:

- Ținerea evidenței contabile în Gospodăriile Țărănești;
- Documentele necesare pentru înființarea unei Gospodării Țărănești;
- Cum de elaborat fișa tehnologică a culturilor;
- Elaborarea bugetului întreprinderii;
- Efectuarea unei analize financiare a activității întreprinderii;
- Cum de negociat un credit cu băncile;
- După ce criterii de ales banca;
- Cum de găsit potențialii clienți, etc.

59% din participanți, sunt la etapa de creare a unei întreprinderi. Și pentru ei cursurile de instruire au fost binevenite. În final ei au devenit mai siguri și mai concreți la capitolul elaborării planului de afacere, negocierea finanțării unei afaceri, etc.

În general putem menționa, că impactul acestor instruirii, organizate în cadrul proiectelor IFAD, este destul de semnificativ. Acest lucru se apreciază pozitiv, deoarece participarea la cursurile date au permis, ca ei pe lângă informația utilă primită, să-și găsească și potențialii clienți și furnizori pentru afacerea sa. De asemenea un avantaj mare a fost că, în timpul acestor cursuri, antreprenorii aveau posibilitatea de a face schimb de opinii, de a spune problemele cu care sau confruntat și cum le-au soluționat ei.

Dacă e să analizăm afacerile antreprenorilor după domeniul de activitate, putem menționa, că majoritatea din ei preferă sectorul fitotehnic, și anume:

- Plantarea livezilor;
- Creșterea culturilor de câmp etc.

Participanții la sesiunile de instruire au fost rugați să aleagă trei opțiuni, în ordinea priorității, a principalelor efecte înregistrate asupra activității lor, ca urmare a acestor sesiuni de instruire. Potrivit beneficiarilor, cel mai mare impact al sesiunilor de instruire a fost acela că participanții au învățat noi metode de prelucrare a solului. Această opțiune a acumulat 58,3% din răspunsuri, indiferent de ordinea priorităților, urmată de faptul că au învățat mai bine ce măsuri trebuie luate pentru a rezolva problemele agriculturii (33,5%) și peste jumătate dintre respondenți au menționat următoarele răspunsuri: se simt mai încrezători în sine cu noile abilități, își pot exprima mai bine punctul de vedere (29,5%), au învățat noi metode de planificare a muncii (27,6%), știu cum să își organizeze mai bine propria activitate la locul de muncă, inclusiv în afaceri (27,2%)).

Fig. 3.20. Impactul sesiunilor de instruire

Sursa: calculele autorului în baza [109]

Analiza răspunsurilor în funcție de prioritate denotă faptul că beneficiarii au devenit mai încrezuți în abilitățile lor, își exprimă mai bine opiniile (24% dintre respondenți), 21,7% au spus că au învățat noi metode de prelucrare și 15,4% știu mai bine ce măsuri trebuie să fie luate pentru a rezolva problemele agriculturii.

În al doilea rând, 8,15% dintre beneficiari au învățat noi metode de prelucrare și 14% - știu mai bine ce măsuri trebuie luate pentru a rezolva problemele agriculturii și au învățat metodele de planificare a muncii.

În al treilea rând, în ordinea priorităților, următoarele efecte ale instruirii au acumulat cele mai mari ponderi de răspunsuri: 20% dintre participanți au învățat noi metode de prelucrare a solului, 14% au învățat noi metode de însămânțare, 12,3% au învățat cum să obțină solul pentru a menține mai multă apă, 11,5 % știu mai bine cum să își organizeze activitatea, inclusiv afaceri la locul de muncă. Impactul pozitiv al proiectelor IFAD poate fi urmărit și din următorul tabel.

Tabelul 3. 11. Dezvoltarea economică a grupului de antreprenori beneficiari ai proiectului IFAD, din satul Olănești, r-nul Ștefan Vodă

Indicatorii	Până la implementarea proiectului	După implementarea proiectului	Impactul, %
Venituri, lei	22 394 191	40,522,457	81
Costul vânzărilor, lei	19,133,223	31,814,512	66
Profit net, lei	3,269,093	9,726,945	198
Locuri de muncă, pers.	75	183	144
Salariul mediu pe angajat, lei	1,651	2,953	79
Rentabilitate%	15	24	9
ROA, %	13	21	8
IRR, %	23	26,5	3,5

Sursa: [109]

Reieșind din informația expusă în tabelul 3.11, putem afirma că, impactul acestui proiect pentru locuitorii satului Olănești din Ștefan Vodă este:

- Creșterea semnificativă a veniturilor de aproximativ cu 81%, datorită intrării în rod a plantațiilor superintensive și, ca rezultat, se vor mări impozitele achitate la stat de către întreprinderi.
- Creșterea profitului net cu 198%.
- Creșterea locurilor de muncă cu 144%, iar salariile pe angajat au crescut cu 79%.

Indiscutabil, impactul proiectelor de investiții este destul de mare, asupra dezvoltării durabile a spațiului rural. Aceste proiecte sunt proiecte de lungă durată și cu obiective diferite, dar scopul general al lor este redresarea situației din spațiul rural al Republicii Moldova. Proiectul, la care ne referim noi, în mare parte a urmărit atingerea următoarelor obiective:

- Crearea grupurilor de producători, care vor stabili loturi de producție omogene care ar putea permite fermierilor să negocieze cel mai avantajos preț,
- Oferirea asistenței specifice de către experți bine pregătiți în zona menționată pentru a crește calitatea, cantitatea și inofensivitatea producției agricole,
- Promovarea agriculturii contractuale pentru micii fermieri cu scopul de a facilita accesul la resursele financiare, asigurând randamentele garantate,
- Asistența fermierilor în contractarea corectă și utilizarea eficientă a împrumuturilor; adesea din cauza ignoranței riscurilor, fermierii cad într-o situație de neplată a datoriilor și, în loc de progres, regresează.

În funcție de nivelul de dezvoltare al membrilor grupului, în cooperare cu experții naționali, au fost identificați pașii în consolidarea capacităților și dezvoltarea unor afaceri de succes.

3.3.Concluzii la capitolul 3

1. Republica Moldova are un sistem al administrației publice locale extrem de fragmentat, care constă din 5 municipii. Al doilea nivel cuprinde 32 de raioane, care sunt, de asemenea, mici, în comparație cu media UE. Capacitatea autorităților locale de a îndeplini sarcini legate de integrarea europeană sunt în mod semnificativ subminate de nivelurile foarte scăzute de descentralizare fiscală și financiară, precum și de o concentrare enormă a activității economice în capitală. Întrucât, majoritatea administrațiilor publice locale dispun de resurse financiare limitate pentru a stimula dezvoltarea durabilă, o sursă importantă pentru facilitarea dezvoltării la nivel local sunt proiectele de investiții susținute de donatori, UE fiind cel mai mare dintre ei.

2.Cercetările efectuate cu privire la analiza impedimentelor în managementul proiectelor de investiții pentru dezvoltarea socio-economică a spațiului rural ne atestă faptul, că lipsa unui management autonom sistematic și robust al finanțelor locale reduce în mod inevitabil capacitatea

autorităților publice locale și regionale de a-și asuma responsabilitatea deplină pentru gestionarea fondurilor europene, care necesită capacități administrative și de planificare adecvate și fonduri suficiente pentru a acoperi contribuția financiară locală.

3. În acest capitol autorul a efectuat un studiu cu privire la impedimentele apărute în procesul de gestionare a proiectelor, în special a celor de investiții pentru dezvoltarea socio-economică a spațiului rural de către APL. Acest studiu, a fost realizat în baza chestionarului elaborat de către autor.

În urma sondajului efectuat, s-a constatat că majoritatea APL nu au experiență de cooperare inter-municipală sau între comunități, ceea ce face imposibilă implementarea unui proiect comun. Atunci când este vorba de cele mai prioritare domenii: alimentarea cu apă, colectarea și gestionarea deșeurilor și reabilitarea infrastructurii drumurilor, este nevoie de surse externe de finanțare. Astfel, aceste trei domenii de intervenție sunt cele mai sensibile din punct de vedere al economiilor de scară și de aceea cu cât mai mulți beneficiari, cu atât sunt mai mici costurile de funcționare. Așadar, creșterea capacității de cooperare inter-comunală prin susținerea proiectelor regionale elaborate în comun de mai multe APL este domeniul critic pentru intervenții în scopul facilitării eficiente a cooperării între APL.

4. Un alt impediment în managementul proiectelor este numărul limitat de personal disponibil din cadrul APL, de a elabora propuneri de proiecte. În urma cercetărilor efectuate s-a constatat faptul că, foarte rar primăria are un angajat care se ocupă anume de elaborarea propunerilor de proiecte, în timp ce în alte cazuri un angajat existent cumulează funcția sa principală cu această sarcină. Cu toate că multe APL pot utiliza fonduri extrabugetare, în scopul de a angaja personalul care lucrează pe elaborarea propunerilor de proiect și probleme de integrare europeană, cele mai multe nu își pot permite acest lucru.

Concomitent, lipsa de personal calificat urmată de insuficiența competențelor de cunoaștere a limbii engleze, reprezintă principalele obstacole în implementarea proiectelor europene.

În opinia intervievaților, obstacole pentru implementarea proiectelor se întâlnesc și la capitolele: perioada lungă de implementare, birocrație, lipsa inițiativei din partea populației.

5. Realizarea scopurilor stabilite în teză, precum și implementarea rezultatelor a avut loc și în cadrul unității UCIP-IFAD. Analiza impactului proiectelor de investiții asupra dezvoltării spațiului rural s-a realizat în baza proiectului ”Servicii Financiare Rurale si Dezvoltare a Businessului Agricol (RFSADP)”. Acest proiect a oferit finanțare, consultanță și a organizat un set de activități, care vizau oamenii cu venituri mici din zonele rurale, pentru a-și îmbunătăți traiul, pentru a-și spori cunoștințele despre cele mai recente tehnologii din agricultură și pentru a oferi informații practice despre cum să își conducă afacerea.

Astfel, sprijinul proiectului a fost furnizat pentru a sprijini în special trei subcomponente:

A1. Dezvoltarea agriculturii contractuale; A2. Dezvoltarea agriculturii conservative; A3. Dezvoltarea fondului de capitaluri proprii pentru agrobusiness - pentru a sprijini crearea AEF ca entități juridice, dar, această subcomponentă nu a fost complet implementată.

6. Principalul obiectiv al proiectului RFSADP a fost reducerea sărăciei în Republica Moldova. Analizând rezultatele sondajului efectuat pe 346 de gospodării - beneficiarii RFSADP, s-a determinat **impactul proiectului** care, în linii generale, constă în:

- ✓ Bunăstarea gospodăriilor care au beneficiat de serviciile IFAD a crescut în medie cu 9%.
- ✓ Peste 20% din gospodăriile care beneficiază de serviciile IFAD și-au mărit dreptul de proprietate asupra activelor.
- ✓ Numărul mediu de persoane angajate de către un IMM a crescut cu 16,2%.
- ✓ Ocuparea cu normă întreagă în cadrul IMM-urilor a crescut cu 18,7% după asistența IFAD,
- ✓ Angajarea temporară este mai puțin semnificativă, totuși, acest indicator a crescut cu 5,2%.
- ✓ Ponderea tinerilor (persoanele sub 35 de ani) este moderată, dar a crescut de la 21,8% la 26,0%.
- ✓ Deși de dimensiuni mai mici, comparativ cu IMM-urile, afacerile conduse de tinerii antreprenori au arătat cea mai bună dinamică după ce au primit sprijinul de la IFAD. De exemplu, numărul mediu de angajați a crescut cu 55,2%, de la 4,5 la 7 angajați pe afacere.
- ✓ Ocuparea femeilor este ridicată în rândul tinerilor antreprenori și este în creștere. A ajuns la aproape două treimi, după sprijinul acordat de IFAD.

Deci, impactul proiectelor de investiții este destul de mare, asupra dezvoltării durabile a spațiului rural. Acest lucru a fost demonstrat de către autor în subpunctul 3.2. al acestui capitol.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Practic, orice activitate întreprinsă de către o organizație poate fi privită și realizată ca un proiect, deoarece această activitate are scop, sarcini, termeni de realizare, responsabil pentru gestionarea activității, etc. De aici, putem deduce că în orice domeniu de activitate putem iniția un proiect. Realizarea unui proiect de investiții, în sfera social-economică, are ca efect în primul rând îmbunătățirea nivelului de trai al populației și modernizarea tuturor ramurilor economice, care nemijlocit va duce la obținerea de profit de către agenții economici. De asemenea, realizarea eficientă a proiectelor va influența rata șomajului, calitatea vieții, dezvoltarea spațiului rural, creșterea economiei. (Cap.1, par. 1.1-1.2)

Cercetările realizate ne-au permis să conchidem că, agricultura în mediul rural se dezvoltă, dar există încă un lanț de constrângeri și probleme care limitează dezvoltarea agriculturii în zonele rurale. În prezent se poate observa o lipsă de angajare în zonele rurale, deoarece oamenii migrează în orașe sau în străinătate sau nu doresc să muncească. Infrastructura este slab dezvoltată în majoritatea localităților rurale, accesul la finanțe este o problemă pentru întreaga țară. Piața internă nu este bine dezvoltată, iar fermierii trebuie să își vândă producția la prețuri mici, deoarece nu au contracte de livrare a produselor. (Cap.2, par. 2.1)

Generalizând opiniile savanților din literatura de specialitate, autorul își exprimă propria viziune referitor la noțiunea de „spațiu rural”: *Spațiul rural este mediul, în care populația se ocupă cu activități agricole, produc alimente casnice tradiționale și obiecte de artizanat. În spațiul rural predomină relații interpersonale, care se bazează pe tradiții și obiceiuri culturale.* (Cap.2, par. 2.1)

Studiul efectuat de către autor în ceea ce privește proiectele de investiții implementate pe zonele de dezvoltare ale Republicii Moldova – Nord, Centru, Sud a arătat că, deși se întâlnesc mai multe obstacole, Republica Moldova are rezultate semnificative. Având drept obiectiv dezvoltarea echilibrată și durabilă în regiune, Agențiile de Dezvoltare Regională se implică în elaborarea și implementarea documentelor de politici, atragerea de investiții și promovarea regiunii pe plan intern și extern. Astfel, autorul bazându-se pe analiza efectuată de fiecare ADR, pentru o perioadă consecutivă de opt ani, cu evidențierea diferențelor semnificative între aspectele economice și sociale înregistrate în regiunile de dezvoltare, a determinat poziția pe care o ocupă regiunea în acest context pe plan național. (Cap.2, par. 2.3)

Analizând informația cu privire la proiectele implementate în spațiul rural al Republicii Moldova, autorul vine cu o concretizare că, impactul acestor proiecte este destul de semnificativ. Datorită lor s-au îmbunătățit condițiile de trai din majoritatea localităților rurale, a crescut nivelul de calitate a vieții prin îmbunătățirea accesibilității și mobilității populației. (Cap.2, par. 2.3)

Performanța APL în mare măsură depinde de suportul factorilor de decizie prin contribuțiile financiare, administrative și ecologice. Prezența în cadrul activității de bază a APL a proiectelor, care asigură dezvoltarea durabilă a spațiului rural în cadrul a 3 componente semnificative – economic, social sau ecologic. În cadrul tezei a fost elaborat un indicator integrat al evaluării performanței APL, care are la bază metodologia neparametrică a Analizei Anvelopării Datelor. Un rezultat semnificativ al cercetărilor reprezintă atribuirea ratingului APL, care se bazează pe metodologia DEA și dă posibilitate de a evalua ponderea factorilor care definesc performanța Primăriilor din spațiul rural prin intermediul analizei corelative cu indicatorul integrat. (Cap.2, par. 2.2)

Realizarea scopurilor stabilite în teză, precum și implementarea rezultatelor a avut loc și în cadrul unității UCIP-IFAD. Analiza impactului proiectelor de investiții asupra dezvoltării spațiului rural s-a realizat în baza proiectului ”Servicii Financiare Rurale si Dezvoltare a Businessului Agricol (RFSADP)”. Analizând rezultatele sondajului efectuat pe 346 de gospodării - beneficiarii RFSADP, s-a determinat **impactul proiectului** care, în linii generale, constă în:

- ✓ Bunăstarea gospodăriilor care au beneficiat de serviciile IFAD a crescut în medie cu 9%.
- ✓ Peste 20% din gospodăriile care beneficiază de serviciile IFAD și-au mărit dreptul de proprietate asupra activelor.
- ✓ Numărul mediu de persoane angajate de către un IMM a crescut cu 16,2%.
- ✓ Ocuparea cu normă întreagă în cadrul IMM-urilor a crescut cu 18,7% după asistența IFAD,
- ✓ Angajarea temporară este mai puțin semnificativă, totuși, acest indicator a crescut cu 5,2%.
- ✓ Ponderea tinerilor (persoanele sub 35 de ani) este moderată, dar a crescut de la 21,8% la 26,0%.
- ✓ Deși de dimensiuni mai mici, comparativ cu IMM-urile, afacerile conduse de tinerii antreprenori au arătat cea mai bună dinamică după ce au primit sprijinul de la IFAD. De exemplu, numărul mediu de angajați a crescut cu 55,2%, de la 4,5 la 7 angajați pe afacere.
- ✓ Ocuparea femeilor este ridicată în rândul tinerilor antreprenori și este în creștere. A ajuns la aproape două treimi, după sprijinul acordat de IFAD. (Cap.3, par. 3.2)

Soluționarea problemei științifice în teză, care constă în delimitarea reperilor de definire a dezvoltării durabile a spațiului rural prin prisma managementului proiectelor și prezentarea modalităților de dezvoltare a spațiului rural în baza analizei impactului proiectelor de investiții a permis scoaterea în evidență a următoarelor **recomandări**:

1.*Pentru Guvern*: Revizuirea cadrului legal, care stabilește competențe pentru Autoritățile Publice Locale în vederea delimitării clare a competențelor autorităților Administrației Publice Centrale și locale de nivelul I și II, deliberative sau executive în toate domeniile de activitate: educație, protecție socială, sănătate, administrarea patrimoniului local etc. (Cap.3, par. 3.1)

2. *Pentru Guvern:* Urgentarea adoptării unui nou sistem de finanțe publice locale racordat la standardele și practicile europene în domeniul asigurării autonomiei financiare reale a administrației locale. Asigurarea unor bugete locale în care ponderea cheltuielilor orientate pentru exercitarea competențelor proprii ale APL să fie superioară celor necesare pentru realizarea atribuțiilor delegate. (Cap.3, par. 3.1)

3. *Pentru Guvern:* La elaborarea planului investițional este bine să se ghideze de următoarele priorități de dezvoltare:

- Pentru eliminarea problemelor legate de deplasările contribuabililor la ghișeele instituțiilor publice, se necesită eficientizarea serviciilor publice prin aducerea lor la nivel de comună și digitalizare, care sunt precondiții necesare atât în contextul pandemic, precum și pentru a asigura un mediu prielnic pentru dezvoltarea afacerilor.
- Asigurarea unei evaluări constante a schimbărilor în mediul investițional internațional și adaptarea la noile realități orientate către investitorii care sunt în căutare de noi jurisdicții de relocare a producției și serviciilor. (Cap.3, par. 3.1)

4. *Pentru Guvern:* Pentru evaluarea numerică a performanței APL, de utilizat indicatorul integrat, elaborat în lucrarea dată, în baza rezultatelor anchetării. Datele primare în format multinominal al scării Likert servesc ca instrument de bază în evaluarea corelației Spearman între ratingul nonparametric al APL și implementarea în spațiul rural a proiectelor economice, sociale sau ecologice. Rezultatele prelucrării neparametrice a datelor primare cu DEA_UASM reprezintă un substrat adecvat realizării sistemului informațional de gestionare a proiectelor care sunt realizate în APL. Analiza regresională a factorilor exogeni care contribuie la elaborarea și scrierea proiectelor de atragere a investițiilor în spațiul rural prezentată în anexa 7 dă posibilitate de a evalua aportul componentelor micro și macroeconomice pentru o optimizare a climatului investițional. (Cap.2, par.2.2; cap. 3, par. 3.1)

5. *Pentru APL:* În procesul de stabilire a structurilor și statelor de personal, APL urmează să se conducă în mod prioritar de necesitățile specifice ale localităților corespunzătoare, domeniile proprii de competență stabilite în Legea descentralizării administrative și Legea privind administrația publică locală, precum și luând în considerație potențialul economic, social și financiar al colectivităților locale respective. (Cap.3, par. 3.1)

6. *Pentru APL:* angajarea unui specialist în scrierea de proiecte, fapt ce ar duce la dezvoltarea socio-economică a satului sau comunei. Salariul specialistului dat să fie calculat ca un anumit % din valoarea proiectului câștigat. (Cap.3, par. 3.1)

7. *Pentru tinerii antreprenori:* aplicarea și participarea mai activă la proiectele care sunt în derulare în Republica Moldova, fapt ce ar influența pozitiv inițierea și dezvoltarea afacerilor. (Cap.3, par. 3.1)

BIBLIOGRAFIE

1. Agricultural Land (% of land area). *The World Bank Group*. [citat 13.04.2020]. Disponibil: <http://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.AGRI.ZS>
2. Agriculture: value added. *The World Bank Group*. [citat 13.04.2020] Disponibil: <http://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS>
3. ALBU, S., CAPSÎZU, V., ALBU, I. *Eficiența investiției*. Chișinău CEP USM, 2005. 138p. ISBN 9975-70-556-1.
4. ANGELESCU, C., *Politici economice. Politici sectoriale* . Bucuresti : Ed. Economica, 2005. 194 p. ISBN 973-709-132-9.
5. ANGHEL, Mădălina Gabriela, ANGHELACHE, Constantin, STANCIU, Emilia, POPOVICI, Marius. Fundamentarea deciziei de investiții. În: *Revista Română de statistică*: București: Universitatea „ARTIFEX”, RRSS 8/2016. p-94-103, ISSN 2359-8972.
6. Anuarul Statistic al Republicii Moldova. *Biroul Național de statistică*. [citat 15.04.2020] Disponibil: https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Anuar_Statistic/2018/Anuar_statistic_2018.pdf
7. BAJURA, T. *Economia agrară și dezvoltarea spațiului rural*. Chișinău: Editura CEP USM, 2007. 156 p. ISBN 978-9975-70-164-8.
8. Banca Europeană de Investiții: *Împrumut Procredit pentru IMM-uri și Proiecte Prioritare II* © European Investment Bank. [citat 20.12.2017] Disponibil: www.eib.org.
9. Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare - *Proiecte de finanțare*. © European Bank for Reconstruction and development. [citat 18.12.2017]. Disponibil: www.ebrd.com.
10. BĂSESCU, M., BĂSESCU-CĂRBUNARU A. *Compendiu de macroeconomie*. București: Editura Economica, 1997. 496 p. ISBN 973-9198-69-4.
11. BÂRGAOANU, Alina. *Managementul proiectelor* [online]. Facultatea de Comunicare și Relații Publice „David Ogilvy”, 2004 [citat 22.09.2014]. Disponibil: <https://ru.scribd.com/document/79321691/Alina-Bargaoanu-Managementul-Proiectelor>.
12. Biroul Național de Statistică. *Statistici pe domenii* .© 2022 [citat 23.03.2014]. Disponibil: <https://statistica.gov.md/>
13. BUHOCIU, F., NEGRESCU Gh. *Investițiile în economia de tranziție*. Brăila: Editura Evrika, 1998. 140 p. ISBN 973-9499-17-1.
14. Comment realiser l'aménagement des espaces ruraux? Colloque International Aménagement de l'espace rural. Cahiers du CENECA , Centre National des Expositions et Concours Agricoles. Paris, 1966 . 513 p. ISSN 0395-8167.
15. SECRIERU, Angela. *Bugetele unităților administrativ teritoriale de nivelul doi*:

dimensiune, structură și calitate. [online] Chișinău: Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”, 2018. [cit 04.02.2019]. Disponibil:

<http://www.viitorul.org/ro/content/bugetele-unitatilor-administrativ-teritoriale-de-nivelul-doi-dimensiune-structura.pdf>

16. *Comisia prezidențială pentru politici publice de dezvoltare a agriculturii*. Cadrul Național Strategic pentru Dezvoltarea Durabilă a Spațiului Rural Românesc 2014 – 2020 - 2030. [online] Disponibil: <https://www.academia.edu/5808692/cadrul>. [cit 19.12.2017]
17. CARAGANCIU, A., DAROVANAIA, A., MINICA, M. *Piete de capital*. Editura: ASEM 2005, 358 p. ISBN 9975-75-299-3.
18. CARAGANGIU, A., DOMENTI, O., CIOBU, S. *Bazele activității investiționale*. Chișinău: Editura ASEM, 2004, 320 p. ISBN 978-9975-75-501-6.
19. CĂLIN Emilian Hințea, CĂLIN Chioțan. *Suport de curs. Management public*, Editura Gewalt, Cluj-Napoca, 2000. ISBN 973-99690-5-4.
20. CIMPOIEȘ, D. Schimbările structurale în agricultura Republicii Moldova: probleme și perspective ale unei economii în tranziție. În: *Lucrări științifice. UASM*. Chișinău, 2008, vol. 22, pp78-82, ISBN 978-9975-64-133-3.
21. Credit de asistență oferit de Guvernul Polonez [online]. *Agencia de Intervenție și Plăți în Agricultură*. [cit 20.05.2015]. Disponibil: <http://www.aipa.gov.md/ro/search/node/credit-de-asistenta-polonez>
22. CRUCERU, Anca, ZIRRA, Daniela, MUNTEANU Andreea-Clara. *Managementul proiectelor*, București: Editura Universitară, 2012. 20 p. ISBN 978-606-591-193-2.
23. *Dicționar explicativ al Limbii române*. © 2004-2022 [cit 20.03.2015]. Disponibil: <https://dexonline.ro/>
24. DINU, M., SOCOL, C., MARINAS, M. *Economie Europeană : o prezentare sinoptica*. București: Editura Economică, 2004, 320p. ISBN 9737090799.
25. Doing Business 2015, Going Beyond Efficiency, a World Bank Group Report [online]. *Doing Business reports* [cit 24.05.2015]. Disponibil: <http://www.doingbusiness.org/reports/global-reports/doing-business-2015>.
26. DONA, Ion., DOBRE, C., GERGELY, S. *Note de curs. Dezvoltare rurală* [online]. București, Editura: Ceres, 2005, 214p. [cit 07.11.2018]. Disponibil: <https://www.managusamv.ro/images/pdf/dezvoltare.pdf>
27. *Elaborarea bugetului pentru anul 2019 în contextul alegerilor locale generale*. [online] Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”. [cit 04.02.2020] Disponibil: http://www.viitorul.org/files/library/Elaborarea_bugetului_pentru_anul_2019.

28. EPURE, M. *Metode și tehnici moderne în cercetările de marketing*. București: Editura Fundației România de Măine, 2007. 343 p. ISBN: 978-973-725-843-4 .
29. Eurostat. *An official EU website* [citat 14.05.2015]. Disponibil: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/
30. Evoluția social-economică a Republicii Moldova. [online] *Guvernul Republicii Moldova* [citat 25.08.2014]. Disponibil: <http://www.mec.gov.md/ro/documents-terms/situatia-macroeconomica-note-informative-privind-evolutia-social-economica>
31. Financial Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the European Agricultural Guarantee Fund 2009 Financial Year [online]. *Global Subsidies Initiative*. [citat 24.05.2015]. Disponibil: <http://www.iisd.org/gsi/getting-know-subsidies>.
32. Fondul de Garantare a Creditelor [online] *ODIMM*. [citat 15.03.2020] Disponibil: www.fgc.odimm.md
33. Friedman on Ending Government Programs [online]. *The concise encyclopedia of economics*. [citat 14.02.2019]. Disponibil: https://www.econlib.org/archives/2018/05/friedman_on_end.html
34. Granturi propuse de Fondul Internațional pentru Dezvoltarea Agricolă [online] *UCIP-IFAD*. [citat 03.01.2017]. Disponibil: <https://www.ucipifad.md/>
35. Ghid de planificare strategică pentru dezvoltare socioeconomică locală bazată pe principiile egalității de gen și ale drepturilor omului. [online] *Programul Comun Dezvoltare Locală Integrată* [citat 19.01.2018] Disponibil: http://descentralizare.gov.md/public/publications/942268_md_strategic_plann.pdf
36. HAYES, E.M. *Project Management*, CRISP, Publication, Inc., California, 1989.
37. HÎNCU R., SUHOVICI A. Unele probleme ce țin de investirea în economia autohtonă și căile de soluționare a acestora. În: *Revista Economica nr. 1(57)*, Chisinau, ASEM, 2007, pp.61-66. [citat 20.12.2017] Disponibil: http://www.ase.md/publicatii/revisteconomica.html?page=economica1_2007
38. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 135 din 24 februarie 2014 cu privire la modul de repartizare a mijloacelor fondului de subvenționare a producătorilor agricoli pentru anul 2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 41* din 27 februarie 2014.
39. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 152 din 26 februarie 2013 cu privire la modul de repartizare a mijloacelor fondului de subvenționare a producătorilor agricoli pentru anul 2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 49-52* din 28 februarie 2013.
40. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 282 din 11 martie 2008 cu privire la aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Durabilă a Complexului Agroindustrial al Republicii

- Moldova pentru anii 2008-2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 57-60 din 21 martie 2008.
41. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 352 din 10 aprilie 2015 cu privire la modul de repartizare a mijloacelor fondului de subvenționare a producătorilor agricoli pentru anul 2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 144-149 din 12 aprilie 2015.
 42. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 409 din 04 iunie 2014 cu privire la aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Agricolă și Rurală pentru anii 2014-2020. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 152 din 10 iunie 2014.
 43. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 60 din 04 februarie 2010 cu privire la Crearea Agenției pentru Intervenții și Plăți pentru Agricultură. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 20-22 din 09 februarie 2010.
 44. Legea Nr. 81 din 18-03-2004 cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător . În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 20-22 din 09 februarie 2010.
 45. DONA, Ion, DOBRE, Carina, GERGELY ,Silvia . Dezvoltare rurală. *Note de curs. Universitatea de Științe Agricole și Medicină Vetrinară din București, România* [online] . București. 2005. 124p. [citat 07.11.2018] Disponibil: <https://www.managusamv.ro/images/pdf/dezvoltare.pdf>
 46. IONESCO, T., POPESCU G., *Doctrina economice contemporane*. [online] Cluj Napoca, Editura: Universitatea Creștină „D. Creștină”, 1996, 250 p. [citat 25.03.2015] Disponibil: <https://www.academia.edu/8325498/>
 47. IOVANUȚ , Simona. *Managementul proiectului*. Timișoara: Walddress, 2001. 56 p. ISBN 973 -85302-4-5
 48. KEYNES, J. *The General Theory of Employment, Interest and Money*. New Word Encyclopedya. [citat 19.12.2017] Disponibil: http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Keynesian_economics.
 49. KEZNER, Harold. *Project Management: A system Approach to planning, scheduling and controlling*. 8th ed. New Jersey: John & Sons, Inc., 2003. 914 p. ISBN 0-471-22577-0.
 50. Legea privind asigurarea subvenționată a riscurilor de producție în agricultură Nr. 243-XV din 08.07.2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 132-137/704 din 06.08 2004.
 51. Legea Republicii Moldova cu privire la antreprenoriat și întreprinderi nr. 845-XII din 03. 01. 1992. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 2 din 28 februarie 1994.
 52. Legea Republicii Moldova cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător nr. 81 din 18. 03. 2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 64-66 din 23 aprilie 2004.

53. Legea Republicii Moldova cu privire la parteneriatul public- privat nr. 179 din 10. 07. 2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 165-166 din 02 septembrie 2008.
54. Legea Republicii Moldova privind gospodăriile țărănești (de fermier) Nr.1353-XIV din 03. 11. 2000. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 14-15 din 08 februarie 2003.
55. Legea Republicii Moldova privind investițiile străine Nr.998 din 01 aprilie 1992. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 5-7 din 13 ianuarie 2000.
56. LEWIS, J.P. *The Project Manager's Desk Reference*, 3rd ed. New York : McGraw-Hill Education, 2006, 600 p. ISBN 0-07-146464-6.
57. LITVIN, A., PETRAȘCU, S. The impediments existing in the investment process in the Republic of Moldova, În: *Lucrări Științifice. Seria : Management, Inginerie Economică în Agricultură și Dezvoltare Rurală*. București. Vol. 16 Issue 1, 2016. pp.259-264. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952.
58. LITVIN, A., PETRASCU, S. Improvement of the investment climate as a main condition for the enhancement of the quality of life in rural areas. În: *Lucrări Științifice. Seria : Management, Inginerie Economică în Agricultură și Dezvoltare Rurală*. București, Vol. 16, Issue 4, 2016. pp. 205-212. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952 .
59. LITVIN, A, PETRAȘCU , S. Rolul autorităților publice locale în atragerea investițiilor. În: *Materialele conferinței Științifico- Practice naționale* . Cahul, 2018. pp. 32-36. ISBN: 978-9975-88-056-5.
60. LITVIN, A., PETRAȘCU, S. The economic growth of agricultural sector through investment values. În: *Lucrări Științifice. Seria : Management, Inginerie Economică în Agricultură și Dezvoltare Rurală*. București. Vol. 15, Issue 4, 2015, pp145-152, PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952.
61. LITVIN, A., PETRASCU, S. The foreign economic activity - an important factor in sustainable development of the Republic of Moldova. În: *Lucrări Științifice. Seria : Management, Inginerie Economică în Agricultură și Dezvoltare Rurală*. București Vol. 14, Issue 3, 2014 , pp. 155-162. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952.
62. MARCU, Mihaela. *Eficiența de la economic la social*. Ed. SAS. București, 1997.
63. LITVIN, A., PETRASCU, S. Lending Project impact on agricultural individual sector development in Moldova. În: *Lucrări Științifice. Seria : Management, Inginerie Economică în Agricultură și Dezvoltare Rurală*. București. Vol.14, Issue 1, 2014. pp 183-186. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952 .
64. LOCK, D. *Management de proiect*. Bucuresti: Codecs, 2000, 502 p. ISBN 973-8060-25-7.
65. MAIOR C. *Managementul educațional*. Arad: Vasile Goldiș, University press, 2011. 142 p. ISBN-978-973-664-498-6.

66. Managementul Ciclului de Proiect. *Buletin International*. București: 2003, 57 p. ISBN 973-86539-1-6.
67. MOCANU, M., SCHUSTER, C. *Managementul proiectelor-cale spre creșterea competitivității*. București: Allbeck, 2001. 148p. ISBN 973-65510-75.
68. MOCHAL, Jeffrey and MOCHAL, Thomas. *Lesson in Project management*, Apress 2011. 236 p. ISBN 978-1-4302-3834-8.
69. Moldova în cifre. *Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova*. [citată 14.05.2015]. Disponibil: www.statistica.md/public/files/publicatii_electronice/_rom_rus.pdf
70. MOLDOVANU, D. Investițiile străine directe și comerțul exterior - principalele instrumente ale respecializării internaționale a economiei moldovenești. În: *Revista Economica nr. 4/200. ASEM*, Chișinău. pp.5-10. ISSN: 1810-9136.
71. MOLDOVANU, D. *Curs de teorie economică*. Chișinău: Arc, 2007. 432 p. ISBN 978-9975-61-208-1
72. MOLDOVANU, D. *Doctrine economice*. Chișinău: Universitatis, 1994, 240p. Disponibil: <http://www.scribd.com/doc/55109286/Doctrine-Note-de-Curs> [citată 09.11.2016].
73. FLORESCU, Margareta. *Managementul proiectelor. Dezvoltare durabilă*. România. Universitatea Babeș -Bolyai Cluj-Napoca. [citată:28.11.2016]. Disponibil: <https://www.academia.edu/7076651>
74. MURCH, R. *Project Management*, New Jersey: Prentice Hall, 2001, 247 p. ISBN 01-302-191-42.
75. NAZAR, N. Rolul investițiilor și sistematizarea lor în economia Republicii Moldova. In: *Administrarea Publică*. 2013, nr. 2(78), pp. 66-71. ISSN 1813-8489.
76. NICOLESCU, O., VERBONCU I. *Management*. București: Economica, 1999, 37 p
77. Opinion of the Committee of the Regions on „The implementation of the European neighbourhood policy and in particular the Eastern partnership initiative: modernisation, reforms and administrative capacity of the local and regional authorities of the Republic of Moldova” (own- initiative opinion). În: *Official Journal of the European Union*, 18.01.2011. ISSN 0097-6326.
78. Oportunități de finanțare în cadrul Proiectului privind Competitivitatea Agriculturii Republicii Moldova. *DCFTA în Republica Moldova*. [citată 06.07.2018] Disponibil: <http://dcfta.md/rom/surse-de-finantare>
79. OPRAN, Constantin. *Managementul proiectelor*. București, 2002, 208 p. ISBN 9738376165
80. BRAN, Paul. *Economia valorii*. Editura: Economica, 1995, 87 p.

81. PETRASCU, Svetlana. Impactul proiectelor investiționale asupra dezvoltării durabile a Regiunii de dezvoltare Nord din Republica Moldova. În: *Materialele Simpozionului Științific Internațional , dedicat aniversării 85 ani de la fondarea UASM*. Chișinău 2018. pp 177-182 ISBN 978-9975-64-299-6.
82. PETRAȘCU, Svetlana. Combaterea sărăciei prin intermediul programelor și proiectelor de investiții. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale „ Inegalități Sociale în Republica Moldova”*. Chișinău. 2017. pp 188-193. ISBN 978-9975-9761-9-0.
83. PETRAȘCU, Svetlana. Investment as a dominant factor of socio-economic development of rural areas in the Republic of Moldova. În: *Revista Științifică a Universității de Stat din Cahul „Bogdan Petriceicu Hasdeu”*. Ediția 2 (6) 2019. pp 41-47. ISSN2587-213X. E-ISSN2587-3121.
84. PETRAȘCU, Svetlana. The impact of investment management of the evolution of the agri-food export in the Republic of Moldova. În: *Lucrări Științifice. Seria : Management, Inginerie Economică în Agricultură și Dezvoltare Rurală*. București Vol. 15, Issue 2, 2015, pp 255-258. PRINT ISSN 2284-7995, E-ISSN 2285-3952.
85. PÎRVU, D. *Eficiența investițiilor*. București: Lumina-Lex, 2003, 292 p. ISBN 973-588-724
86. PRELIPCEAN, G., TACU, A. *Restructurare si dezvoltare regională*. București: Editura Economică, 2001, 238 p. ISBN 973590439X.
87. PRELIPCEAN, G. *Fundamentele economice ale investițiilor*. Suceava: Editura Universității, 2000. 212 p. ISBN 973-9408-76-169.
88. Principalele surse de finanțare din partea UE. *Site oficial al UE*. [cit 06.07.2018] Disponibil: https://ec.europa.eu/info/index_ro
89. Programul COSME al UE. *Site oficial al UE* [cit 07.07.2018] Disponibil: https://ec.europa.eu/growth/smes/cosme_ro
90. POPESCU, Constatin. CIUCUR, Dumitru, MOREGA, Dan Ilie, *Microeconomia concurențială*. București. Editura Economica, 1997, 350 p.
91. PAUL, Heyne. *Modul economic de gândire*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1991, 381 p.
92. Programul pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală – ENPARD (2016-2018). *Agenția de Intervenți și Plăți în Agricultură*. [cit 07.07.2018] Disponibil: <http://aipa.gov.md/ro/content/enpard>
93. Proiectul Agricultura Competitivă în Republica Moldova (MAC-P). *Unitatea Cnsolidată pntru Implementara și monitorizarea proiectelor în agricultură* . [cit 07.07.2018]. Disponibil: www.capmu.md

94. Proiectul de Ameliorare a Competitivității (PAC II). *Unitatea de implementare a Proiectului Băncii Mondiale de ameliorare a competitivității*. [cit 07.07.2018]. Disponibil: www.uipac.md
95. Proiectul de Competitivitate al USAID. *Ambasada SUA în Republica Moldova* [cit: 07.07.2018] Disponibil: <https://sua.md/ro/category/proiectul-de-competitivitate-in-moldova/>
96. Proiectul de lege pentru completarea art.24 al Legii pentru punerea în aplicare a titlurilor I și II ale Codului fiscal nr.1164-XIII din 24.04.1997. *Wall street. Observator financiar*. [cit 09.11.2016]. Disponibil: <http://www.wall-street.md/>
97. Proiectul de Restructurare a Sectorului Horticola „Livada Moldovei”. *Livada Moldovei*. [cit 07.07.2018] Disponibil: <https://livada-moldovei.md/articol-principal/>
98. Protecting minority investors: Going beyond related-party transactions. The World Bank. [cit 13.04.2020] Disponibil: <http://www.doingbusiness.org/>
99. Protocol-acord nr. 1759 din 06.12.2013 privind modificarea și completarea Convenției colective (nivel de ramură) pe anii 2011-2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*. nr. 284-289 din 06.12.2013.
100. Radu, V. ,Pascu. *Contribuții privind managementul integrat al cunoștințelor și al calității în cadrul ciclului de viață al proiectelor derulate în universități* . Rezumat la teza de doctor. Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, 2013. [cit 21.01.2014] Disponibil : <http://digital-library.ulbsibiu.ro/>
101. Rapoartele anuale ale Băncii Naționale a Moldovei. *Banca Națională a Moldovei* [cit 18.11.2016] Disponibil: www.bnm.md
102. Raport privind realizarea Programului Național de Abilitare Economică a Tinerilor (PNAET) - *Componenta I „Informare și Instruire antreprenorială”* [cit 07.07.2018]. Disponibil: <https://odimm.md/files/rapoarte/Raport/PNAET>
103. Rapoarte ale Agenției de Plăți în Agricultură. [cit 10.09.2018]. Disponibil: <http://aipa.gov.md/ro/rapoarte>
104. Regulamente de subvenționare. [cit 10.09.2018]. Disponibil: <http://aipa.gov.md/ro/content/regulamentele-de-subventionare-2017-2021>
105. Proiecte în Regiunea de Dezvoltare Sud. [cit 15.09.2019]. Disponibil: www.adrs.md
106. Proiecte în Regiunea de Dezvoltare Nord. [cit 15.09.2019]. Disponibil: www.adrn.md
107. Proiecte în Regiunea de Dezvoltare Centru. [cit 15.09.2019]. Disponibil www.adrc.md
108. ROMÂNUL, Ion, VASILESCU, Ion. *Managementul investițiilor*. București:Mărgăritar, 1997. 602p. ISBN 973-9615-422.

109. Rural Financial Services and Agribusiness development project. [citat 15.09.2019]. Disponibil: http://ifad.md/files/filemanager/file/rapoarte/ifad_v_annual_report_2012.
110. PÎRVAN, Viorel. *Raport de monitorizare a implementării strategiei privind reforma administrației publice pentru anii 2016 – 2020*. [online] Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”. [citat 04.02.2019] Disponibil: <http://viitorul.org/files/library/RAPORT DE MONITORIZARE.pdf>.
111. *Raport de monitorizare. Transparența autorităților administrației publice locale din Republica Moldova în anul 2019*. [online] Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”. [citat 04.02.2019] Disponibil: <http://www.viitorul.org/files/library/RAPORT DE EVOLUTIE.pdf>
112. *Sondaj Național. Calitatea vieții – probleme sociale*. [online] Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul”. [citat 04.02.2019] Disponibil: <http://www.viitorul.org/files/library/Sondaj.pdf>
113. Strategia privind reformă administrației publice pentru anii 2016-2020. [online] *Cancelaria de Stat* [citat 13.05.2020] Disponibilă: https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/strategia_de_reforma.pdf.
114. SAVIN, Veronica, GHIȚU, Vlad. *Managementul proiectelor. Monitorizarea și evaluarea proiectelor*. [online] Bălți, 2013, 128 p. [citat: 04.10.2018] Disponibil https://www.academia.edu/9841147/Managementul_proiectelor_Monitorizareasi_evaluare_a_proiectelor
115. SMITH, A. *Avuția națiunilor: cercetare asupra naturii și cauzele ei*. Vol. I. Chișinău, Universitas, 1992. 356 p. ISBN 5-362-00986-9.
116. STAICU, FL., PÂRVU, D., *Eficiența economică a investițiilor*. București: Editura Didactică și Pedagogică RA, 1995, 344 p. ISBN 973-30-4121-1.
117. STANLEY, E., PORTNY. *Project Management for Dummies*. Wiley Publishing Inc. ,2001, 389 p. ISBN 978-0-470-57452-2.
118. SYMONDS G. The Institute of Management Sciences. In: *Progress Report-Management Science*. [online] Vol.3, nr. 2, 1957 pp.117-130. Disponibil: <https://ideas.repec.org/a/inm/ormnsc/v3y1957i2p117-130.html>
119. STOICA, M. *Investițiile și dezvoltarea durabilă* București: Editura Universitară, 2005, 231 p. ISBN 973-7-787-242
120. STRATAN, Alexandru. *Evoluția economiei agriculturii Republicii Moldova: reflecții, probleme, mecanisme economice*. Chișinău: Editura AȘM, 2007, 380 p. ISBN 978-9975-62-190-8.

121. Strategia Națională de Dezvoltare Agricolă și Rurală pentru anii 2014-2020. [citat 13.05.2020] Disponibilă: lex.justice.md/md/353310
122. KUYNETS, Simion. Creșterea economică modernă: concluzii și considerații, În: *Laureații Nobel în economie. Discursuri de recepție*, vol. I, Academia Română. Ed: Expert, București, 2000. ISBN 978-973-159-083-7.
123. ȘARGO, Aliona. Teza de doctor în științe economice. *Mecanismele dezvoltării și creșterii economice a sectorului agrar prin intermediul procesului investițional*. Chișinău 2016, C.Z.U: 631.15(478).
124. ȘARGO, A, Direcții de asigurare a creșterii economice a sectorului agrar,, În: *revista Studia Universitatis Moldaviae*, nr.2(82),USM, Chișinău, 2015, pp160-165. SSN 1857-2073 / ISSN 2345-1033.
125. ȘARGO, A.Creditul sursă de creștere e eficienței economice a sectorului agrar.În: *volumul de lucrări a Simpozionul științifico-practic internațional „Băncile în economia concurenței, incertitudinii, inovării și integrării”*.ASEM, 19 aprilie 2013, pp263- 272. ISBN:978-9975-75-672-3.
126. ȘARGO, A. Oportunități și constrângeri de creștere economică a sectorului agrar’. În: *Materialele conferinței internaționale Științifico-Practică ,UASM*, 09.10.2013, pp.248-251.
127. TIMOFTI, E., ȘARGO A. Direcții de asigurare a creșterii economice a sectorului agrar. În: *Studia Universitatis Moldaviae. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova*. 2015 . pp. 160-165. ISSN1857-2073.
128. TIMOFTI, E., ȘARGO, A. Investițiile din sectorul agrar al Republicii Moldova În: *Revista Tribuna economică, Nr. 12*. București: 2015, pp58-62 ISBN 973-9348-67- X.
129. TIMUȘ, A. *Managementul proiectelor investiționale de reabilitare a sistemelor de alimentare cu apă în localitățile urbane și rurale: teza de doctorb în economie*. Chișinău, 2013. 257 p.
130. TOADER, Cosmina – Simona. *Planificarea Proiectelor de la idee la proiect*. Timișoara 2013, 140 p. ISBN 978-973-52-1321-3.
131. TOTH, A., DĂRĂȘTEANU, C., TARNOVSCHI, D. *Autoritățile locale față în față cu fondurile europene*. [online] Fundația Soros România. București, 2010.304 p. [citat 31.01.2019]. Disponibil: https://media.hotnews.ro/media_server1/document-2010-06-23-7469366-0-studiu-fundatia-soros.pdf.
132. TURCANU, P. *Planificarea și Prognostizarea Producției în întreprinderile Agricole*. Chisinau 2002. 76p. ISBN 9975-946-35-6.

133. VIDEMAN, Max, *Fundamental Principles of Project Management* [online], Simon Frizer University. 1999. [citat 04.10.2018] Disponibil: https://www.researchgate.net/publication/242490997_Fundamental_Principles_of_Project_Management
134. VIRLICS, A. *Interacțiunea factorilor obiectivi și subiectivi în procesul de luare a deciziilor investițiilor de risc*, [online] Rezumatul tezei de doctor, Sibiu: Universitatea „Lucian Blaga”, 2013, 218 p. [citat 26.11.2018] Disponibil: <https://doctorate.ulbsibiu.ro/wp-content/uploads/AgnesVirlics-Autoreferat-ro.pdf>.
135. ZAHIU, L. *Managementul agricol*. București: Editura Economică, 1999, 400 p.
136. ZAIȚ A. *Echilibru sau dezechilibru economic*. Iași: Universității „Al. I. Cuza”, 2000, 278 p. ISBN: 973-9312-64-0 98.
137. AA/DCFTA în Republica Moldova. *Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător* [cit 14.02.2019]. Disponibil: <http://dcfta.md/surse-de-finantare>.
138. ZAMAN, Gh., GEAMĂNU, M., *Eficiență economică*. București: Editura Fundației România de mâine, 2006, 160p., ISBN 973-725-503-878
139. ZOLTAN, P., VOINIȚCHI, E., BEȚIVU, Iu., BĂLĂNESCU, S. *Situația actuală și tendințele dezvoltării sectorului avicol din R. Moldova și la nivel internațional*. Chișinău. 2011, 116 p. УДК 140. 636.5(478)
140. БЕРЕНС, В., ХАВРАНЕК, П. *Руководство по оценке эффективности инвестиций*, Москва: АОЗТ Интерэксперт, ИНФРА –М, 1995, 528 с.
141. БЛАНК, И. А., *Основы инвестиционного менеджмента*. Киев: Ника-Центр, Эльга-Н, 2001, 536 с. [citat 30.06.2016] Disponibil: https://dut.edu.ua/uploads/l_1592_62002987.pdf
142. ВАЛДАЙЦЕВ, С.В., ВОРОБЬЕВ, П.П. *Инвестиции: Учебник*. Москва: Проспект, 2006. 440 с. ISBN 5-98032-716-6.
143. ЛИПСИЦ, И. В., КОСОВ, В. В. *Инвестиционный проект методы подготовки и анализа*, Москва: БЕК , 1996, 304 с.
144. МАРГОЛИН, А. М. *Инвестиции капитала*. Москва: РАГС, 2006. 461 с. ISBN 5-7729-0206-7.
145. МАТВЕЕВА, Ю.Т., НИКУЛИНА, И.Н. *Основы экономической теории*, Москва: Дрофа 2003, 448 с.
146. МОЗГОЕВ, А, *О некоторых терминах, используемых в инвестиционных процессах // Инвестиции в России*, 2002, №6.
147. *Profilul socio-economic al Regiunii de Dezvoltare Nord*. [cit 17.10.2020] Disponibil: http://www.adrnord.md/public/files/documente/Profil_socio-economic_al_RDN_2019.pdf

148. FØRSUND, F., HJALMARSSON, L., KRIVONozhko, VE., UTKIN, OB . *Calculation of scale elasticities in DEA models: direct and indirect approaches*. J Prod Anal 28(1/2): 2007. [online] pp. 45–56. [11.12.2021] Disponibil;
<https://www.proquest.com/docview/201697439>
149. DOYLE J, GREEN R . *Efficiency and cross-efficiency in DEA: derivations, meaning and uses*. J Oper Res Soc 45(5): pp. 567–578 [11.12.2021] Disponibil
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1057/jors.1994.84>
150. PORTELA, Mcas, BORGES PC, THANASSOULIS, E . *Finding closest targets in non-oriented DEA models: the case of convex and non-convex technologies*. J Prod Anal 19 pp. 251–269 [11.12.2021] . Disponibil: <http://hdl.handle.net/10.1023/A:1022813702387>
151. *Biroul Național de statistică a Republicii Moldova* [citat 20.03.2022] Disponibil:
<https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6657>
152. *Planul european de Investiții Externe*. [citat 20.03.2022] Disponibil.
<https://www.euneighbours.eu/ro/east-south/stay-informed/publications/planul-european-de-investitii-externe>
153. *Administrare info*. [citat 20.03.2022] . Disponibil:
<https://administrare.info/domenii/management/>
154. *Managementul drepturilor*. [citat 20.03.2022]. Disponibil:
<http://pwffi.canalblog.com/archives/2012/09/04/25035173.html>
155. *Dictionar de științe economice*. Editura: ARC, 2010, 1048p. ISBN: 9789975614122.
156. *Analiza politici investiționale a Republicii Moldova* [citat 21.03.2022]. Disponibil.
https://unctad.org/system/files/official-document/diaepcb2013d5_romanian.pdf
157. *Programul operațional comun*. [citat 21.03.2022]. Disponibil <https://www.ro-md.net/ro/despre-program/programul-operational-comun>
158. *Chestionarul* [citat 21.03.2022]. Disponibil
<https://ru.scribd.com/document/455973626/Chestionarul>
159. *Growth from knowledge*. [citat 21.03.2022]. Disponibil <https://www.gfk.com/>

ANEXE

Anexa 1
Diagrama Gant a proiectului Îmbunătățirea serviciilor gestionării deșeurilor menajere solide

Nr. crt.	Rezultatul\Activități	Perioada proiectului 01.05.2014-30.07.2019			Responsabil	Costul
		I	II	III		
1	Construirea platformelor pentru amplasarea containerelor					5 mln. lei
1.1.	Contactarea societății care se va ocupa de construcție și amenajarea platformelor				Coordonatorul + membrii proiectului	-
1.2.	Achiziționarea materialelor					5 mln lei
2.	Procurarea tehnicii					13.280.000 lei
2.1.	Achiziționarea a 5 autospeciale de evacuare				Coordonatorul + Secția achiziții	2.500.000 lei
2.2.	Achiziționarea a 3 buldozere					780 000 lei
2.3	Procurarea containerelor					10 mln lei
3	Efectuarea serviciilor de îmbunătățire și colectare					
3.1.	Stabilirea orarului de colectare				Coordonatorul + Secția achiziții	-
3.2.	Colectarea deșeurilor					-
TOTAL						23 280 000 lei

Sursa: Elaborată de autor

Rezultatele evaluării ratingului performanței manageriale de atragere a investițiilor în mediul rural

Nr. Anchetei	Timpul anchetării	Denumirea localității anchetate	Denumirea proiectului.	Ratingul DEA
1	11.24.2018 10:09:08	"Nictolvas"		0.007
2	11.27.2018 21:24:03	Ștefan Vodă	Modernizarea Rețelelor electrice	1.000
3	11.27.2018 21:40:17	Ștefan Vodă	Consolidarea grupurilor de femei pentru accesarea granturilor din cadrul, Proiectului de Reziliență Rurală (IFAD VII)	1.000
4	11.27.2018 21:53:32	Comuna Ciorescu	Îmbunătățirea rețelei energetice	0.671
5	11.28.2018 10:17:20	satul Inești, raionul Telenești	Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova	0.637
6	11.28.2018 10:24:41	s. Obileni, Hîncești		1.000
7	11.28.2018 10:32:27	s. Cotul Morii, r. Hîncești	Realizarea lucrărilor de renovare a drumului	0.341
8	11.28.2018 10:39:45	s. Budăi, r. Telenești	Lucrări de reparație la Gimnaziul din localitate	0.332
9	11.28.2018 11:34:36	satul Lalova, rl Rezina	Fondul pentru eficiența energetică - 2014, Modernizarea grădinițelor de copii din r. Moldova-2014, Construcția sectorului de stradă rurală cu lungimea de 0,15 km și a unui podeț din satul Lalova prin IFAD	0.446
10	11.28.2018 14:14:02	Satul Vișcăuți, Raionul Orhei	Gazificarea satului Vișcăuți	0.905
11	11.28.2018 14:24:47	Comuna Beștemac, raionul Leova	Planul strategic de dezvoltare social-economică a comunei Beștemac raionul Leova 2017-2022	0.133
12	11.28.2018 14:30:06	Primarii comunei Mîndrești, raionul Telenești	Modernizarea serviciilor publice locale în Republica Moldova, GiZ	0.795
13	11.28.2018 14:35:03	Satul Seliște, raionul Nisporeni	Reabilitarea sistemului de apă și canalizare, GiZ	0.668
14	11.29.2018 12:14:20	satul Boghicieni raionul Hîncești	Reparația unei porțiuni de drum din satul Boghicieni	0.391
15	11.29.2018 12:15:22	satul Borogani raionul Leova	Tehnologii moderne în afacerile crescătorilor de animale din Borogani, PNUD	0.352
16	11.29.2018 12:24:24	Satul Săiți r-l Căușeni	IFAD	1.000
17	11.29.2018 12:30:47	s.Mârzești, r-n Orhei	Lucrări de reparație a drumurilor	0.838

18	11.29.2018 12:31:13	Orașul Leova	Eficiență Energetică- PNUD Grădinița nr.1 Leova și Școala Sportivă Leova; Eficiență energetică- GIS, L. T. "C. Spătaru"; Aprovizionare Apa și Canalizare- GIS. Și altele.	0.027
19	11.29.2018 12:39:10	Primăria Hîrtopul Mare	IFAD (construcția unei porțiuni de drum).	0.791
20	11.29.2018 12:39:36	Comuna Jora de Mijloc .r-n Orhei	Reabilitarea Sistemelor Centralizate de Irigare Jora de Jos si Lopatna de catre Fondul Provocarilor Mileniului Moldova	0.577
21	3.12.2018 12:47:20	Satul Mereni rl Anenii Noi	Migratie si dezvoltare locala, eficienta energetica	1.000
22	3.12.2018 13:24:05	s.Opaci,r-nul Caușeni	lipseasc	0.688
23	3.12.2018 14:14:14	Satul Cobusca Veche	Lucrări de reparație a gradiniței din sat	1.000
24	3.12.2018 15:32:43	Primăria Dobrogea Veche raionul Sîngerei		0.790
25	5.12.2018 8:53:56	s. Condrita, mun. Chisinau		0.352
26	5.12.2018 10:04:56	Olișcani	Iluminarea stradală; Aprovizionare cu apă	1.000
27	5.12.2018 15:42:06	com.Truseni	Rețelele de canalizare din sat.Truseni	0.245
28	8.12.2018 10:24:09	Nisporeni	Reconstrucția gradiniței, Guvernul României Reabilitarea sistemului de apa si canalizare, GiZ	0.664
29	10.12.2018 15:14:21	couma Ruseștii Noi, raionul Ialoveni	1. Construcția ministadionului cu acoperire artificială. 2. Forarea a 2 fântâni arteziene și construcția apeductului de apă. 3. Termoizolarea pereților și schimbarea ferestrelor la Liceul teoretic blocul claselor primare. 4. Construcția unei enexe la grădinița de copii pentru 100 copii. 5. Construcția muzeului satului. 6. Achiziționarea unui tractor multifuncțional pentru colectarea organizată a gunoiului. 7. Construcția Casei de cultură	0.431
30	12.27.2018 11:16:11	Vorniceni	Energie si Biomasa- Panouri solare si cazangeria pe baza de biomasa. Proiectul migratie si dezvoltare locala, autogreder pentru Vorniceni. IFAD -repararea drumului de acces prin zona economica cu potential de dezvoltare, drumuri bune pentru Moldova, drumul de acces la biserica.	1.000
31	2.2.2019 13:09:32	s. Costesti, rn Ialoveni	"Modernizarea serviciilor publice locale in Republica Moldova	1.000

32	2.2.2019 13:27:33	or Starseni	Proiectul Energie si Biomasa (PNUD, MOSEFF, Proiecte finantate din sursele Fondului Ecologic National (reconstructia retelei de canalizare, alimentarea cu apa potabila)	1.000
----	----------------------	-------------	--	-------

Sursă: elaborat de autor cu ajutorul programului DEA_UASM

Anexa 3

Proiectele Investiționale Implementate în Spațiul Rural, pe Regiuni de Dezvoltare (Nord, Centru și Sud)

Regiunea de Dezvoltare Nord

Denumirea proiectului	Valoarea proiectului	Finanțatorul	Raionul, satul unde sa implementat	Impactul proiectului
Modernizarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare	17.599.810,00 MDL	FNDR	Dondușeni și satele Dondușeni, Corbu, Țaul, Climăuți, Târnova	Dondușeni, stație de pompare: 1 stație de pompare. Climăuți: 14.09 km rețele de apeduct; Dondușeni, după calea ferată: 6,75 km rețele de apeduct.
Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă	2,85 milioane Euro 774 mii Euro	UE FNDR	Orașul Edineț	Peste 3 300 locuitori conectați la sistemul de alimentare cu apă; 22,9 km de rețele de alimentare cu apă reabilitate; Rețeaua de alimentare cu apă extinsă cu 4,5 km.
Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă	1,27 milioane Euro 160 mii Euro	UE FNDR	Orașul Fălești	Peste 15 000 locuitori conectați la sistemul îmbunătățit de alimentare cu apă; 11,5 km de rețele de alimentare cu apă reabilitate; Construcția a 2,6 km rețele de aducțiune și extinderea rețelelor de alimentare cu apă cu 2,4 km.
Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă	1,5 milioane Euro 162,000 Euro	UE FNDR	Orașul Drochia	Circa 17 300 locuitori conectați la sistemul de alimentare cu apă; 4,6 km aducțiune de apă potabilă sub presiune și 8,5 km rețele de alimentare cu apă reabilitate; Rețelele de alimentare cu apă extinse cu 8,9 km; Stație de tratare a apei potabile construită, 2 stații de pompare, 7 castele de apă, 6 rezervoare de apă

				potabilă reabilitate; 7 stații hidrofor în blocurile locative multietajate instalate și calitatea apei îmbunătățită.
Îmbunătățirea serviciilor de aprovizionare cu apă	3,5 mln euro - contribuția UE.		Raionul Râșcani, comuna Costești, satele: Păscăuți, Dămășcani, Proscureni, Gălășeni, Mălăiești și Hiliuți	Circa 1.500 de locuitori din comuna Costești nou conectați la sistemul de alimentare cu apă; Circa 4500 de locuitori racordați la sistemele de canalizare; 26 km de conductă magistrală, 19,6 km rețele de distribuție a apei potabile și 40 km rețele de canalizare construite; Trei stații de epurare a apelor uzate, o stație de tratare a apei potabile și o stație de pompare pentru 28 de localități din raionul Râșcani construite.
Sporirea eficienței energetice a liceului teoretic „Dimitrie Cantemir” din municipiul Bălți	19.585.913,15 MDL : 19.453.233,15 MDL 132.680 MDL	UE Primăria municipiului Bălți	Or.Bălți	Clădirea liceului renovată și eficientă din punct de vedere energetic
Sporirea eficienței energetice a gimnaziului „Iurie Boghiu” din satul Flămânzeni	1,264 milioane Euro	UE	satul Flămânzeni, raionul Sângerei	Clădirea gimnaziului renovată și eficientă din punct de vedere energetic.
Un nou impuls pentru dezvoltarea afacerilor în regiunea de dezvoltare Nord a Moldovei	555.000 Euro	Guvernul Republicii Cehe	Bălți Briceni Drochia Fălești Florești Glodeni Edineț Sîngerei Soroca	Cincizeci și patru de antreprenori mici și mijlocii din Regiunea de Dezvoltare Nord au beneficiat de granturi în valoare totală de 210.300 Euro pentru dezvoltarea afacerilor, promovarea serviciilor și produselor sau achiziționarea echipamentelor, în funcție de necesitățile individuale . Oferirea suportului pentru crearea asociațiilor de business și start-up-urilor. De asemenea, au fost organizate peste 150 de instruirii pentru reprezentanții micului business și ai autorităților publice locale, precum și programe de mentorat și vizite de studiu în Republica Cehă, România și Polonia.
Asigurarea orașului Fălești cu apă din râul Prut 2	35.165.090,7 MDL	FNDR	Raionul Fălești	Aducțiune apeduct: 17.884 m
Crearea condițiilor de aprovizionare cu apă potabilă locuitorilor a	18.224.082,28 MDL	FNDR	Comuna Parcani, raionul Soroca	8,2 km aducțiune de la apeductul magistral Soroca-Bălți până în s. Parcani construită;

15 sate din raionul Soroca				33,02 km rețele de distribuție în s. Ocolina, s. Voloave și s. Parcani construite; 1 stație de pompare cu capacitate 98,7 m3/h în s. Voloave construită.
Renovarea centrului de sănătate Drochia prin eficientizare energetică.	12.766.262,62 MDL	FNDR	or. Drochia	Renovarea centrului de sănătate publică „Anatolie Manziuc” din orașul Drochia
Creșterea indicilor de eficiență energetică a instituției medico-sanitare publice „Centrul de sănătate Edineț”	8.890.101,66 MDL	FNDR	or. Edineț	Centrul de sănătate Edineț, care deservește circa 70 de mii de locuitori ai raionului și din alte localități învecinate, a devenit mai eficient energetic.
Apeduct Bălți-Sângerei, etapa III și stația de tratare	34.327.548,67 MDL	FNDR	Sângerei Noi Bilicenii	Rețele apeduct -18.135 km; 1 stație de pompare; 1 castel de apă; 2 turnuri; 1 stație de dezinfectare a apei.
Construcția sistemelor de alimentare cu apă în 10 localități din lunca râului Prut, raionul Glodeni. Etapa I.	38.961.650 MDL	FNDR	Comunele Cuhnești și Balatina, rn Glodeni	Aducțiune apeduct: 9.36 km Stație de captare și pompare a apei: 1 Stație de tratare a apei: 1
Facilitarea dezvoltării infrastructurii de afaceri în regiunea de dezvoltare nord prin consolidarea infrastructurii parcului industrial „răut”	20.000.000 MDL	FNDR	Balti	9,5 km rețele electrice exterioare construite
Crearea în municipiul Bălți a centrului de inovare și transfer tehnologic din Regiunea de Dezvoltare Nord	37,57 milioane MDL 24.206.274 MDL	UE FNDR	Bălți	6054.83 m2 - suprafața clădirii, obiectiv de suport în afaceri, construită.
Îmbunătățirea managementului deșeurilor solide în raionul Florești	2.264.125 Euro 10.750 Euro	din partea Guvernului Germaniei consiliul raional Șoldănești	12 administratii publice locale din r-l Floresti și Șoldanesti	Circa 39 de mii de locuitori din raionul Florești și Șoldănești beneficiază de un sistem comun de managementul deșeurilor solide.
Asigurarea eficienței energetice a clădirii școlii-internat sportive din satul Grimăncăuți, raionul Briceni	6.191.550,0 MDL	FNDR	S. Grimăncăuți, r-l Briceni	Crearea condițiilor optime pentru tinerii sportivi în cadrul școlii-internat sportive din s. Grimăncăuți, r-l Briceni utilizând tehnologiile energo-eficiente.
Creșterea indicilor de eficiență energetică a instituției medico-sanitare	9 692640,68 MDL	FNDR	or Edineț	Crearea condițiilor optime pentru prestarea serviciilor medicale de calitate în cadrul instituției medico-sanitare publice “centrul de sănătate

publice,,Centrul de Sănătate Edineț”				edineț” aplicînd tehnologiile energo-eficiente.
Dezvoltarea infrastructurii de afaceri prin amenajarea pieței regionale en-gros și a spațiilor destinate activităților non-agricole în raionul Rîșcani	16.856.004 MDL	FNDR	Rîșcani	Dezvoltarea infrastructurii de afaceri regionale pentru asigurarea comerțului eficient a produselor autohtone de legume și fructe, în condiții igienice, de calitate și în folosul consumatorilor.
Apă pentru viață în Regiunea de Nord: raioanele Florești și Soroca	Buget total: 69.195.702 MDL, din care: 30.172.012 MDL 32.711.870 MDL 6.311.820 MDL	FNDR Proiectul Elveției de apă și sanitație în Moldova (Apanan) Administrațiile Publice Locale	Zece localități ale raioanelor Soroca și Florești	114 km rețele de distribuție 18,2 km rețele de aducție 3 rezervoare de apă (v=50 m3 fiecare) 2 rezervoare de apă (v=350 m3 fiecare) 3 turnuri de apă (v=50 m3 fiecare) 2 sisteme de captare a apei de izvor 6 sonde de captare a apei din râu 4 stații de pompare
Îmbunătățirea serviciilor de apă și canalizare în raionul Rîșcani	1.117.306 Euro	Guvernul Germaniei	r-l Râșcani	Cetățenii raionului Rîșcani au acces la servicii de ape durabile

Regiunea de Dezvoltare Centru

Denumirea proiectului	Valoarea proiectului	Finanțatorul	Raionul, satul unde sa implementat	Impactul proiectului
Sporirea eficienței energetice a liceului teoretic „Holercani,, r-l Dubăsari	1 061 000 Euro	UE	s. Holercani, r-l Dubăsari	Clădirea liceului teoretic „Holercani,, r-l Dubăsari renovată și eficientă din punct de vedere energetic
sporirea eficienței energetice a liceului teoretic „Alexei Mateevici” din orașul Șoldănești	1 931 000 Euro	UE	orașul Șoldănești	Clădirea liceului Alexei Mateevici renovată și eficientă din punct de vedere energetic .
Îmbunătățirea infrastructurii de apă în Moldova centrală	16 500 000 Euro	UE	Primăria Strășeni Primăria Călărași	Construirea unei noi magistrale de la Chișinău la Strășeni și Călărași, cu o lungime de aproximativ 52 km; 1. Construcția conductelor de apă secundare pentru conectarea conductei principale la sistemul de

				alimentare cu apă din orașele Strășeni și Călărași; 2. Reabilitarea și extinderea sistemelor de alimentare cu apă în orașele Strășeni și Călărași;
Sporirea eficienței energetice a liceului teoretic „Ion Vătămănu” din municipiul Strășeni	1 356 000 Euro	UE	or. Strășeni	Clădirea liceului „Ion Vătămănu” renovată și eficientă din punct de vedere energetic
Sporirea eficienței energetice a liceului teoretic „Mihai Eminescu” din municipiul Ungheni	2 635 000 Euro	UE	Mun. Ungheni	Două clădiri ale liceului „Mihai Eminescu” renovate și eficiente din punct de vedere energetic .
Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în orașul Călărași	2 016 000 Euro	<u>UE</u>	or Călarasi	Circa 9,300 cetățeni conectați la sistemul de aprovizionare cu apă și circa 5,700 - la sistemul de canalizare; 13,7 km rețele de apeduct și 4,6 km rețele de canalizare reabilite; 4,1 km rețele de apeduct extinse; o stație de tratare a apei construită și calitatea apei îmbunătățită;
Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare în municipiul Ungheni	3 291 950 Euro	UE	mun. Ungheni	Circa 750 cetățeni conectați la sistemul de aprovizionare cu apă și circa 1,500 - la sistemul de canalizare; 12,4 km rețea de apeduct reabilitat; 5,4 km rețele de apeduct și 5,6 km rețele de canalizare extinse;
Reabilitarea infrastructurii rutiere de acces în Regiunea Centru prin asfaltarea drumului I-326.m2 Clișova-Suhuluceni-Leușeni-Verejeni	Suma totală - 208 624 000,00 lei 68 942 000,00 MDL 139 682 000,00 MDL	FNDR Contribuția proprie	comuna Clișova, raionul Orhei, comuna Ciocîlteni, raionul Orhei, satul Verejeni, raionul Telenești, satul Leușeni, raionul Telenești, satul Văsieni, raionul Telenești, satul Coropcenii, raionul Telenești satul Sărătenii vechi, raionul Telenești	1aproximativ 18500 de locuitori beneficiază de o infrastructură rutieră modernă de peste 23 km 2. peste 50 de agenți economici și instituții publice își desfășoară mai eficient activitățile datorită creșterii gradului de acces în zonă și optimizarea traficului rutier pe traseul I-326.m2

„Eficientizarea energetică a edificiului centrului de sănătate Șoldănești”	Suma totală - 6 357 810,28 MDL 6 025 522,28 MDL 332 288 MDL	FNDR Contribuția proprie	Șoldănești	1. Pereții exteriori termoizolați. 2. Ferestre noi din pvc instalate. 3. Uși noi din pvc și lemn instalate.
”Îmbunătățirea infrastructurii de turism de masă din regiunea Centru”	Suma totală - 67 123 021 lei - 44 979 601 lei - 22 143 420 lei	FNDR Contribuția proprie	r-l Nisporeni și Ungheni	Reconstrucția centrului de tineret și sport din Nisporeni; construcția blocului sportiv; repararea tribunelor existente (40%) și restabilirea celor deteriorate cu instalarea scaunelor personalizate (pentru 6 000 locuri), cu extinderea lor pe verticală și acoperirea cu copertină de protecție (1100 locuri); amenajarea terenului stadionului existent (a trotuarelor și căilor de acces de pe teritoriul stadionului amenajarea parcării auto amenajarea parcului din satul Milești amenajarea parcului memorial din satul Lăpușna dotarea muzeului raional Nisporeni cu utilaj si echipament dotarea muzeului raional Ungheni cu utilaj si echipament dotarea muzeului raional călărași cu utilaj si echipament; dotarea muzeului din Lăpușna cu utilaj si echipament; dotarea muzeului din mănăstirea Vărzărești cu utilaj si echipament; dotarea muzeului raional Hincești cu utilaj si echipament; dotarea muzeului din Milești cu utilaj si echipament; panouri informative cu harta traseului; instalarea de indicatoare rutiere pe traseu; dotarea muzeului din Milești cu utilaj si echipament; panouri informative cu harta traseului; instalarea de indicatoare rutiere pe traseu; articole în presa; sistematizarea obiectelor demonstrate; implicarea populației în adunarea obiectelor în colecții muzeale
Creșterea eficienței energetice a grădiniței de copii și	9 443 880 MDL	FNDR	com. Hîrbovăț, r-l Anenii Noi	Toate străzile satului iluminate calitativ.

iluminării stradale din s. Hîrbovăț, r-l Anenii Noi				
Apeduct magistral pentru localitatea Bardar, Ruseștii noi (etapa 2) și rețele de canalizare pentru or. Ialoveni	Suma totală - 33 420 390 MDL 27 921 530 MDL 3 078 860 MDL și 2 420 000 MDL	FNDR Contribuția aplicatului și a partenerilor - investitori străini	Or. Ialoveni, s. Bardar, Ruseștii noi	Apeduct magistral construite - 14,809 km; 2. Cămine de vizită construite - 53 buc; 3. Rețele de canalizare cu scurgere gravitațională construite - 6,153 km; 4. Rețele de canalizare cu scurgere forțată construite - 1,52 km ; 5. Stație de pompare a apelor menajere construită - 1 buc;
Îmbunătățirea eficienței energetice a blocului chirurgical al spitalului raional Orhei	Proiectului Suma totală - 8 670 960 MDL 8 070 960 MDL 600 000 MDL	FNDR Contribuția proprie	Orhei	Schimbarea a circa 451,6 m ² de geamuri în blocul chirurgical. Izolarea termică a circa 2439.3 m ² de suprafață pereți exteriori a blocului chirurgical. Izolarea tavanului din subsol 1248.4 m ² și planșeului 1219.9 m ² cu panouri termoizolante .
Reabilitarea și conectarea drumului local I165 la drumul național nr. 20 și coridorul regional nr. 13	81 025 750 MDL 70 000 000 MDL 11 025 750 MDL	FNDR Contribuția proprie -		Drum local cu destinație turistică asfaltat km 1,4 ; 20 indicatoare rutiere instalate 211 drumuri laterale asfaltate ; 45 intrări în curți asfaltate Trotuar pietonal amenajat - 943m marcaje rutiere aplicate m ² - 1981 Stâlpi rutiere de dirijare instalate număr 717 Parapet metalic instalat 570 m Gard de protecție instalat 30 m Bordură de delimitare trotuar și carosabil instalate 30 m Marcaje rutiere executate 60km Podețe reabilite și curățate număr - 15 Podețe noi construite număr 16. Șanțuri pluviale consolidate prin însămânțare - 11950 m Șanțuri dreptunghiulare din elemente prefabricate - 45 m

Sporirea eficienței energetice a Spitalului raional Călărași	Suma totală – 10 059 142,50 lei	Agencia de cooperare internațională a Germaniei (GIZ)	Călărași	- renovarea centralei termice prin instalarea a 2 cazane pe gaze naturale noi (700 kw fiecare), inclusiv toate echipamentele auxiliare; - instalarea a 504 m de conducte preizolate inclusiv lucrări la sol (252 m de tranșee); - instalarea unei substații termice pentru blocul 1 și blocul 2 (capacitatea termică de 1.200 kw); - conectarea bucătăriei la sistemul centralizat de apă caldă menajeră (substație termică); - instalarea unui sistem termic solar (în jur de 100 kw) pe acoperișul clădirii centralei termice
--	---------------------------------	---	----------	---

Regiunea de Dezvoltare Sud

Denumirea Proiectului	Valoarea Proiectului	Finanțatorul	Raionul, Satul Unde Sa Implementat	Impactul Proiectului
Oportunități pentru atractivitatea investițională în economia Regiunii de Dezvoltare Sud	18 620 180 MDL	FNDR	raionale Ștefan Vodă, Cimișlia, primăriile din 10 localități din raionul Căușeni și trei din raionul Ștefan Vodă.	Rețelele de gaz natural de o lungime de 522 metri; Rețele electrice de lungime de 1486 metri cu stația de transformare 2 KTII 1600 KBA -10/04 kV Rețele de apeduct pe o lungime de 140 metri și canalizare de 112 metri; Drum de acces modernizat pe o suprafață de 15,43 mii m² Teren cu o suprafață de 3,0 ha amenajat pentru construcții industriale.
Reabilitarea, modernizarea și extinderea sistemelor de aprovizionare cu apă și canalizare	160 494.00 lei	FNDR	r-nul Leova, or. Leova, s. Hănăseni Noi, s. Filipeni, s. Romanovca	2 Stații de pompare (SP) – cu capacitatea de pompare min.18 m³/h; Încăperi auxiliare -2 SP x 3 buc.; 1 Drum de acces - 870 m; 6 - Rezervoare de apă pentru acumulare și repompare, respectiv 2 buc.x150 m³, 2 buc x 200 m³, 2 buc x 50 m³; 17790 m – Conducte magistrale din or. Leova spre

				s. Hănăsenii-Noi, Filipeni, Romanovca;
Reabilitarea infrastructurii fizice	Suma proiectului 46 912 872,00 lei	FNDR	or. Leova, s.Șirma, c. Sărata Nouă, s. Cupcui, or. Iargara, c. Băiuș, c.Borogani, r-nul Cimișlia, r-nul Basarabeasca.	Punctul de priză/captare și tratare a apei - 1 buc– 17000 m3/24 ore (medie în perspectivă); 4-Stații de pompare (SP) - cu capacitatea de pompare purificare - min. 2000 m3/24 ore, și suprafața totală a construcției – 1,14 ha; 12 - Încăperi auxiliare-(SP 1+2+3+4); 2 - Drumuri de acces către stațiile de pompare - 1634 m; Rezervoare de apă - (2 * 700m3, 6*50m3); 21,5 km de conducte magistrale din or. Leova spre or. Iargara
Dezvoltarea sistemului de canalizare pentru localitățile rurale din bazinul râului Cogîlnic	67 239 350,00 MDL	FNDR	Sadaclia, Carabetovca și Iodanovca	61000, 00 m - rețea de canalizare nou construită; 4 - stații de epurare nou construite; 10 - stații de pompare.
Apă de calitate pentru localități defavorizate □	59181800,00 MDL	FNDR	Cahul, s.Lebedenco, c. Pelinei, s. Gavanoasa, Cahul. Localizarea RDS, r.Cahul, satele: Lebedenco, Ursoaia, Hutulu, Pelinei, Găvănoasa, Vladimirovca, Nicolaevca	Îmbunătățirea calității vieții locuitorilor din 7 comunități ale raionului Cahul, Regiunea de Dezvoltare Sud, prin dezvoltarea infrastructurii de aprovizionare cu apă potabilă Construcția rețelelor interne de apeduct pentru asigurarea accesului la apă potabilă a circa 8000 mii locuitori; Sporirea nivelului de dezvoltare socio-economică și îmbunătățirea condițiilor de sănătate și mediu a cetățenilor; Magistrală de apeduct cu lungimea de 25 km construită și funcțională; Rețele interne de apeduct cu lungimea totală de 42 km construite și funcționale. 4 stații de pompare construite (1 la Cahul și câte 1 în fiecare comună). 5 rezervoare de apă construite

Aprovizionarea cu apă potabilă	5665811,42 MDL din care: 3869761 MDL iar 1796050,00 MDL	FNDR Ambasada Republicii Polone la Chișinău.	Primăria s. Filipeni, Primăria s. Romanovca	Extinderea aprovizionării cu apă potabilă a localităților r-lui Leova- Construcția apeductului magistral Leova - Filipeni- Romanovca Crearea condițiilor pentru asigurarea cu apă potabilă a 3807 locuitori din localitățile Filipeni și Romanovca Construcția rețelei magistrale de apeduct cu lungimea de 8897 m între localitățile Leova-Filipeni-Romanovca. Construcția rezervoarelor din beton armat pentru acumularea apei potabile cu volumul de 200m3 (2 rezervoare) în s.Filipeni. Construcția rezervoarelor din fibră de sticlă pentru acumularea apei potabile cu volumul de 50 m3 (2 rezervoare) în s. Romanovca; Construcția căilor de acces către rezervoarele din localitatea Romanovca, cu lungimea 210m.
Implementarea măsurilor de modernizare a serviciilor publice locale în sectoarele Aprovizionare cu Apă și Canalizare, Eficiență Energetică și Managementul Deșeurilor Solide.	6,45 milioane de euro	Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei - GIZ Ministerul German pentru Cooperare Economică și Dezvoltare (BMZ)	Raionul Cahul	Construcția sistemului de canalizare în satul Roșu, raionul Cahul și reabilitarea stației de tratare a apelor din orașul Cahul.
Construcția sistemului de canalizare în s. Roșu	960 000,00 MDL	GIZ	s.Roșu, rl Cahul	- Dezvoltarea infrastructurii de canalizare utilizând tehnologii prietenoase mediului; Aprovizionarea cu servicii de canalizare a 3700 locuitori ai satului Roșu; Conectarea sistemului nou construit la sistemul de canalizare centralizat a or. Cahul deservit de Întreprinderea Municipală Apă - Canal Cahul.
Construcția apeductului central Leova - Iargara	44 296 150,0 MDL	GIZ	or. Leova, s. Sîrma, c. Sărata Nouă, s. Cupcui, or. Iargara, c. Băiuș, c.	Extinderea aprovizionării cu apă potabilă a localităților r-lui Leova; Construcția apeductului magistral Leova - Iargara;

			Borogani, CR Cimișlia, CR Basarabeasca.	Asigurarea cu apă potabilă a localităților țintă; Dezvoltarea calității serviciului de apă și canalizare; Stoparea crizei de apă potabilă în localitățile beneficiare
Reabilitarea stației de tratare a apei în or. Cahul	7 921.00 MDL	GIZ	or. Cahul	Îmbunătățirea calității apei potabile livrate cetățenilor; Reabilitarea Stației de tratare a apei potabile din or. Cahul; Informarea și conștientizarea a cca 100 mii de persoane despre necesitatea utilizării apei de calitate, modului de gestionare eficientă a serviciului intercomunitar și protecția mediului ambiant.

Sursă: elaborat de autor în baza [105],[106],[107]

Date generale privind Regiunile De Dezvoltare Nord, Centru și Sud

Indicatori	RDN	RDC	RDS	TOTAL
Suprafața, km ²	10015	10636	7379	28030
Ponderea în suprafața total pe țară,%	32,9	34,9	24,2	92
Populația ¹ , mii persoane (conform situației la 01.01.2014)	994,8	1060,4	536	2591
Ponderea în total populație pe țară	28,0	29,8	15,1	72,9
Ponderea populației rurale %	64,1	80,5	73,6	218,2
Ponderea populației rurale %	35,9	19,5	26,4	81,8
Densitatea ,loc/km ²	99,3	99,7	72,6	271,6
Investiții în active materiale pe termen lung pe cap de locuitor, mil.lei	2,841	2,063	2,032	6,936
În % față de media pe țară	51	36	36	123
Venit mediu lunar lei/persoană	1572,6	1437,9	1419,1	4429,6
Rata sărăciei absolute,%	12,9	17,0	18,9	48,8
Administrații publice locale de nivelul II, unități	12	13	8	33
Administrații publice locale de nivelul I, unități	315	329	187	831

Sursă: elaborat de autor în baza [111]

Chestionarul cu privire la atragerea investițiilor în mediul rural

Acest chestionar este elaborat în scopul evaluării atractivității investiționale a administrațiilor publice din mediul rural al Republicii Moldova, va fi folosit numai în scop de cercetare și datele vor fi confidențiale.

1. Vă rugăm să indicați denumirea localității pe care o reprezentați *

2. 2. Dispune localitatea dvs. de careva proiect de investiții și dezvoltare economico-socială a localității dvs? *

Check all that apply.

☐ Da

☐ Nu

3.3. Daca da, notați tipul și denumirea proiectului.

4. 4. Cine se ocupă în cadrul Primăriei cu elaborarea și scrierea de proiecte în vederea atragerii investițiilor?

Check all that apply.

☐ Autoritățile publice locale;

☐ Departamentul relații cu publicul;

☐ Locuitorii localității;

☐ Agenții economici din localitate; Altele,

☐ indicați:

☐ 5. Din ce surse se pot obține informații referitoare la posibilitățile de investire în localitatea dvs?

Check all that apply.

☐ Mass- media locală (radio, post Tv, ziar);

☐ Pagina web a localității;

☐ Panouri informative ;

☐ Conferințe tematice;

☐ Ministerele de resort; Altele,

☐ indicați:

☐ 6.Ce informații referitoare la investitori considerați că sunt utile pentru dezvoltarea durabilă a localității Dvs?:

Check all that apply.

☐ Domeniile de investire;

☐ Termenul activității în care se dorește investirea;

☐ Reputația investitorului;

☐ Capacitatea de investire;

☐ Modul de culegere a informației despre obiectul investiției; Altele,

☐ indicați:

☐ 7. În momentul de față, localitatea Dvs are elaborată o strategie privind atragerea investițiilor ? *

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Nu

8.În cazul în care nu există, aveți intenția de a elabora o strategie privind atragerea investițiilor? * *Mark only one oval.*

- ☐ Da, în cel mai apropiat timp;
☐ Doar în caz de necesitate;
☐ Doar dacă va fi finanțare;
☐ Nu intenționăm să elaborăm
9. Elaborarea strategiilor și a programelor privind atragerea investițiilor în localitate Dvs este de competență *
- Check all that apply.*
- ☐ unei persoane însărcinate cu aceste activități; altele
☐ structuri din cadrul administrației localității, indicați:
10. Prin ce metode posibile efectuați analiza potențialului localității Dvs?
- Check all that apply.*
- ☐ Analiza SWOT;
☐ Analiza Step;
☐ Studiarea profilului investitorului pe baza anchetelor;
☐ Segmentarea pieței;
☐ Analiza portofoliului de activități (metoda BCG); Altele,
☐ indicați:
11. Vă rugăm să ierarhizați în ordinea descrescătoare a importanței pe care o au pentru localitatea Dvs următoarele segmente -țintă: locul I- cel mai important, locul VI- cel mai puțin important. *

Mark only one oval per row.

	I	I	II	IV	V	VI
Investitori	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Agenții economici	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Turistii	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lucrătorii calificați	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Locuitorii noi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

12. Pe care din următorii factori pot fi considerați puncte forte sau puncte slabe pentru localitatea Dvs?
Mark only one oval per row.

	punct forte	punct slab
Resurse materiale	☐	☐
Resurse financiare	☐	☐
Resurse umane	☐	☐
Calificarea forței de muncă	☐	☐
Migrația populației sat-oraș	☐	☐
Resurse informaționale	☐	☐
Sursele de informare a populației	☐	☐
Resurse tehnologice	☐	☐
Resurse manageriale	☐	☐
Resurse naturale	☐	☐
Amplasarea geografică	☐	☐
Gradul de dezvoltare a infrastructurii	☐	☐
Nivelul culturii ecologice	☐	☐
Altele, indicați:	☐	☐

13. Care din următoarele resurse considerați că sunt importante pentru obținerea unui avantaj competitiv? *

Mark only one oval per row.

	Foarte importante	Importante	De importanță medie	Puțin importante	Foarte puțin importante
Resurse materiale	☐	☐	☐	☐	☐
Resurse financiare	☐	☐	☐	☐	☐
Resurse umane	☐	☐	☐	☐	☐
Resurse informaționale	☐	☐	☐	☐	☐
Resurse tehnologice	☐	☐	☐	☐	☐
Resurse manageriale	☐	☐	☐	☐	☐
Resurse naturale	☐	☐	☐	☐	☐

14. Pe care din următorii factori ai macromediului îi considerați oportunități (O) sau amenințări (A)?

*

Mark only one oval per row.

	Oportunități	Amenințări
Mediul demografic	☐	☐
Mediul economic	☐	☐
Mediul tehnologic	☐	☐
Mediul cultural	☐	☐
Mediul natural	☐	☐
Mediul Legislativ	☐	☐
Mediul geografic	☐	☐
Mediul politic	☐	☐
Mediul social	☐	☐

15. Care dintre următoarele componente ale micromediului se încadrează într-o oportunitate (O) sau amenințare (A) la adresa localității Dvs? *
Mark only one oval per row.

	Oportunitate	Amenințare
Puterea de cumpărare a locuitorilor localității	☐	☐
Calitatea materiei prime din localitate	☐	☐
Calitatea forței de muncă din localitate	☐	☐
Costul mediu al forței de muncă	☐	☐
Calitatea serviciilor oferite de organisme publice din localitate	☐	☐
Accesul și costurile utilizării factorilor de producție din localitate	☐	☐
Infrastructura economică (transport, telecomunicații etc.)	☐	☐
Veniturile medii din localitate	☐	☐
Gradul de implicare a administrației locale în activitatea investitorilor	☐	☐

16. După părerea Dvs, cât de bine potențialii investitori cunosc informații despre localitatea Dvs?? *
Mark only one oval per row.

	Foarte bine	Bine	Satisfăcător	Puțin	Deloc
Despre punctele forte ale localității	☐	☐	☐	☐	☐
Despre punctele slabe ale localității	☐	☐	☐	☐	☐
Despre oportunitățile localității	☐	☐	☐	☐	☐
Despre amenințările localității	☐	☐	☐	☐	☐

17. Care sunt principalele motive ale investiției în localitatea Dvs?
Check all that apply.

Costurile scăzute ale forței de muncă;
 Calificarea forței de muncă;
 Resursele naturale disponibile;
 Accesul la anumite resurse locale de materii prime;
 Costurile scăzute ale resurselor locale de materii prime;
 Deschiderea spre investitori a autorităților locale;
 Apropierea de drumuri importante / trasee internaționale;
 Frumusețea naturii (peisajul);
 Terenurile disponibile amplasate reușit;

Infrastructura localității; Altele,
indicați:

Other:

18. Care sunt principalele motive de renunțare la investiție în localitatea Dvs? *

Check all that apply.

- ☐ Costurile înalte ale forței de muncă;
- ☐ Lipsa forței de muncă cu un grad înalt de calificare;
- ☐ Lipsa resurselor naturale;
- ☐ Limitarea accesului la anumite resurse locale de materii prime;
- ☐ Costurile înalte ale resurselor locale de materii prime;
- ☐ Lipsa interesului autorităților locale față de investitori;
- ☐ Apropierea de drumuri importante/trasee internaționale;
- ☐ Frumusețea naturii (peisajul);
- ☐ Terenurile disponibile amplasate nereușit;
- ☐ Lipsa unei infrastructuri adecvate;
- ☐ Lipsa unui climat investițional atractiv pentru investitori;
- ☐ Migrația tinerilor sat-oraș
- ☐ Altele. Indicați

19. Indicați în funcție de importanță, ce factori ar putea contribui la sporirea investițiilor în localitățile rurale din Republica Moldova. Locul I-cel mai important și locul VI- mai puțin important

☐

Mark only one oval per row.

	I	I	II	IV	V	VI
Crearea unui mediu de afaceri favorabil pentru investitori	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valorificarea resurselor naturale	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Promovarea imaginii pozitive a localității	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elaborarea și implementarea unor programe guvernamentale de facilitare a investițiilor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Diminuarea riscurilor investiționale	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Altele, indicați:	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Lista primăriilor supuse chestionării

Nr.	Denumirea Primărieii	Date de contact/telefon , email	Adițional
1.	or.Sângera, mun. Chișinău	022413038 022413068,	primaria@singera.md
2.	com.Băcioi, mun.Chișinău	022383524 022383238	primaria.bacloi2011@mail.ru
3.	com.Bubuieci, mun. Chișinău	022414869 022414969	primariabubuieci@mail.ru
4.	com.Budești, mun. Chișinău	022418001 022418004	budesti@gmail.com
5.	com.Ciorescu, mun.Chișinău	022456344 022456341	primariaciorescu@gmail.com
6.	s.Colonița, mun.Chișinău	022579240	primariacolnita2013@mail.ru
7.	s.Condrița, mun.Chișinău	022797841 022797840	primariacondrita@gmail.com
8.	com.Cruzești, mun. Chișinău	022419517 022419524	primariacruzesti@yahoo.com
9.	com.Grătierști, mun.Chișinău	022451282 022451232	primgratiesti@gmail.com
10.	com.Tohatin, mun.Chișinău	022387236 022387238	primaria.tohatin@mail.ru
11.	com.Trușeni, mun. Chișinău	022598171 011590644	primariatruseni@mail.ru
12.	s.Ulmu, r-ul Ialoveni	026847238 026847236	primariaulmu@gmail.com
13.	com.Ruseștii Noi, r-ul Ialoveni	026841236 026841238	rusestiinoiprimaria@gmail.com
14.	s.Dănceni, r-ul Ialoveni	026834236 026834238	danceniprimaria@gmail.com
15.	s.Malcoci, r-ul Ialoveni	026831238 026831236	malcociprimaria@gmail.com
16.	s.Cărbuna, r-ul Ialoveni	026865236	carbunaprimaria@gmail.com
17.	s.Puhoi, r-ul Ialoveni	026863236 026863238	puhoiprimaria@gmail.com
18.	s.Pojăreni, r-ul Ialoveni	026836236	pojoreniprimaria@gmail.com
19.	s.Țipala, r-ul Ialoveni	026861238 026861236	tipalaprimaria@gmail.com
20.	com.Mileștii Mici, r-ul Ialoveni	026868236 026868238	milestiimiciprimaria@mail.ru
21.	com. Gangura, r-ul Ialoveni	026870238 026870236	ganguraprimaria@gmail.com
22.	com. Zîmbreni, r-ul Ialoveni	026857238 026857236	primariaimbreni@gmail.com
23.	s.Bardar, r-ul Ialoveni	026837236 026837238	bardarprimaria@yahoo.com
24.	s.Horești, r-ul Ialoveni	026858236 026858238	primaria-horesti@rambler.ru

25.	s.Molești, r-ul Ialoveni	026855238 026855802	molestiprimaria@gmail.com
26.	s.Suruceni, r-ul Ialoveni	026833236 026833238	suruceniprimaria@gmail.com
27.	.s. Nimoreni, r-ul Ialoveni	026832238	nimoreniprimaria@gmail.com
28.	s.Costești, r-ul Ialoveni	026853279	primcostesti@yahoo.com
29.	s.Sociteni, r-ul Ialoveni	026835236	sociteniprimaria@gmail.com
30.	s.Văsieni, r-ul Ialoveni	026844236	vasieniprimaria@gmail.com
31.	s.Șerpeni, r-ul Anenii-Noi	026534384 026534385	primaria_serpeni@rambler.ru
32.	s.Puhăceni, r-ul Anenii-Noi	026575333 026575334	primariapuhaceni@mail.ru
33.	s.Speia, r-ul Anenii-Noi	026574074 026574366	primaria_speia@mail.ru
34.	s.Bulboaca, r-ul Anenii-Noi	026547132 026547600	consiliulbulboaca@mail.ru
35.	com.Țîntăreni, r-ul Anenii-Noi	026533448	primcincezia@yahoo.com
36.	s.Mereni, r-ul Anenii-Noi	026554328 026554948	primaria@mereni.md
37.	s.Delacău, r-ul Anenii-Noi	026536231 026536316	eugenia.tcaci@mail.com
38.	s. Cojușna, r-ul Strășeni	023723632 023722989	primariacojusna@gmail.com
39.	s.Căpriană, r-ul Strășeni	023768236 023768238	primaria.capriana@gmail.com
40.	s.Boghiceni, r-ul Hîncești	026942236	primariabg@mail.ru
41.	s.Bujor, r-ul Hîncești	026972236 026972238	bujor@hincesti.md
42.	com.Cărpineni, r-ul Hîncești	026926019 0269282338	primaria.carpineni@gmail.com
43.	s.Ciuciuleni, r-ul Hîncești	026933221 026933274	apele.ciuciuleni@yahoo.com
44.	com.Cotul-Morii, r-ul Hîncești	026977238 026977236	primariacotulmorii@mail.ru
45.	com. Lăpușna, r-ul Hîncești	026951238 026951322	primaria_lapusna@mail.ru
46.	com.Mereșeni, r-ul Hîncești	026974236 026974215	primaria.mereseni@mail.ru
47.	com.Mingir, r-ul Hîncești	026976303 026976238	mingir@hincesti.md
48.	s.Obileni, r-ul Hîncești	026935236	primaria.obileni@gmail.com
49.	com.Sărata Galbenă, r-ul Hîncești	026950238 026950236	primsar@mail.ru
50.	s.Stolniceni, r-ul Hîncești	026955236 026955238	stolniceni@hincesti.md
51.	sNegrea, r-ul Hîncești	026970236	primaria_negrea@mail.ru
52.	com.Drăgușenii Noi, r-ul Hîncești	026936236 026936238	bibdragnoi@bk.ru

53.	s.Brăviceni, r-ul Orhei	023551238 023551433	secretar@bravicieni.md
54.	com.Pelivan, r-ul Orhei	023568426 023568238	primaria.pelivan@mail.ru
55.	com.Chiperceni, r-ul Orhei	023575238 023575236	primariachiperceni@gmail.com
56.	s.Peresecina, r-ul Orhei	023547236 023547238	prim.peresecina@gmail.com
57.	com.Step-Soci, r-ul Orhei	023548210 023548236	Primariastep-soci@mail.ru
58.	s.Cimișeni, r-ul Criuleni	024831238 024831336	primariacimiseni@mail.ru
59.	s.Cruglic, r-ul Criuleni	024866236 024866238	primcruglic@mail.md
60.	s.Mașcauți, r-ul Criuleni	024864236	amoraescu75@mail.ru
61.	s.Izbiște, r-ul Criuleni	024867238 024867236	ion.plamadeala81@yahoo.com
62.	s.Dubăsarii Vechi, r-ul Criuleni	024861359 024861238	lena1975@mail.ru
63.	s.Ișnovăț, r-ul Criuleni	024877236 024877238	primaria.isnovat@mail.ru
64.	s. Măgdăcești, r-ul Criuleni	024834238 024833863	www.magdacesti.md
65.	s.Drâslideni, r-ul Criuleni	024873238	valentina-chiperi@mail.ru
66.	com.Hârtopul Mare, r-ul Criuleni	024872238 024872317	primaria.hmarea@gmail.com
67.	s.Onițcani, r-ul Criuleni	024879236	primariaonitcani@yandex.ru
68.	s.Jevreni, r-ul Criuleni	024868236 024868238	maryna88@mail.ru
69.	orasul Leova	026322763 026322248	primaria@mtc-lv.md
70.	s. Cneazevca, r-ul Leova	026346238 026394913	cneazevcalv@yahoo.com
71.	s.Iargara, r-ul Leova	026363238 026363153	iargaralv@yahoo.com
72.	s. Borogani, r-ul Leova	029871236 029871238	boroganilv@yahoo.com
73.	com. Beștemac, r-ul Leova	026359238 026359236	bestemacilv@yahoo.com
74.	s.Sărățica Nouă, r-ul Leova	026373236 026373238	saraticanoualv@yahoo.com
75.	s. Tigheci, r-ul Leova	026345592 026345238	tighecilv@yahoo.com
76.	s.Covrului, r-ul Leova	026378238	primariacovruluiilv@yahoo.com
77.	s.Tomaiul Nou, r-ul Leova	026376236 026376238	tomaiulnouilv@yahoo.com
78.	s. Pitușca, r-ul Călărași	024444238	primariapitusca@gmail.com
79.	s.Meleşeni, r-ul Călărași	024465336 024465577	meleseni@mail.md
80.	s.Bravicea, r-ul Călărași	024434238 024434250	prbravicea@gmail.com
81.	s.Dereneu, r-ul Călărași	024462236	primariadereneu@mail.ru

82.	s.Horodiște, r-ul Călărași	024461193 024461194	primariah@mail.ru
83.	s.Rădeni, r-ul Călărași	024431236	primaria.radeni@mail.ru
84.	s.Hirova, r-ul Călărași	024478238 024478328	c_spinu@mail.ru
85.	s.Săiți, r-ul Căușeni	024352236	primarsaiti@mail.ru
86.	s.Sadova, r-ul Călărași	024475236	sadova.primaria@gmail.com
87.	s. Zaim, r-ul Căușeni	024392650 024337236	primzaim@gmail.com
88.	s. Opaci, r-ul Căușeni	024373273	lumenlux@mail.ru
89.	.s.Cîrnățeni, r-ul Căușeni	024353133 024353860	princirnateni@mail.md
90.	s.Baimaclia, r-ul Căușeni	024362236 024362600	doibanianatol@gmail.com
91.	s.Ciuflești, r-ul Căușeni	024365400 024365272	sergiupirlog83@gmail.com
92.	com.Boldurești, r-ul Nisporeni	026464389 026464236	primaria.bolduresti@mail.ru
93.	com.Brătuleni, r-ul Nisporeni	026455236 026455238	bprimaria@mail.ru
94.	s.Ciorești, r-ul Nisporeni	026445450 026445475	primaria.cioresti@mail.ru
95.	s.Cristești, r-ul Nisporeni	026452236 026452290	vdumanschi7@gmail.com
96.	s. Grozești, r-ul Nisporeni	026443236 026443668	primaria.grozești@gmail.com
97.	s.Iurceni, r-ul Nisporeni	026449238 026449510	iurceni_iulia@mail.ru
98.	s.Seliște, r-ul Nisporeni	026446290 026446840	prseliste@gmail.com
99.	s.Șișcani, r-ul Nisporeni	026442238 026442713	primariacomisiscani@mail.ru
100.	s.Șoltănești, r-ul Nisporeni	026454236 026454390	primariasoltanesti@mail.ru
101.	s.Vărzărești, r-ul Nisporeni	026463236 026463238	primariavarzarești@yahoo.com
102.	s.Zberoaia, r-ul Nisporeni	026459238	primariazberoaia@gmail.com
103.	com.Bălăurești, r-ul Nisporeni	026448238 026448424	gaina.ana@inbox.ru
104.	.s.Bălănești, r-ul Nisporeni	026453236	primariaelena@gmail.com
105.	s.Cinișeuți, r-ul Rezina	025451238 025451236	primariaciniseuti@mail.ru
106.	s.Sârcova, r-ul Rezina	025463238	ciobann@mail.ru
107.	s.Solonceni, r-ul Rezina	025441266	primisolonceni_t@mail.md
108.	s.Țareuca, r-ul Rezina	025433236 025433238	primariatareuca@mail.ru
109.	s.Trifești, r-ul Rezina	025449236 025449238	ana.ceapa.1991@mail.ru

110.	com.Lalova, r-ul Rezina	025475238 025475344	m.gotornicean@mail.ru
111.	s.Echimăuți, r-ul Rezina	025447238	artur.marco@mail.ru
112.	s. Chipeșca, r-ul Șoldănești	027260236	primaria.chipesca@mail.ru
113.	s.Cotiujenii Mari, r-ul Șoldă	027274402	primariacotiujeniiimari@gmail.com
114.	s.Glinjeni, r-ul Șoldănești	027249238	lena.egangan@mail.ru
115.	s. Olișcani, r-ul Șoldănești	027244238	primariaoliscani@mail.ru
116.	s. Șipca, r-ul Șoldănești	027258236 027258238	Ion.bulat.1984@mail.ru
117.	s. Bănești, r-ul Telenești	025857304	primariabanesti@gmail.com
118.	s. Budăi, r-ul Telenești	025863238 025863236	primaria.budaite@gmail.com
119.	s. Căzănești, r-ul Telenești	025872047	pr.cazanesti@gmail.com
120.	s.Hirișeni, r-ul Telenești	025879238	primaria.hiriseni@gmail.com

Analiza regresională a contribuției factorilor exogeni în sistemul informațional de gestiune a proiectelor investiționale

Tabelul 1.

		<i>Standard</i>	<i>T</i>	
<i>Parameter</i>	<i>Estimate</i>	<i>Error</i>	<i>Statistic</i>	<i>P-Value</i>
CONSTANT	0,175014	0,144476	1,21137	0,2423
Resurse materiale	0,0136435	0,11944	0,114229	0,9104
Resurse financiare	0,209318	0,181891	1,15079	0,2658
Resurse umane	0,284963	0,104342	2,73104	0,0142
Calificarea f. munca	-0,130208	0,133128	-0,97807	0,3418
Migrarea p. sat-oras	-0,0563814	0,12042	-0,468204	0,6456
Resurse informationale	0,0262257	0,150077	0,174748	0,8633
Surse informare. p.	0,234323	0,1419	1,65132	0,1170
Resurse tehnologice	0,0290778	0,116052	0,250559	0,8052
Resurse manageriale	-0,0489692	0,143843	-0,340436	0,7377
Resurse naturale	0,171075	0,142005	1,20471	0,2448
amplasarea geografica	0,0810568	0,105811	0,766056	0,4541
Gradul dezvoltare inf.	0,245057	0,1344	1,82334	0,0859
Nivelul culturii ec.	-0,0894502	0,129094	-0,692907	0,4977
Altele	0,219553	0,333792	0,657753	0,5195

Analysis of Variance

<i>Source</i>	<i>Sum of Squares</i>	<i>Df</i>	<i>Mean Square</i>	<i>F-Ratio</i>	<i>P-Value</i>
Model	2,18709	14	0,156221	2,74	0,0254
Residual	0,967982	17	0,0569401		
Total (Corr.)	3,15507	31			

R-squared = 69,3198 percent

R-squared (adjusted for d.f.) = 44,0538 percent

Standard Error of Est. = 0,238621

Mean absolute error = 0,1414

Durbin-Watson statistic = 2,25285 (P=0,6631)

Lag 1 residual autocorrelation = -0,181811

Tabelul 2

		<i>Standard</i>	<i>T</i>	
<i>Parameter</i>	<i>Estimate</i>	<i>Error</i>	<i>Statistic</i>	<i>P-Value</i>
CONSTANT	0,316043	0,197126	1,60325	0,1231
Mediul demografic	0,00740861	0,13623	0,0543829	0,9571
Mediul economic	0,304509	0,132315	2,30139	0,0312
Mediul tehnologic	0,0572297	0,12309	0,464942	0,6465
Mediul cultural	-0,0977531	0,206611	-0,473126	0,6408
Mediul natural	0,210338	0,184086	1,14261	0,2655
Mediul legislativ	-0,0315514	0,16383	-0,192586	0,8490
Mediul geografic	-0,0164601	0,126926	-0,129683	0,8980
Mediul politic	-0,0536879	0,194722	-0,275716	0,7853
Mediul social	0,158891	0,154186	1,03051	0,3140

Analysis of Variance

<i>Source</i>	<i>Sum of Squares</i>	<i>Df</i>	<i>Mean Square</i>	<i>F-Ratio</i>	<i>P-Value</i>
Model	0,96757	9	0,107508	1,08	0,4142
Residual	2,1875	22	0,099432		
Total (Corr.)	3,15507	31			

R-squared = 30,6671 percent

R-squared (adjusted for d.f.) = 2,30368 percent

Standard Error of Est. = 0,315328

Mean absolute error = 0,212058

Durbin-Watson statistic = 1,84687 (P=0,3020)

Lag 1 residual autocorrelation = 0,041896

The StatAdvisor

The output shows the results of fitting a multiple linear regression model to describe the relationship between Rating DEA and 9 independent variables. The equation of the fitted model is

Since the P-value in the ANOVA table is greater or equal to 0,05, there is not a statistically significant relationship between the variables at the 95,0% or higher confidence level.

The R-Squared statistic indicates that the model as fitted explains 30,6671% of the variability in Rating DEA. The adjusted R-squared statistic, which is more suitable for comparing models with different numbers of independent variables, is 2,30368%.

The standard error of the estimate shows the standard deviation of the residuals to be 0,315328. This value can be used to construct prediction limits for new observations by selecting the Reports option from the text menu. The mean absolute error (MAE) of 0,212058 is the average value of the residuals. The Durbin-Watson (DW) statistic tests the residuals to determine if there is any significant correlation based on the order in which they occur in your data file. Since the P-value is greater than 0,05, there is no indication of serial autocorrelation in the residuals at the 95,0% confidence level.

In determining whether the model can be simplified, notice that the highest P-value on the independent variables is 0,9571, belonging to Mediul demografic. Since the P-value is greater or equal to 0,05, that term is not statistically significant at the 95,0% or higher confidence level. Consequently, you should consider removing Mediul demografic from the model.

Tabelul 3

		<i>Standard</i>	<i>T</i>	
<i>Parameter</i>	<i>Estimate</i>	<i>Error</i>	<i>Statistic</i>	<i>P-Value</i>
CONSTANT	0,038377	0,137795	0,278507	0,7832
Puterea de cumparare	0,313624	0,0876605	3,57771	0,0017
Calitatea materiei prime	-0,0647933	0,0672166	-0,963948	0,3455
Calitatea fortei de minca	0,189174	0,0827377	2,28643	0,0322
costul mediu al fortei de munca	0,196899	0,0773324	2,54614	0,0184
Calitatea serviciilor	0,430528	0,10518	4,09326	0,0005
Accesul si costurile	-0,284965	0,0761586	-3,74173	0,0011
Infrastructura economica	0,113919	0,084268	1,35187	0,1902
Veniturile medii din localitate	-0,0825252	0,0976629	-0,845001	0,4072
implicarea administratiei	0,130113	0,096751	1,34482	0,1924

Analysis of Variance

<i>Source</i>	<i>Sum of Squares</i>	<i>Df</i>	<i>Mean Square</i>	<i>F-Ratio</i>	<i>P-Value</i>
Model	2,42754	9	0,269727	8,16	0,0000
Residual	0,727533	22	0,0330697		
Total (Corr.)	3,15507	31			

R-squared = 76,9408 percent

R-squared (adjusted for d.f.) = 67,5076 percent

Standard Error of Est. = 0,181851

Mean absolute error = 0,116517

Durbin-Watson statistic = 2,06487 (P=0,5590)

Lag 1 residual autocorrelation = -0,0364034

The StatAdvisor

The output shows the results of fitting a multiple linear regression model to describe the relationship between Rating DEA and 9 independent variables. The equation of the fitted model is

Since the P-value in the ANOVA table is less than 0,05, there is a statistically significant relationship between the variables at the 95,0% confidence level.

The R-Squared statistic indicates that the model as fitted explains 76,9408% of the variability in Rating DEA. The adjusted R-squared statistic, which is more suitable for comparing models with different numbers of independent variables, is 67,5076%.

The standard error of the estimate shows the standard deviation of the residuals to be 0,181851. This value can be used to construct prediction limits for new observations by selecting the Reports option from the text menu. The mean absolute error (MAE) of 0,116517 is the average value of the residuals. The Durbin-Watson (DW) statistic tests the residuals to determine if there is any significant correlation based on the order in which they occur in your data file. Since the P-value is greater than 0,05, there is no indication of serial autocorrelation in the residuals at the 95,0% confidence level.

In determining whether the model can be simplified, notice that the highest P-value on the independent variables is 0,4072, belonging to Veniturile medii din localitate. Since the P-value is greater or equal to 0,05, that term is not statistically significant at the 95,0% or higher confidence level. Consequently, you should consider removing Veniturile medii din localitate from the model.

Tabelul 4

		<i>Standard</i>	<i>T</i>	
<i>Parameter</i>	<i>Estimate</i>	<i>Error</i>	<i>Statistic</i>	<i>P-Value</i>
CONSTANT	0,488845	0,166588	2,93446	0,0067
Punce forte	-0,141725	0,137878	-1,02791	0,3131
Puncte slabe	0,219265	0,189132	1,15933	0,2565
Oportunitati	0,122515	0,107596	1,13866	0,2648
Amenintarile	-0,153561	0,0821048	-1,8703	0,0723

Analysis of Variance

<i>Source</i>	<i>Sum of Squares</i>	<i>Df</i>	<i>Mean Square</i>	<i>F-Ratio</i>	<i>P-Value</i>
Model	0,580275	4	0,145069	1,52	0,2241
Residual	2,5748	27	0,0953629		
Total (Corr.)	3,15507	31			

R-squared = 18,3918 percent

R-squared (adjusted for d.f.) = 6,3017 percent

Standard Error of Est. = 0,308809

Mean absolute error = 0,244037

Durbin-Watson statistic = 2,30886 (P=0,7799)

Lag 1 residual autocorrelation = -0,208794

The StatAdvisor

The output shows the results of fitting a multiple linear regression model to describe the relationship between Rating DEA and 4 independent variables. The equation of the fitted model is

Since the P-value in the ANOVA table is greater or equal to 0,05, there is not a statistically significant relationship between the variables at the 95,0% or higher confidence level.

The R-Squared statistic indicates that the model as fitted explains 18,3918% of the variability in Rating DEA. The adjusted R-squared statistic, which is more suitable for comparing models with different numbers of independent variables, is 6,3017%. The standard error of the estimate shows the standard deviation of the residuals to be 0,308809. This value can be used to construct prediction limits for new observations by selecting the Reports option from the text menu. The mean absolute error (MAE) of 0,244037 is the average value of the residuals. The Durbin-Watson (DW) statistic tests the residuals to determine if there is any significant correlation based on the order in which they occur in your data file. Since the P-value is greater than 0,05, there is no indication of serial autocorrelation in the residuals at the 95,0% confidence level.

In determining whether the model can be simplified, notice that the highest P-value on the independent variables is 0,3131, belonging to Punce forte. Since the P-value is greater or equal to 0,05, that term is not statistically significant at the 95,0% or higher confidence level. Consequently, you should consider removing Punce forte from the model.

Tabelul 5

		<i>Standard</i>	<i>T</i>	
<i>Parameter</i>	<i>Estimate</i>	<i>Error</i>	<i>Statistic</i>	<i>P-Value</i>
CONSTANT	-0,258975	0,256298	-1,01045	0,3220
Mediu favorabil investitori	0,0284586	0,0536075	0,53087	0,6002
Valorificarea resurselor umane	0,0375499	0,0412742	0,909767	0,3716
Imaginea pozitiva a localitatii	0,0130333	0,0457059	0,285157	0,7779

programe guvernamentale	0,0866713	0,0420423	2,06152	0,0498
diminuarea riscurilor	0,0212924	0,0338448	0,62912	0,5350
alte	0,000808458	0,0420341	0,0192334	0,9848

Analysis of Variance

Source	Sum of Squares	Df	Mean Square	F-Ratio	P-Value
Model	1,33779	6	0,222965	3,07	0,0217
Residual	1,81728	25	0,0726913		
Total (Corr.)	3,15507	31			

R-squared = 42,4012 percent

R-squared (adjusted for d.f.) = 28,5775 percent

Standard Error of Est. = 0,269613

Mean absolute error = 0,212018

Durbin-Watson statistic = 1,89591 (P=0,3538)

Lag 1 residual autocorrelation = 0,0365275

The StatAdvisor

The output shows the results of fitting a multiple linear regression model to describe the relationship between Rating DEA and 6 independent variables. The equation of the fitted model is

Since the P-value in the ANOVA table is less than 0,05, there is a statistically significant relationship between the variables at the 95,0% confidence level.

The R-Squared statistic indicates that the model as fitted explains 42,4012% of the variability in Rating DEA. The adjusted R-squared statistic, which is more suitable for comparing models with different numbers of independent variables, is 28,5775%.

The standard error of the estimate shows the standard deviation of the residuals to be 0,269613. This value can be used to construct prediction limits for new observations by selecting the Reports option from the text menu. The mean absolute error (MAE) of 0,212018 is the average value of the residuals. The Durbin-Watson (DW) statistic tests the residuals to determine if there is any significant correlation based on the order in which they occur in your data file. Since the P-value is greater than 0,05, there is no indication of serial autocorrelation in the residuals at the 95,0% confidence level.

In determining whether the model can be simplified, notice that the highest P-value on the independent variables is 0,9848, belonging to alte. Since the P-value is greater or equal to 0,05, that term is not statistically significant at the 95,0% or higher confidence level. Consequently, you should consider removing alte from the model.

Lista Tinerilor instruiți

Client	Proiect	Nume persoana participant	Data instruirii
Initierea si dezvoltarea afacerilor in domeniul agriculturii (pre-finantare)			
1. Adomnita Viorica	VI	Adomnita Viorica	30.05.2016
2. Aga Igor	VI	Aga Igor	30.05.2016
3. Agroprestserv	VI	Berdea Ion	30.05.2016
4. Apostolachi Anastasia	VI	Apostolachi Anastasia	30.05.2016
5. Artinser	VI	Nicolaiciuc Sergiu	30.05.2016
6. Axenti Camelia	VI	Axenti Camelia	30.05.2016
7. Balanuta Dumitru	VI	Balanuta Dumitru	30.05.2016
8. Balanuta Felicia	VI	Balanuta Felicia	30.05.2016
9. Batereanu Lucica	VI	Batereanu Lucica	30.05.2016
10. Bitca Andrian	VI	Bitca Andrian	30.05.2016
11. Boian Maria	VI	Boian Maria	30.05.2016
12. Borcoman Alexandru	VI	Borcoman Alexandru	30.05.2016
13. Breahna Grigore	VI	Breahna Grigore	30.05.2016
14. Budeci Ion	VI	Budeci Ion	30.05.2016
15. Bulhac Ion	VI	Bulhac Ion	30.05.2016
16. Bunciuc Alina	VI	Bunciuc Alina	30.05.2016
17. Buraga Grigore	VI	Buraga Grigore	30.05.2016
18. Businschi Ana	VI	Businschi Ana	30.05.2016
19. Calciu Vladimir	VI	Calciu Vladimir	30.05.2016
20. Caraman Natalia	VI	Caraman Natalia	30.05.2016
21. Catana Ion	VI	Catana Ion	30.05.2016
22. Cebanu victor	VI	Cebanu Victor	30.05.2016
23. Cebotari Tatiana	VI	Cebotari Tatiana	30.05.2016
24. Cebotari Vasile	VI	Cebotari Vasile	30.05.2016
25. Cernopolc Ion	VI	Cernopolc Ion	30.05.2016
26. Chicu Stefan	VI	Chicu Stefan	30.05.2016
27. Ciobanu Gabriela	VI	Ciobanu Gabriela	30.05.2016
28. Ciobanu Sergiu	VI	Ciobanu Sergiu	30.05.2016
29. Ciornea Ion	VI	Ciornea Ion	30.05.2016

30. Cobzac Marina	VI	Cobzac Marina	30.05.2016
31. Codreanu Tudor	VI	Codreanu Tudor	30.05.2016
32. Cojocari Tudor	VI	Cojocari Tudor	30.05.2016
33. Cojocari Victor	VI	Cojocari Victor	30.05.2016
34. Cojuhari Tatiana	VI	Cojuhari Tatiana	30.05.2016
35. Cojusnean Andrei	VI	Cojusnean Andrei	30.05.2016
36. Costas Vasile	VI	Costas Vasile	30.05.2016
37. Cusnir Alexandru	VI	Cusnir Alexandru	30.05.2016
38. Dercaci Stela	VI	Dercaci Stela	30.05.2016
39. Diboliscaea Natalia	VI	Diboliscaea Natalia	30.05.2016
40. Erhan Victor	VI	Erhan Victor	30.05.2016
41. Fedeles Andrei	VI	Fedeles Andrei	30.05.2016
42. Frasin Adriana	VI	Frasin Adriana	30.05.2016
43. Furculita Nina	VI	Furculita Nina	30.05.2016
44. Ghiletcii Gheorghe	VI	Ghiletcii Gheorghe	30.05.2016
45. Grigori Mihaela	VI	Grigori Mihaela	30.05.2016
46. Grinciuc Mihai	VI	Grinciuc Mihai	30.05.2016
47. Guzun Natali	VI	Guzun Natali	30.05.2016
48. Jiznev Ecaterina	VI	Jiznev Ecaterina	30.05.2016
49. Jiznev Veaceslav	VI	Jiznev Veaceslav	30.05.2016
50. Josan Victoria	VI	Josan victoria	30.05.2016
51. Lanciu Carolina	VI	Lanciu Carolina	30.05.2016
52. Levitchi Tatiana	VI	Levitchi Tatiana	30.05.2016
53. Luca Sorina	VI	Luca Sorina	30.05.2016
54. Lungu Mihail	VI	Lungu Mihail	30.05.2016
55. Lupascu Arcadi	VI	Lupascu Arcadi	30.05.2016
56. Lupu Nicoleta	VI	Lupu Nicoleta	30.05.2016
57. Malai Lilian	VI	Malai Lilian	30.05.2016
58. Malinjo Eugeniu	VI	Malinjo Eugeniu	30.05.2016
59. Manoli Ion	VI	Manoli Ion	30.05.2016
60. Marcoci sergiu	VI	Marcoci sergiu	30.05.2016
61. Midrigan Ion	VI	Midrigan Ion	30.05.2016
62. Mitrofan Ana	VI	Mitrofan Ana	30.05.2016
63. Moiseenco Felicia	VI	Moiseenco Felicia	30.05.2016

64. Mudrea Tudor	VI	Mudrea Tudor	30.05.2016
65. Mutruc Maxim	VI	Mutruc Maxim	30.05.2016
66. Mutu Nicolae	VI	Mutu Nicolae	30.05.2016
67. Neteda Vladimir	VI	Neteda Vladimir	30.05.2016
68. Novageia	VI	Cater Sergiu	30.05.2016
69. Oprea Tatiana	VI	Oprea Tatiana	30.05.2016
70. Pahomea Constantin	VI	Pahomea Constantin	30.05.2016
71. Panfil Piotr Gheorghe	VI	Panfil Piotr Gheorghe	30.05.2016
72. Perju Ivan	VI	Perju Ivan	30.05.2016
73. Petrascu Artiom	VI	Petrascu Artiom	30.05.2016
74. Petrascu Ion	VI	Petrascu Ion	30.05.2016
75. Petrov Nicolae	VI	Petrov Nicolae	30.05.2016
76. Pinteac Roman	VI	Pinteac Roman	30.05.2016
77. Pirlog Sergiu	VI	Pirlog Sergiu	30.05.2016
78. Plugaru Olesea	VI	Plugaru Olesea	30.05.2016
79. Pompus Irina	VI	Pompus Irina	30.05.2016
80. Popa Dorin	VI	Popa Dorin	30.05.2016
81. Popov Dumitru	VI	Popov dumitru	30.05.2016
82. Pripa Gheorghe	VI	Pripa Gheorghe	30.05.2016
83. Proagricultura Durabila	VI	Iovu Octavian	30.05.2016
84. Proagricultura Durabila	VI	Tepordei Grigore	30.05.2016
85. Procopii Valeria	VI	Procopii Valeria	30.05.2016
86. Puscasu Lilia	VI	Puscasu Lilia	30.05.2016
87. Remizenco Svetlana	VI	Remizenco Svetlana	30.05.2016
88. Ritoi Viorica	VI	Ritoi Viorica	30.05.2016
89. Romischer Tatiana	VI	Romischer Tatiana	30.05.2016
90. Roscovan Olesea	VI	Roscovan Olesea	30.05.2016
91. Rotari Dumitru	VI	Rotari Dumitru	30.05.2016
92. Rotaru Elena	VI	Rotaru Elena	30.05.2016
93. Rusu Adrian	VI	Rusu Adrian	30.05.2016
94. Rusu Maxim	VI	Rusu Maxim	30.05.2016
95. Rusu Nicolae	VI	Rusu Nicolae	30.05.2016
96. Rusu Sergiu	VI	Rusu Sergiu	30.05.2016
97. Sarateanu Grigore	VI	Sarateanu Grigore	30.05.2016

98. Sava Dinu	VI	Sava Dinu	30.05.2016
99. Savciuc alexandru	VI	Savciuc alexandru	30.05.2016
100. Sirbu Stefan	VI	Sirbu Stefan	30.05.2016
101. Smoleac Ana	VI	Smoleac Ana	30.05.2016
102. Spataru Daniel	VI	Spataru Daniel	30.05.2016
103. Spinu Alexandru	VI	Spinu Alexandru	30.05.2016
104. Statnic Casian	VI	Statnic Casian	30.05.2016
105. Sutac Fiodor	VI	sutac fiodor	30.05.2016
106. Todica Dumitru	VI	Todica Dumitru	30.05.2016
107. Toma Vlada	VI	Toma Vlada	30.05.2016
108. Turcan Aliona	VI	Turcan Aliona	30.05.2016
109. Turcanu Nicolai	VI	Turcanu Nicolai	30.05.2016
110. Turculet Dorina	VI	Turculet Dorina	30.05.2016
111. Vacarciuc Ion	VI	Vacarciuc Ion	30.05.2016
112. Valenciuc ana	VI	Valenciuc ana	30.05.2016
113. Varvariuc Ana	VI	Varvariuc Ana	30.05.2016
114. Vega Soft	VI	Costovici Ion	30.05.2016
115. Veverita Mihail	VI	Veverita Mihail	30.05.2016
116. Viamar	VI	Marandici Sergiu	30.05.2016
117. Vila Mea	VI	Ciorba Valeriu	30.05.2016
118. Vornicescu Denis	VI	Vornicescu Denis	30.05.2016
119. Vozian Andrei	VI	Vozian Andrei	30.05.2016
120. Vulpea Alina	VI	Vulpea Alina	30.05.2016
121. Zbanca Evelina	VI	Zbanca Evelina	30.05.2016
122. Zicova Evelina	VI	Zicova Evelina	30.05.2016
123. Viva-Igna	VI	Lesnic Igor	31.07.2015
124. Ghilechii Vasile	VI	Ghilechii Vasile	30.05.2016
125. Onofras Ion	VI	Onofras Ion	30.05.2016
126. Ababii Vitalie	VI	Ababii Vitalie	31.07.2015
127. Agaci Tatiana	VI	Agaci Tatiana	31.07.2015
128. Agro-Fruct	VI	Mereacre Gheorghe	31.07.2015
129. Agrobionis	VI	Adam Andrei	31.07.2015
130. Alexandru Leonid Gheorghe	VI	Alexandru Leonid	31.07.2015
131. Ancosdan-Grup	VI	Becciev Andrei	31.07.2015

132. AND-MB	VI	Andries Natalia	31.07.2015
133. Andimilia	VI	Ciocan dimitru	31.07.2015
134. Apis Victoria	VI	Darii Victoria	30.05.2016
135. Arsenii Ion	VI	Arsenii Ion	31.07.2015
136. Art-Proeco	VI	Sobol Angela	31.07.2015
137. Automotive Solution Company	VI	Slobodeniuc Adrian	31.07.2015
138. Avidinix Service	VI	Gutu Andrei	31.07.2015
139. Babiuc Vasiliu Nicolai	VI	Babiuc Vasile	31.07.2015
140. Baciui Vladimir	VI	Baciui Vladimir	31.07.2015
141. Banariuc Radu Gheorghe	VI	Banariuc Radu	31.07.2015
142. Banaru Arcadie	VI	Banaru Arcadie	31.07.2015
143. Baroneasa Bianca	VI	Senin-Oprea Svetlana	31.07.2015
144. Bazatin Sergiu Mihail	VI	Bazatin sergiu nicolae	31.07.2015
145. Bernevec Elena	VI	Bernevec Elena	31.07.2015
146. Beschieru Maria	VI	Bescheru Maria	31.07.2015
147. Beton Compozit	VI	Sirbu Vadim	31.07.2015
148. Birzu Ion	VI	Birzu Ion	31.07.2015
149. Bolboceanu Igor	VI	Bolboceanu Igor	31.07.2015
150. Botnari Corneliu	VI	Botnari Corneliu	31.07.2015
151. Botnari Trofim	VI	Botnari Trofim	31.07.2015
152. Brai Gheorghe	VI	Brai Gheorghe	31.07.2015
153. Brinza Adriana	VI	Brinza adriana	31.07.2015
154. Bubuc Vitalie	VI	Bubuc Vitalie	31.07.2015
155. Capatina Angela	VI	Capatina Angela	31.07.2015
156. Cartira Maxim	VI	Cartira Maxim	31.07.2015
157. Cazacu Ionel Ion com. Balatina	VI	Cazacu Ionel	31.07.2015
158. Ceban Gheorghe	VI	Ceban Gheorghe	31.07.2015
159. Cebotari Cristian Eugeniu s. Criscauti	VI	Cebotari Cristian	30.05.2016
160. Chilian Tatiana	VI	Chilian Tatiana	31.07.2015
161. Chirca Pavel	VI	Chirca Pavel	31.07.2015
162. Chisca Rodica	VI	Chisca Rodica	31.07.2015
163. Chistol Arcadie Vasile s. Obreja Veche	VI	Chistol arcadie	31.07.2015
164. Cojocari Sergiu	VI	Cojocari Sergiu	31.07.2015

165. Cojocaru Alexandru	VI	Cojocaru Alexandru	31.07.2015
166. Cojocaru Mihail	VI	Cojocaru Mihail	31.07.2015
167. Constantinov Leonid	VI	Constantinov Leonid	31.07.2015
168. Costasco Valeriu Boris	VI	Costasco Valeriu Boris	31.07.2015
169. Costisanu Rodica	VI	Costisanu Rodica	31.07.2015
170. Cotruta Vladislav Andrei	VI	Cotruta Vladislav	31.07.2015
171. Covalciuc Dargos	VI	Covalciuc Dragos	31.07.2015
172. Danilov Dionisie	VI	Danilov Dionisie	31.07.2015
173. Dontu Serghei	VI	Dontu Serghei	31.07.2015
174. Dorin Caraman	VI	Dorin Caraman	31.07.2015
175. Dragnev Maxim	VI	Dragnev Maxim	31.07.2015
176. Dumitrascu Fiodor Andrei	VI	Dumitrascu Fiodor Andrei	30.05.2016
177. Eco-Walnuts	VI	Balea Vladislav	31.07.2015
178. Ecoforest Alfa	VI	Croitor Mihaela	31.07.2015
179. Efros Dumitru Vitalie	VI	Efros Dumitru	31.07.2015
180. Emivaro-Group	VI	Rosca Vadim	31.07.2015
181. Famir-Com	VI	Mironescu-Botezatu Natalia	31.07.2015
182. Fedorcea Nadejda	VI	Fedorcea Nadejda	31.07.2015
183. Fravarteh	VI	Onofrei Gavril	31.07.2015
184. Frimu Gheorghe Pavel	VI	Frimu Gheorghe	30.05.2016
185. Fructselect	VI	Cherdivara Ion	31.07.2015
186. Furdui Elena Piotr	VI	Furdui Elena Piotr	30.05.2016
187. Gandrabur Iulian	VI	Gandrabur Iulian	31.07.2015
188. Garstea Ilii Alexandru s. Ciocilteni	VI	Garstea Ilii Alexandru	31.07.2015
189. Garstea Tatiana Alexandru s. Ciocilteni	VI	Garstea Tatiana	31.07.2015
190. Gheorghita Ion	VI	Gheorghita Ion	31.07.2015
191. Girasole-Prod	VI	Doroftei Ion	31.07.2015
192. Givalini	VI	Dragan Eduard	31.07.2015
193. Glaciar	VI	Caradja Alina	31.07.2015
194. Godoroja Andrei	VI	Godoroja Andrei	31.07.2015
195. Gojan Eduard Ion	VI	Gojan Eduard	31.07.2015
196. Gordienco Tatiana Leonid	VI	Gordienco Tatiana	31.07.2015
197. Gospodari Nicolai	VI	Gospodari nicolai	31.07.2015

198. Granaci Andrei	VI	Granaci Andrei	31.07.2015
199. Graur Alexandra	VI	Graur Alexandra	31.07.2015
200. Greenland	VI	Bivol Diomid	30.05.2016
201. Grigori Dmitri s. Izvoare	VI	Grigori Dmitri	31.07.2015
202. Groza Sergiu Nicolae	VI	Groza Sergiu	31.07.2015
203. Gusacinschi Valentin	VI	Gusacinschi Valentin	31.07.2015
204. Gutu Eugeniu	VI	Gutu Eugeniu	31.07.2015
205. Haret Radu	VI	Haret Radu	31.07.2015
206. Haric Evghenii Aureliu	VI	Haric Evghenii	31.07.2015
207. Iamandi Stefan	VI	Iamandi Stefan	31.07.2015
208. Ionas Ion Constantin	VI	Ionas Ion	31.07.2015
209. Ivascu Ion	VI	Ivascu Ion	31.07.2015
210. Jignea Diana Nicolae s. Drojdieni	VI	Jignea Diana	31.07.2015
211. Lasco Alexandru	VI	Lasco Alexandru	31.07.2015
212. Legumar-Impex	VI	Cimbir Marina	31.07.2015
213. Logan Stanislav	VI	Logan Stanislav	31.07.2015
214. Lungu Corneliu Vasile s. Horodiste	VI	Lungu Corneliu	31.07.2015
215. Lungu Victor Ion	VI	Lungu Victor	31.07.2015
216. Macari Mihail Vasile	VI	Macari Tatiana	30.05.2016
217. Maidan anatolie Constantin	VI	Maidan Anatolie	31.07.2015
218. Matraguna Victor Grigore s. Pitra	VI	Matraguna Victor	31.07.2015
219. Mazurchevici Dumitru	VI	Mazurchevici Dumitru	31.07.2015
220. Mazurchevici Dumitru	VI	Gutu Victor	31.07.2015
221. Melniciuc Romica Victor s. Viisoara	VI	Melniciuc Romica	31.07.2015
222. Mercline	VI	Mereacre Nicolae	31.07.2015
223. Mereacre Ion Tudor	VI	Mereacre Ion Tudor	31.07.2015
224. Micolenco Dionisie Vadim	VI	Micolenco Dionisie Vadim	30.05.2016
225. Miron Natalia	VI	Miron Natalia	31.07.2015
226. Miron Vladimir	VI	Miron Vladimir	31.07.2015
227. Mirzac Grigorie	VI	Mirzac Grigorie	31.07.2015
228. Mojilovschi Olga Ivan	VI	Mojilovschi Olga	31.07.2015
229. Motoc Cristina Oleg	VI	Motoc Cristina Oleg	30.05.2016
230. Nogai Mihail Ion	VI	Nogai Mihail	31.07.2015

231. Onofrei Gavril	VI	Onofrei Gavril	31.07.2015
232. Padureac Svetlana Gheorghe s. Alunis	VI	Padure Svetlana	31.07.2015
233. Perju Carolina	VI	Perju Carolina	30.05.2016
234. Pislaru Andrei Anatolie, s. Delacau	VI	Pislaru Andrei	30.05.2016
235. Polizov Denis Ivan	VI	Polizov Denis	31.07.2015
236. Portevschi Vasile	VI	Portevschi Vasile	31.07.2015
237. Prisacaru Dorin Boris	VI	Prisacaru Dorin	31.07.2015
238. Pruteanu Victor	VI	Pruteanu Victor	30.05.2016
239. Ptasnic Irina Ghenadii	VI	Ptasnic Irina	30.05.2016
240. Rosca Stefan	VI	Rosca Stefan	31.07.2015
241. Rotaru Ion	VI	Rotaru Ion	31.07.2015
242. Rusu Serghei Vasile	VI	Rusu Serghei Vasile	31.07.2015
243. Sacali Victor Valentin	VI	Sacali Victor	31.07.2015
244. Salcutanu Victor	VI	Salcutanu Victor	31.07.2015
245. Simionel Maxim Gheorghe	VI	Simionel Maxim	31.07.2015
246. Spinu Elena	VI	Spinu Elena	30.05.2016
247. Stavila Ilie Vasile	VI	Stavila Ilie	31.07.2015
248. Steldor	VI	Morosanu Dorin	31.07.2015
249. Straista Vasiliu Mihail	VI	Straista Vasiliu	31.07.2015
250. Suhovprod	VI	Capatina Marcel	31.07.2015
251. Tarlev Dumitru	VI	Tarlev Dumitru	31.07.2015
252. Tcaci Serghei Mihail	VI	Tcaci Serghei	31.07.2015
253. Teut Ilie	VI	Teut Ilie	31.07.2015
254. Tibrigan Nicolae Tudor	VI	Tibrigan Nicolae	31.07.2015
255. Trifaniuc Natalia Valeriu s. Alexeevca	VI	Trifaniuc Natalia	31.07.2015
256. Tugui Tatiana Grigore	VI	Tugui Tatiana	30.05.2016
257. Tulbu Vadim	VI	Tulbu Vadim	31.07.2015
258. Turcan Oleg Iurie	VI	Turcan Oleg	30.05.2016
259. Ursu Tatiana	VI	Ursu Tatiana	31.07.2015
260. Ursu Valentin	VI	Ursu Valentin	31.07.2015
261. Vicdanis-Expres	VI	Stanila Daniela	30.05.2016
262. Vita-Biofarm	VI	Catlabuga Ludmila	31.07.2015

263. Voicu Lilian	VI	Voicu Lilian	31.07.2015
264. Voleac Denis	VI	Voleac Denis	31.07.2015
265. Zaharia Vasile	VI	Zaharia Vasile	31.07.2015
266. Zmeu Anna Vladimir	VI	Zmeu Anna Vladimir	31.07.2015
267. Avricenco Cristina	V	Avricenco Cristina	24.03.2014
268. Babalau Ghenadie	V	Babalau Ghenadie	24.03.2014
269. Babii Ion	V	Babii Ion	24.03.2014
270. Bacean Nadejda	V	Bacean Nadejda	24.03.2014
271. Bajereanu Ilin	V	Bajereanu Ilin	24.03.2014
272. Banari Andrei	V	Banari Andrei	24.03.2014
273. Baranov Pavel	V	Baranov Pavel	24.03.2014
274. Barcari Petru	V	Barcari Petru	24.03.2014
275. Bejenaru Ion	V	Bejenaru Ion	24.03.2014
276. Berlinschi Ghenadie	V	Berlinschi Ghenadie	24.03.2014
277. Besarab Adrian	V	Besarab Adrian	24.03.2014
278. Bors Luminita	V	Bors Luminita	24.03.2014
279. Braguta Elena	V	Braguta Elena	24.03.2014
280. Bujac Maria	V	Bujac Maria	24.03.2014
281. Bujac Oleg	V	Bujac Oleg	24.03.2014
282. Bujor Cristin	V	Bujor cristin	24.03.2014
283. Burdeniuc Inga	V	Burdeniuc Inga	24.03.2014
284. Burlac Ion	V	Burlac Ion	24.03.2014
285. Calaras Cristina	V	Calaras Cristina	24.03.2014
286. Capatina Ion	V	Capatina Ion	24.03.2014
287. Cartin Teodor	V	Cartin Teodor	24.03.2014
288. Catcov Alexandru	V	Catcov Alexandru	24.03.2014
289. Cavliuc Veaceslav	V	Cavliuc Veaceslav	24.03.2014
290. Cazacu Maria	V	Cazacu Maria	24.03.2014
291. Ceban Maria	V	Ceban Maria	24.03.2014
292. Cebotari Mariana	V	Cebotari Mariana	24.03.2014
293. Cemurtan Dumitru	V	Cemurtan Dumitru	24.03.2014
294. Chirila Dinu	V	Chirila Dinu	24.03.2014
295. Ciobanu Vlad	V	Ciobanu Vlad	24.03.2014
296. Ciubotaru Andries	V	Ciubotaru Andries	24.03.2014

297. Ciuloci Lavinia	V	Ciuloci Lavinia	24.03.2014
298. Ciutac Silvia	V	Ciutac Silvia	24.03.2014
299. Climenco Artur	V	Climenco Artur	24.03.2014
300. Cojocaru Ion	V	Cojocaru Ion	24.03.2014
301. Conea Maxim	V	Conea Maxim	24.03.2014
302. Cosciug Elena	V	Cosciug Elena	24.03.2014
303. Coseru Marcel	V	Coseru Marcel	24.03.2014
304. Cotornicean Maxim	V	Cotornicean Maxim	24.03.2014
305. Cotorobai Cristian	V	Cotorobai Cristian	24.03.2014
306. Cotruta Viorica	V	Cotruta Viorica	24.03.2014
307. Crudu Natalia	V	Crudu Natalia	24.03.2014
308. Culeva Mihaela	V	Culeva Mihaela	24.03.2014
309. Curchi Tatiana	V	Curchi Tatiana	24.03.2014
310. Dabija Silvia	V	Dabija Silvia	24.03.2014
311. Danilescu Pavlo	V	Danilescu Pavlo	24.03.2014
312. Darii Carolina	V	Darii Carolina	24.03.2014
313. Dragomir Marin	V	Dragomir Marin	24.03.2014
314. Dumitrascu Andrei	V	Dumitrascu Andrei	24.03.2014
315. Enciu Zaharia	V	Enciu Zaharia	24.03.2014
316. Esanu Vladimmir	V	Esanu Vladimmir	24.03.2014
317. Florea Igor	V	Florea Igor	24.03.2014
318. Frunza Teodor	V	Frunza Teodor	24.03.2014
319. Galasan Petru	V	Galasan Petru	24.03.2014
320. Gangur Constantin	V	Gangur Constantin	24.03.2014
321. Gheorghies Taitana	V	Gheorghies Taitana	24.03.2014
322. Golban Nicolae	V	Golban Nicolae	24.03.2014
323. Grajidan Denis	V	Grajidan Denis	24.03.2014
324. Gubca Vadim	V	Gubca Vadim	24.03.2014
325. Guivan Eduard	V	Guivan Eduard	24.03.2014
326. Gusan Ala	V	Gusan Ala	24.03.2014
327. Gutu Ion	V	Gutu Ion	24.03.2014
328. Hanganu Alexandru	V	Hanganu Alexandru	24.03.2014
329. Ionas Grigore	V	Ionas Grigore	24.03.2014
330. Ioncu Victor	V	Ioncu Victor	24.03.2014

331. Iovu Elena	V	Iovu Elena	24.03.2014
332. Istrati Sorina	V	Istrati Sorina	24.03.2014
333. Iusico Alexandru	V	Iusico Alexandru	24.03.2014
334. Josan Sergiu	V	Josan Sergiu	24.03.2014
335. Juravschi Vasile	V	Juravschi Vasile	24.03.2014
336. Leahu Igor	V	Leahu Igor	24.03.2014
337. Lemnea Nadejda	V	Lemnea Nadejda	24.03.2014
338. Luchian Ghebadie	V	Luchian Ghebadie	24.03.2014
339. Lungu Anastasia	V	Lungu Anastasia	24.03.2014
340. Lungu Vladimir	V	Lungu Vladimir	24.03.2014
341. Malcocean Alexandru	V	Malcocean Alexandru	24.03.2014
342. Malcocean Leonid	V	Malcocean Leonid	24.03.2014
343. Marimescul Daria	V	Marimescul Daria	24.03.2014
344. Marinova Marin	V	Marinova Marin	24.03.2014
345. Martin Alexandru	V	Martin Alexandru	24.03.2014
346. Matei Chiril	V	Matei Chiril	24.03.2014
347. Mereacre Ion	V	Mereacre Ion	24.03.2014
348. Meriacre Radu	V	Meriacre Radu	24.03.2014
349. Mocanu Margarita	V	Mocanu Margarita	24.03.2014
350. Moisa Andrei	V	Moisa Andrei	24.03.2014
351. Mungiu Dumitru	V	Mungiu Dumitru	24.03.2014
352. Munteanu Lilian	V	Munteanu Lilian	24.03.2014
353. Murzacov Elena	V	Murzacov Elena	24.03.2014
354. Nastas Alina	V	Nastas Alina	24.03.2014
355. Nedelco Andrei	V	Nedelco Andrei	24.03.2014
356. Negrei Varvara	V	Negrei Varvara	24.03.2014
357. Nemtanu Olga	V	Nemtanu Olga	24.03.2014
358. Nichita Gabriela	V	Nichita Gabriela	24.03.2014
359. Nimerenco Carolina	V	Nimerenco Carolina	24.03.2014
360. Nita Varvara	V	Nita Varvara	24.03.2014
361. Nunu Roman	V	Nunu Roman	24.03.2014
362. Onofrei Elena	V	Onofrei Elena	24.03.2014
363. Oprea Victor	V	Oprea Victor	24.03.2014
364. Paduret Chiril	V	Paduret Chiril	24.03.2014

365. Pambuc Iurie	V	Pambuc Iurie	24.03.2014
366. Pascari Ana-Maria	V	Pascari Ana-Maria	24.03.2014
367. Petica Nina	V	Petica Nina	24.03.2014
368. Placinta Olga	V	Placinta Olga	24.03.2014
369. Poghirca Elena	V	Poghirca Elena	24.03.2014
370. Popov Artur	V	Popov Artur	24.03.2014
371. Popusoi Alexandru	V	Popusoi Alexandru	24.03.2014
372. Popusoi Luminita	V	Popusoi Luminita	24.03.2014
373. Potinga Victor	V	Potinga Victor	24.03.2014
374. Prodaniuc Marin	V	Prodaniuc Marin	24.03.2014
375. Prohorova Elena	V	Prohorova Elena	24.03.2014
376. Psenita Dmitrii	V	Psenita Dmitrii	24.03.2014
377. Ramascanu Rodica	V	Ramascanu Rodica	24.03.2014
378. Rapcea Mihail	V	Rapcea Mihail	24.03.2014
379. Recean Stela	V	Recean Stela	24.03.2014
380. Roscovan Olesea	V	Roscovan Olesea	24.03.2014
381. Rotari Cristian	V	Rotari Cristian	24.03.2014
382. Rusu Dinu	V	Rusu Dinu	24.03.2014
383. Samorasla Constantin	V	Samorasla Constantin	24.03.2014
384. Savcenco Ivan	V	Savcenco Ivan	24.03.2014
385. Scendrea Olga	V	Scendrea Olga	24.03.2014
386. Schivu Alexandru	V	Schivu Alexandru	24.03.2014
387. Septelici Mihaela	V	Septelici Mihaela	24.03.2014
388. Silivestru Eugen	V	Silivestru Eugen	24.03.2014
389. Sirbu Mihaela	V	Sirbu Mihaela	24.03.2014
390. Sirbu Sergiu	V	Sirbu Sergiu	24.03.2014
391. Slavcenco Anantolie	V	Slavcenco Anantolie	24.03.2014
392. Stavita Tudor	V	Stavita Tudor	24.03.2014
393. Stircu Ion	V	Stircu Ion	24.03.2014
394. Sulimia Ecaterina	V	Sulimia Ecaterina	24.03.2014
395. Tentiuc Cristina	V	Tentiuc Cristina	24.03.2014
396. Toderascu Andrei	V	Toderascu Andrei	24.03.2014
397. Tonu Stanislav	V	Tonu Stanislav	24.03.2014
398. Topor Victor	V	Topor Victor	24.03.2014

399. Trocin Valeriu	V	Trocin Valeriu	24.03.2014
400. Turcan Ion	V	Turcan Ion	24.03.2014
401. Turcanu Marcu	V	Turcanu Marcu	24.03.2014
402. Vaiman Tigran	V	Vaiman Tigran	24.03.2014
403. Visnevschii Nicolai	V	Visnevschii Nicolai	24.03.2014
404. Voicu Mihai GT	V	Voicu Mihai GT	24.03.2014
405. Vornicioi-Gatman Liudmila	V	Vornicioi-Gatman Liudmila	24.03.2014
406. Zestrea Sergiu	V	Zestrea Sergiu	24.03.2014
407. Zlotea Daniela	V	Zlotea Daniela	24.03.2014
408. Gutu Ana	V	Gutu Ana	24.03.2014
409. Bivol Serghei Iovu s. Lipoveni	V	Bivol Serghei	24.03.2014
410. Agapie Radu	V	Agapie Radu	24.03.2014
411. Bilic Natalia Andrei	V	Bilic Natalia	24.03.2014
412. Bobicov Anton Mihail Causeni	V	Bobicov Anton	24.03.2014
413. Capmaru Ana Ghenadie	V	Capmaru Ana	24.03.2014
414. Carpidor	V	Fodor Andrei	24.03.2014
415. Casa Mioarelor	V	Cebotari Dumotru	24.03.2014
416. Cernat Maxim Alexandru	V	Cernaut Maxim	24.03.2014
417. Corlateanu Artur	V	Corlateanu Artur	24.03.2014
418. Davidescu Andrian Vladimir	V	Davidescu Adrian	24.03.2014
419. Donion-Com	V	Donica Ion	24.03.2014
420. Flavimih	V	Nicolaescu Constantin	24.03.2014
421. Furmuzachi Maia	V	Furmuzachi Maia	24.03.2014
422. Ghitiu Vladimir	V	Ghitiu Vladimir	24.03.2014
423. Grimprod-Agro	V	Dobuleac ivan	24.03.2014
424. Guboglu Sergiu	V	Guboglu Sergiu	24.03.2014
425. Jechiu Constantin	V	Jechiu Constantin	24.03.2014
426. Lazarev Vasile Mihail	V	Lazarev Vasile	24.03.2014
427. Luca Vasile	V	Luca Vasile	24.03.2014
428. Luchian Alexandra Anton	V	Luchian Alexandra	24.03.2014
429. Marineac Gheorghe Gheorghe	V	Marineac Gheorghe	24.03.2014
430. Morari Larisa	V	Plingau Veronica	24.03.2014
431. Nour Ilie	V	Nour Ilie	24.03.2014
432. Osadcii Constantin	V	Osadcii Constantin	24.03.2014

433. Pasat Sergiu Iurie	V	Pasat Sergiu	24.03.2014
434. Rabacu Snejana Nicolae	V	Rabacu Snejana	24.03.2014
435. Rapesco Simion	V	Rapesco Siomion	24.03.2014
436. Sarban Cristina Mihail	V	Sarban Cristina	24.03.2014
437. Sofinic	V	Gustiuc Tatiana	24.03.2014
438. Tauci Veronica	V	Tauci Veronica	24.03.2014
439. Valeyta Prim SRL	V	Gilca Anastasia	24.03.2014
440. Varvariuc Igori	V	Varvariuc Igor	24.03.2014
441. Nicolau Leonid	V	Nicolau Leonid	18.02.2013
442. Abajeu Nicu	V	Abajeu Nicu	06.02.2012
443. Agro Armasu	V	Armasu Vasile	12.03.2013
444. Ailoi Mihai	V	Ailoi Mihai	23.01.2012
445. Ailoi Victoria	V	Ailoi Victoria	23.01.2012
446. Andronache Marin	V	Andronache Marin	06.02.2012
447. Armasari Anatolie	V	Armasaru Anatolie	23.01.2012
448. Bacarji Ion	V	Bacarji Ion	09.12.2013
449. Badarau Diana	V	Badarau Diana	24.06.2013
450. Balaban Mircea	V	Balaban Mircea	24.06.2013
451. Balaban Victor	V	Balaban Victor	24.06.2013
452. Balan Stanislav	V	Balan Stanislav	12.03.2012
453. Banaru Svetlana	V	Banaru Svetlana	23.01.2012
454. Bargan Serghei	V	Bargan Serghei	12.03.2012
455. Bejenaru Vera	V	Bejenaru Vera	06.02.2012
456. Belecciu Oxana	V	Belecciu Oxana	18.02.2013
457. Belecui Sergiu	V	Belescu Sergiu	18.02.2013
458. Beslie Iurie	V	Beslie Iurie	23.01.2012
459. Besliu Angela	V	Besliu Angela	06.02.2012
460. Bodi Tatiana	V	Bodi Tatiana	12.03.2012
461. Borodachi Vladimir Arcadie	V	Borodachi Vladimir	24.06.2013
462. Bundulachi Ecaterina	V	Bundulachi Ecaterina	12.03.2012
463. Burduja Victor	V	Burduja Victor	18.03.2013
464. Burlea Igor	V	Burlea Igor	18.03.2013
465. Buruiana Eugeniu Andrei	V	Buruiana Eugeniu	12.03.2013
466. Buruiana Viorel	V	Buruiana Viorel	12.03.2013

467. Calancea Ion Nicolae	V	Calancea Ion	12.03.2013
468. Capatina Mihail	V	Capatina Mihail	23.01.2012
469. Caraman Mihail	V	Caraman Mihail	18.02.2013
470. Caraman Veceslav	V	Caraman Veceslav	24.12.2012
471. Cazac Constantin	V	Cazac Constantin	12.03.2012
472. Cazacu Doina	V	Cazacu Doina	23.01.2012
473. Ceban Olesea	V	Ceban Olesea	24.06.2013
474. Cebotarenco Andrei	V	Cebotarenco Andrei	24.06.2013
475. Cerchez-Baltatu Semion	V	Cerchez Semion	18.03.2013
476. Cerici Ion	V	Cerici Ion	17.12.2012
477. Cheibas Cristina	V	Cheibas Cristina	23.01.2012
478. Chirca Ana	V	Chirca Ana	24.12.2012
479. Chiriac-Agroclim	V	Chiriac Victor	09.12.2013
480. Cigolea Grgore	V	Cigolea Grgore	24.12.2012
481. CimCazac	V	Cazac Violeta	09.12.2013
482. Ciobanu Andrei	V	Ciobanu Andrei	18.02.2013
483. Ciobanu Mihail	V	Ciobanu Mihail	18.02.2013
484. Cirlan Vadim	V	Cirlan Vadim	17.12.2012
485. Ciudin Eudochia	V	Ciudin Eudochia	18.02.2013
486. Clincu Mihaela Gheorghe	V	Clincu Mihaela	09.12.2013
487. Cocier Alexandru	V	Cocier Alexandru	09.12.2013
488. Cojocari Dumitru	V	Cojocari Dumitru	23.01.2012
489. Cojocarui Constantin	V	Cojocarui Constantin	12.03.2013
490. Cojocarui Cristofor	V	Cojocarui Cristofor	24.12.2012
491. Cojucari Ion	V	Cojucari Ion	17.12.2012
492. Condratchii Liliana	V	Condratchii Liliana	12.03.2012
493. Conovalciuc Corolina	V	Conovalciuc Corolina	24.12.2012
494. Cotiubca Nellea	V	Cotiubca Nellea	24.12.2012
495. Covali Sergiu	V	Covali Sergiu	23.01.2012
496. Cozari Veronica	V	Cozari Veronica	24.12.2012
497. Cravet Valentina	V	Cravet Valentina	23.01.2012
498. Cretu Maria	V	Cretu Maria	12.03.2013
499. Critescu Dorin	V	Critescu Dorin	17.12.2012
500. Croitor Ivan	V	Croitor Ivan	17.12.2012

501. Crutoi Vasili	V	Crutoi Vasili	23.01.2012
502. Cucu Ion	V	Cucu Ion	24.12.2012
503. Cujba Igor	V	Cujba Igor	18.02.2013
504. Curnic Gheorghe	V	Curnic Gheorghe	18.03.2013
505. Cutitaru Doina	V	Cutitaru Doina	24.12.2012
506. Damian Ion	V	Damian Ion	18.03.2013
507. Danilescu Oleg	V	Danilescu Oleg	06.02.2012
508. Danuta Piotr Oleg-Chircaiestii-Noi	V	Danuta Piotr	09.12.2013
509. Darii Mihail	V	Darii Mihail	18.02.2013
510. Darii Vitalie	V	Darii Vitalie	18.02.2013
511. Devdereea MARIAN	V	Devdereea Marian	24.12.2012
512. Devdereea Silvia	V	Devdereea Silvia	18.03.2013
513. Dima Dumitru	V	Dima Dumitru	24.12.2012
514. Dodon Vasile	V	Dodon Vasile	18.03.2013
515. Dogocher Corina	V	Bilba Eugen	09.12.2013
516. Dolghi Valeriu	V	Dolghi Valeriu	24.06.2013
517. Domenti Ion	V	Domenti Ion	18.02.2013
518. Don Zorina Igor	V	Don Zorina	12.03.2013
519. Dragnev Vasile Ion	V	Dragnev Vasile	24.06.2013
520. Dragoste Ilie	V	Dragoste Ilie	17.12.2012
521. Ermalai Adrian Ion	V	Ermalai Adrian	24.06.2013
522. Filip Alexandru	V	Filip Alexandru	24.06.2013
523. Filipp Olga	V	Filipp Olga	24.06.2013
524. Floarea Pomului	V	Dadu Vitalie	09.12.2013
525. Fructmer	V	Mereacre Oleg	09.12.2013
526. Gaina Dumitru	V	Gaina Dumitru	12.03.2013
527. Gaina Efimia	V	Gaina Efimia	24.12.2012
528. Galeata Sergiu	V	Galeata Sergiu	06.02.2012
529. Gandrabur Cristina	V	Gandrabur Cristina	09.12.2013
530. Gangan Iulian	V	Gangan Iulian	06.02.2012
531. Gascu Iulian Lilian	V	Gascu Iulian	24.06.2013
532. Gheorghe Motricala	V	Gheorghe Motricala	12.03.2013
533. Gherciu Ana	V	Gherciu Ana	12.03.2012

534. Ghilusca Boris	V	Ghilusca Boris	12.03.2013
535. Gidei Roman	V	Gidei Roman	18.02.2013
536. Gisca Elena	V	Gisca Elena	06.02.2012
537. Golovca Andrei	V	Golovca Andrei	12.03.2012
538. Grati Sabina	V	Grati Sabina	18.03.2013
539. Grosu Alexandru	V	Grosu Alexandru	12.03.2012
540. Grosu Cristina	V	Grosu Cristina	17.12.2012
541. Gudumac Olga	V	Gudumac Olga	12.03.2012
542. Guglea Alisa	V	Guglea Alisa	17.12.2012
543. Hanganu Domnita	V	Hanganu Domnita	06.02.2012
544. Harabadji Andrei	V	Harabadji Andrei	18.02.2013
545. Harea Alexandru	V	Harea Alexandru	12.03.2013
546. Harea Tatiana	V	Harea Tatiana	18.02.2013
547. Iacobin Dmitrii Vasile	V	Iacobin Dmitrii	09.12.2013
548. Istrati Gheorghe Anatoli	V	Istrati Gheorghe	18.03.2013
549. Istratii Oxana	V	Istratii Oxana	06.02.2012
550. Istratii Sergiu	V	Istratii Sergiu	06.02.2012
551. Iulia Hristiniuc	V	Hristiniuc	24.06.2013
552. Jaloba Viviana	V	Jaloba Viviana	12.03.2013
553. Juratu Arcadie	V	Juratu Arcadie	18.02.2013
554. Lazar Pavel	V	Lazar Pavel	17.12.2012
555. Leahu Gheorghe	V	Leahu Gheorghe	12.03.2013
556. Legbiofruct	V	Barcaru Mihail	09.12.2013
557. Litvin Eugen	V	Litvin Eugen	23.01.2012
558. Loghin Natalia	V	Loghin Natalia	23.01.2012
559. Luchian Mariana	V	Luchian Mariana	09.12.2013
560. Lungu Alexandru	V	Lungu Alexandru	24.12.2012
561. Lungu Nina	V	Lungu Nina	09.12.2013
562. Lupacescu Alexandru	V	Lupacescu Alexandru	06.02.2012
563. Lutisina Aliona	V	Lutisina Aliona	24.12.2012
564. Macari Ecaterina	V	Macari Ecaterina	24.12.2012
565. Macovetchii Alexandr	V	Macovetchii Alexandr	24.12.2012
566. Malii Anatolii Alexei	V	Malii Anatolii	24.06.2013
567. Manole Grigore	V	Manole Grigore	17.12.2012

568. Marcu Zinaida	V	Marcu Zinaida	12.03.2013
569. Mardare Valentin Igor	V	Mardare Valentin Igor	24.12.2012
570. Marina Perfilova	V	Perfilova Marina	09.12.2013
571. Marivlad	V	Zloi Elena	24.06.2013
572. Matasaru Grigore	V	Matasaru Grigore	23.01.2012
573. Matcas Constantin	V	Matcas Constantin	17.12.2012
574. Melnic Iuvenalii	V	Melnic Iuvenalii	24.06.2013
575. Melnic Serghei	V	Melnic Serghei	23.01.2012
576. Mereuta Alexandru	V	Mereuta Alexandru	12.03.2012
577. Mindru Victor	V	Mindru Victor	12.03.2012
578. Miron Liuba	V	Miron Liuba	18.03.2013
579. Mocanu Alin	V	Mocanu Alin	17.12.2012
580. Moga Elena	V	Moga Elena	23.01.2012
581. Moisei Corina	V	Moisei Corina	24.12.2012
582. Moraru Ion	V	Moraru Ion	12.03.2013
583. Moraru Tatiana	V	Moraru Tatiana	18.03.2013
584. Morei Nicolae	V	Morei Nicolae	06.02.2012
585. Mosneagu Ion	V	Mosneagu Ion	24.12.2012
586. Munteanu Pavel	V	Munteanu Pavel	12.03.2013
587. Mutruc Marin	V	Mutruc Marin	17.12.2012
588. Nani Tatiana	V	Nani Tatiana	24.06.2013
589. Nastas Alexandru	V	Nastas Alexandru	09.12.2013
590. Negai Dumitru	V	Negai Dumitru	24.06.2013
591. Neghina Liliana	V	Neghina Liliana	18.03.2013
592. Nemciuc Maria	V	Nemciuc Maria	12.03.2012
593. Nicolaev Oleg Veaceslav	V	Nicolaev Oleg	12.03.2013
594. Nicologlo Nicolai	V	Nicologlo Nicolai	18.03.2013
595. Nigai Roman	V	Nigai Roman	17.12.2012
596. Novac Constantin	V	Novac Constantin	12.03.2012
597. Novac Irina Timofei-Hagimus	V	Novac Irina	24.06.2013
598. Oistric Gheorghe	V	Oistric Gheorghe	17.12.2012
599. Oprea Filip	V	Oprea Filip	06.02.2012
600. Osadcii Constantin	V	Osadcii Constantin	18.03.2013
601. Osipov Maria	V	Osipov Maria	09.12.2013

602. Ostafi Liudmila	V	Ostafi Liudmila	18.02.2013
603. Ostafi Octavian	V	Ostafi Octavian	18.02.2013
604. Paduret Gheorghe	V	Paduret Gheorghe	06.02.2012
605. Palarii Domnica	V	Palarii Domnica	24.06.2013
606. Panaid Vasile	V	Panaid Vasile	17.12.2012
607. Panuta Marcel	V	Panuta Marcel	12.03.2012
608. Pascaru Vladimir	V	Pascaru Vladimir	09.12.2013
609. Pascaru Vladimir	V	Pascaru Adela	09.12.2013
610. Pastuhov Vasile	V	Pastuhov Vasile	18.03.2013
611. Pereanu Vasile Nicolae	V	Pereanu Vasile	09.12.2013
612. Periman Dmitri	V	Periman Dmitri	24.12.2012
613. Petrachi Victor	V	Petrachi Victor	23.01.2012
614. Petrachii Evghenii	V	Petrachii Evghenii	12.03.2012
615. Pinzari Aurel	V	Pinzari Aurel	09.12.2013
616. Pinzari Nicolae	V	Pinzari Nicolae	06.02.2012
617. Pinzari Sergiu	V	Pinzari Sergiu	06.02.2012
618. Pinzaru Costel	V	Pinzaru Costel	24.06.2013
619. Podlesnov Natalia Nicolai	V	Podlesnov Natalia	09.12.2013
620. Popa Mihail	V	Popa Mihail	17.12.2012
621. Popescu Andrei	V	Popescu Andrei	12.03.2013
622. Popovici Ion	V	Popovici Ion	12.03.2012
623. Popovici Radion	V	Popovici Radion	18.03.2013
624. Portevschi Vasile	V	Portevschi Vasile	12.03.2012
625. Postica Renat	V	Postica Renat	12.03.2012
626. Postolachi Denis	V	Postolachi Denis	23.01.2012
627. Postolachi Stefan	V	Postolachi Stefan	17.12.2012
628. Pretuleac Mariana Grigore	V	Pretuleac Marina	12.03.2013
629. Prodan Dumitru	V	Prodan Dumitru	12.03.2012
630. Prodan Igor	V	Prodan Igor	17.12.2012
631. Purcel Sergiu	V	Purcel Sergiu	18.03.2013
632. Purcel Vasile	V	Purcel Vasile	18.03.2013
633. Putuntean Mihail	V	Putuntean Mihail	17.12.2012
634. Resetnic Diana	V	Resetnic Diana	06.02.2012
635. Reutoi Valeriu	V	Reutoi Valeriu	06.02.2012

636. Revenco Viorel	V	Revenco Viorel	17.12.2012
637. Rosca Nicolae	V	Rosca Nicolae	12.03.2013
638. Rosca Nicolae	V	Rosca Nicolae	12.03.2013
639. Rosca Serghei	V	Rosca Serghei	12.03.2013
640. Rosca Vasile	V	Rosca Vasile	23.01.2012
641. Rotaru Ala Vitalie	V	Rotaru Ala	09.12.2013
642. Roxagro	V	Rosca Oxana	12.03.2013
643. Rudi Valerian Valeriu	V	Rudi Valerian	18.03.2013
644. Rusoi Ion	V	Rusoi Ion	18.02.2013
645. Rusu Serghei	V	Rusu Serghei	18.03.2013
646. Sandu Victor	V	Sandu Victor	09.12.2013
647. Sardari Evelina	V	Sardari Evelina	24.06.2013
648. Savin Ludmila	V	Savin Ludmila	18.03.2013
649. Scafaru Isac	V	Scafaru Isac	12.03.2013
650. Schin Dumitru	V	Schin Dumitru	23.01.2012
651. Scutelnic Adrian	V	Scutelnic Adrian	24.12.2012
652. Secu Igor	V	Secu Igor	23.01.2012
653. Semzenisi Ecaterina	V	Semzenisi Ecaterina	17.12.2012
654. Sinchetu Zinaida	V	Sinchetu Zinaida	12.03.2012
655. Sirbu Gheorghe	V	Sirbu Gheorghe	06.02.2012
656. Sitnic Silviu	V	Sitnic Silviu	23.01.2012
657. Slonovschii Constantin	V	Slonovschii Constantin	17.12.2012
658. Smoleaninov Marin Ivan	V	Smoleaninov Marin	09.12.2013
659. Socodei Andrei	V	Socodei Andrei	23.01.2012
660. Stepanenco Vasile	V	Stepanenco Vasile	17.12.2012
661. Stirbu Alexei	V	Stirbu Alexei	24.12.2012
662. Stradnic Sergiu	V	Stradnic Sergiu	12.03.2012
663. Stratan Andrei	V	Stratan Andrei	18.02.2013
664. Stratan Mihai	V	Stratan Mihai	24.12.2012
665. Surdu Sergiu	V	Surdu Sergiu	23.01.2012
666. Suvac Sorin	V	Suvac Sorin	06.02.2012
667. Taga Caroliva	V	Taga Caroliva	18.03.2013
668. Talmaci Dorin	V	Talmaci Dorin	12.03.2013
669. Tanasa Constantin	V	Tanasa Constantin	12.03.2013

670. Tapu Vladislav	V	Tapu Vladislav	18.03.2013
671. Tcaci Alexandru	V	Tcaci Alexandru	18.03.2013
672. Tcaci Ana	V	Tcaci Ana	18.03.2013
673. Tcaci Igor	V	Tcaci Igor	06.02.2012
674. Televca Alexandr	V	Televca Alexandr	24.06.2013
675. Tipa Galina	V	Tipa Galina	12.03.2013
676. Todorov Serghei	V	Todorov Serghei	06.02.2012
677. Toma Lilian	V	Toma Lilian	24.06.2013
678. Trei Provinciali	V	Popov Gheorghe	12.03.2013
679. Tripardus Valeriu	V	Tripardus Valeriu	17.12.2012
680. Tulbure Olga	V	Tulbure Olga	18.03.2013
681. Turcan Stanislav	V	Turcan Stanislav	12.03.2012
682. Turcanu Aurelia	V	Turcanu Aurelia	12.03.2012
683. Ursu Andrei	V	Ursu Andrei	12.03.2012
684. Uzun Vasile	V	Uzun Vasile	24.12.2012
685. Vatam Iana	V	Vatam Iana	12.03.2012
686. Verlan Sergiu	V	Verlan Sergiu	24.12.2012
687. Vetrila Mihail	V	Vetrila Mihail	24.12.2012
688. Vicol Crina	V	Vicol Crina	12.03.2012
689. Vlignani-Grup	V	Sestacov Natalia	12.03.2013
690. Voina Victor	V	Voina Victor	24.12.2012
691. Vornicescu Gheorghe	V	Vornicescu Gheorghe	23.01.2012
692. Zaharciuc Iurie	V	Zaharciuc Iurie	24.06.2013
693. Zgurean Tudor	V	Zgurean Tudor	18.02.2013

DECLARAȚIE PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, **Svetlana PETRAȘCU**, declar pe răspundere personală, că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Semnătura

Data 30.12.2021